

BOŽENA NĚMCOVÁ

Bunicuța

Roman

1962

BIBLIOTECĂ PENTRU TOTI
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Traducere de *Jean Grosu*
Prefață de *Corneliu Barborică*

Božena Němcová
Babička a jiné obrazy ze života
Státní nakladatelství
krásné literatury, hudy a umění
Praha 1957

PREFAȚĂ

În evul modern femeile au avut un rol însemnat în literatura cehă. De peste un secol, fiecare etapă mai importantă pe care a parcurs-o literatura cehă a consacrat un nume de femeie: Božena Němcová, Eliska Krásnorská, Marie Pujmanová, Marie Majerová. Prezența relativ mare a femeilor scriitoare, dintre care unele marchează culmi ale literaturii moderne, este fără doar și poate una din trăsăturile specifice ale acestei literaturi.

Fenomenul s-a produs datorită unei activități conștiente de stimulare a participării femeii în viața publică și culturală cehă începută în deceniul premergător revoluției de la 1848 de pleiada de revoluționari și oameni înaintați, care considerau eliberarea femeii ca o sarcină importantă a programului lor de democratizare a vieții sociale. Repetind, într-un fel, naivul fals (cu repercusiuni foarte mari) comis de V. Hanka pentru a demonstra că și literatura cehă, ca și alte literaturi naționale, a avut în evul mediu timpuriu o poezie epică, cavalierească dezvoltată, marele poet ceh Ladislav Čelakovský iscălește o parte din poeziile sale folosind ca pseudonim un nume de femeie, creînd iluzia unei femei ceh scriitoare. Dorința lui Čelakovský avea să devină curînd realitate. Pe la mijlocul deceniului al cincilea își face intrarea în literatură Božena Němcová a cărei operă nu numai că umple spațiul pe care contemporanii îl rezervaseră creației feminine, ci reprezintă un real și valoros aport la dezvoltarea culturii ceh.

Drumul pe care a mers B. Němcová nu a fost de loc ușor. Prejudecățile antifeministe amplifică ura pe care a provocat-o în rândurile burgheziei atitudinea ei civică, curajul de a apăra pe cei exploatați și de a osîndi pe exploataitori. Este semnificativă pentru creația ei ideea pe care o consemna în anul 1858 într-o scrisoare adresată surorii sale: „Pentru cei sărmani lumea are o cu totul altă înfățișare”. Într-un studiu închinat creației Boženei Němcové, Iulius Fučík o caracteriza ca „un suflet nobil cu destin de luptător”.

Božena Němcová (1820—1862) a trăit într-o epocă de avînt a mișcării de emancipare națională a cehilor, care a avut o evoluție contradictorie datorită împrejurărilor istorice în care s-a desfășurat. În fruntea acestei mișcări a stat burghezia. Dar în organismul social ceh, diferențiat în urma dezvoltării relativ mai rapide a capitalismului în Boemia, începeau să se manifeste anumite forțe sociale, în primul rînd proletariatul, ale căror revendicări nu rămîn fără ecou, ci, dimpotrivă, dau naștere unor tendințe din ce în ce mai democratice, radicale, revoluționare. Proletariatul nu are încă conștiința de sine, nu este organizat și acționează sub steagul burgheziei, dar aspirațiile lui spontane, precum și aspirațiile sărăcimii de la sate și a păturilor mic-burgheze de la orașe se reflectă în atitudinea unor gînditori, scriitori și oameni politici înaintați cehi, printre care se numără și Božena Němcová.

În Cehia s-a format un puternic curent democrat-revoluționar, în fruntea căruia a stat Karel Sabina, reprezentantul muncitorilor în revoluția de la 1848 și una din primele figuri proeminente ale mișcării muncitorești din Cehia, și Iosef Vaclav Frič (care a fost timp de trei ani deportat în localitatea Dej din Transilvania). În preajma anului 1848, în Cehia, terenul era prielnic pentru răspîndirea ideilor socialismului

utopic. Printre adepții acestuia se numărau Ján Oheřal, critic literar și economist, un bun cunoscător al teoriilor socialismului utopic, Vojta Naprstek, fondatorul Asociației socialiste a muncitorilor din America de nord-vest, doctorul Josef Čejka, profesor la Facultatea de medicină din Praga, un mare admirator al operei lui George Sand, care a însoțit-o pe scriitoarea franceză în cursul vizitei ei la Praga și care o îndemna pe Božena Němcová să urmeze exemplul acesteia și să creeze romanul social ceh. O prietenie strînsă a legat-o pe scriitoare și de F. M. Klácel, un călugăr de la Brno, membru al ordinului augustinianilor, profesor de filozofie și ziarist. Acesta era un adept al socialismului utopic creștin al lui Lamennais, a cărui scriere *Paroles d'un croyant* (1834) se bucurase de un succes excepțional, fiind tradusă aproape în toate limbile europene. Klácel a înființat o societate denumită „Českomoravské bratřství” (Frăția cehomoravă), care își propunea să înfăptuiască principiile frăției, egalității și libertății. Printre primii care s-au alăturat acestei societăți au fost și Božena Němcová cu soțul ei. Klácel este autorul primei scrisori cehice cu caracter socialist-utopic, *Scrisorile unui prieten către o prietenă despre originile socialismului și comunismului* (1849). Această carte este rodul corespondenței sale cu Božena Němcová, ale cărei scrisori nu s-au păstrat. Însă așa cum reiese din *Scrisorile politice* publicate de Klácel în ziarul *Moravské noviny* (incluse și în volumul sus-amintit), în scrisorile B. Němcové se reflecta preocuparea ei de a găsi posibilitățile de înlăturare a mizeriei și oprimării, posibilitățile realizării fericirii și înfrățirii umane. Nobilul său vis despre o lume dreaptă și bună a triumfat în întreaga ei viață și creație asupra vicisitudinilor și dezamăgirilor provocate de societatea acelor vremuri. De aceea ea nu a trăit atît de zburciuit ca romanticii, cărora

le este aproape contemporană, contradicția dintre vis și realitate. Visul îi dă forțe să înfrunte realitatea așa cum este. Într-o scrisoare adresată lui Ján Helcelet, unul dintre membrii Societății ceho-morave, scria: „Cînd minia și dezamăgirea, izvorîte din această realitate nesuferită, îmi smulg vreo lacrimă, eu urlu la demonii care se aruncă asupra-mi, voind să-și înfigă ghearele în inima mea și să-mi întine singele cu răsuflarea lîr otrăvită, și întind minile spre cupa pe care mi-o oferă bunele mele zîne ca să mă înviez. Și, ca prin farmec, norii înspăimîntători se împrăstie, bolta cenușie devine albastră și zimțuită cu aur, pămîntul se înveșmîntă în verde, florile ofilite prind din nou viață; și în mijlocul acestei naturi renăscute răsare, fermecător, chipul omului celui mai minunat, desăvîrșit, liber... Dacă ar fi să aleg, atunci mi-aș dori să mă nasc din nou peste vreo două sute de ani sau chiar mai tîrziu, fiindcă nu știu de se va întemeia pînă atunci o lume în care mi-aș dori eu să trăiesc cu plăcere.”

Božena Němcová s-a născut la 5 februarie 1820, la Viena. Pe atunci mama ei era servitoare, iar tatăl ei, administrator al grajdurilor grofului Schulenberg. La puțin timp după nașterea Barborei (Božena), părinții ei și-au urmat stăpînii la castelul acestora de la Ratiborjice (Cehia). Aici și-a petrecut ea copilăria, imortalizată în *Bunicuța*. În anul 1825 s-a mutat la Ratiborjice bunica ei, Magdalena Novotná, care i-a înfrumusețat copilăria cu minunate povestiri populare, i-a insuflat respect și dragoste pentru patria și poporul său.

La vîrsta de 17 ani, potrivit hotărîrii luate de părinții ei, Božena s-a căsătorit cu Iosif Němec, func-

ționar la vamă. În anul 1841 soțul ei a fost transferat la Praga. Cei patru ani petrecuți aici au avut un rol hotărîtor în viața Němcovei. La Praga, în acești ani, se intensifică lupta pentru emancipare națională, tînăra generație se pregătea să se răfuiească cu feudalismul, iar unii reprezentanți ai săi militau chiar pentru înlăturarea monarhiei și instaurarea republicii democratice burgheze. Soții Němec au fost primiți cu căldură în societatea patrioților cehi, unde au cunoscut o serie de scriitori. Talentul Boženei Němcová de povestitoare a basmelor și legendelor populare a fost imediat remarcat și ea a fost îndemnată de către prieteni să scrie.

În 1843 și-a făcut debutul în literatură cu cîteva poezii patriotice convenționale. În același timp începe să lucreze la culegerea de *Basme și legende populare*, care au apărut treptat în șapte volume înainte de revoluție. În anul 1845 familia Němec se mută la Domazlice, unde fusese transferat Iosif Němec. Aici scriitoarea se ocupă exclusiv cu strîngerea de material folcloric, evitînd contactul cu notorietățile mărginite și plicticoase ale orașului. Acum începe activitatea ei publicistică. Scrie în presă o serie de scrisori, apărute mai tîrziu în volum sub titlul *Imagini din Domazlice*, în care notează impresiile și observațiile sale privind mai ales viața țăranilor din acest ținut. Pe lîngă materialul etnografic bogat, ea reflectează și asupra condițiilor grele de trai ale țăranilor și muncitorilor agricoli și asupra totalei nepăsări a autorităților față de nevoile populației. Publicarea acestor scrisori a atras o adevărată furtună asupra scriitoarei. Notabilitățile orașului au ripostat prompt, organizînd mai întîi o adevărată demonstrație de protest în fața casei în care locuia Němcová și mai apoi trimițînd o scrisoare calomnioasă către redactorul care publicase articolele Němcovei, care, chipu-

rile, se împrietenise cu toți „nеспăлаții”, disprețuind societatea lor „aleasă”. Și, pentru ca scrisoarea să fie negreșit publicată și să-și atingă scopul, oamenii „cumsecade” din Domazlice au însoțit-o de un curcăn gras, potrivit obiceiurilor timpului.

Conflictul cu burghezia din Domazlice și activitatea publicistică a Boženei Němcová nu au rămas fără urmări. Soțul ei a fost transferat într-o regiune cu populație compactă germană pentru a se pune capăt activității patriotice a lui și a soției sale. Dar și aici în timpul revoluției de la 1848, Iosif Němec se află în fruntea mișcării democratice din Nymburg, publică articole cu caracter progresist, patriotic. Concepțiile avansate ale Boženei Němcová, profunda cunoaștere a vieții și năzuințelor poporului o fac să fie mai lucidă decât mulți dintre contemporanii săi în aprecierea libertăților constituționale cucerite temporar de revoluția de la 1848. Într-un articol, intitulat semnificativ *Politica țărănească*, publicat în anul 1848, în revista de orientare radical-democrată *Albina cehă*, B. Němcová arată cum a întâmpinat poporul proclamarea noii constituții. Fusese dată poruncă aspră ca și omul cel mai sărac să aprindă la fereastră cel puțin patru luminări cu prilejul sărbătoririi aceluia eveniment: „*Trebuie să cumpăr patru luminări, spune un muncitor altuia, și toată averea mea este de nouă creișari. Dacă aș cumpăra luminări de un creișar bucata, asta ar face patru creișari și mi-ar rămâne numai cinci ca să trăiesc cu nevasta și cu cei trei copii ai mei, iar mine cine știe dacă o să găsesc de lucru. Măcar de-am avea de lucru, continuă muncitorul, dar n-avem întotdeauna. Nu ne mai rămâne altceva de făcut decât să cerșim. Cine are grijă de săraci? Nimeni.*”

Božena Němcová se înscrie printre acei reprezentanți ai generației sale care, fie și spontan, nu și-au

legat toate speranțele de înfăptuirea revoluției burgheze de la 1848, de ale cărei limite și-au dat într-o bună măsură seama. Ea a intuit că poporul singur va trebui să-și desăvârșească revoluția. Această idee străbate clar într-una din scrisorile sale din anul 1848: „*Nu-ți poți închipui lipsurile pe care le îndură oamenii nevoiași; crede-mă că mulți ciini boierești răsfățați nu ar mânca ceea ce sînt nevoiți să mănînce cei săraci, fără măcar să se îndestuleze cu o asemenea hrană. Cîți bani se risipesc pe nimicuri, în timp ce unii mor de foame... O, dreptate! O, dragoste creștinească!... Cînd mă gîndesc la toate, cum sînt și cum ar trebui să fie, îmi vine să mă duc printre cei sărmăni și să le arăt unde să-și găsească singuri dreptatea. Alina timp cît ciinele este în lanț, hoțului îi merge bine; cum se rupe lanțul, e vai de hoț!*”

Božena Němcová aspira ca din revoluția de la 1848 să tragă foloase poporul, dorea să se înfăptuiască în primul rînd o revoluție socială. În opera sa a reflectat multilateral aspirațiile naționale ale poporului ceh. Ea a fost patriotă în cel mai înalt sens al cuvîntului, integrînd concepției sale despre libertate și ideea de libertate națională care nu excludea, ci presupunea eliberarea tuturor popoarelor asuprite: „*Omul este pretutindeni om, iar eu respect pe fratele om de orice neam ar fi el, dar neamul meu trebuie să-mi fie cel mai drag... Cine nu iubește ce-i al său, nu iubește nici ceea ce e străin, cine nu respectă neamul său, nu respectă nici alte neamuri*” (dintr-o scrisoare din 1856 către fiul său Karl). Activitatea soților Němec din acești ani îi atrage în curînd lui Iosif Němec o nouă mutare disciplinară la Liberec, în 1850. Sătul de a mai fi mereu mutat, urmărit și persecutat, el ia hotărîrea să se transfere de bunăvoie în Ungaria. De data aceasta Božena Němcová nu-l mai urmează, fiind con-

vinsă că mediul cu totul străin ar dauna atât evoluției ei literare, cât și educației copiilor ei.

În timpul călătoriilor pe care le-a făcut în Ungaria, la soțul său, dar și după aceea, ea a cunoscut și a îndrăgit poporul slovac și regiunile pitorești pe care acesta le ocupa în nordul Ungariei de atunci. A cules o seamă de basme populare slovace pe care le-a publicat în limba cehă, contribuind, ca și prin însemnările de călătorie și studiile etnografice (*Din Ungaria, Imagini din viața slovacilor, Ținutul și pădurile din Zvolen*), la apropierea și întărirea prieteniei tradiționale dintre poporul ceh și poporul slovac.

Anul 1853 a adus o tragică cotitură în viața scriitoarei. La scurt timp după moartea celui mai mare copil, Hynek, soțului ei, considerat element dubios, i se scade treptat salariul, iar în 1857 este pensionat. Dar pensia pe care o primea era absolut insuficientă pentru a le asigura un trai onest. De aici înainte și pînă la moartea sa prematură (21 ianuarie 1862), viața Boženei Němcovă este un șir întreg de umilințe, o luptă înjositoare cu sărăcia și necunoștința, dar și o supremă și fecundă încordare a forțelor creatoare, căreia literatura cehă îi datorează cea mai însemnată și mai prețioasă parte a creației artistice a ei și care a consacrat-o ca o mare înnoitoare a prozei cehe, „creatoarea prozei cehe moderne”, cum a caracterizat-o Julius Fučík. „Trebuie să scriu! — mărturisește scriitoarea. Adesea, cînd sînt copleșită de necazuri și griji, de îndată ce încep să scriu uit totul și trăiesc ca într-o altă lume, ba uneori aș uita și de mîncare și de somn, dacă s-ar putea!”

Procesul de maturizare artistică a Boženei Němcovă se desfășoară, de asemenea, pe fondul sumbru al realităților înstaurate după înfrîngerea revoluției de la 1848—1849: îngrădirea libertăților și înăbușirea manifestărilor de gândire progresistă, înăsprirea opri-

mării naționale și înmulțirea persecuțiilor politice, cărora le-a căzut victimă și scriitoarea. Dar și în aceste condiții B. Němcovă își păstrează un uimitor echilibru spiritual și un optimism solid, o încredere fără margini în realizarea idealului ei social.

B. Němcovă a fost dotată cu o capacitate excepțională de a privi lucrurile lucid. A fost una dintre cele mai luminate minți ale epocii în care a trăit. Exegeții creației sale (și numărul lor este impresionant, fără să mai vorbim de faptul că nici un mare scriitor ceh n-a vorbit despre Božena Němcovă fără a-și mărturisi în același timp dragostea și respectul nemărginit) au fost și sînt unanim de acord că Němcovă este promotoarea realismului critic și creatoarea stilului clasic în proza cehă. Cu toate că ea s-a manifestat la începuturile noului curent, rezultatele la care a ajuns au demonstrat dintr-o dată și vitalitatea și forța lui artistică. Primele încercări beletristice ale Boženei Němcovă, cu precădere documentare și avînd o acțiune simplă, lineară, sînt strîns legate de activitatea publicistică și folcloristică dinainte de 1848. În 1846 publică *Boala indigenă* (cu subtitlul: *Imagine din viața cehă contemporană*) și *Noaptea cea mare*, iar în 1847 schița *Tabloul rustic*. De asemenea, în însemnările de călătorie, articolele și studiile etnografice se vedește mereu tendința spre fabulație, autoarea intercalînd ici și colo episoade sau dialoguri interesante. Abia după anul 1853, o dată cu publicarea nuvelei *Baruska*, B. Němcovă se afirmă în literatura cehă ca prozatoare matură, originală, deschizătoare de drumuri noi. Activitatea folcloristică a B. Němcovă a ajutat-o considerabil la cunoașterea profundă a vieții, a raporturilor sociale, mai ales a modului de viață și a mentalității păturilor celor mai obidite ale națiunii. În centrul creației B. Němcovă se află totdeauna un tip pozitiv aparținînd acestor

pături, care se ridică mult deasupra condiției sale sociale și eclipsează prin calitățile sale morale pe reprezentanții claselor avute. Baruska, din prima ei nuvelă cu același nume, își păstrează neîntinat fondul ei sănătos, rustic și în mediul familiilor burgheze de la oraș, rămânând „o podoabă a celei mai nobile societăți, așa cum fusese mai înainte podoaba satului”. În nuvela *Un om bun*, căruțașul Hajek este întruchiparea virtuților trainice ale poporului, un om bun și de nădejde pe care te poți bizui. Bara, din nuvela *Bara sălbatică*, este o reeditare a răzvrătitudinii din literatura romantică, redată însă cu mijloace realiste; Bara intră în conflict cu mediul pentru felul său nou, neconvențional, de a gândi și a se purta. Din aceeași categorie face parte și Jano din nuvela *Satul din munți*, un tânăr cu suflet nobil și curajos, care se expune primejdiilor pentru a salva viața altuia.

Numai în două dintre nuvelele ei destinele oamenilor au un deznodământ tragic (*Surorile* și *Patru anotimpuri*). Ambele descind din tema romantică a contradicției tragice dintre individ și societate: „Cu dragoste fierbinte îmbrățișez lumea; ofer oamenilor dragoste, iar ei îmi străpung inima cu acul” (*Patru anotimpuri*).

O amplă imagine a prăpastiei dintre bogați și săraci și totodată o confruntare a celor două lumi este nuvela de mari proporții *La castel și lângă castel* (1857). Božena Němcová nu se mulțumește numai să îngroașe linia care desparte cele două lumi și să arate că „cu cât o parte a populației se îmbogățește, cu atât cealaltă parte sărăcește și cade pradă nevoilor”. Ea exprimă și un anumit grad de împotrivire a muncitorilor și argaților care nu se mai sfiesc să „i-o zică” boierului cu istețimea caracteristică omului din popor: „Luminăția-ta, vom mânca carne și knedliki (găluște) cu mai multă plăcere decât lobodă,

urzici și cartofi, dar binevoiiți a ne plăti atât cât să ne ajungă ea, să le putem cumpăra. Bogătașul mănâncă ce dorește, iar săracul ce găsește.” Dar caracterul realist al acestei opere, dramatismul ei, bazat pe ciocnirea surdă, încordată, pe stridențele revoltătoare dintre cele două extreme, este diminuat de întorsătura fericită din final, care trădează încrederea scriitoarei într-o eventuală renaștere morală a celor bogați. Desigur există un element care îi dă o oarecare autenticitate finalului și anume faptul că doamna Springenfeed numai printr-un accident (șocul provocat de boala primejdioasă prin care trece) își dă seama că trebuie să devină mai omenoasă cu cei obișnuiți și să-i ajute. Și totuși, în acest sfârșit se simte o carență. O tendință similară de rezolvare conciliantă a conflictelor sociale întâlnim și în alte nuvele ale ei (*Coliba din munți*); și în *Bunicuța*. Nu este greu de înțeles de unde provine această carență. În opera sa, Božena Němcová a vrut nu numai să atragă atenția asupra inegalității și nedreptăților, ci să și dea soluții pentru înlăturarea lor. Dar în aceste soluții se manifestă limitele ei, ale utopismului ei social.

*

Božena Němcová a început să lucreze la romanul *Bunicuța* la sfârșitul anului 1853, după moartea fiului ei Hynek. Lipsurile materiale, șicanele poliției, care lăcea cercetări în jurul activității politice a soțului ei, înstrăinarea prietenilor care se fereau de contactul cu o persoană suspectată de poliție îi făceau viața de nesuferit. În aceste condiții, munca la romanul *Bunicuța* constituia o adevărată mângâiere: „M-am refugiat în căsuța aceea izolată din vilcea, la picioarele Bunicuței dragi și, ascultându-i vorbele înțelepte, privindu-i chipul drag, am început să mă simt ca o

fetiță, alergam veselă prin poieni, păduri și dumbrăvi și, reîntîlnind pe toți acei oameni cu inimile deschise, am uitat lingă ei de tot restul lumii și de necazurile ei" (Scrisoarea către A. V. Sember din 10.VI.1855).

Se pare că în hotărîrea de a realiza romanul *Bunicuța* au avut un anumit rol și îndemnul prietenului ei, Ignác Hanus, cunoscut folclorist ceh, de a scrie o carte în care să cuprindă anotimpurile și sărbătorile anului și să redea toate obiceiurile, datinele și ritualurile populare legate de acestea. Îndemnul lui corespundea de altfel tendinței scriitoarei către o imagine amplă, sintetică a vieții poporului ceh, spre găsirea unui personaj care să concentreze trăsăturile fundamentale ale acestuia.

Această tendință s-a manifestat și în creația sa anterioară. În nuvela *Un suflet nobil*, 1854 (precedată de motto-ul: „*Nimeni nu vede virtuțile săi acului*”), personajul central este o muncitoare sărmană, înzestrată cu calități sufletești deosebite („*Rozarka stătea mult deasupra noastră, de la ea puteam să învățăm cu toții*”), evidențiate prin contrast ascuțit cu situația ei nefericită. Eroina acestei nuvele constituia totuși un caz particular de suferință extremă (era orfană, infirmă, avea un frate orb). Bunicuța, dimpotrivă, este un tip obișnuit care duce o viață asemănătoare cu viața celor mai mulți oameni din popor.

În romanul *Bunicuța*, Božena Němcová se servește de multe elemente autobiografice. Aproape toate personajele pe care ni le înfățișează sînt concepute după modele reale. Scriitoarea operează însă foarte liber cu materialul autobiografic, completîndu-l și modificîndu-l în sensul ideii principale a cărții.

Retrospectiv cunoaștem întreaga viață a bunicuței, dar ni se prezintă nemijlocit un singur an. Procedeu acesta o ajută pe scriitoare, pe de o parte, să înma-

gazineze bogăția de obiceiuri și datini legate de anotimpurile și sărbătorile din cursul anului, iar pe de altă parte, să definească, în raport cu ele, felul de viață și mentalitatea satului ceh din prima jumătate a secolului trecut.

Bunicuța și celelalte personaje trăiesc „în vilceaua în care domnea neschimbată aceeași viață”, la Staré Bělidlo la casa pădurarului și la moară. Dar în acest spațiu geografic limitat începe un întreg univers. Romanul nu are propriu-zis o acțiune încheată, o intrigă dezvoltată, firul povestirii mergînd pe nararea unor momente din viața obișnuită, de fiecare zi a bunicuței ca: primirea oaspeților care vin la Staré Belidlo, vizitele la vecini, la morar și pădurar, la castel, în oraș, procesiunea religioasă, plecarea și întoarcerea contesei și a lui Jan Prošek, nunta Kristlei cu Jakub Míla și, în sfîrșit, ultimele zile din viața bunicuței și moartea ei. Majoritatea acestor momente constituie pretexte pentru grefarea pe firul principal al povestirii a unor episoade, istorisite întotdeauna de personaje, prin care cunoaștem și alte aspecte ale realității care o înconjoară pe bunicuță. În viața bunicuței, ajunsă la crepuscul, nu se mai petrece nimic deosebit; ea curge acum ca o apă lină, netulburată de nimic. Dar, evitînd banalul, scriitoarea surprinde cu măiestrie, cu o admirabilă finețe în observație farmecul bătrînetii, înțelepciunea și seninătatea bunicuței, rezultate din îndelungata luptă cu necazurile, bucuria ei de a se dăruiră fericirii celor tineri, care reprezintă veșnica reînnoire umană. „*Privea liniștită cum toate din jurul ei creșteau și înflorau, se bucurau de fericirea celor din jur, îi mîngia pe cei necăjiți, ajuta pe oricine putea să ajute*”. Bunicuța o ajuta pe Kristla să se căsătorească cu Jakub Míla, pe Kudrna, flașnetarul sărac, cel cu o droaie de copii, să-și găsească un rost;

tot ea află leac și pentru nefericirea Hortensiei, fiica adoptivă a contesei. Bătrîna înfrumusețează copilăria nepoților ei cu minunate basme și legende, îi învață să iubească natura, florile și animalele, să iubească poporul. În toate împrejurările se relevă înțelepciunea ei exprimată în manieră populară într-o mare bogăție de proverbe și zicături, dragostea ei de oameni și de muncă. Virtutele bunicuței, întruchipare a calităților celor mai înalte ale întregului popor, sînt subliniate și prin confruntarea cu contesa, „o doamnă desăvîrșită”, așa cum spune bunicuța despre ea. Contesa este în mod intenționat înzestrată de scriitoare cu trăsături pozitive pentru a reliefa cu atît mai bine superioritatea bunicuței. Faptele bune pe care le face contesa sînt inspirate de bunicuța.

Cînd contesa vrea să-l ajute pe Kudrna, la îndemnul bunicuței, dîndu-i o sumă de bani, aceasta îi spune contesei: „Dumnezeu să vă răsplătească pentru toate, dar pomana, sfîmată doamnă, îi ajută pe oameni numai pentru scurtă vreme. Se cumpără în casă ba una, ba alta, cîteodată chiar lucruri fără trebuință, dacă sînt bani mulți; ei, și după ce a dat iama într-însii, omul ajunge iarăși la strîmtoare și a doua oară nu mai îndrăznește să ceară.”

Închizînd paginile cărții vom spune împreună cu scriitoarea: „Fericită femeie!” Dar de îndată ne vom surprinde întrebîndu-ne: cum de a putut fi oare bunica fericită, ea care a cunoscut amarul sărăciei și al atîtor nevoi în binecuvîntata-i viață? Și nu numai amarul ei, ci și necazurile cîmplite ale celor de-o seamă cu ea, pe care nu s-a dat înapoi să-i ajute după puterile ei, cu vorba și cu fapta?

De ce a fost bunica fericită?

Ceea ce admirăm în *Bunicuța* nu este omul ajuns la vîrsta părului alb, ci strălucitoarea seninătate calmă a amurgului uman, înțelept, profund, prea în-

deajuns tulburat în timpul vieții ca să-l mai sperie moartea către care se îndreaptă.

Bunica, îngemănare de vis și realitate, neclintită ca un copac străvechi, cu rădăcinile adînc înfipte în glie, este simbolul poporului însuși, care înfruntă viața cu bărbăție, căruia nimic nu-i poate strămuta încrederea în ea, în viitor, în dreptate.

În carte străbat, după cum am văzut, o seamă de idei caracteristice pentru concepțiile sociale avansate ale Boženei Němcová, mărturii ale antagonismelor sociale și imagini ale mizeriei pe care o îndură nu cîțiva oameni, ci mase largi de țărani: „borș și cartofi dimineața, la amiază cartofi și borș și seara la fel. Duminica ne mai indulcim cu o bucățică de piine cu orez. Asta e hrana oamenilor sărmani din munții Krkonoše tot anul și ei sînt mulțumiți cînd nu-i duc lipsa; se întîmplă însă adeseori că pînă și tărițele de borș le isprăvesc.” Personajele sînt diferențiate nu numai din punct de vedere caracterologic, ci și social. Poporul se constituie într-o lume aparte, luminoasă, clădită pe fundamentul unor principii sănătoase, profund umane, opuse lumii avute, ipocrite și răuvoitoare, nemiloase și hrăpărețe. Bunicuța trăiește într-un univers propriu, populat de personaje apropiate ei, de oameni simpli care o iubesc, îi recunosc calitățile și se lasă îndrumați de ea. Caracterele au o structură armonică, echilibrată. Oamenii ies curajoși în întîmpinarea greutăților, biruindu-le cu fruntea senină, cu bărbăție, cu o măreață simplitate, cu o tenacitate lipsită de crispare și zbucium. Ei își sînt prieteni, se ajută între ei și se respectă, iar iubirea dintre tineri este izvor de fericire, dacă nu este stînjinită de factori străini (sociali, ca în cazul dragostei dintre Kristla și Jakub Míla, sau neînțeleși, ca în cazul Viktorkái). Dacă ar fi lăsați să-și întemeieze viața pe principiile lor de conduită, oamenii din

popor și-ar putea crea un adevărat paradis, chiar în pofida lipsurilor lor materiale.

Spre deosebire de alte creații ale sale, Němcová evită să dea conflictelor sociale o extensiune prea mare. Chiar și unele evenimente care tind să ia o întorsătură tragică se sfîrșesc în cele din urmă bine prin intervenția bunicuței. Scriitoarea înfățișează o lume mai bună decît era în realitatea de atunci, o lume care dă măcar în parte satisfacția visurilor ei despre omul bun, desăvîrșit, de mîine. Iar în oamenii din popor, în cei obidiți, ea afla multe din calitățile acestui om de mîine, calități care dădeau scriitoarei îndreptățire să nădăjduiască în împlinirea oricît de îndepărtată a visului ei.

Romanul *Bunicuța* este plămădit din substanță folclorică. Materialul folcloric nu este introdus în mod artificial, ci face parte din țesătura intimă a romanului. El poate fi ușor observat nu numai în mod direct, în povestiri, legende, proverbe și zicători, ci și în modalitatea povestirii simple, cronologice, în construirea unor episoade și a unor personaje. În romanul său, Božena Němcová a reluat cîteva din legendele pe care le-a publicat în culegerea sa de basme și legende populare (*Povestea celor nouă cruci* și *Povestea despre Ctibor cel voinic*) ambele publicate pentru prima dată în revista *Česka věsta* — *Albina cehă* — din 1844. Personajele din roman evocă mereu întîmplări asemănătoare cu cele la care asistă și trag din ele învățăminte. În basme și legende, în proverbe și zicători ele fixează experiența și înțelepciunea colectivă, alcătuiind un cod moral al lor.

Și într-o serie de cazuri cînd ne înfățișează personaje care au la bază prototipuri reale (Viktorka, Kristla și Mila), scriitoarea folosește optica populară. Așa de pildă, episodul Viktorkăi este relatat în spiritul povestirilor demonologice. Aci apare o versiune

a motivului zburătorului, întîlnit și în literatura romînească, motiv de origine populară și avînd circulație întinsă în literatura romantică. (Ostașul care a provocat nenorocirea Viktorkăi are o înfățișare demonică : „...ochii aceia nu prevestesc a bine ; noaptea cîcă îi strălucesc. Sprîncenele îi sînt dese și negre ca tăciunele, împreunate la mijloc și răsfirea deasupra ochilor ca niște aripi de corb ; asta-i un semn holărit că sînt ochi de vrăjitor“.) Întîmplările prin care trece Mila, luat la oaste și despărțit cu sila de Kristla, iubita lui, readuc din plin atmosfera cîntecelor și baladelor populare cehe despre cătănie, recrutări și jalea provocată de despărțirea de cei dragi.

Personajele din romanul *Bunicuța*, mai trăiesc oarecum într-o lume a închipuirii ce ține de epoca mitică, crezînd în posibilitatea sau existența reală a plămuirilor din basme. Moise lunganul, pîndarul de la castel, care umblă mereu cu traista în spinare, devine în închipuirea lor Poberto, personaj imaginar care fură tot ce îi iese în cale. Ele își explică dezghețul și furtunile de primăvară prin nefericirea lui Rybrcou, uriașul din munți care, atunci cînd este alungat de iubita lui Kacenska, varsă ropot de lacrimi amare încît piraiele din munți se umflă și se revarsă peste maluri. Uneori superstițiile, credința nestrămutată a bunicuței într-o divinitate atotputernică pot surprinde pe tînărul cititor de azi ; trebuie să ținem însă seama că scriitoarea a prezentat realitățile satului ceh din prima jumătate a secolului trecut, cînd ignoranța era încurajată de cei care aveau interesul să mențină poporul în întuneric.

Autenticitatea, coloritul istoric și național, trăsături atît de pregnante ale romanului sînt obținute prin selectarea cu grijă a detaliului realist, semnificativ, social și etnografic. Personajele cu preocupările lor variate, obiceiurile, credințele, portul, bas-

mele și legendele evocă în culori vii, plastic și veridic viața de la țară, cu tot pitorescul ei și în ce are ea mai esențial și mai general uman. Aceasta, precum și prezentarea relațiilor dintre oameni pe un plan superior, ideal, ideile și sentimentele alese exprimate fie de scriitoare, fie atribuite de această personajelor, apropiere romanul de zilele noastre, conferindu-i, s-ar putea spune, o veșnică actualitate.

Bunicuța a devenit una dintre cele mai citite și mai cunoscute opere din literatura cehă de până acum. În acest fel s-a manifestat omagiul suprem pe care l-a adus poporul ceh marelui scriitor și luptător pentru propășirea socială și națională.

Romanul *Bunicuța* este o lectură nelipsită a celor mai largi mase de cititori din R. S. Cehoslovacă. Să ne folosim de o imagine. Perfect conturată fizic și moral, avînd o mare valoare generalizatoare de simbol, *bunicuța* Boženei Němcové s-a desprins din filele cărții și trăiește ca o ființă aproape reală. Ca și Švejk, care se bucură de o egală popularitate, *bunicuța* a încetat să mai fie doar un personaj de roman. Ea face acum parte din bogata galerie de tipuri create în literatura cehă și universală. Această capodoperă a literaturii cehe a fost curînd tradusă în mai multe limbi. Printre cele mai vechi traduceri se numără și cea în limba romînă.

Bunicuța a fost publicată pentru prima oară în versiunea romînească în anul 1885, mai întîi ca foileton în *Tribuna* de la Sibiu, apoi în volum în „Biblioteca populară a Tribunei” (numărul al 14-lea al colecției). Traducerea *Bunicuței* reprezintă un moment dintre cele mai importante în istoria relațiilor literare romîno-cehoslovace, cu atît mai demn de luat în seamă, cu cît contactele dintre cele două culturi au fost în trecut sporadice.

Versiunea romînească de la 1885 a *Bunicuței* este rezultatul unei frumoase colaborări între Ján Urban Jarník și Ion Slavici. Ján Urban Jarník, învățat ceh, profesor de romanistică la Universitatea Carolină din Praga, membru de onoare al Academiei Romîne pentru meritele lui în domeniul culegerii și studierii literaturii populare romînești, a militat pentru apropierea dintre culturile popoarelor noastre. Interesul lui pentru limba și cultura romînească se datora și faptului că în cea de a doua jumătate a secolului trecut romînii, cehii și slovaci din imperiul austro-ungar erau uniți în lupta comună pentru eliberarea națională. Ján Urban Jarník a început să învețe romînește la Paris, de la Constantin Georgian, care a devenit după aceea profesor la liceul Sfîntul Sava din București. Pe cînd se afla la Viena, în anul 1875, Ján Urban Jarník frecventează întrunirile literare ale societății studenților romîni „Romînia jună”, care întreține legături cu societățile studențești cehe și slovace. În scrierea sa *Drumul pe care am mers* (tipărită mai întîi în *Convorbiri literare*, anul XLIII, apoi separat în 1909 la București), J. U. Jarník arată împrejurările în care a fost tradusă *Bunicuța*. Ideea lui a fost susținută de Slavici, pe atunci director al *Tribunei*, care l-a îndemnat să o realizeze, făgăduindu-i tot sprijinul.

În corespondența lui Ion Slavici cu Jarník, care se află (incompletă) la Academia R.P.R., pentru prima oară este menționată traducerea *Bunicii* într-o scrisoare din 9 aprilie 1884¹ a lui Slavici către Jarník: „Îmi vorbeai apoi despre o năvelă ce-ai fi tradus în romînește; te rog să mi-o trimiți. O voi revedea: o publicăm în foileton și o tragem apoi în broșuri”. Jarník s-a oprit asupra *Bunicuței* și a fost sprijinit

¹ Academia R.P.R., mss. 25 258.

de Slavici datorită caracterului accesibil, popular al romanului Boženei Nĕmcová. În scrisoarea citată, Slavici îl informează pe Jarnik și asupra genului de literatură originală sau tradusă pe care intenționează să-l promoveze și să-l încurajeze *Tribuna*: „*Avem tipografie proprie aici la Sibiu și vom primi atât tipări, cât și editări de cărți scrise în gen popular*”. Tocmai de aceea cartea i-a plăcut în mod deosebit lui Slavici și într-o altă scrisoare pe care i-o adresează lui Jarnik insistă să-i trimită continuarea *Bunicii* „*pe care o aștept cu multă sete pentru că traducerea e bine făcută și ar fi de dorit să începem în curînd cu publicarea ei*”.¹ O parte din capitolul IV al romanului este tradus numai de Slavici din franceză. Pe măsură ce înainta cu traducerea J. U. Jarnik expedia materialul și odată, întirziînd, Slavici s-a apucat singur de traducere: „*Bunica se publică. Tot am așteptat să-mi trimiți continuarea fiindcă cele trei capitole s-au sfîrșit și ieri am început să traduc eu însumi după traducerea franceză din capitolul IV. Te rog dar trimite-mi ce mai ai gata*.”² Această împrejurare ne face să credem că Slavici, stilizînd romanul, se servea de traducerea franceză pentru eventuale confruntări.

Traducerea *Bunicuței* nu era de loc ușoară, romanul fiind scris într-o limbă populară extrem de variată și bogată. J. U. Jarnik era conștient de greutatea legată de o asemenea întreprindere: „*Ce-mi pasă dacă ici și colo nu puteam să dau cuvîntul potrivit sau o locuțiune curat populară. Știam bine că toate aceste lipsuri are să le împlinescă și încă bine de tot Slavici, care-și luase asupra să dea traducerii mele o înălț-*

șare romînească”.¹ Același lucru îl scrie Jarnik și în prefața de la ediția din 1885: „*N-aș fi cutezat nici-odată să vin în fața națiunii romîne cu niște lucrări scrise în limba ei strămoșească dacă n-aș fi aflat niște bărbai îndatoritori care să ia asupra lor greaua sarcină de a revedea traducerea și de a o face cît se poate de bună în privința și a unei țesături curat romînești*”. În aceste rînduri Jarnik se referă nu numai la Ion Slavici, ci și la Andrei Birseanu, care l-a ajutat la traducerea nuvelei *Pavel Cătană* de František Pravda, publicată mai întîi în *Convorbiri literare* la 1881², apoi la Brașov în 1891.

Jarnik și Slavici au dat romanului *Bunica* o tălmăcire valoroasă, apropiată de graiul poporului. Ei au mers pînă la adaptarea numelor, transformînd pe Jiří în Gheorghe, pe Kristla în Cristina, pe Barunka în Bărburica etc., pentru a-i asigura o cît mai largă accesibilitate. Deși în scrisorile sale către Jarnik, Slavici se arată neliniștit în legătură cu vinderea cărții, „*trasă*” în 2000 de exemplare, totuși ea s-a bucurat de succes în rîndurile cititorilor și pînă la urmă s-a vîndut. Acest lucru îl semnalează și Ion Breazu în articolul intitulat *Literatura Tribunei*³: „*Pentru a ne da seama de răspîndirea Bibliotecii (colecția „Biblioteca populară a Tribunei”, n.n.) e destul, cred, să amintim că al 14-lea număr al ei, BUNICA de Božena Nĕmcová în traducerea lui Urban Jarnik, s-a tras în 2000 de exemplare. Ea era însă cea mai voluminoasă dintre numerele Bibliotecii (404 pagini). Celălalte numere, cu proporții mult mai reduse și cu subiecte mai locale, trebuie să se fi tras cel puțin în număr îndoit*.”

¹ Academia R.P.R., mss. 25 260.

² Academia R.P.R., mss. 25 262.

³ *Drumul pe care am mers*, București, 1909, p. 33.

⁴ Anul XV, nr. 3, 4, 5.

⁵ *Daco-romanla*, nr. 8, 1934—1935, p. 4.

Bunica, revăzută de Horia Petra-Petrescu, a fost retipărită după primul război mondial la București¹. În noua ediție limba romanului a rămas în general neschimbată, Horia Petra-Petrescu a înlăturat doar unele arhaisme și i-a imprimat mai multă cursivitate. Redarea *Bunicii* a fost concepută ca un omagiu adus lui J. U. Jarnik. Ea cuprinde la început articolul *Cîteva cuvinte drept prefață* (datorat, după cum reiese din text, lui Jarnik), *Pentru cititorul țaran* de Horia Petra-Petrescu, *Prefața traducătorului și Cîteva cuvinte despre chipul mamei, bunica copiilor mei* de Jarnik. Prezentarea *Cîteva cuvinte despre chipul mamei* este un extras larg din articolul publicat de el prin 1910—1911 în revista feministă din București *Drepturile femeii* care cuprinde idei înaintate despre emanciparea femeii. Cartea mai este precedată de o fotografie reprezentînd Potstynul, locul de naștere al profesorului Urban Jarnik, de portretul în creion al mamei lui Jarnik făcut de Alexandru Marino-Moscu (datat 1922, semnat A.M.) și de fotografia lui Jarnik. A. M. Moscu a executat și desenul de pe copertă, care înfățișează valea în care se petrece acțiunea din romanul *Bunica*.

Concomitent cu cea de a doua ediție a *Bunicuței* au mai apărut în limba română și alte două opere ale Boženei Němcová: *Povestiri din țara cehului* (Sibiu, 1924) și *Zina apelor, Povești cehe și slovace*, București, Biblioteca „Dimineața”, nr. 20). Interesant este faptul că ambele traduceri sînt datorate tot unui ceh, și anume abatelui Metodiu Zavoral din Praga. Abatele Metodiu Zavoral, despre care Urban Jarnik vorbește în termeni elogioși în *Șezători românești pe muntele Sion din Praga* (Praga, 1915), a învățat limba română la începutul primului război mondial, de la ostașii

romîni din armata austro-ungară, internați într-un spital din Praga. El avea buna intenție de a-i ajuta și a le alina suferințele. Le citea ostașilor povestiri românești pe care le împrumuta de la prof. Jarnik, organizînd adevărate „șezători românești”. Grijă pentru ostașii romîni proveniți din Ardeal constituia de fapt un act de simpatie politică cu reprezentanții unei naționalități asuprite de Habsburgi, ca și cehii și slovacii.

La 21 ianuarie 1962 a avut loc, sub patronajul U.N.E.S.C.O., comemorarea centenarului morții Boženei Němcová. Evenimentul trebuie înțeles și ca o recunoaștere a locului pe care l-a cucerit Božena Němcová prin creația sa, în literatura universală. Numeroase afinități ideologice și artistice o leagă pe Božena Němcová de scriitoarea franceză George Sand și de scriitoarea engleză George Eliot. În romanul *Bunicuța*, B. Němcová a creat o operă vitală care i-a purtat numele de-a lungul multor decenii, făcîndu-l din ce în ce mai cunoscut și mai îndrăgit. De altfel, prin realismul și măiestria atît de profunde, aproape întreaga creație a Boženei Němcová își păstrează și în zilele noastre neștirbit atributul contemporaneității. De aceea retrospectiva prilejuită de centenarul morții scriitoarei are înalta semnificație a unui elogiu adus unei creații literare mereu vii, atrăgătoare și actuale. Plantată pe solul vieții, creația B. Němcová trăiește și astăzi în mințile și inimile cititorilor contemporani.

Corneliu Barborică

¹ Božena Niemcova, *Bunica*, București, 1923.

TABEL CRONOLOGIC

- 1820 4 februarie. Se naște la Viena Božena Panklová-Němcová, una dintre cele mai proeminente figuri ale literaturii cehe moderne.
- 1825 La Ratiborjice (Boemia) unde scriitoarea a petrecut cea mai mare parte din anii copilăriei se mută și bunica sa, Magdalena Novotná, al cărei chip este imortalizat în romanul *Bunicuța*.
- 1836 Poetul romantic Karel Hynek Mácha publică poemul revoluționar *Mai*, culme a poeziei romantice revoluționare cehe, care a stîrnit vii controverse.
- 1837 Se căsătorește cu Iosef Němec, funcționar la vamă, om cu vederi înaintate.
- 1841 Își urmează soțul, transferat la Praga. În acești ani, Praga era centrul mișcării de emancipare națională a Boemiei asuprite de Habsburgi. Este primită călduros în cercurile patriotice, din care făceau parte și scriitorii J. K. Tyl, Karel Sabina, Ladislav Čelakovský. Aici ia contact cu literatura și gîndirea europeană avansată. Se simte atrasă de scriitoarea franceză George Sand.
- 1843 Debutează cu poeziile patriotice: *Femeilor cehe*, publicată în revista *Kvety*, (*Florile*) și *Di-*

mînceață luminoasă (interzisă de cenzură și apărută abia în 1846 în revista *Česká včela* (*Albina cenușă*)).

În toamna aceluiași an vizitează locurile copilăriei din Ratiborjice care îi reamintesc de basmele și legendele auzite de la bunica sa și de la oamenii din pîpor.

- 1814 Izbucnește răscoala muncitorilor din Praga care a fost înăbușită în sânge de generalul reacționar Windischgrätz. Este prima mare revoltă muncitorească în Boemia. În același an izbucnește răscoala muncitorilor din Silezia apreciată de Marx și pe care Heine a cîntat-o în cea mai ascutită poezie socială a sa *Tesătorii*. Același eveniment îl inspiră mai târziu pe scriitorul german Gerhart Hauptmann în drama *Tesătorii*.

Adîncimea conflictelor sociale caracteristice societății capitaliste au ecou în creația unor scriitori cehi ca J. K. Tyl (Piesa *Minerii din Kutnáhóra*), reflectîndu-se și în orientarea tot mai radicală a democraților cehi Karel Sabina, J. V. Frič, K. H. Borovski.

- 1845—1847 Publică șapte „caiete” de basme și legende populare cehe, prima mare antologie de acest gen în Cehia. Într-o epocă în care creației populare i se recunoștea nu numai o semnificație literară, ci și una profund națională și etică, publicarea acestor basme și legende povestite de ea a constituit un mare eveniment.

- 1845—1848 Din septembrie 1845 familia Němec locuiește la Domazlice. În acest timp B. Němcová publică în revistele *Česká včela*, *Narodní noviny*, *Včela*, *Moravské noviny* reportaje cu conținut variat și interesant grupate în ciclul *Imagini din Domazlice*. Călătoria în Boemia Apuseană îi dă prilej să reflecteze la starea poporului. Din această epocă datează *Scrisorile din Franzbad* publicate în revistele amintite (care

aparțineau prietenilor ei : Sabina, Kácel, Havlíček, scriitori și publicist de orientare democratică radicală).

- 1848 Anul revoluțiilor burgheze în Europa. La 13 martie izbucnește revoluția de la Viena și la 15 martie la Budapesta. B. Němcová salută mișcarea revoluționară, dar revendică ducerea ei pînă la capăt pentru rezolvarea problemelor sociale ale maselor.

În revista de orientare radicală *Česká včela* publică pamfletul *Politica țărănească* în care exprimă punctul de vedere al maselor de țărani săraci pe care libertățile politice cucerite îi lasă indiferenți de vreme ce situația lor socială a rămas neschimbată.

- iunie. La Praga, are loc Congresul slav, în scopul elaborării unei platforme politice comune a popoarelor slave din Austria.

- 12 iunie. Răspunzînd încercării generalului Windischgrätz de gîtuire a revoluției din Boemia, poporul praguez, muncitorii și studenții, conduși de radicalii cehi K. Sabina și J. V. Frič, se răscoală.

- 1849—1852 Regimul contrarevoluionar care se instaurază și dificultățile familiare îngreuiază activitatea ei literară.

Devine membră a societății „Frăția ceho-moravă” cu program socialist-utopic, înființată de F. M. Klácel. Între Klácel și Němcová are loc un schimb de scrisori cu privire la problemele sociale și teoriile comunismului utopic. (Vezi F. M. Klácel, *Scrisorile unui prieten către o prietenă despre originile socialismului și comunismului*, 1849.)

- 1850 Soțul ei se transferă în Ungaria. B. Němcová rămîne cu copiii la Praga.

1851, 1852, 1853, 1855 își vizitează soțul în Ungaria și se oprește și în Slovacia. Rodul acestor călătorii sînt o serie de studii etnografice și note de călătorie: *Amintiri din călătoria prin Ungaria* (1854), *Orașul ungar Gyarmaty* (1855), *Imagini din viața slovacilor, Ținutul și pădurile Zvolenului, Antichități slovace* (1859).

1852 Publică nuvela *Baruska*, marcînd începutul epocii ei de maturitate literară. Elogiul calităților unei fete simple de la țară manifestate în mediul familiilor înstărite de la oraș.

1854 Nuvela *Surorile* dezvăluie aspecte tragice ale realităților sociale; *Un suflet nobil* este o altă nuvelă dedicată definirii nobleței sufletești a unei țesătoare sărmene.

1855 Publică romanul *Bunicuța*, cea mai valoroasă operă a sa.

1856 Nuvela *Oameni sărmani* și *Patru anotimpuri* — elogii ale vieții și virtuților morale și bogăției spirituale, manifestate în folclor, ale poporului disprețuit de burghezi.

Nuvela *Satui din munți* și *La castel și lângă castel* sînt nu numai o oglindă a polarizării bogăției și mizeriei, în orînduirea capitalistă, ci și o ferventă pledoarie în favoarea aplicării unor soluții social-utopice de schimbare a temeliiilor vieții.

1857 Soțul ei este pensionat. Privațiunile și boala accentuată fac tot mai anevoioasă activitatea literară a Boženei Němcovă.

1857—1858 Publică *Basme și legende slovace* în zece mici volume.

1858 Nuvelele *Un om bun*, *Domnul învățător* și *Coliba din munți* se înscriu pe linia creațiilor ei subintitulate *Imagini din viață*, în care traduce, ca și în alte opere, concepția rousseau-istă despre contopirea omului cu natura.

1859—1860 Lucrează la romanele sociale *Drumul de procesiune* și *Nobil și nenobil*, rămase neterminate.

1862 21 ianuarie. Moare la Praga, în mizerie, Božena Němcovă.

E mult de atunci... Tare mult a trecut din ziua cînd, pentru cea din urmă oară, am privit chipul tău blind, ți-am sărutat obrazul palid, brăzdat de ani, și mi-am aștinut privirile în ochii tăi albaștri, care răstrîngeau atîta dragoste și bunătate... E mult de-atunci, de cînd pentru ultima oară mi-au dat binecuvîntarea mîinile tale, bunicuțo!... Bătrînica aceea blajină, bunica mea, nu mai e! De mult odihnește în pămîntul rece!...

Pentru mine, însă, ea n-a murit. Chipul ei mi-a rămas adînc întipărit în suflet; mi-l amintesc ca într-o aureolă și, atîta timp cît inima îmi va bate, chipul acela iubit va dăinui în el! O, de-aș ști să mînuiesc cu măiestrie penelul de pictor, altfel te-aș proslăvi, scumpă bunicuță; zugrăvindu-mi însă gîndul cu pana, nu știu, nu știu dacă va plăcea cuiva.

Îmi amintesc, însă, că tu obișnuiai să spui: „Nu s-a născut încă pe lume omul care să fie întru totul pe plac semenilor săi”. Va fi de ajuns deci dacă măcar cîțiva cititori vor urmări aceste pagini cu aceeași dragoste cu care le-am scris eu.

Bunicuța a avut un fecior și două fete. Cea mai mare dintre fiicele ei a trăit mulți ani la Viena, în familia unor prieteni, de unde a plecat când s-a măritat. A doua fiică s-a dus apoi în locul ei. Fiul, când și-a făcut un rost și a ajuns meșteșugar de sine stătător, s-a însurat cu o fată de la oraș, stabilindu-se acolo. Bunicuța rămase mai departe în cătunul de munte de la granița Sileziei, unde trăia mulțumită într-o căsuță pe care o împărțea cu bătrîna Bêtkă, o femeie cam de aceeași vîrstă, pe vremuri slujitoare la părinții bunicuței.

În căsuța ei bunicuța nu trăia în singurătate : toată suflarea satului îi era apropiată ; la toți ea le era mamă, soră, sfătuitoare. Fără ea nu se făcea în sat nici botez, nici nuntă, nici înmormîntare.

Intr-o bună zi, bunicuța primi o veste neașteptată : fiica cea mare din Viena îi dădea de știre într-o scrisoare că soțul ei a căpătat un serviciu numai la cîteva mile depărtare de cătunul în care locuia bunicuța și anume la o contesă, care avea în Cehia moșii întinse. O veste că se mută acolo cu ai săi, deși bărbatul ei va rămîne cu familia numai în timpul verii, cît va sta la moșie doamna contesă.

Scrisoarea se încheia cu rugămîntea fierbinte ca bunicuța să vină și ea acolo, să se mute pentru totdeauna la ei, să-și trăiască viața alături de fiică și de nepoți, care s-ar bucura din tot sufletul s-o cunoască.

Pe bunicuță o podidiră lacrimile. Nu știa ce să facă ! Inima o trăgea către fiica și nepoțelii pe care nu-i văzuse încă, dar o obișnuință veche o lega de căsuța ei și de bunii ei prieteni ! În cele din urmă, dorul birui obișnuința : sîngele apă nu se face. Bunicuța hotărî să plece. Căscioara, cu tot ce se afla în ea, o lăsă bătrînei Bětkă : „Nu știu, îi spuse ea, cum m-oi împăca pe-acolo ; poate, cine știe, mi-o fi scris să mor tot aicea, printre voi.“

Cînd într-o bună zi se opri în fața căsuței o trăsura și vizitiul Václav încărcă în ea sîpetul înflorat al bunicuței, mica ei roată de tors, fără de care n-ar fi putut trăi, un coș cu patru găinușe cucuiete, un sac cu două pisicuțe cu blana tărcată în patru culori și, în sfîrșit, o urcă și pe bunicuță — aceasta, de atîta plîns, nici nu mai vedea înaintea ochilor. Însoțită de binecuvîntarea prietenilor, bătrînica purcese astfel spre noul ei cămin.

Cîtă bucurie și nerăbdare umplea inimile celor care o așteptau la Staré Bělídlo !¹ Cu numele acesta botezaseră oamenii de prin partea locului casa care fusese dată drept locuință doamnei Prošek, fiica bunicuței. Era o casă singuratică, ridicată într-o vîlcea încîntătoare.

În fiecare clipă, copiii alergau în drum să vadă dacă nu cumva sosește Václav și tuturor care treceau pe acolo, le strigau vestea cea mare : „Astăzi sosește bunicuța noastră !“ Iar între ei, cei trei copii nu mai conteneau să se întrebe : „Cum o fi arătînd oare bunicuța ?“

Văzuseră ei multe alte bunici, chipurile tuturor li se amestecau în minte și nu știau cu care din ele s-o asemuiască pe bunicuța lor. În sfîrșit se ivi trăsura ; iat-o că se apropie ! „Vine ! Vine bunicuța !“ Vestea

se răspîndi numaidecît în toată casa. Domnul Prošek, doamna Prošek, Bětkă, purtînd în brațe sugaciul, apoi copiii și cei doi ciini mari, Sultan și Tyrl, ieșiră cu toții în grabă în fața casei s-o întîmpine pe bunicuța...

Din trăsura coborî o bătrînică cu broboadă albă pe cap și îmbrăcată în straie țărănești. Tustrei copiii se proptiră unul într-altul, fără s-o mai slăbească din ochi. Tata îi strînse mîna, mămica o îmbrățișă plîngînd apoi, tot înlăcrimată, o sărută pe amîndoi obrazii. Bětkă îi întinse pe micuța, bucălată Adelka. Bunicuța zîmbi fetiței, o numi „doloфанă mică“ și făcu asupra ei semnul crucii. Apoi își întoarse privirea către ceilalți copii, chemîndu-i cu un glas blînd, pornit din inimă : „Copilașii mei scumpi, pușorii mei, cît de mult mă bucur să vă văd !“

Dar copiii plecaseră ochii în pămînt și nu se rușcau, de parcă ar fi înghețat locului ; abia la îndemnul mamei își întinseră spre bunicuța obrăjorii lor trandafirii pentru a fi sărutați. Încremeniseră de uimiți ce erau ! Ia te uită, ce bunicuță ! Arăta cu totul altfel decît toate bunicile știute de ei. O asemenea bunicuță nu văzuseră de cînd erau pe lume ! Nu-și mai puteau dezlipi ochii de la ea ! Oriunde se așeza, o înconjurau, se învîrteau în jurul ei, o cercetau din creștet pînă în tălpi.

Toate îi minunau : cojocul de culoare închisă, cu falduri lungi la spate, fusta de lînă verde, plisată, tivită cu o panglică lată de-o palmă ; le plăcea basmaua roșie cu flori mari pe care bunicuța o purta sub broboada albă ; ba se așezau și pe jos ca să-i poată cerceta mai bine pantofii negri și căputa roșie a ciorapilor albi. Vilimek trăgea de bentițele colorate ce legau papornița din mîna bunicuței, iar Ján, cel dintîi născut dintre băieți, îi ridică încetișor șortul alb cu dungă roșie, sub care dibuise ceva tare. Era

¹ Vechea spălătorie.

un buzunar lung atârnat de brîu. A, cît ar fi vrut Jân să ştie ce se află în buzunar ! Barunka, cel mai mare dintre copii, îl trase însă la o parte, şoptindu-i la ureche : „Ascultă, acuşi te spun că vrei să-i umbli bunicuţei în buzunar !”

Şoapta răsunase însă cam tărişor, mai că putea fi auzită prin nouă pereti. Bunicuţa tresări, curmă vorba cu fiică-sa, se scotoci în buzunar şi spuse : „Ei, hai să vă arăt ce am aici !” Şi răsturnă în poală mătăniile, briceagul, cîteva cojiţe de pîne, o bucăţică de panglică, doi căluţi de marţipan şi două păpuşi. Ultimele lucrăsoare le adusese pentru copii. Împărţindu-le, bătrînica adăugă : „V-a mai adus încă ceva bunicuţa”, şi numaidecît scoase din papornică merele şi ouăle încondeiate, apoi slobozi pisicuţele din sac şi găinuşele din coş.

De bucurie, copiii începură să zburde. Bunicuţa lor era cea mai bună dintre toate bunicuţele !

— Astea, arată bătrînica, sînt pisicuţe născute în mai, tărcate în patru culori. Sînt foarte isteţe la prins şoareci, aşa că aduc folos la casa omului. Găinuşele sînt atît de domesticate, că dacă se vor obişnui cu Barunka au să se ţină după ea ca nişte căţeluşi !

Copiii legară îndată prietenie cu bunicuţa ; se întreceau s-o întrebe ba de una, ba de alta. Nu lăsau să le scape nimic. Mama îi dojeni, le porunci s-o mai lase în pace, să răsuflă, dar bunicuţa îi tăie vorba :

— Lasă-ne bucuria asta, Terezo ! Sîntem atît de fericiţi că ne aflăm laolaltă !...

Şi copiii făcură pe voia bunicuţei. Un băiat i se aşeză în poală, celălalt i se rezemă de umăr, pe cînd fata, Barunka, stătea în faţa ei şi nu-şi mai putea desprinde ochii de la ea. Unui copil i se păru ciudat că bunicuţa are părul alb ca zăpada, celuilalt că mîinile îi sînt aspre, iar al treilea se minună :

— Dar bine, bunicuţo, dumneata ai numai patru dinţi ?!

Bunicuţa zîmbi, mîngîie părul castaniu al Barunkăi şi-i răspunse :

— Ce să fac, dacă sînt bătrînă ; cînd veţi fi de vîrsta mea, şi voi o să arătaţi la fel !

Copiiiilor nu le venea a crede una ca asta. Cum ? Mînuţele lor albe şi netede vor fi cîndva aspre şi zbîrcite ca mîinile bunicuţei ?!

Chiar din primele ceasuri ale sosirii, bunicuţa a ştiut să se facă iubită de nepoţei, dăruindu-li-se cu tot sufletul. Domnul Jân Prošek, ginerele bunicuţei, pe care ea nu-l cunoscuse pînă atunci, îi cuceri inima de la bun început prin căldura cu care o întîmpinase şi prin seninătatea chipului, oglindă a unui suflet de om bun şi sincer. Cu un singur lucru nu se prea împăca bunicuţa, şi anume, că el nu vorbea limba cehă, iar dînsa uitase de mult cele cîteva cuvinte nemţeşti pe care le deprinsese cîndva. Şi cu cîtă plăcere ar fi stat de vorbă cu ginerele ei ! Se bucură totuşi cînd îşi dădu seama că el înţelege limba cehă, deşi n-o vorbea. Bunicuţa văzu numaidecît că în casă se auzeau două limbi. Copiii şi slujnicele îi vorbeau domnului Prošek în cehă, el le răspundea în nemţeşte şi astfel se înţelegeau. Bunicuţa trăgea nădejde că, mai tîrziu, se va înţelege şi ea la fel, iar deocamdată se silea să se descurce cum putea.

Pe fiică-sa mai-mai să n-o recunoască. De la despărţirea lor, ea se obişnuise să o aibă înaintea ochilor tot aşa cum fusese : o fetişcană veselă de la ţară, şi cînd colo ce să vezi : o cucoană, scumpă la vorbă, serioasă, înveşmîntată în straie boiereşti, ba avînd şi deprinderi boiereşti ! Asta nu era Tereza ei ! Bunicuţa observă numaidecît că fiică-sa îşi ţine gospodăria cu totul altfel decît fusese ea obişnuită. În primele zile, de bucurie şi de uimire, bunicuţa umbla de colo-colo.

ca în vis, dar pe zi ce trecea ea se simțea tot mai descumpănită, stingheră, nu-și găsea locul în casa nouă și, de n-ar fi fost nepoțelii, bucurasă s-ar fi înalțat la bordeiul ei.

E drept că Tereza căpătase unele obiceiuri de doamnă, dar pentru atîta lucru n-ar fi trebuit să se supere nimeni, căci altminteri era o femeie cumsecade și înțeleaptă. Doamna Prošek își iubea mama foarte mult și nici prin gînd nu i-ar fi trecut s-o lase să plece, mai ales că fusese angajată ca supravegheatoare la castel și nu avea pe nimeni, în afară de mamică-sa, căreia să-i poată încredința gospodăria și creșterea copiilor.

De aceea, nu-i plăcu de loc cînd observă că pe bunicuța o cuprinsese urîtul și, numai decît, își dădu seama ce anume îi lipsea. Într-o bună zi, doamna Tereza îi spuse :

— M-am gîndit, mamă, că dumneata ești obișnuită cu munca ; și s-ar urî dacă toată ziua n-ai face altceva decît să vezi de copii. Dacă vrei să torci, am în pod oleacă de in ; o să avem din belșug după strînsul recoltei, dacă va fi bună. Cea mai mare plăcere mi-ai face însă, dacă nu te-ar obosi, să vezi puțin de gospodărie. Mie, serviciul la castel, cusutul și gătitul îmi iau tot timpul, încît treburile celelalte sînt nevoită să le las pe seama unor străine. Te rog, de aceea, dă-mi o mîină de ajutor și poruncește aici cum îți dorește inima.

— Treaba asta o voi face cu plăcere, răspunse bunicuța. Mă bucură gîndul că îți pot fi de folos... Apoi, da, știi, eu sînt obișnuită cu munca, îngăimă ea, coșleșită de fericire.

Chiar în aceeași zi bunicuța se urcă în pod să vadă inul, iar a doua zi copiii văzură pentru înfrîna oară în viața lor cum se toarce cu fusul și cu roata.

Primul lucru pe care bunicuța îl luă cu totul pe

seama ei în gospodărie a fost coptul pîinii. N-o răbdă inima să vadă cum umblă servitoarea cu aluatul, fără să cinstească darul lui Dumnezeu. Nu-l binecuvînta la frămîntat în covată și nici cînd îl lua din covată. Băga pîinea în cuptor și o scotea cînd era gata, de parcă ar fi umblat cu niște cărămizi. Altfel făcea bunicuța ! Înainte de a pregăti plămădeala, binecuvînta covata cu melesteul, apoi binecuvîntarea se repeta mereu pînă în clipa cînd pîinea era așezată coaptă pe masă. Și nici unui gură-cască nu-i era îngăduit să i se amestece în treabă, ca să nu deoache și să nu „necinstească darul Domnului“ ; chiar și Vilimek, dacă se întîmpla să intre în bucătărie în timp ce se cocea pîinea, nu uita că trebuie să spună : „Doamne, binecuvîntează !“

Cînd bunicuța cocea pîine era sărbătoare pentru nepoțelii. De fiecare dată căpătau scovergi și cite o plăcintușă umplută cu prune sau cu mere. Așa ceva nu li se întîmpla înainte. Trebuiau însă să fie cu mare băgare de seamă să nu împrăștiie firimituri prin casă. „Firimiturile sînt ale focului“, spunea bunicuța, cînd le aduna de pe masă și le azvîrlea în foc.

Iar cînd se întîmpla să fie prins vreunul dintre copii că scapă firimituri pe jos, numai decît bunicuța îi porunceă să le adune : „Nu-i îngăduit să calci pe firimituri ; se spune că atunci plîng sufletele la vămile cerului.“ Se mai supăra și cînd pîinea nu era tăiată drept : „Cine nu e drept cu pîinea nu va fi drept nici cu oamenii !“, obișnuia să spună ea în asemenea prilejuri.

Odată, Jenik o rugă pe bunicuța să-i taie o bucată de coajă dintr-o parte a pîinii, fiindcă-i plăcea grozav coaja ; bunicuța nu-i făcu însă pe voie. „N-ai auzit că dacă se taie astfel pîinea, se taie călcîiele celui de sus ? Mănîncă așa cum îți dau și nu te învăța

să-ți scornești poște în ale mîncării” și domnul Jenik fu nevoit să se lase păgubaș.

Orice rest de pîine, orice coajă pe care copiii n-o mîncau, bunicuța o băga în buzunar și, dacă se întîmpla să treacă pe lîngă rîu, o arunca peștilor ; cînd ieșea cu copiii la plimbare pe cîmp, o fărîmița furnicilor sau o dădea păsărelelor în pădure ; pe scurt, nu risipea nici o fărîmă și mereu nu uita să amintească : „Cinstiți pîinea, darul lui Dumnezeu ; fără pîine e rău și cine nu cinstește darul Domnului amarnic va fi pedepsit.” Dacă vreunul dintre copii scăpa pîinea din mîină, trebuia numaidecît s-o ridice și s-o sărute pentru iertăciune ; la fel făcea bunicuța și pentru un hob de mazăre, dacă-l găsea pe jos : îl ridica și-l săruta cu smerenie. Toate acestea îi învăța și pe copii.

Dacă pe drum zărea vreun fulg de gîscă, bunicuța îl arăta numaidecît nepoatei : „Apleacă-te, Barunka !” Uneori, însă, Barunkăi îi era lene și răspundea : „Ei, bunicuțo, parcă ce faci cu o singură pană ?” Atunci bătrîna o dojenea pe loc : „Trebuie să te gîndești, fetițo, că dacă aduni o pană lîngă alta au să fie mai multe. Ascultă și ține mințe zicătoarea : «O bună gospodină sare și peste gard pentru un fulg».”

Doamna Prošek își mobilase modern camerele, dar confortul lor nu-i făcea mare plăcere bunicuței. I se părea că în fotoliile prea moi nu poți sta bine, ți-e frică să nu te dai peste cap, iar dacă te lași mai mult în spetează, te temi ca nu cumva să le strici. Pe canapea a stat numai o singură dată ; cînd s-a așezat, arcurile s-au lăsat sub ea și biata bătrînă s-a speriat atît de tare, încît mai-mai să țipe de spaimă. Copiii făcură haz, se trîntiră pe canapea și, săltîndu-se, o chemară pe bunicuța să se așeze fără teamă, că doar nu se scufundă ; dar bunicuța nu se mai așeză.

— Bată-vă norocul să vă bată, le răspunse ea, eu nu stau în scrînciobul vostru ; o fi bun pentru voi...

Pe măsuțele lustruite se temea să pună ceva, ca nu cumva să li se ducă luciul ; cît despre dulapul acela mare cu uși de sticlă, îndărătul cărora se rînduiau tot felul de lucrăsoare, zicea că stă în odaie numai ca să i se întîmple omului ceva. Copiii zburdau veseli în jurul acestui dulap și de multe ori făceau cîte o poznă pentru care mama îi muștraluia zdravăn. Numai pianul îi plăcea bunicuței. Cînd o podidea plînsul pe găgălicea de Adelka, bunicuța se așeza cu ea în brațe la pian, atîngea ușor clapele și copila înceta ca prin minune să mai plîngă. Barunka o învățase pe bunicuță să cînte cu un singur deget : *Dii, căluțule ! Dii, căluțule !*, iar bătrînica bătea notele și clătina din cap, minunîndu-se :

— Cîte nu mai scornesc și oamenii ! N-ai crede alta decît că aici sînt închise păsărele, ia auzi-le ! Ca și ciripitul lor sună !...

Atunci cînd nu era neapărată nevoie, bunicuța nu intra prin camerele de sus. Dacă n-avea de trebăluit nici pe afară, nici înăuntru, mai bucuros rămînea în odăița ei, care se afla între bucătărie și odaia slujnicelor. Aici toate fuseseră rînduite după placul bunicuței. Lîngă soba cea mare a fost pusă o laviță ; de-a lungul peretelui, patul bunicuței ; lîngă pat, lipit de sobă, sipetul cel pictat, iar de-a lungul celui alt perete, patul Barunkăi, care dormea cu bunicuța. În mijlocul odăii era o masă din lemn de tei, cu chingi, deasupra căreia atîrna din plafon o porumbiță întru-chipînd pe sfîntul duh. În colț, lîngă fereastră, se aflau roata de tors, fuioarele de in și furca încărcată, cu fusul înfipt în ea ; în cui stătea agățat mosorul. Pe pereți erau atîrnate cîteva icoane ; deasupra patului bunicuței strălucea crucifixul împodobit cu flori. Între ferestre, creșteau în ghivece o mușcată și o tufă de busuioc, iar în cîteva săculețe de pînză atîrnate pe un perete se găseau tot felul de buruieni uscate :

flori de tei, flori de mușețel, de soc și câte și mai câte, farmacia bunicuței. În dosul ușii era agățată o stropitoare de zinc. În sertarul mesei, bunicuța își ținea cele trebuitoare pentru cusut, o cârtică de cîntece religioase, un ghem de șnururi de rezervă pentru roata de tors, creta sfințită în ziua de Bobotează și luminarea sfințită la Hromnice¹, luminarea pe care bunicuța o păstra întotdeauna la îndemînă și o aprindea pe vreme de furtună. Pe sobă ținea cutiuța cu iască, amnarul și cremenea. În casă se foloseau pentru aprins focul butelii mici, pline cu fosfor, dar bunicuța nu voia să aibă de-a face cu asemenea „unelte diavolești”. Le încercase o singură dată și cine știe cum s-a întimplat, că bunicuța și-a ars șorțul pe care-l avea de douăzeci și cinci de ani, ba nu lipsise mult să se înăbușe. De atunci n-a mai pus mîna pe butelii; și-a făcut numai decît rost de iască, copiii i-au adus cîrpe pentru fitil și-i făceau chibrituri din bețișoare ale căror vîrfuri le înmuiau în pucioasă, încît bunicuța se culca liniștită știindu-și la loc sigur, pe sobă, uneltele ei obișnuite de scăpărat. Copiii erau încîntați să o servească și în fiecare zi o întrebau dacă n-avea nevoie să-i mai facă chibrituri.

Dar ce le plăcea mai mult copiilor în odăița bunicuței era sipetul ei frumos colorat. Se uitau ca fermecați la capacul roșu, pictat cu trandafiri albaștri și verzi, cu frunzulițe cafenii, cu crini albaștri și păsărele roșii-galbene printre ei; bucuria cea mai mare era însă atunci cînd bunicuța deschidea sipetul. Aveai și ce vedea! Partea dinăuntru a capacului era căptușită cu iconițe și rugăciuni tipărite, căpătate în dar de pe la hramuri. Mai era înăuntru un sipet mai mic, și câte lucruri în el! Acte de familie, scrisori primite din Viena de la fete, un săculeț mic de pînză

¹ Ziua de 2 februarie — sărbătoarea Întîmpinării Domnului.

plin cu bănuți de argint, trimiși bunicuței de copii pentru îndulcirea vieții, dar pe care ea nu-i cheltuia, fiind mai bucuroasă să-i păstreze; apoi o cutiuță lungă de lemn în care bunicuța își ținea salba: cinci șiruri de granate de care atîrna o monedă de argint cu chipul împăratului Iosif și al Mariei Tereza. Ori de câte ori deschidea cutia aceasta, și o deschidea întotdeauna cînd o rugau copiii, bunicuța spunea: „Vedeți, dragii mei, grantele mi le-a făcut dar de nuntă răposatul, bunicul vostru, iar talerul ăsta de argint l-am primit chiar din mîna împăratului Iosif. Era un domn bun, veșnică să-i fie slava! Ei, și cînd voi muri și eu într-o zi, toate au să fie ale voastre” încheia bunicuța întotdeauna, închizînd cutia.

— Bunicuțo, spune-ne și nouă, cum a fost cînd domnul împărat ți-a dăruit talerul? Hai, povestește-ne! o rugă într-o zi Barunka.

— Să-mi amintiți altă dată și vă povestesc, răspunse ea.

În afară de aceste lucruri, bunicuța mai ținea în sipetul cel mic două șiraguri de mătânii sfințite, cîteva panglicuțe pentru bonete și, printre ele, se găsea mai totdeauna cîte-o acadea pentru copii.

Sipetul cel mare era plin cu rufăria și îmbrăcămintea bunicuței. Toate fustele, șorțurile, rochiile de vară, bundele și basmalele stăteau așezate în cea mai mare rînduială, iar deasupra se înfioiau cele două bonete albe, bine scrobite și cu porumbiță la spate. Copiii n-aveau voie să cotovăiască prin lucrurile bunicuței; în clipe de voie bună, însă, ea le scotea una după alta și le arăta: „Vedeți, copii, rochia asta de mătase groasă o am de cincizeci de ani, mantila asta îmblănită a purtat-o și străbunica, șorțul e de-o vîrstă cu mama voastră, și toate sînt ca noi. Și voi vă motoliți și vă murdăriți hainele fără să vă pese, nu știți să cruțați lucrurile! Vedeți, rochia asta de mătase a

costat o sută de florini, dar pe vremea aceea, e drept, mergeau numai bilete de bancă.“

Și tot așa povestea bunicuța, iar copiii o ascultau tăcuți, părînd că înțeleg spusele ei.

Doamna Prošek ar fi dorit ca bunicuța să-și schimbe portul, să-și pună adică o îmbrăcăminte mai simplă și mai comodă; dar bunicuța nu se lipsi nici de cea mai mică panglicuță și spunea mereu: „Pe-deapsă de sus ar cădea peste mine dacă, bătrînă cum sînt, aș vrea să mă potrivesc la obiceiurile lumii de acum. Nu-s de mine asemenea noutăți, mintea mea bătrînă nu s-ar împăca de loc cu ele.“

Continuă așadar să-și păstreze și portul și vorba. Curînd, în casă toate se rînduiră după voia bunicuței; cu toții îi spuneau „bunicuță“, tot ce zicea ea era ascultat, tot ce făcea era bun făcut.

II

Vara, bunicuța se trezea la ora patru dimineța, iarna la cinci. Prima ei grijă era să se închine și să sărute cruciulița prinsă de mătăniile de soc pe care le purta întotdeauna la piept; numai noaptea și le pune sub pernă. Se scula spunînd *Tatăl nostru*; după ce se îmbrăca, se stropea cu apă sfințită, apoi lua furca și fusul și în timp ce torcea cînta încetisor cîntecul bisericesc de dimineată. De ea, biata bătrînă, nu se mai lipea somnul, dar, știind cît e de dulce, îl dorea tuturor din inimă și se silea să nu-l tulbure. Abia la un ceas după asta se auzea prin casă lipăitul înăbușit al papucilor ei, scîrțitul primei uși, al celei de a doua, și bunicuța se ivea în pridvor. În aceeași clipă porneau să gîgîie gîștele în coteț, guițau porcii, vaca mugea, găinile băteau din aripi, pisicuțele alergau de prin unghere ca să se alinte și să se învîrtească în jurul picioarelor ei. Cîinii săreau din cușcă, se întindeau și, dintr-un salt, ajungeau lîngă bunicuța; dacă ea nu s-ar fi ferit, de bună seamă că ar fi izbit-o și i-ar fi răsturnat din mînă coșulețul cu grăunțe pentru păsări. Bunicuței îi erau tare dragi toate vietățile din ogradă și deopotrivă o îndrăgiseră și ele. Vai de acela pe care bunicuța îl vedea chinuind fără rost vreo vietate, pe orișicare, fie și un vierme!... „Ceea ce păgubește sau folosește omului și trebuie ucis, uci-deți-l în plata Domnului, dar nu-l chinuiți“, obișnuia să spună bătrînica. Copii-lor însă nu le da voie să privească nici măcar atunci

cînd se tăia o găină : „V-ar fi prea milă copii, le spunea ea, și pasărea n-ar putea să moară repede.”

Intr-o zi se mînie grozav pe cei doi cîini, Sultan și Tyrl : nu e vorbă, a și avut de ce să se mînie ! Po-tăile se strecuraseră în cotețul de păsări și sfîșiaseră într-o singură noapte zece răuște, o frumusețe de boboci aurii, abia veniți pe lume. Mîinile bunicuței căzură neputincioase cînd deschise dimineața cotețul și ieși numai gîsca cu cele trei răuște care mai scă-paseră cu viață. Gîsca gîgîia înspăimîntată, părea că-i jelește pe bieții boboci uciși pe care ea îi clocise în locul mamei rațe hoinare.

Mai întîi, bunicuței îi trecu prin minte că făpta-șul putea fi jderul, jivină răufăcătoare, dar luîndu-se după urmele lăsate băgă de seamă că isprava fusese a cîinilor. Tocmai cîinii, socotiți păzitori credin-cioși !... Bunicuța nu putea să creadă, măcar că ve-dea cu ochii ei urmele labelor. Și pe deasupra, po-tăile mai veniră să se gudure, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat ! Asta o mînie pe bunicuța mai mult ca toate !

— Pieriți din fața mea, răilor ! Ce v-au făcut bie-tele răuște ? Erați flămînzi ? Da de unde ! V-ați lă-comit numai așa, de poftă. Marș de-aici, hulpavilor, nici nu vreau să vă mai văd înaintea ochilor !

Cîinii și-au băgat coada între picioare și s-au ghe-muit în cuștile lor, iar bunicuța, uitînd că era încă foarte de dimineată, se duse în camera fiicei sale ca să-și verse necazul.

Cînd o zări pe bunicuță intrînd în odaie, cătrănită, cu ochii plini de lacrimi și galbenă ca ceara, dom-nul Prošek crezu, nici mai mult, nici mai puțin, că hoșii prădaseră cămara, sau că murise Barunka. După ce află însă întîmplarea, izbucni într-un rîs cu ho-hote. Bunicuța îl privi pieziș. „Păi, da ! Ce însem-

nau la dumnealui cîteva perechi de răuște ! Ehe ! dacă ar fi pus singur ouăle la clocit, dacă ar fi vă-zut vreodată cum ies puii din găoace și cit sînt de drăguți mititeii cînd plutesc cu capul băgat sub apă și cu picioarele plescîind pe deasupra. Dar așa, pen-tru domnul Ján, isprava cîinilor însemna doar cîteva fripturi mai puțin !”

Ghicind gîndurile bunicuței, domnul Prošek își spuse că trebuie să facă dreptate și se grăbi s-o facă ; luă vîna de bou și ieși afară să dea cîinilor o bătaie zdravănă pe care să n-o uite prea repede. Bunicuța își astupă urechile cînd auzi hărmălaia din curte, dar în sinea ei își zicea : „Ce să-i faci, așa le trebuie, să țină minte !” Cînd băgă de seamă însă că nici după un ceas, nici după două, cîinii nu mai ies din cușcă, nu se putu stăpîni să nu meargă să-i vadă. Nu cumva le era din cale-afară de rău ? „Ce-au făcut au făcut, dar nu sînt totuși decît niște biete dobi-toace !”, gîndea bătrînica ațîntind ochii la cușcă. Cei doi cîini începură să scîncească, o priviră cu ochii plini de jale și se tiriră pe burtă pînă la picioarele ei.

— Vă pare rău, hai ? Vedeți, așa li se întîmplă răilor și nemernicilor ! Să țineți minte asta !

Și cîinilor le-au intrat pesemne în cap cuvintele ei. Ori de cîte ori se legănau prin bătătură gîscu-lițele sau răuștele, amîndoi își întorceau boturile în altă parte sau plecau p-aci încolo. Și astfel și-au cîș-tigat din nou toată dragostea bunicuței.

În zarva hrănirii păsărilor se trezeau și slujnicile, dacă nu erau cumva sculate ; abia după ora șase bu-nicuța se apropia de pătucul Barunkăi, o ciocănea ușor pe frunte, cică mai întîi se trezește sufletul, și șoptea : „Scoală, fetișo, hai, hai, e vremea să te scoli !”

Îi ajuta să se îmbrace, apoi se ducea să vadă dacă și ceilalți pușori făcuseră ochi ; cînd Vilimek sau

Adelka se mai tolăneau somnoroși în pătuc, ea îi bătea cu blîndețe pe spate, îndemnîndu-i : „Sus, sus ; cocoșelul a ocolit de nouă ori gunoîștea și tu încă mai dormi, nu ți-e rușine ?”

Cu spălatul copiilor îi venea mai lesne, dar cu îmbrăcatul nu mergea și pace. Nu se putea descurca în puzderia de năsturași, sponci și butoni de la pantalonași și rochițe, pe care de obicei le mai punea și de-a-ndoaselea. Cînd copiii erau în sfîrșit gata îmbrăcați, ingenunchea cu ei în fața icoanei lui Isus, îi binecuvînta pe micuți, apoi se închinau cu toții și abia după aceea mergeau să ia gustarea.

Cînd în gospodărie nu era vreo treabă mai de seamă, bunicuța stătea iarna la roata de tors, în odăiță, iar vara torcea cu fusul în bătătură, sub tei, ori în livadă, sau ieșea cu copiii la plimbare. Atunci culegea buruieni pe care le usca acasă și le păstra ca să le aibă la nevoie. Uneori, vara, mai adesea înainte de ziua cînd se serbează nașterea sfîntului Ioan Botezătorul, bunicuța se ducea să adune buruienile pline de rouă ; se spune că atunci sînt mai bune de leac. Dacă se îmbolnăvea cineva din casă, bunicuța avea întotdeauna gata pregătite leacurile : trifoi amar pentru vătămătură, sfeclișoară pentru dureri de gît, sunătoare pentru oblojeli și mai cîte altele încă... Numai cu ele se lecuia bunicuța, căci cu doctorii n-a avut de-a face de cînd s-a pomenit pe lume.

Buruieni de lecuit mai aducea în casă și o bătrînă de prin alte meleaguri, care cobora de undeva din munții Krkonoše ; bunicuța alegea cu grijă și pricepere buruienile de care avea nevoie și le cumpăra cu grămăjoara. Bătrîna cu leacuri venea în fiecare toamnă, la o anumită dată, și trăgea ca la han la Staré Bělídlo, unde era omenită cu toate bunătățile la orice ceas din zi sau din noapte ar fi venit. În fiecare an, copiii căpătau de la bătrîna aceasta cîte un cornet

cu bozățel pentru strănutat, iar gospodinele tot felul de mirătoare pentru afumat în casă sau vîsc de împodobit odăile ; în afară de asta, băbuța cu buruieni povestea copiilor pînă seara tîrziu despre Rybrcoul, uriașul din munți, cît e de năbădăios și cîte și mai cîte pîzne nu face el pe acolo, pe sus.

Înșira copiilor grozăviile ce se întîmplă atunci cînd Rybrcoul se mută la iubita lui Kačenka, prințesa care sălășluiește undeva pe-acolo, prin munții Kačenkâi. Dar prințesa nu-l rabdă multă vreme lingă dînsa și după cîtva timp îl alungă și se spune că atunci el plînge cu atîta potop de lacrimi, încît toate pîraiele din munți se umflă și se revarsă peste maluri. Ei, și cînd mofturoasa îl cheamă din nou, apoi uriașul se pornește la drum cu atîta zor și bucurie, încît răs-toarnă și trage după dînsul tot ce-i stă în cale. Pădurea o smulge din rădăcini, bolovanii îi rostogolește de pe culmi, acoperișurile le ridică în spinare, într-un cuvînt, pe unde trece el, năvalnicul, numai praf și plumbere se alege din toate.

Băbuța cu leacuri venea în fiecare an cu aceleași buruieni și aceleași povești, dar copiilor li se păreau întotdeauna noi și de fiecare dată o așteptau cu nerăbdare. Cum se iveau în luncă brîndușele de toamnă, copiii se veseleau : „Curînd-curînd trebuie să vie baba din munți”, și dacă se întîmpla să întîrzie cîteva zile, bunicuța se întreba îngrijorată : „Ce i s-o fi întîmplat bătrînei, nu cumva a lovit-o vreo boală, sau poate că Dumnezeu a și strîns-o de pe pămînt ?” Și așa se tot vorbea despre dînsa, pînă cînd se ivea în bătătură, cu cogeamite coșul la spinare.

Din cînd în cînd, bunicuța ducea pe copii în plimbări mai lungi, fie pînă sus, pe coastă, la casa pădurarului, fie pînă la moară, pe firul apei, ori se duceau în pădure, care răsuna de cîntecele vesele ale păsărelor, unde sub copaci erau parcă anume

ăsternute scoarte moi de mușchi și peste tot creșteau fel de fel de flori : lăcrămioare bine mirositoare, toporași, brebenei, tufe bogate de lemn ciînesc și frumoșii ciorchini de așor, albi și galbeni. Buchete de astfel de flori le dădea și o femeie din pădure, Viktorka cea cu fața galbenă, cînd îi vedea că le plac florile și le culeg. Viktorka era întotdeauna palidă, ochii îi străluceau ca doi tăciuni, iar părul lung, negru, și-l lăsa despletit. N-o vedeai nicicînd cu o haină mai bună și niciodată nu vorbea. La marginea pădurii își înălța coroana un stejar bătrîn ; la umbra lui stătea Viktorka ceasuri întregi, neclintită, privind în vale, spre rîu ! Cînd amurgea, se ducea la marginea apei, lîngă stăvilar, se așeza pe o buturugă acoperită cu mușchi, își ațîntea ochii în oglinda apei și începea să cînte. Cînta, cînta, pînă noaptea tîrziu.

— Bunicuțo, întrebau copiii, de ce nu-și pune niciodată Viktorka haine mai frumoase ? Nici măcar duminica ? Și de ce nu vorbește niciodată ?

— Pentru că-i nebună, sărmana !

— Cum nebună, bunicuțo ? Ce înseamnă să fie cineva nebun ?

— Ei, asta înseamnă că omul n-are mintea zdravănă.

— Și cum se vede că n-are mintea zdravănă ?

— Uitați-vă la Viktorka ; nu vorbește cu nimeni, umblă zdrențăroasă, trăiește vară și iarnă în peștera din pădure.

— Și noaptea stă în pădure ? întrebă Vilím.

— Da, și noaptea ; n-o auziți cum cîntă pînă tîrziu lîngă stăvilar ? Apoi se duce la cîlcare în peșteră.

— Și nu se teme de licurici, nici de căpcăuni ? întrebă plini de uimire copiii.

— Ei, nu există nici un fel de căpcăuni, rosti Barunka. Mă-a spus tătucu.

Vara, rareori se întîmpla să vină Viktorka din pădure să ceară de mîncare prin sat, dar iarna tăbăra ca o cioară flămîndă, ciocănea în uși sau la ferestre, întindea doar mîna, și după ce căpăta un codru de piîne sau altceva, se îndepărta tăcută. Copiii, cînd zăreau urmele de sînge ce le lăsau picioarele ei desculțe pe zăpada înghețată, alergau după ea strigînd :

— Viktorka, vino la noi, mămica o să-ți dea papuci ; dacă vrei poți să și rămîi la noi !

Dar Viktorka nici nu întorcea capul și fugea în pădure.

În serile frumoase de vară, cînd pe bolta cerului înfloreau puzderie stelele scînteietoare, bunicuței îi plăcea să stea cu copiii afară, sub tei. Cîtă vreme Adelka a fost micuță, i se așeza în poală, iar Barunka și băieții stăteau sprijiniți de genunchii ei. Poziția aceasta era cea mai potrivită, căci îndată ce bunicuța își începea poveștile, copiii înălțau capetele și o puteau privi drept în față, ca să nu le scape nici o vorbă.

Bunicuța le povestea despre îngerii luminoși care trăiesc acolo, sus, și aprind stelele să-i călăuzească pe oameni ; de îngerii păzitori ce veghează asupra copiilor pe toate căile vieții, se bucură cînd îi văd cumînți și plîng atunci cînd sînt neascultători. Copiii își ridicau fermecați privirile spre bolta viorie a cerului, pe care sclipeau mii și mii de lumini : unele micuțe abia pîlpîiau, iar altele mari, învoalte, străluceau ca lămpile.

— Care dintre stelutele acelea o fi a mea ? întrebă într-o seară Ján.

— Asta nu se poate ști... Gîndește-te și tu, ar fi oare cu puțință s-o dibui printre atîtea milioane de stelute ? îi spuse cu toată seriozitatea bunicuța.

— Ale cui or fi oare stelele acelea mari, frumoase,

care strălucesc mai aprins ca toate ? întrebă altă dată Barunka.

— Sînt ale unor oameni cu suflete mari, aleşii Domnului, care au făcut multe fapte bune şi niciodată nu l-au mîniat pe Dumnezeu, răspunse bunicuţa.

— Dar, bunicuţă, întrebă din nou Barunka în clipa cînd dinspre stăvilă se auzi răsunînd un cîntec de jale, Viktorka o fi avînd şi ea o stea ?

— Desigur, are, dar cu lumina tulbure, ca şi mintea ei... Şi-acuina, gata, copii, haideţi, e vremea de mers la culcare, adăuga bunicuţa, cînd întinericul se lăsa de-a binelea.

Rugăciunea de seară, *Îngerul meu păzitor*, o făcea împreună cu ei, apoi îi stropea cu apă sfinţită şi-i culca în cuibuşorul lor. Cei mai mici adormeau numaidecît, Barunka, însă, o chema adeseori pe bunicuţa la pătucul ei :

— Mai şezi lingă mine, bunicuţo, nu pot adormi. Atunci bunica lua mîna nepoţicăi într-a ei, începea să se roage împreună cu ea şi se rugau aşa pînă ce fetei i se lipeau pleoapele.

Bunicuţa nu se culca pînă la ceasurile zece ; asta era ora cînd începea „să simtă somnul în ochi“. Pînă atunci, treburile pe care le pusese la cale de dimineaţă erau isprăvite. Înainte de a merge la culcare, mai cerceta dacă toate uşile erau încuiate, chema pisicile şi le închidea în pod ca să nu se furişeze cumva în odaia copiilor, şi, Doamne fereşte, să-i sugrume, stîngea focul din sobă să nu rămînă nici cea mai mică scînteie, îşi pregătea pe masă opaiţul şi iasca. Dacă se vestea cumva primejdie de furtună, se îngrija de luminarea cea sfinţită, înfăşura pînea într-o pînză albă şi, aşezînd-o pe masă, sfătuia slujnicele :

— Țineți minte, cînd izbucneşte un foc, ăsta-i primul lucru pe care omul trebuie să-l ia cu sine : pînea. Pe urmă să ştiți că nu-și mai pierde capul.

— Lasă, bunicuţo, doar n-o cădea trăsnetul tocmai aici ! spuneau slujnicele ; dar cu asta n-o puteau linişti.

— Ce ştiți voi ! Numai Domnul Dumnezeu cel atotputernic, numai el le ştie pe toate. Prevederea nu-i niciodată de prisos, țineți minte vorba mea.

După ce rînduia toate cu de-amănuntul, îngenunchea în fața crucifixului şi se închina, mai stropea o dată asupra Barunkăi cu apă sfinţită, îşi punea sub pernă mătăniile de soc şi aţipea cu numele Domnului pe buze.

Un om obișnuit cu viața zgomotoasă a marilor orașe, dacă s-ar fi rătăcit cine știe cum prin vilceaua unde se adăpostea sălașul singuratic al familiei Prošek, s-ar fi întrebat de bună seamă : „Cum or fi trăind aici oamenii ăștia, tot anul ? ! Eu n-aș rămâne decît cel mult atîta cît înfloresc trandafirii. Stai și te-ntrebi: Ce bucurii te pot aștepta aici ?“

Cu toate acestea găseai și la Staré Bělídlo destule prilejuri de bucurie, și iarna și vara ! Sub streășina scundă își făcuseră cuib mulțumirea și buna înțelegere și numai anumite împrejurări le întuneau cîteodată : de pildă, cînd pleca domnul Prošek în capitală sau cînd cineva din casă cădea bolnav.

Casa era micuță, dar arătoasă. În jurul ferestrelor dinspre răsărit se cățara vița de vie ; jos, sub ele, vedeai grădinița plină de trandafiri, violete, rezeda, iar mai în fund, zarzavaturi : lăptuci, pătrunjel și altele. În partea de miazănoapte, rotunjind un colț lung spre răsărit, se întindea livada cu pomi fructiferi, iar în spatele ei, lunca, prelungită, hăt, pînă la moară. Un păr vinjos, bătrîn, crescute chiar lingă casă, își lăsa crengile stufoase peste streășina acoperită cu șindrîlă, sub care se cuibăriseră un stol de rîndunele. În mijlocul bătăturii domnea un tei înalt, iar sub el te îmbia lavița bătută în piroane. În partea de miazăzi și apus se înșirau niște clădiri mai mici, acareturi de-ale gospodăriei, iar îndărătul lor se întindea tufărișul des pînă dîncolo de iaz. Prin preajma casei treceau două drumuri : unul de căruțe care, dacă-l urcai,

mergînd în susul rîului, te ducea spre castelul Ryznbursk și Červená Hůra, iar dacă-l coborai, spre moară și mereu de-a lungul lui, te ducea pînă la orășelul cel mai apropiat, aflat la o mică depărtare, cale doar de un ceas. Rîul era năvalnica Úpa, care goneste din munții Krkonoše, năpustindu-se peste stînci și stavile, șerpuiind prin vilcele înguste pînă răzbește în șesul larg. De acolo, scăpată de opreliști, o ia grăbită spre Elba, alunecînd mereu printre malurile verzi cu povîrniș înalt pe una din părți, năpădit de tot felul de arbuști.

Prin fața casei, chiar în latura grădinii, se croia celălalt drum, șerpuiind de-a lungul unui șanț, scocul prin care morarul își aducea apa la moară. Din ograda casei, dacă treceai o podișcă pusă peste scoc, urcai pe colina unde se aflau cuptorul și uscătoria de fructe a casei. Toamna, cînd în uscătorie polițele gemeau de prune, mere și pere, Ján și Vilím treceau adesea peste podișcă ; păseau însă cu băgare de seamă, ca nu cumva să prindă de veste bunicuța. Zadarnic se fereau însă ; era de ajuns ca bunicuța să calce pragul în uscătorie și numaidecît știa cîte prune lipsesc și cine a umblat acolo. „Jeník, Vilím, veniți încoace ! îi chema ea îndată ce ieșea afară. Mi se pare mie sau ați mai pus niște prune pe poliță ?“ „Da de unde, bunicuțo“, tăgăduiau băieții, roșindu-se gotcă. „Să nu-mi umblați cu fofirlica ! îi dojenea bunicuța. Nu știți că vă aude cel de sus ?“

Băieții tăceau și bunicuța înțelegea totul. Copiii se minunau întotdeauna cum de afla bunicuța toate poznele ce le fac ei ? Gîndeau că îi ghicește după nas. De aceea nici nu mai cutezau să-i tănuiască ceva.

Vara, cînd era zăpușeală, bunicuța dezbrăca copiii pînă la cămașuță și-i ducea la gîrlă să se scalde ; apa nu trebuia însă să le îreacă de genunchi, îi era teamă să nu se înece mititeii. Mai des se așeza cu ei pe la-

vița ce era fixată în apă pentru muiatul rufelor și le îngăduia să-și scalde picioarele și să se joace cu peștișorii din apă care se zbenguiau; țșneau ca niște săgeți și apoi se făceau nevăzuți. Deasupra apei se plecau arini cu frunze întunecate; copiii rupeau nuiele de arin și le azvîrleau în apă, uitîndu-se apoi cum le lua curentul și le ducea pînă hăt, departe...

— Nuiaua trebuie aruncată cu putere, copii, pînă în suvoiul apei; dacă rămîne la mal s-ar putea agăța de vreun firicel de iarbă, de-o rădăcină, și ar trece multă, multă vreme pînă să ajungă la țintă, îi învâța bunicuța.

— Dar ce se întîmplă, bunicuțo, atunci cînd nuiaua ajunge la stăvilă? Nu-i așa că nu poate merge mai departe? întrebă Vilim.

— Ba poate! îi răspunse cu convingere Ján. Ții minte cînd am aruncat nuiaua în apă chiar în fața stăvilărilor? S-a învîrtit cît s-a învîrtit și deodată a coborît sub el, s-a strecurat prin jgheab la roată și pînă să trec eu dincolo de moară, nuiaua a și intrat în rîu și a plutit mai departe.

— Și de acolo încotro o ia nuiaua? o iscodi Adelka pe bunicuță.

— De la moară? Să vezi! Plutește spre podul de la Žlice, de la pod către vîltoare, de la vîltoare peste celălalt stăvilă la vale, primprejurul dealului Barvir, spre fabrica de bere; alunecă apoi pe sub stîncă și peste pietroaiele colțuroase de lingă școala unde veți umbla și voi la anul. De la școală o ia peste stăvilă spre podul cel mare din luncă, de aci spre Zvol și de la Zvol spre Jaroměř în Elba.

— Și pe urmă, bunicuțo? întrebă iarăși fetițele.

— Pe urmă merge tot mai departe pe Elba, pînă ajunge la mare.

— La mare! Și marea unde e, cum e?

— Ehei, marea e întinsă cît vezi cu ochii și e de-

parte de aici, de o sută de ori mai departe decît orașul. răspunse bunicuța.

— Și ce are să se întîmple acolo cu nuiaua noastră? întrebă întristată una din fetițe.

— Ei, au s-o legene valurile și au s-o arunce undeva, la țarm; să zicem că pe țarm se plimbă mulți oameni mari și copii; dintre ei, un băiețaș are să ridice nuiaua și are să spună: „De unde oi fi plutind tu pînă aici, nuielușo? Cînd te-o fi azvîrlit? De bună seamă că, undeva departe, o fetiță a stat la marginea apei, te-a rupt și te-a aruncat în ea!“ Ei, și băiatul o să ducă nuiaua acasă și-o s-o înfigă în pămînt; din nuielușă are să crească un copăcel frumos pe care vor cînta păsărelele, iar copăcelul nu va mai putea de bucurie...

Fetița răsuflă adînc, ușurată de grijă, dar, prinsă de gînduri, scăpă fustița suflecată în apă, încît bunicuța avu ce stoarce. Pădurarul din Ryznburg, care tocmai trecea pe acolo, îi găsi Adelkă o poreclă: „spiriduș mititel“. Adelka clătina din căpșoru-i bălai și-i răspunse:

— Ce spiriduș? Nu sînt nicăieri spiriduși...

Ori de cîte ori pădurarul trecea prin preajma casei, bunicuța se grăbea să-l poștească: „Mai oprește-te și pe la noi, cumetre, sîntem cu toții acasă!“ iar băieții îl apucau de mîna și-l trăgeau pînă în prag. Uneori el se împotriva, cerîndu-și iertare fiindcă mergea să vadă de niște pui de fazan care tocmai trebuiau să scoată capul din găoace, alteori că avea treabă în pădure, sau cine știe ce; dar tocmai atunci îl zărea domnul Prošek sau doamna și, vrînd-nevrînd, trebuia să se oprească și să între.

Domnului Prošek îi plăcea să se găsească întotdeauna în casă o sticlă cu vinîșor bun pentru oaspeții dragi, printre care, fără îndoială, se număra și pădurarul. Bunicuța nu pregeta să se înființeze cu pîine

și sare, apoi cu tot ce se găsea de-ale mîncării prin casă; și atunci pădurarul uita cu plăcere de puii de fazan ce trebuiau să scoată capul din găoace. Cînd își aducea aminte, își blestema greu mintea uitucă, trăgea repede pușca pe umăr și pleca. În ogradă însă, nu-și mai găsea cîinele. Îl striga: „Hektor! Hektor!” dar cîinele ia-l de unde nu-i! „Prin ce coclauri o fi umblind, zănaticul!” se înfură el, iar băieții alergau bucuroși să-l aducă, știind că Hektor zburda pe undeva pe aproape cu Sultan și cu Tyrl. Băieții porneau în goană, iar pădurarul se așeza pe lavița de sub tei și-i aștepta. În cele din urmă, cînd putea porni la drum, se mai întorcea o dată în loc, strigînd către bunicuța: „Mai dă și pe la noi, pe sus; nevastă-mea păstrează pentru dumneata ouă de la găinile tiroleze, bune de pus la clocit.”

Pădurarul cunoștea slăbiciunile gospodinilor. Știa cum să facă plăcere bunicuței ca să capete repede răspunsul așteptat: „Multă sănătate acasă și spune că venim!” Și așa se despărteau de fiecare dată ca buni prieteni.

Pădurarul trecea de ani și ani, dacă nu în fiecare zi, dar fără greș o dată la două zile, prin preajma căsuței de la Staré Bělídlo.

Un alt megieș, pe care oricine l-ar fi putut întilni zilnic pe la ora zece, pe poteca de lingă Staré Bělídlo, era morarul. La ora asta se ducea să vadă cum stau lucrurile la stăvilarul cel de sus de Staré Bělídlo. Bunicuța spunea despre morar, sau mai bine zis despre unchiaș, cum îi zicea tot satul, că e un om cumsecade, dar prea se întrece cu șaga.

De altminteri îi mersese vestea de mare șugubăț, pentru că-i plăcea să necăjească oamenii, scomînd mereu glume pe socoteala lor; el, însă, rîdea arareori și atunci mai mult se strîmba parcă. De sub sprîncelele-i dese, lăsate în jos ca o streășină, ochii îi jucau

în dreapta și-n stînga. Era potrivit de stat, spătos și purta tot anul pantalonii de pînză albită, ceea ce îi minunase pe copii, pînă ce unchiașul le spusese că aceasta era culoarea pe care o poartă de obicei morarii. Iarna umbla cu un cojoc lung și bocanci grei, iar vara cu o bundă albastră, ciorapi albi și papuci. În zi de lucru purta o căciulă turtită, din blană de oaie; ițarii și-i sufleca întotdeauna, fie că era uscat pe jos, fie că era clisă, iar fără tabacheră încă nu-l văzuse nimeni vreodată. Copiii, de cum îl zăreau, alergau să-i ațină calea, îi dădeau binețe și îl însoțeau pînă la stăvilar. Pe drum, unchiașul necăjea de obicei pe Vilimek sau pe Ján, pe unul îl întreba dacă știe unde-și ține nasul pițigoiul, pe celălalt dacă poate spune unde este biserica Z-Vola¹; sau îi cerea lui Jenik să facă o socoteală: cît costă o chiflă de un creițar, dacă pentru o baniță de grîu se plătește zece florini? După ce băiatul, rîzînd, dădea răspunsul bun, morarul îi spunea: „E-ei, fătul meu, văd că ești tare isteț! Ai putea să te faci și notar la Kramolna².”

De fiecare dată le dădea băieților să tragă pe nas din tabacheră și se strîmba de rîs, văzîndu-i cum strănută. Ori de cîte ori îl zărea pe unchiaș, Adelka se pitula după fusta bunicuței; ea nu știa încă să vorbească bine și morarul o necăjea de fiecare dată, îndemnînd-o să spună după dînsul: „Streășina noastră este dintre toate streășinile cea mai strașnică!”, și asta repede, de trei ori la rînd. De multe ori îi venea a plînge micuței, atît de tare o necăjea unchiașul. Ce-i drept, căpăta în schimb cîte un coșuleț cu fragi, cu alune sau cu alte bunătăți, iar, atunci cînd o

¹ Joc de cuvinte: Zvol e nume propriu, însă Z-vola înseamnă „din bou”.

² Kramolna era un cătun format doar din cîteva căsuțe și unde deci nu era nevoie de notar.

supăra prea tare, unchiașul o alintă și-i spunea „pietroșel cînepiu“.

În fiecare zi, cînd se lăsau umbrele amurgului, mai trecea pe lingă Staré Bêlidlo și Moise lunganul, pîndarul de la castel. Era înalt cît o prăjină, privea încruntat și purta veșnic o traistă în spinare. Bêtkă, slujnica, le spusese odată copiilor că în traista aceea Moise lunganul adună pe copiii neascultători și de atunci mititeii încremeneau ori de cîte ori îl zăreau pe pîndar. Bunicuța nu-i îngăduia Bêtkăi să sperie copiii nici în glumă, dar cînd Vorșa, cealaltă slujnică, se jură că Moise e Poberto¹, că tot ce găsește în cale îi rămîne între degete, bunicuța își pierdu glasul. Negreșit, Moise ăsta trebuia să fie un om buclucaș; pentru copii el rămase ca o sperietoare, deși nu le prea venea a crede că în traistă adună copii.

Vara, cînd frumoasa contesă venea la moșie, copiii o vedeau adeseori călare, însoțită de musafirii și slujitorii ei. Văzînd-o așa într-o zi, domnul morar îi spuse bunicuței: „Mie, alaiul ăsta îmi pare ca măturoidul Domnului², cînd iese pe cer cu coada tiriș după dînsul...“ „O fi, răspunse bunicuța, numai că e o deosebire: măturoidul Domnului vestește omenirii jale și prăpăd, în vreme ce alaiul de la curte bucură ochii oamenilor, cînd li se arată în cale.“

Unchiașul învîrți tabachera printre degete ca pe un șurub de moară, așa îi era obiceiul, strîmbă din nas și nu răspunse nimic: nici da, nici ba.

Spre seară, venea de obicei s-o vadă pe bunicuța și pe copii fata circiumarului de lingă moară, Kristla, o codană rumenă ca o garoafă, vioaie ca o vererită, zglobie și limbută ca o ciocîrlie. Bunicuța o întîmpina cu plăcere și-i spunea „rîsuleț“, căci Kristlei îi plăcea

¹ Personaj din basme, care fură tot ce-i iese în cale.

² Cometa.

mult să ridă și rîdea cu atîta poftă că se molipseau toți de rîsul ei.

Kristla se repezea întotdeauna pentru o vorbuliță, pădurarul se oprea și el oleacă, morarul se ivea doar pentru o clipă, dar morărița, cînd se hotăra cîteodată s-o pornească spre Staré Bêlidlo, își lua și furca de tors; iar nevasta pădurarului venea de-a dreptul ca la clacă, nu lăsa lucrul decît cînd îngrijea de copilășul pe care-l aducea în brațe.

În unele zile, cînd doamna administratoare de la castel catadicsea să cîntească cu prezența ei casa familiei Prošek, doamna Tereza spunea: „Astăzi primesc vizite!“

Atunci bunicuța lua copiii și pleca de-acasă. Nu avea inimă să urască pe cineva, dar doamna administratoare nu-i era pe plac, pentru că prea își dădea ifose. La început, cînd abia sosise la fiică-sa și nu cunoștea încă rostul în gospodărie și nici pe oamenii din jur, se întîmplase să vină într-o zi în vizită doamna administratoare însoțită de două cuconițe. Doamna Prošek se afla în clipa aceea pe undeva, pe afară. Bunicuța le pofti pe musafire să se așeze și, după cum îi era obiceiul, aduse pîine și sare și o întinse cu toată dragostea; preacinstitelor doamne, ca să-și taie. Stimatele doamne mulțumiră, dar strîmbară din nas, schimbînd priviri între ele, ca și cînd și-ar fi spus: „Ce-și închipuie țoapa, că noi sîntem așa, niște fitecine!“ Doamna Prošek băgă numaidecît de seamă că bunicuța păcătuisese față de obiceiurile boierești; îi spuse bătrînei, după plecarea doamnelor, că în viitor pe asemenea oaspeți să nu-i cîntească de pîine, ei fiind deprinși cu alte tratații. „Știi ce, Terinko, îi răspunse bunicuța minioasă, cine nu primește în casa mea pîine și sare, acela nu merită nici măcar să-l poștești să șadă. Tu fă cum crezi; eu, moda asta a voastră n-o rabd...“

Printre oaspeții mai rari, care treceau pe la Staré Bělídlo, se număra în primul rînd tîrgovețul Vlach ; venea întotdeauna într-o căruță cu un cal. Căruța o aducea încărcată cu dulciuri și delicatetuiri : migdale, stafide, smochine, mirodenii, portocale, lămii, apoi parfumuri, săpunuri scumpe și altele. Primăvara și toamna, doamna Prošek cumpăra multe și de toate ; mulțumit de vînzare, tîrgovețul dădea copiilor, pe furiș, cîte un cornet cu bomboane. Bunicuța era bucuroasă de darurile tîrgovețului, totuși obișnuia să spună : „Cumsecade om Vlach ăsta ; numai un lucru nu-mi place la el : ar stoarce vițelul și dintr-o vacă stearpă !”

Bunicuței îi plăcea mai degrabă să tîrguiască de la neguțătorul de uleiuri, care venea și el numai de două ori pe an ; își cumpăra o sticlură cu balsam de Ierusalim pentru tămăduirea rănilor, iar la plată mai adăuga de la dînsa o bucată de pîine.

Și pe drotarul care dregea oalele și pe evreul cu vechituri, îi primea bunicuța cu dragoste și bună-tate ; erau mereu aceiași de ani și ani de zile, cunoscuiți și așteptați de parcă făceau parte din familie.

Ce spaimă o cuprindea însă pe bunicuța atunci cînd, din an în an, se întimpla să se ivească în livadă vreo sațră de țigani nomazi ! Le ducea în grabă ceva de mîncare și spunea : „Pomaaă și-ar face acela care i-ar scoate mai repede la răsrucea drumului.”

Dintre toți oaspeții rari, copiii și întreaga familie îl îndrăgiseră cel mai mult pe domnul Beyer, pădurarul din munții Krkonoše. Acesta cobora din munți numai o dată pe an, primăvara, cînd supraveghea plutele cu lemne pornite în jos, pe Ŭpa.

Domnul Beyer era un om înalt de stat, uscățiv, numai mușchi și oase. Avea chipul prelung și supt, ochii mari, luminoși, nasul lung și coroiat, părul castaniu și mustăți mari „pe oală”, netezite în jos. Pă-

durarul de la Ryznbursk era dimpotrivă spătos, rumen la față, purta o mustăcioară tunsă scurt și se pieptăna întotdeauna cu grija ; domnul Beyer își făcea cărare în față, dar la ceafă chica i se revărsa peste guler. Copiii băgară de seamă numaidecît asta și mai ales faptul că pădurarul din Ryznbursk mergea întotdeauna agale, cu pasul mic, în vreme ce domnul Beyer parcă ar fi pășit peste prăpăstii. Pădurarul din Ryznbursk purta cizme înalte pînă la genunchi, cureaua, pușca și tolba lui erau mai frumoase, iar pălăria și-o împodobeau cu o pană de gaiță, pe cînd domnul Beyer purta haine ponosite, pușca prinsă într-o curea grosolană, iar în pălăria veche, păroasă, înfigea cîte o pană de uliu, de vultur sau de șoim.

Așa se înfățișa domnul Beyer. Copiii îl îndrăgiseră de la prima vedere, adevărindu-se spusa bunicuței că și copiii, ca și cîinii, simt numaidecît cine-i iubește. Într-adevăr, domnul Beyer iubea nespuse de mult copiii ; favoritul său era Ján, năstrușnicul Ján, pe care toți îl necăjeau poreclindu-l Lucifer ; domnul Beyer spunea însă cu deplină încredințare că va ieși din el un băiat de ispravă și că dacă îi va place cumva meseria de pădurar, l-ar lua chiar dînsul în grija lui. Pădurarul cîm Ryznbursk, care nimerea întotdeauna la Staré Bělídlo tocmai cînd sosea „frățînul” său din munți, nu se lăsa călcat pe picior : „Ba să am iertare ; de-o vrea Ján să se facă pădurar, apoi îl iau la mine ; doar Frantik al meu trebuie să se facă, oricum, tot pădurar...” „Alta-i vorba, frățîne, stăruia domnul Beyer, aici la dumneata prea i-ar fi casa sub nas și ar avea toate de-a gata. E mai bine dacă se învață omul, de tînăr, cu toate greutățile. La mine ar cunoaște și neajunsurile meseriei ; voi, pădurarii ăștia din vale, o duceți după cît știu, ca în sinul lui Avraam, habar n-aveți de greutăți și neajunsuri.”

Ei, și pădurarul din munții Krkonoše se pornea să înșire toate afurisitele de pacoste ce-l loveau pe vreme de iarnă. Povestea despre viscole și vifornite cumplite, despre poteci înfundate fără urmă, despre prăpăstiile adânci și înșelătoare, despre troienele uriașe și negurile de nepătruns. Povestea cum i-a fost de atâtea ori viața în primejdie, cînd piciorul îi luneca pe cîte-o cărăruie prăvălatică, de cîte ori rătăcise și cutreierase munții flămînd, două-trei zile de-a rîndul, neștiind pe unde să iasă la lumină din hăul încilcit al codrilor. „În schimb, încheia el, habar n-aveți voi, pădurarii din vale, ce viață minunată trăim acolo sus în munți, în răstimpul verii. Abia s-a topit omătul și văile înverzesc, florile, care de care mai frumoase, răsar la tot pasul, de nu mai prididești să-ți bucuri ochiul, pădurile se umplu de miresme și răsună de cîntece, totul pare pe neașteptate ca vrăjit... Ehe, și pe urmă, ce plăcere să te plimbi prin pădure, să stai la pîndă așteptînd vînatul. Atunci mă urc de două ori pe săptămînă pe Sněžka¹, de cum mijesc zorile; privesc răsăritul soarelui și-mi desfăt ochii cu această lume de vis care mi se așterne la picioare... Ah! atunci uit de toate necazurile și mă leg în sinea mea, să nu mai părăsesc munții niciodată...”

Domnul Beyer povestea adeseori copiilor despre viața din munți, le aducea bucățele de pietre colorate, strălucitoare, dibuite prin peșteri, aducea mușchi ce mirosea a micșunele și le istorisea cu plăcere despre grădina fermecată a Rybrcoului, frumoasă fără seamăn și în care el, domnul Beyer, pretindea că a nimerit odată cînd se rătăcise prin munți, pe un vi-for năprasnic cu potop de zăpadă.

Cînd venea pe la casa din vilcea, copiii nu se des-părteau de pădurar cît era ziua de mare; se du-

¹ Culmea cea mai înaltă a munților Krkonoše.

ceau cu el la stăvilarul riului și priveau cum lunecă buștenii la vale, pe plute. A două zi, cînd domnul Beyer își lua rămas bun, plîngeau și mergeau cu bunicuța de-l însoțeau o bucată bună, iar doamna Prošek îi dădea întotdeauna merinde pentru drum, atît cît putea pădurarul să ducă. „Ei, dac-o da Dum-nezeu, la anul ne vedem iarăși. Rămîneți cu bine!” saluta el la plecare, îndepărtîndu-se apoi cu pași mari. Multă vreme după aceea, copiii vorbeau despre zî-nele și zmeii din peșteri, despre grozăviile din munții Krkonoše, pomeneau cu plăcere de domnul Beyer cu poveștile lui și se bucurau cînd se apropia din nou primăvara...

IV

În afară de sărbătorile de aniversare, copiii așteptau cu multă bucurie și nerăbdare fiecare duminică. Duminica, nu-i mai trezea bunicuța la ceasul când trebuiau să se scoale, căci ea era de mult plecată la biserică în orașelul apropiat. Ca orice gospodină bătrână, nu lipsea niciodată de la slujba de dimineață. Părinții, atunci când se aflau la țară, mergeau mai târziu, la slujba mare a liturghiei, iar dacă vremea era frumoasă, luau și pe copii ca s-o întâmpine la întoarcere pe bunicuța. Cum o zăreau din depărtare, toți patru o strigau și fugeau înaintea ei de parcă n-ar mai fi văzut-o de un an de zile.

Duminica, bunicuța li se părea mai altfel; parcă i se lumina fața și i se înseninau ochii. Era și mai frumos îmbrăcată: în picioare își punea pantofi buni, negri, iar pe cap o bonetă albă cu porumbiță din panglică, bine scrobită. Porumbița îi ședea învoaltă pe ceafă de parcă ar fi fost vie, gata să-și ia zborul. Copiii spuneau că duminica bunicuța e „grozav de frumoasă“. De obicei, când ajungeau lângă ea, care mai de care voia să-i ia din mână câte un lucru, ca să i-l ducă. Unul căpăta mătaniile. celălalt basmaua, iar Barunka, fiind cea mai mare, ducea întotdeauna coșulețul. Din această pricină se iscau de fiecă dată certuri aprige, băieții erau curioși și voiau să se uite în coșuleț, dar Barunka n-ar fi îngăduit asta pentru nimic în lume. Totdeauna se ajungea din această pricină la judecată; Barunka era nevoită să se plîngă

bunicuței ca să-i dojenească pe băieți. În loc de dojană, bunicuța băga mîna în coșuleț și împărțea copiilor fie mere, fie alte bunătăți, și sfînta liniște se așternea din nou.

Ce-i drept, doamna Prošek o ruga în fiecare duminică: „Ascultă-mă, bunicuțo, nu le mai aduce nimic!“ Și tot în fiecare duminică, bunicuța îi răspundea: „Nu m-aș simți împăcată dacă nu le-aș aduce ceva cînd vin de la biserică. Ce, parcă noi am fost mai buni?“ Și totul rămînea ca și înainte.

Pe bunicuță o însoțea întotdeauna mătușica morăriță și uneori cîte o femeie din Žernov, satul vecin cel mai apropiat, din sus de moară. Mătușica purta straie lungi cu jachetă, iar pe cap o bonetică de culoarea argintului. Era o femeie scundă, durdulie, cu ochi negri plini de vioiciune; avea un năsuc cîrn, buze arcuite, iar sub bărbia mică i se rotunjea o gușită. Duminica purta la gît un șirag de mărgele mărunte, în celelalte zile, salbe. În mînă ducea un coșuleț, pentru că totdeauna cumpăra de la tarabă niscaiva mirodenii de care avea nevoie în gospodărie.

În urma femeilor venea unchiașul, de obicei cu vreun cumătru de-al lui. Vara, pe zăduf, haina de culoare cenușiu-deschis o purta pe umeri. Duminica își punea ghetе trei sferturi cu ciucurei, care le plăceau strașnic băieților. Pantalonii strîmți și-i băga în ghetе. Pe cap purta o căciulă țuguiată de oaie pe care spînzura într-o parte, din vîrf pe toată lungimea, un smoc de cordele albastre. Cumătrul care-l însoțea era gătit la fel ca unchiașul, numai că haina lungă, cu falduri mari în spate și împodobită cu nasturi de plumb, era de culoare verde, nu cenușie. Unchiașului, ca morar ce era, îi plăcea culoarea cenușie mai mult ca oricare alta.

La răsruce se întîlneau cu oameni care mergeau și ei la biserică, la slujba liturghiei. După datinuă, îi

întîmpinau cu salutul „Bine-ați venit cu Domnul”, iar oamenii, la rîndul lor, răspundeau : „Mergeți cu Domnul”. Uneori se opreau, se întrebau unii pe alții cum o mai duc, ce s-a mai întîmplat la Žernov, sau ce mai e nou pe la moară. Iarna, rareori întîlneau pe vreunul din Žernov mergînd în orășel, la biserică ; drumul era primejdios pe panta povîrnită ; vara însă, mai cu seamă celor tineri, nici nu le păsa. Duminică înainte de amiază, pe poteca din luncă ce ducea la tîrg, forfota nu mai contenea. Oameni, de tot felul. Trecea cîte o băbuță cu cojocel și broboadă, și după ea, pășind tot atît de greu și sprijinindu-se în băț, un moșneag, unul bătrîn de tot, cu un pieptene în păr (obiceiul ăsta numai cei din vremurile de demult îl mai țin) ; treceau femei cu bonete albe cu porumbițe la ceafă, ajunse din urmă de bărbați cu căciuli de oaie sau cușme de lutru, grăbind apoi împreună la deal după ce lăsau în urmă podul cel mare. De pe muchia dealului coborau repejor la vale, sprintene ca niște căprioare, fetele, iar cît colea după ele năvăleau săltînd flăcăii, zburdalnici ca cerbii. Iată, răsărind printre copaci cîte-o mîneacă albă, largă, ici se agață în tufăriș o panglică roșie fluturînd pe umeri, colo se ivește cămașa pestriță cu cusături frumoase a vreunui flăcău, și tot astfel, pînă ce liota veselă ajunge pe pașiștea verde.

Odată acasă bunicuța își scotea straietele de săr-bătoare, trăgea pe ea rochia de canavață și începea să trebăluiească prin gospodărie. După prînz, plăcerea ei cea mare era să se așeze cu capul în poalele Barunkăi, lăsînd-o pe fetiță să-i caute firele de „păr viu”, care, spunea ea, o mîncau tare. De obicei, în timpul scărpinatului, bunicuța ațipea, cuprinsă de somn, apoi îndată tresărea, mirîndu-se că a adormit : „La te uită, nici nu știu cînd mi s-au lipit ochii !...” După amiaza și-o petrecea cu copiii la morari ; drumul la

moară îi intrase în obișnuință și apoi copiii se bucurau și ei. Era destul să-i vezi cu cîtă nerăbdare așteptau clipa plecării. Morarii aveau numai o fetiță, Mančinka, de-o seamă cu Barunka. Era o fată cu-minte, dar și jucăușă foc.

Lîngă moară, între cei doi tei dinaintea porții, acolo lîngă statuia sfîntului Ján Nepomuk, o aștepta mătușica în fiecare duminică după prînz, împreună cu Mančinka și uneori cu cîte-o prietenă din Žernov rămasă de dimineață la deal. În fața lor se proptea unchiașul, care, învîrtindu-și mereu tabachera, povestea cîte ceva femeilor. De îndată ce bunicuța și copiii se iveau în muchia scocului, Mančinka alerga în întîmpinarea lor, iar unchiașul, cu papuci în picioare, cu pantalonii suflecați și o bundă cenușie pe umeri, lipăia ușurel în urma ei, cu cumătra din Žernov după el. Mătușica intra atunci în casă : „Să pregătesc cîte ceva pentru copii, ca să ne lase să vorbim în liniște”, își zicea ea. Și pînă ce ajungeau copiii, ea și pregătise o măsută cu bunătăți pentru oaspeți, fie sub fereastră în grădină, fie pe ostrov, sau iarna, în odaie ; pe măsută erau întinse plăcinte gustoase, piine de casă, miere, smîntînă, după care unchiașul mai aducea un coșuleț cu fructe proaspăt culese, sau mătușica un paneraș cu poame și prune uscate. Căfeaua și alte băuturi boierești nu erau încă obișnuite în popor pe vremea aceea.

— Ce bună ești, bunicuțo, că ai venit, spunea mătușica întinzîndu-i un scăunel ; îți spun drept, că de ai lipsi măcar o dată, nu mi s-ar părea duminică, duminică. Ei, și acum, luați, gustați din cît ne-a dat și nouă Dumnezeu !

Bunicuța gusta cîte puțin și o ruga pe mătușica să nu îndoape copiii prea mult ; trupeșa morăreasă rîdea însă :

— Dumneata ai îmbătrînit, nu mă miră că mînînci

puțin ; dar copiii, of, Doamne, ei au stomac de rațe ! Uită-te la Mančinka noastră ; oricînd o întrebî, îți răspunde că-i lihnită de foame.

Copiii chicoteau și dădeau din cap în semn că are dreptate mătușica.

După ce mai căpătau cîte-o plăcintă, se făceau nevăzuți în spatele șopronului ; știindu-i acolo, bunicuța n-avea nici o grijă. Se jucau cu mîngea, sau de-a caii, de-a culorile, ori născoceau tot felul de alte jocuri. Acolo îi așteptau și alți tovarăși de joacă, aceiași întotdeauna : șase copii, unul mai scund decît altul, ca tuburile de la orgă. Erau frați și trăiau cu părinții lor într-o cocioabă dărăpănată, puțin mai sus de cîrciumă ; tatăl lor hoinărea prin împrejurimi cîntînd din flașnetă, iar mama, cu atîta liotă de copii, avea mult de furcă ; îi hrănea, îi spăla, îi cîrpea și mai era nevoită să slujească pe la case pentru cîte ceva de-ale gurii. N-avea altă avere decît cei șase haiduci, cum le spunea unchiușul, și flașneta. Totuși, nu puteai bănuî, văzîndu-i, că ar duce vreo lipsă ; copiii erau rotofeii la față și din cocioabă răzbătea adeseori un miros de bucate care lăsa gura apă celor ce treceau pe-acolo ; cînd copiii ieșeau afară cu buzele unsoare, vecinii se întrebau : „Ce bunătați or mai fi gătit alde Kudrna ?“

Odată, cînd Mančinka se dusesese pe la ei, îi spuse mătușicăi la întoarcere că Kudrnová îi dăduse o bucată de friptură de iepure, care fusese atît de bună cît nici nu putea spune ! Aducea la gust cu migdalele !

„Hm, iepure... mormăi pentru sine mătușica, de unde l-o fi luat : nu cumva Kudrna ăsta umblă la vînat, pe furiș ? Asta i-ar mai lipsi...”

Mai tîrziu veni Cilka, fetița cea mai mare a lui Kudrna ; copila avea mereu pe cine dădăci, pentru

că mai în fiecare an familia se înmulțea cu încă un plod. Mătușica o iscodi numaidecît :

— Ce bunătați ați avut astăzi la prînz ?

— Ei, nimic ; doar niște cartofi, răspunse repede Cilka.

— Cum, numai cartofi ? Mi-a spus Mančia că mama voastră i-a dat carne de iepure ; își lingea buzele de mult ce i-a plăcut.

— Ei, mătușico, pisică a fost, nu iepure. Tăticul a adus pisica de la Červená Hůra, era grasă ca un purcel... Mămica a topit din ea untură ca să se ungă tăticu pe piept. Așa l-a sfătuit femeia fierarului de cînd l-a văzut că tușește. Cică să nu rămînă bolnav de piept.

— Vai de mine ! Auzi, ăștia mănîncă pisici ! țipă mătușica, scuipînd cu scîrbă.

— Ah, dacă ați ști, mătușică, ce gust bun au ! Și să vă mai spun ceva : veritetele sînt și mai bune. Cîteodată tăticu aduce și ciori, dar ciorile nu ne plac. Zilele trecute am dus-o tare bine : o fată de la curte a gătit o gîscă și pe urmă ne-a dat-o nouă. Ce să zic, de carne nu ne plîngem ; cîteodată mai căpătăm și o oaie, sau chiar un porc, dacă se îmbolnăvesc și vataful le pune cuțitul în gît ; din păcate, se întîmplă uneori că tăticu nu nimerește tocmai la timpul potrivit și atunci ei...

Dar mătușica îi curmă fetiței vorba, izbucnind mînioasă :

— Piei din fața mea, pleacă, mă trec fiorii ! Manchio, tu, fetiță fără Dumnezeu ; dacă te mai prind vreodată că mănînci iepure la Kudrna !... Du-te repede de te spală și să nu-mi pui mîna pe nimic, ai înțeleș ? țipă mătușica, împingînd-o pe Cilka pe ușă afară.

Mančia plînsese, se sili s-o asigure pe mamă-sa că friptura a fost bună, dar mătușica nu mai conțenea

să scuipe. Când sosi acasă unchiașul și auzi ce se întâmplase, învîrti tabachera între degete, pregătind o glumă ca s-o liniștească pe mătușică.

— Ce te tot burzuluiești, mămico, se rățoi el. Cine știe, poate că așa ni s-o îngrășa și nouă fata! Gustu-i gust, aici nu încape vorbă lungă! Cine știe dacă vreodată nu m-oi lăsa chiar eu poftit la o mîncărică de vererită!

— Cu asemenea vorbe, să-mi rămîi dincolo de ușă, unchiașule; încetează o dată cu pălăvrăgelile astea! se supără mătușica. Unchiașul făcu cu ochiul și obrazul i se încreți de rîs.

Dar parcă numai mătușicăi îi era scîrbă să primească ceva de la familia Kudrna? Se scîrbeau și alții, ba unii n-ar fi atins nici măcar mîna vreunuia din copilași, și asta numai pentru că mîncău pisici și cine știe ce alte lucruri pe care nimeni nu le-ar mîncea. Copiilor lui Prošek puțin le păsa însă dacă droaia lui Kudrna mîncase la prînz pateu de fazan sau borș de cioară; erau fericiți dacă veneau să se joace cu toții acolo, în spatele șopronului. Împărțeau cu ei plăcintele și ce mai aveau, numai ca să le facă plăcere. Cilka, fetița de zece ani, îi băga copilașului lăsat în grija ei o bucată de plăcintă în mînuță, apoi îl așeza pe iarbă și se juca deopotrivă cu ceilalți sau împletea din tulpinele moi de patlagină șepci pentru băieți și coșulețe pentru fete. După ce oboseau de joc, de nu mai puteau nici să-și tragă sufletul, tot cîrdu se întorcea în băătătură, iar Mančinka o vesteă pe mămicuța că erau lihnîți de foame. Mătușica nu se minuna de loc și-i hrănea pe toți, chiar și pe cei de ale căror guri îi era scîrbă. Dar glumețul unchiaș, care aștepta întotdeauna clipa potrivită ca s-o necăjească, începea de cum se adunau copiii:

— Nu știu ce mi s-a întîmplat; simt că mă apasă o greutate pe piept; ia spune-mi, Cilka, n-aveți cumva acasă mîncare de iepure? N-ai putea...

Mătușica scuipa întotdeauna și pleca, iar buni-cuța îl dojenea ușor pe unchiaș. Odată îi spuse:

— Ce hîtru bun de glume mai ești și dumneata, unchiașule; să fiu în locul mătușicăi, ți-aș face într-o zi la masă o cioară din cele mari, pe mazăre. Ți-ar pieri pofta să necăjești oamenii.

Unchiașul făcu șugubăț cu ochiul, răsuci tabachera și se strîmbă arătînd că nu-i pasă.

De obicei, cînd bătrîinii ședeau în grădină, venea la taifasul lor și moșul care ajuta pe morar la măcinat și atunci se luau cu vorba despre slujba utreniei din acea zi, despre cazanii, despre cununile afișate la biserică, spuneau pentru cine s-au făcut rugăciuni, cine cu cine s-a întîlnit la slujbă; și așa, din una în alta, ajungeau să vorbească despre munca la cîmp, amintind despre unele inundații, furtuni și grindini de pomină, apoi treceau la țesutul și albitul pinzei, prețaluind viitoarea recoltă a inului și în cele din urmă povesteau istorii cu hoții de la Kramolensk duși cu alai la pușcărie. Moșul era un guraliv fără pereche; spre amurg însă, cînd începeau sătenii să se adune la măciniș, ținîndu-se de zicala: „Cine vine mai devreme macină mai degrabă“, moșul o lua re-pejor spre moară. Pleca și unchiașul, se mai foia puțin pe la cîrciumă ca să vadă ce mai e nou, iar femeile, rămase singure, mai șporovăiau între ele, ba de una, ba de alta.

Iarna, copiii rămîneau aproape toată după-amiaza sus pe cuptor, în dosul sobei; cuptorul era mare cît o odaie. Acolo își avea culcușul de noapte slujnica, iar pe treapta de jos se mai încovriga și dulăul casei. Tot acolo Mančinka își ținea jucăriile și păpușile. Cînd se cocoțau copiii, se umplea treapta de sus.

Zburdalnica tovărășie sărbătorea în fiecare duminică nunta uneia dintre păpuși. Mirele era întotdeauna coșarul, iar Mikuláš ținea loc de preot. Apoi se mânca, se bea, se dansa, și de obicei cîinele era călcat de un „nuntaș” pe labă, de începea să schelălăiască amarnic, încît cei din odaie tresăreau de spaimă. Mătușica striga atunci la copii :

— Hei, neastîmpăraților, nu-mi dărîmați cuptorul, că mîine vreau să coc pîine !

Pe cuptor se făcea din nou liniște, copiii se jucau frumos de-a tata și de-a mama, barza aducea micuței mame un copilaș, iar Adelka, fiindcă nu se pricepea la pregătirile praznicului, trebuia să facă pe dădaca pruncului, în vreme ce Vilim și Ján, ca nași, îl botezau Honzíček. Și iarăși se făcea ospaț, bucatele închipuite curgeau din belșug, iar cîinele era poftit și el la masă ca să uite supărarea. Honzíček se făcea numaidecît mare și „tăticul” îl ducea la școală, unde Ján era dascăl și-l învăța abecedarul. Dar școală cu un singur elev nu se putea ! Trebuiau să învețe cu toții și atunci se schimba jocul. „Să ne jucăm de-a școală”, hotărau ei. Se duceau așadar la școala lui Ján și, cum nici unul nu-și făcea lecțiile, domnul învățător se mînia și fiecare căpăta cele două linii cuvenite la palmă ; neavînd încotro, își primeau pedeapsa, iar cîinelui, care era și el elev și nu știa decît să pufăie și să mîrie pe cuptor, domnul învățător hotărî ca, în afara celor două la „labă”, să i se atîrne și tăblița neagră de gît. Pedeapsa fu aplicată pe loc. Prostănacul infuriat sări jos de pe cuptor și iscă o larmă asurzitoare căznindu-se să smulgă de pe el semnul rușinii. Moșul de la moară, înspăimîntat, sări în sus de pe laviță. bunicuța își scuipă în sîn, iar unchiușul, ameninșînd spre cuptor cu tabachera, strigă :

— Vai de pielea voastră, cînd oi veni la voi ! Apoi învîrtind din nou tabachera printre degete, rîse pe înfundate ca să nu-l vadă copiii.

— Asta fără îndoială că-i pozna lui Lucifer al nostru ! Își dădu părerea bunicuța ; mai bine am lua-o spre casă ; zvînturatici de copii ar fi în stare să întorcă moara cu dosu în sus !

Dar gazda se împotriva ; nu se isprăviseră încă povestirile despre războiul acela mare al franțușilor și despre cei trei învingători. Bunicuța le știa tîlcul ăstor trei, căci învățase multe în viață, se pricepea și în ale milităriei și tot ce spunea ea găsea crezare.

— Rogu-te, lămurește-mă cine au fost cei trei bărbați de gheață pe care rusul i-a trimis împotriva lui Bonaparte ? o întrebă pe bunicuța un băiețandru de la moară, frumușel și zîmbăreț.

— E așa greu să-ți vină în minte că au fost cele trei luni : decembrie, ianuarie și februarie ? sări să răspundă în locul bunicuței moșul de la moară. Află că în Rusia e atît de frig în aste trei luni, încît oamenii sînt nevoiți să-și poarte și fața învelită, altfel le-ar degera nasul. Franțușii nu-s învățați cu frigul și cum au ajuns acolo au înghețat bocnă cu toții ; rusul, isteț nu glumă, știa bine că așa va fi. Vezi, de-aia i-a ținut pe loc !

— Se zice că l-ați cunoscut pe împăratul Iosif ? o întrebă pe bunicuța unul dintre cei veniți la măcinat.

— Cum să nu-l fi cunoscut, dacă am și vorbit cu el ; talerul ăsta el mi l-a dat cu mîna lui, se mîndri bunicuța, luînd în mînă moneda de argint agățată de salbă.

— Hai, povestește-ne, bunicuțo, cum s-a întîmplat, cînd ți l-a dat ? ! o rugară mai mulți deodată.

Pe cuptor se făcu numaidecît liniște. Copiii auziseră întrebarea și se dădură fuga jos, rugînd-o pe

bunicuța să povestească, fiindcă nici ei nu cunoșteau întimplarea.

— Dar unchiașul și mătușica o cunosc, au mai auzit-o de la mine, se împotrivi bunicuța.

— O poveste frumoasă o poate asculta omul de două ori și chiar de mai multe ori, fără să i se urască; hai, povestește! îi dădu ghes mătușica.

— Ei, fie, să vă povestesc; numai voi, copiii, să vă așezați roată și să-ți stați cuminți.

Copiii se așezară într-o clipită și tăcură milc.

— Pe vremea când se construia Nový Ples (Josefov), începu bunicuța, eram o codană. Eu sînt din Olešnice; știți unde vine Olešnice?

— Știm, dincolo de Dobruška, în munți, la granița Sileziei. Așa-i? răspunse moșul de la moară.

— Da, da, de-acolo sînt eu... Alături de noi locuia într-o căsuță mică văduva Novotná. Țesea pături de lînă și din asta trăia; cum avea gata puțină marfă, o ducea de vînzare la Jaroměř sau la Ples. Nu trecea o zi fără să vină pe la răposata mama, iar noi, copiii, înalte, ne duceam pe la ea de cîteva ori pe zi. Taica i-a botezat feciorul. Cînd am început și eu să-mi deprind mîinile cu munca, Novotná îmi spunea, ori de cîte ori veneam pe la dînsa: „Hai, așază-te la război și învață să țezi, o să-ți fie de folos odată; ce învață omul în tinerețe prinde bine la bătrînețe.” Eu, de cînd mă știu, am fost iute la treabă și nu mă lăsam mult îndemnată; am ascultat-o și în curînd am învățat atît de bine meseria, că puteam să țes pături și singură. Pe vremea aceea, împăratul Iosif venea adesea pe la Nový Ples; oamenii povesteau fel de fel de lucruri despre dînsul și cei care-l întîlniseră o dată, se făleau atîta, de parc-ar fi dat peste ei cine știe ce noroc.

Odată, cînd Novotná se pregătea de mers cu marfă la tîrg, i-am rugat pe ai mei să-mi dea voie să mă

duc cu dînsa, fiindcă doream mult să văd și eu Plesul. Mama, văzînd că Novotná avea să se încarce cu povară grea, mi-a spus: „Du-te, ai s-o ajuți pe cumătra.” A doua zi am purces la drum pe răcoare și spre amiază am ajuns în lunca de lîngă Ples. Era acolo o stivă de lemne; ne-am așezat pe ele să ne încălțăm. Cumătra tocmai spunea: „Unde să mă duc mai întîi, sărmana de mine, cu păturile astea?” cînd, dinspre Ples, văzurăm venind spre noi un domn care ținea în mînă ceva ca un flaut; în fiecă clipă îl ducea la ochi și se învîrtea încetișor pe loc. „Ia te uită, cumătră, zic eu, ăsta trebuie să fie muzicant; singur își cîntă din flaut și singur joacă.” „Fetiță prostuță, îmi spuse cumătra, ăla nu-i flaut și nici domnul nu-i muzicant; o fi vreunul din cei care păzesc conacul, văd mereu din ăștia umblînd pe aici. Are în mînă un fel de țevă cu geam la capăt prin care se uită și, cică privind așa, vede pînă hăt departe. Vede peste tot locul, vede tot ce face fiecare...” „Vai, dar dacă ne-o fi văzut și pe noi cum ne încălțăm?” îi spun eu, speriată. „Și ce? Doar n-am făcut nici un rău cu ăsta”, rîse de mine cumătra.

Și în vreme ce vorbeam așa, domnul acela se apropie de noi. Era îmbrăcat cu o haină cenușie, purta o pălărie în trei colțuri, iar în spate îi atîrna codița de păr legată cu panglică. Era încă tînăr și frumos la față, de parcă ar fi fost pictat. „Încotro vă duceți și ce aveți în boccea?” întrebă el, oprindu-se lîngă noi.

Cumătra răspunse că ducea marfă de vînzare, la Ples. „Ce fel de marfă?” întrebă el iarăși. „Pături de lînă, conașule, pentru învelit, poate că v-ar place și dumneavoastră vreuna din ele”, spuse Novotná și desfăcînd repede bocceaua întinse o pătură pe stiva de lemne. De felul ei, cumătra era o femeie tăcută, dar cînd era vorba să-și vîndă păturile, îi

mergea gura ca o moară stricată. „Astea le face bărbatul tău, nu-i așa?” întrebă din nou domnul cel tânăr. „Ei, le făcea, le făcea, conașule dragă, dar acum la seceriș se împlinesc doi ani de când nu le mai face. A bolit sârmanul pe picioare pînă s-a prăpădit. Uneori mă așezam și eu la războiul lui de țesut, și-așa, încetul cu încetul, am învățat să țes și acum îmi prinde bine. De aceea îi tot spun Madlei: «Învăță, Madlo, ce înveți i-al tău, nici vâtaful nu poate să ți-l fure»“. „Copila-i a ta?” puse iarăși întrebare domnul acela. „Nu-i a mea; mi-i cumătriță. Cîteodată îmi dă o mînă de ajutor. Nu vă uitați la ea că-i micuță; e deșteaptă foc, iar la lucru e ca fulgerul de iute; pătura asta a făcut-o ea singurică.”

Domnul mă bătut pe umăr și se uită gales la mine; de cînd sînt n-am mai văzut ochi albaștri atît de frumoși. Ca albăstrelele erau! „Și tu n-ai nici un copil?” se întoarce boierul către Novotná. „Ba am un băiat, răspunse cumătra; l-am dat la învățătură la Rychnov. Dumnezeu l-a miluit cu darul sfintului duh și cartea îi intră în cap de parcă s-ar juca; știe a cînta frumos și cîntă în cor la biserică, așa că tare bucuroasă aș jerfi cîteva părălute, numai să-l văd preot.” „Dar dacă el n-o vrea să fie preot?” întrebă boierul. „Ba o să vrea, domnișorule. Jitîk e băiat bun și ascultător!” răspunse cumătra.

În vremea asta eu nu-mi mai luam ochii de la țeava din mîna boierului și mă gîndeam cum s-o fi văzînd oare prin geanul din capăt. Dumnezeu parcă mi-ar fi citit gîndul pe vîrfurile nasului, căci deodată se întoarce către mine și-mi spune: „Nu-i așa că ai fi bucuroasă să știi cum se vede prin ocheanul ăsta?”

Mie mi s-au aprins obraji și de rușine nu mai putui să-mi ridic ochii, dar cumătra se amestecă în vorbă: „Madla credea că-i flaut și că dumnea-

voastră sînteți muzicant. Eu însă i-am spus cine sînteți.” „Cum, știi cine sînt?” se miră dînsul. „Ei, apoi cum v-o fi zicînd pe nume nu știu, dar am gîndit că sînteți unul din acei ce umblă încolo și încoace ca să vadă ce fac oamenii; și-i vedeți pe toți prin țeava aceea, nu-i așa?”

Domnul rîdea de nu mai putea, se ținea de mijloc. „Ei, spuse el, aici ai nimerit-o, măicuță. Apoi s-a întors către mine, după ce se săturase de rîs. Dacă vrei să te uiți prin țeava asta, spuse el, poftim, uită-te!” Îmi așeză frumos tubul la ochi și, ce să vă spun, oameni buni, mă uitam și vedeam tot, ca în vis, minunea minunilor!... Tocmai la Jaroměř, în ferestrele oamenilor mă uitam și-i văzui limpede pe fiecare ce făceau, ca și cînd aș fi stat lingă dinșii; și pînă departe pe cîmp puteam să văd cum muncesc oamenii, de parcă ar fi venit cu toții în fața mea. Am vrut să-i dau țeava și cumetrei să se uite, dar ea îmi împinse mîna. „Ce-ți dă în gînd! Frumos mi-ar sta mie, femeie bătrînă, să mă joc cu de-alde astea?” „Dar singură ai spus că nu-i pentru joacă, ci pentru treburi, măicuță”, îi aminti boierul. „Apoi, o fi, dar mie nu mi se potrivește”, a răspuns cumătra și s-a înversunat să nu se uite.

Deodată îmi trăsni una prin minte: „Ce-ar fi, îmi zic, dacă prin rotocoala asta de sticlă l-aș zări pe împăratul Iosif?” Și mă uit, mă uit eu în toate părțile, dar degeaba, că nu-l văzui. Iar cum domnul acela îmi părea un om tare înțelegător, mă apuc și-i spun pe cine aș vrea să văd. „Și de ce mă rog ții așa de mult să-l vezi pe împărat, îl iubești?” mă întrebă el. „Cum să nu-l iubesc, îi spun eu, cînd fiecare îl laudă cît e de bun și de cumsecade. Pentru el și pentru milostiva doamnă ne rugăm cu toții în fiecare zi, ca să le dea Dumnezeu domnie lungă.”

Domnul zîmbeşte şi mă întreabă : „Ai vrea să şi vorbeşti cu dînsul ?“ „Vai, zic, ferească Dumnezeu ! N-aş îndrăzni nici să-mi ridic ochii dacă mi-ar sta în faţă.“ „Păi vād că de mine nu te ruşinezi şi împăratul e doar şi el un om, ca şi mine.“ „Ehei, nu-i chiar aşa, domnişorule, se amestecă în vorbă cumătra ; împăratul e împărat şi cînd spun asta, am spus tot ! Eu am auzit că dacă se uită omul în ochii împăratului, apoi îl năpădesc toate frigurile şi toate căldurile. Asta o spunea starostele nostru. El a stat de două ori de vorbă cu împăratul.“ „Îmi dă prin gînd că starostele vostru n-are cugetul tocmai curat şi cred că nu i se poate uita nimănui drept în ochi“, spuse domnul, în vreme ce scotea o hîrtioară pe care începu să scrie ceva. Hîrtioara aceea o dădu apoi cumetrei şi-i spuse să meargă la Ples, la magazia de aprovizionare, că acolo o să i se cumpere paturile. Mie îmi dădu bănuţul acesta de argint, spunîndu-mi : „Păstrează ca amintire talerul ăsta ca să nu-i uiţi pe împăratul Iosif şi pe milostiva lui mamă. Roagă-te pentru ei ; rugăciunea inimilor curate îi este dragă lui Dumnezeu. Şi cînd veţi ajunge acasă, puteţi povesti tuturor că aţi stat de vorbă cu împăratul Iosif ! Aşa !“

Şi cum spuse aceste vorbe, se întoarse şi plecă. Noi am căzut în genunchi, de spaimă şi de bucurie nu mai ştiam unde ne e capul. Cumătra începu să bombănească, ba că eu am cutezat prea mult, ba că ea însăşi îşi îngăduise prea multe. Dar cui să-i fi trăsnet prin minte că era chiar el, împăratul. Ne bucuram şi nădăjduiam că poate totuşi nu l-am supărat şi nu i-o fi părînd rău că ne-a dăruit şi nouă ceva. La magazie i-au plătit Novotnei, pentru pături, de trei ori mai mult decît ceruse. Apoi am luat-o repejor acasă, şi cînd am ajuns am povestit într-un suflet întîmplarea. Nici nu terminarăm bine

ce aveam de povestit şi cu toţii îşi doreau şi pentru ei fericea noastră. Mama a dat bănuţul la găurit şi de atunci îl port la gît. De atîtea ori am dus-o greu, dar de el nu m-am despărţit. Păcat că pe domnul acela îl acoperă acum pămîntul ! Îşi încheie bunicuţa povestirea, suspinînd.

— Adevărat, păcat, întăriră ceilalţi.

Copiii, aflînd povestea talerului, începură să-l învîrtească şi să-l sucească în fel şi chip şi de abia atunci bănuţul cîştigă în ochii lor faimă şi preţ. Iar bunicuţa le apărea ca învăluită într-o lumină, de cînd aflaseră că a stat de vorbă cu împăratul Iosif.

La moară, săptămîna nouă începea duminică seara. Oamenii se adunau la măcinat, pietrele începeau să huruie încetîşor în ritmul lor obişnuit, moşul umbla prin moară veghind cu ochi de cunoscător cam ce-ar mai fi de făcut, flăcăul alerga, tot căutînd ceva, de sus jos şi de jos sus, de la un coş la altul, iar unchiuşul morar stătea în faţa morii, întîmpinînd cu chipu-i hazliu muşteriii care-i aduceau cîştigul şi dădea fiecăruia să tragă pe nas din tabac.

În timpul verii, mătuşica şi Mančinka o însoţeau uneori pe bunicuţa pînă la cîrciumă. Dacă se întîmpla să fie în ziua aceea horă, se mai opreau puţin în drum şi de obicei li se mai alăturau cîteva leliţe care priveau cum joacă flăcăii şi fetele. Înăuntru nu puteai străbate de înghesuală ; Kristla, cînd ducea berea în grădină, unde şedea lumea mai aleasă, trebuia să ridice halbele peste cap ca să nu i le verse cineva. „Îi vedeţi pe boieraşi ? spunea mătuşica arătînd cu capul spre grădina unde şedeau la mese funcţionarii de la castel, care încercau s-o mai ţină în loc pe Kristla, ori de cîte ori venea să-i servească. Hei, domnişorilor, vă cred că o fată ca asta nu găsiţi cu una cu două, dar nu cumva veţi fi socotind că părinţii au crescut-o anume pentru

voi, ca să-i batjocoriți tinerețea ? !” „Fii fără grijă, mătușico ! Kristla nu se lasă batjocorită, fu de părere bunicuța. Fata asta le-ar arăta îndată dunnealor pe unde-i drumul spre ușă.”

Spusa ei se adevăra numaidecât. Unul dintre tinerii din grădină, mirosind a parfum cale de-o poștă, îi șopti fetei ceva la ureche, dar ea i-o tăie rîzînd : „Mai încet cu marfa asta, domnișorule, așa ceva nu cumpărăm !” Alergă în sală și, cu fața surîzătoare, își strecură mîna în palma bătătorită a unui flăcău înalt, voinic, se lăsă cuprinsă de mijloc și dusă la joc, făcîndu-se că nu aude chemările din grădină : „Hei, Kristinka, vino de ne toarnă !”

„Flăcăul îi este mai drag decît castelul cu toți domnișorii și comorile lui”, rîse bucuroasă bunicuța. Dădu noapte bună mătușicăi și porni cu copiii spre casă.

M

O dată la două sau la trei săptămîni, cînd se întîmpla să fie o zi frumoasă, bunicuța spunea : „Astăzi mergem la pădurar, îmi iau furca să torc acolo.” De dimineață și pînă în clipa în care bunicuța o pornea la drum, copiii nu-și mai găseau loc de bucurie. Dincolo de stăvilă, o cărăruie ducea spre pod, pe la poalele coastei înverzite, apoi de la pod, pe un drumeag drept, străjuit de plop, mergeai pînă la Ryznbursk. Bunicuța alegea însă poteca dintre dealuri, care șerpuia de-a lungul riului pînă la ferestraie. Barunkăi îi plăcea să se cațare pe o creastă dindărătul ferestrelor, acoperită de aluni înalți. Dincolo de ferestraie, vîlceaua se strîmtora tot mai mult și riul, avînd albia mai îngustă, își învîlbură cu zgomot apele peste bolovanii mari din cale. Pini și brazi puternici înveșmîntau crestele dealurilor și întunecau cu umbra lor aproape tot largul văii. Pe valea aceasta mergeau copiii cu bunicuța pînă aproape de ruinele castelului Ryznbursk, care se zăreau, năpădite de mușchi, prin frunzișul des al copacilor.

Alături de ruine, peste hruba veche, scobită, zicea-se, cale de trei mile sub pămînt, dar în care nimeni nu mai putea intra demult din pricina umezelii și a aerului stricat, se înălța pavilionul cu trei ferestre înalte, ascuțite. Nobilul stăpîn de odinioară, cînd mergea la vîntoare, aici își lua a doua gustare înainte de amiază. Spre acest pavilion se îndreptau copiii, cățărîndu-se pe creastă în sus, ca ieșii capre-

lor negre. Bunicuța, biata bătrnică, abia izbutea să se aburce, ținându-se ba cu dreapta, ba cu stînga, de arbuști. „Uf! m-ați luat prea repede. Abia îmi trag sufletul“, spunea bunicuța cînd, în sfîrșit, ajungea sus.

Copiii o luau atunci de mîină, o duceau în pavilion și o așezau pe un scăunel, în răcoarea binefăcătoare dinăuntru. În fața ochilor se deschidea o priveliște minunată. În dreapta pavilionului, copiii puteau vedea ruinele castelului, iar la poalele lui vilceaua străjuită pe amîndouă părțile de creste acoperite cu pini. Pe una din aceste creste se înălța o bisericuță. Susurul apei și ciripitul păsărelelor înviorau tot înconjurul, în care altfel tăcerea ar fi domnit atotstăpînitore.

Jân își aminti de Ctibor cel voinic, ciobanul stăpînului din Ryznbursk; colo jos în luncă se petrecuse întîmplarea! Acolo l-a prins stăpînul ducînd în spinare un pin întreg smuls din rădăcină, pe care-l furase din pădurea boierească. Întrebat de unde îl luase, ciobanul își recunoscuse cinstit vinovăția. Stăpînul îl iertă, ba îl mai pofți și la castel, spunîndu-i să aducă o traistă în care el să-i pună atîtea bucate cîte o putea duce în spinare. Ctibor, fără pic de sfială, ceru de la nevastă o față de saltea lungă de nouă coți și se înfățișă la castel. În asemenea traistă au încăput atîta mazăre și afumături, cît ar fi dus zece oameni. Pentru puterea și cinstea lui, nobilul l-a îndrăgit, iar atunci cînd regele dădu de știre că se vor ține întrecerile între cavaleri la Praga, îl luă cu el. Cu puterea sa, Ctibor înfrînsese un cavaler german pe care nimeni încă nu izbutise să-l doboare. Pentru această faptă regele îl făcu pe Ctibor cavaler.

Copiilor le plăcea grozav această povestire și din ziua cînd ciobanul cel bătrîn le-o istorisise, castelul

și lunca li se păreau mai atrăgătoare, izvorîte parcă din acel crîmpei de basm.

— Dar cum se cheamă, bunicuțo, locul unde-i bisericuța? întrebă Vilim.

— Boușîn se cheamă. Să ne dea Dumnezeu sănătate și ne-om duce odată și acolo la ziua de hram! răspunse bunicuța.

— La Boușîn s-a întîmplat ceva, bunicuțo? întrebă Adelka. Mititica ar fi fost în stare s-o asculte pe bunicuța din zori pînă-n noapte.

— Acolo s-a întîmplat o minune. Nu vă aduceți aminte că v-a povestit odată Vorșa?

— Nu ne mai aducem aminte nimic. Spune-ne-o matală, bunicuțo, te rugăm frumos, se răsfațară copiii și bătrîna nu se lăsă mult rugată.

— Ei, atunci să-mi ședeți frumos pe laviță, dar să nu vă aplecați cumva pe fereastră ca să cădeți jos pe spate și să vă frîngeți gîtul... Ascultați! Pe celălalt povîrniș al ăstor coame de dealuri împădurite, se află satele Turyň, Litoboř, Slatina, Mečov, Boușîn; în vremurile străvechi, cu toatele erau stăpînite de un cavaler care se numea Turynský și care trăia în castelul lui de la Turyň. Stăpînul acela avea soție și o fiică, o fetiță frumoasă ca ziua, dar din nenorocire surdă și mută, din care pricină jalea cuprinsese inimile părinților.

Într-o bună zi, pe cînd se plimba prin castel, fetiței îi veni deodată pofta să meargă la Boușîn, să vadă ce fac mieluşei cei mici din turmă și cum or mai fi crescut de cînd nu-i văzuse. Trebuie să vă spun că pe vremea aceea, la Boușîn nu se clădise încă bisericuța, nici satul; era acolo numai țarcul turmelor și cirezilor stăpînului din Turyň și locuința argaților care le privegheau. De jur împrejur nu vedeai decît codri deși, unde mișunau fiarele sălbătice.

Fetița cavalerului mai fusese de multe ori acolo „la ogradă“, dar întotdeauna o ducea tatăl ei cu trăsura; prostuța de ea și-a închipuit că dacă ar trage o fugă, ar ajunge acolo numaidecât. Și a pornit-o cum vă spun, și a mers, a tot mers, unde au dus-o ochii. Ce și-a zis? Drumu-i drum, trebuie să mergi. Era încă micuță, fără judecată, așa cum sin-teți și voi acum. Dar după ce a mers cât a mers și ograda tot nu se zărea, se simți cuprinsă de neliniște. Abia atunci o fulgeră gândul: ce-o să zică tata și mama că a fugit de la castel? Se înfioră de teamă și pe loc făcu cale întoarsă. Ei, când îl cuprinde teama, și un om mare se zăpăcește ușor; dar mite o copiliță ca ea. Așa se zăpăci și fetița; greși drumul, nu ajunsese nici la ogradă, nici acasă, dimpotrivă, se afundă în inima codrului unde nu se zărea nici tipenie de om, nici o luminică măcar. Prea târziu își dădu seama că se rătăcise!

Vă puteți închipui în ce stare se afla! Vouă v-ar fi fost mai ușor, că aveți auz și grai, ceea ce fetița nu avea. Alerga buimacă încolo și încoace, dar cu cât alerga mai mult, cu atât mai rău se încurca. I se făcuse sete și foame, începură s-o doară și picioarele, dar ce o chinuia mai rău era teama de fiarele sălbatice din pădure care o cuprinsese la căderea nopții, și apoi gândul apăsător că părinții se vor minia cumplit pe dînsa. Însămîntată și plînsă nimeri în fața unei fîntîni; îngenunche și sorbi din ciutură cu sete; apoi rotindu-și privirea primprejur, văzu două potecuțe bătătorite. Nu știa însă pe care să apuce, căci în timp ce rătăcise ameteită de spaimă prin pădure învățase măcar atît, că nu orice cărăruie duce acasă. Își aduse aminte că mamă-sa, în zilele cînd e amărită, neliniștită, se duce întotdeauna în camera ei și se închină; așa făcu și fetița, înge-

nunche și se rugă fierbinte ca Dumnezeu s-o scoată din pădure.

Deodată i se păru că o împresoară un zgomot ciudat, un murmur; urechile îi țiuiau și murmurul se făcea tot mai puternic, tot mai limpede; fetița nu știa ce se întîmplă cu dînsa, de unde veneau și ce însemnau sunetele acelea; de spaimă începu să tremure și să plîngă; voia tocmai s-o ia la fugă cînd, iată, pe potecuța din pădure văzu alergînd spre ea o oaie albă, apoi alta, a treia, a patra, a cincea, a șasea, și tot mai multe, pînă ce se strînsese în jurul fîntînii o turmă întreagă. Fiecare oiță avea afîrnat de gît un clopoțel și, minune! clopoțelii sunau și fetița îi auzea! Recunoscui și oile, erau ale tatălui ei, și în urma lor năvăli cîinele alb ciobănesc, și veni și ciobanul Barta! Fetița strigă: „Barta!“ și fugi spre dînsul...

Ce s-a mai bucurat Barta, văzînd că domnișoara vorbește și aude! O luă în brațe și se grăbi s-o ducă la ogradă, care nu era departe. Acolo sosise chiar atunci doamna Turynsky, nespuse de înspăimîntată; nu se dumirea cum a pierit din castel fetița și ce s-a întîmplat cu ea. Trimisese îndată oameni prin pădure, în căutarea ei, pornise și tata să-i afle urma, iar mama aștepta în ogradă. Vă puteți închipui cîtă bucurie a umplut inima mamei, cînd Barta i-a adus copila teafără, ba încă leucită. Cînd s-a întors și tatăl, iar fetița le-a povestit totul, așa cum se întîmplase, părinții hotărîră să înalțe lîngă fîntina aceea o bisericuță, în semn de mulțumire pentru vindecare. Așa au și făcut. Bisericuța pe care o vedeți acolo mai dăinuie cu zidurile întregi și fîntina de lîngă ea e tot aceeași din care a băut și lîngă care s-a închinat fetița. Pădurile în care ea a rătăcit astea sînt. Ei, dar fetița a murit, tare de mult a murit. A închis ochii și stăpînul Turynsky, a

murit și doamna Turynský și Barta. Chiar și castelul din Turyň a ajuns o ruină.

— Și unde s-au dus oile și ciinele ? întreabă Vilim.

— Ehei, ciinele s-a prăpădit și el, oile bătrâne au pierit și ele, cele tinere au crescut mari și au avut alți mieluși. Așa merg toate pe lumea asta, dragii mei copii ; unii se duc, alții vin.

Copiii întoarseră ochii spre vilceaua înverzită ; în închipuirea lor li se părea că văd un cavaler călărind, o fetiță rătăcind... Dar iată ! Pe neașteptate se ivi aievea din pădure o femeie, călare pe o mîndrețe de cal. Galopa în josul vilcelei, cu valetul în urma ei. Purta o redingotă de culoare închisă peste fusta cărămizie, lungă, care acoperea și scara șei ; pe cap avea o pălăriuță neagră iar în jurul buclelor ei negre ca pana corbului filfia un voal verde.

— Bunicuțo, bunicuțo, ia privește, vine cavale-reasa ! strigară copiii.

— Ce cavalereasă ? Azi nu mai sînt cavalerese ! Asta-i doamna contesă, le spuse apoi bunicuța, uitîndu-se pe fereastră.

Copiii le păru rău că nu era o cavalereasă, așa cum o plăsmuise închipuirea lor.

— Doamna contesă vine la deal către noi ! strigară cu toții.

— Cine știe ce vedeți voi ? Cum ar putea să se cațare calul pînă aici ? se miră bunicuța.

— Uite că poate. Orland se cațără ca o pisică. Uită-te ! strigă Ján.

— Lasă-mă în pace, nici nu vreau să văd. Nobilii ăștia au niște apucături ciudate, spuse bunicuța, tinînd copiii să nu se aplece pe fereastră.

Nu trecu mult și contesa ajunsese sus. Descălecă sprintenă, aruncă un capăt al fustei lungi peste umăr și intră în pavilion.

Bunicuța se ridică de pe scaun, salutînd-o respectuos.

— Familia Prošek, nu-i așa ? întreabă contesa, cercetînd fețele copiilor.

— Da milostivă stăpînă ! răspunse bunicuța.

— Și, dumneata, mi se pare, ești bunicuța lor !

— Da, sînt mama mamei lor.

— Poți să te bucuri, bătrînico, ai nepoți zdraveni. Dar ia spuneți-mi, copii, voi o ascultați pe bunicuța voastră ? îi întreabă cu blîndețe contesa pe copiii care nu-și mai dezlipeau ochii de la ea. Auzind întrebarea, lăsară însă capul în jos, abia șoptind :

— O ascultăm.

— Ei, n-am de ce să mă plîng de ei ; cîteodată însă... dar ce să-i faci, nici noi n-am fost mai buni, îngîna bunicuța.

Contesa zîmbi ; văzînd pe laviță un coșuleț cu fragi, întreabă de unde i-au cules copiii. Bunicuța o îndemnă numaidecît pe Barunka :

— Ridică-te, fetiço, și servește-o pe doamna contesă. Da, sînt proaspeți ; copiii i-au adunat venind pe drum ; poate c-or fi pe placul milostivei stăpîne. Cînd eram tînără, îmi săturam și eu pofta cu tot felul de fructe, dar de cînd mi-a murit unul din copilași, n-am mai pus gura pe fragi niciodată.

— Și de ce ? întreabă contesa, luînd din mîinile Barunkăi coșulețul cu fragi.

— Așa-i obiceiul la noi, milostivă doamnă : dacă îi moare mamei un copil, apoi an de an nu mai mîncîncă, pînă la Sfîntul Ioan Botezătorul, nici cireși, nici fragi. Se spune că Fecioara Maria umblă atunci prin rai și împarte fructe din astea copilașilor. Acelaia dintre copii a cărui mamă n-a fost în stare să se lipsească și a mîncat cireși și fragi, Fecioara Maria îi spune : „Vezi puîșorule, pentru tine au rămas puține, ți le-a mîncat mămica“. De aceea, la noi,

mamele se leapădă de o plăcere ca să le-o lase copiilașilor. Ei, și dacă nu mănincă pînă la Sfîntul Ioan, apoi nu mai mănincă nici după aceea, încheie bunicuța.

Contesa ținea între degete o fragă, dulce și roșie ca buzele ei frumos arcuite, dar, ascultînd povestirea bunicuței, o puse fără voie înapoi în coșuleț.

— Nu mănînc, spuse ea, nu le-ar rămîne copiilor la drum.

— Ei, nu face nimica, doamnă contesă; mîncați-le fără grijă sau luați-le acasă cu coșuleț cu tot; noi adunăm altele, se împotrivi Barunka, întinzîndu-i înapoi coșulețul.

— Bine, primesc darul vostru, spuse contesa zîmbind dulce fetei; dar mîine să veniți la castel după coș și s-o aduceți și pe bunicuța cu voi, ați înțeles?

— Venim, venim, se grăbiră să răspundă copiii, bucuroși ca și atunci cînd îi poțea mătușica la moară. Bunicuța ar fi vrut oarecum să se împotrivească, dar era prea tirziu: contesa se înclină de rămas bun în fața bunicuței, zîmbi copiilor și coborî din pavilion. Dădu valetului coșulețul cu fragi, încălecă pe Orland și se făcu nevăzută printre copaci, ca o frumoasă arătare de basm.

— Bunicuțo, îmi pare atît de bine că mergem mîine la castel! spuse Barunka, strălucind de bucurie. Tăticul ne-a povestit că doamna contesă are o grămadă de poze strașnic de frumoase!

— Eu am auzit că la castel e un papagal care vorbește. Vai, bunicuțo, ce-o să te mai minunezi! strigă Jân, bătînd din palme de bucurie.

Micuța Adelka, cercetîndu-și rochița, îi spuse bunicuței:

— Eu n-o să merg cu rochița asta, nu-i așa, bunicuțo?

— Of, Doamne, nici n-am băgat-o în seamă pe

prichindica. Halal, frumoasă mai ești! Dar ce-ai făcut? se cruci bunicuța, văzînd cît îi era de pătată rochița.

— Nu-s eu vinovată: Jân m-a împins și am căzut pe fragi, se apără mititica.

— Voi doi vă aveți întotdeauna ca pisica și ciinele. Ce-o fi gîndind despre voi doamna contesă? De bună seamă și-o fi zis că sînteți niște pui de drac. Ei, dar acum să pornim ca să ajungem odată la pădurar. Vouă băieților însă, atît vă spun: dacă vă mai țineți de poze, așa cum faceți de obicei, s-a isprăvit, nu vă mai iau cu mine niciodată, hotărî cu glasul înăspriț bunicuța.

— O să fim cuminți, bunicuțo, o asigurară băieții.

— Asta vom vedea-o îndată, spuse ea pornind în urma copiilor pe poteca ce ducea spre casa pădurarului.

N-au mers prea mult și s-au apropiat de pilcul de copaci cu frunziș stufos, prin care se zărea curtea și clădirea albă a pichetului de pădurar. În fața casei se întindea pajiștea verde, îngădită, plantată ici și colo cu tei și castani înalți, sub care se aflau hătute în pămînt cîteva lavițe și mese. Pe pajiște se plimbau păunii, despre care bunicuța spunea că au pene de inger, strigăt de diavol și pas de hoț, apoi un cîrd de bibilici peștrițe, cîrîind ceva între ele, iar prin iarbă se piteau iepurași albi, fricoși, ciulin-du-și urechile lungi, gata s-o zbughească la fugă la cel mai mic zgomot. O căprioară frumoasă, cu fundă roșie la gît, stătea tolănită pe prispă; cîteva ciini se învîrteau alene prin curte. Nici n-apucară bine copiii să-i strige și ciinii, lătrînd cu bucurie, se repeziră și-i ajunseră dintr-un salt, apoi începură să se învîrtească roată în jurul lor, gata-gata să-i doboare la pămînt. La chemarea Adelkăi veni și căprioara. Gîngășul animal o privea dulee cu ochii săi albaștri, de

parcă ar fi vrut să-i spună : „Ah, te cunosc, tu ești fetița care-mi aduce bunătăți, fii binevenită !”

Pesemne că Adelka îi citi dorința în ochi, căci băgă numaidecît mîna în buzunăraș, scoase o bucățică de pîine și o întinse căprioarei, care luînd-o în bot începu să se fugărească pe pajiște cu fetița.

— Ce le-a apucat așa deodată pe toate orătăniile astea, răzbi de undeva un glas gros și peste o clipă ieși din odaie pădurarul într-o haină verde, subțire, cu șapca de casă în cap. Ehei, ia te uită, oaspeți dragi ! strigă el văzînd-o pe bunicuța. Bine-ați venit, poftiți, poftiți ! Hektor, Diana, Amina, plecați p-aci încolo ! se răsti pădurarul la ciini. De larma voastră, nici glasul tău nu ți-l mai auzi ! Marș !

Bunicuța intră în casă ; ușa era împodobită deasupra cu o pereche de coarne mari de cerb. În tindă atîrnau agățate în cui cîteva puști, îndeajuns de sus ca să nu le poată ajunge copiii. Bunicuța se temea grozav de pușcă, chiar dacă nu era încărcată, iar atunci cînd pădurarul ridea de ea că-i fricoasă, bătrînica spunea :

— Cine știe ce mai poate să se întîmple ! Dracul nu doarme !

— Adevărat, îi răspundea pădurarul, dacă Dumnezeu îngăduie, se poate întîmpla o nenorocire.

Bunicuța îl lăsa pe pădurar s-o ia cîteodată în răspăr ; dar numai cîtă vreme nu lua fără rost în deșert numele Domnului și nu blestema ; asta nu putea bunicuța să sufere ; numaidecît își astupa urechile zicînd :

— La ce-i bună gura asta păcătoasă, oare numai așa, ca să aibă omul de stropit cu apă sfințită după dumneata ?

Pădurarului îi era dragă bunicuța ; de aceea față de ea își mai punea strajă gurii ca nu cumva să drăcuiască, lucru destul de greu căci, după cum

spunea singur, dracii i se încurcau în vorbă și fă.ă voia lui.

— Dar unde-i cumătra ? întrebă bunicuța cînd intrară în odaie și nu dădură acolo de nimeni.

— Ședeți jos, n-aveți nici o grijă, o chem numai-decît ; știți cum e ea, toată ziua se învîrte printre pui ca o cloșcă, spuse pădurarul și se duse să-și strige nevasta.

Băieții se opriră ca vrăjiți în fața dulapului unde luceau puștile și cuțitele de vînătoare, fetele își urmară jocul cu căprioara, care dăduse buzna după ele, în casă, iar bunicuța, cuprinzînd dintr-o privire odaia primitoare, curată și frumos orînduită, își zise : „Ce-i drept e drept : aici poate veni omul și în zilele de rînd, ca și în zi de sărbătoare ; totul lucește ca paharul !” Cînd dădu apoi cu ochii de urzeala de fire de în întinsă pe laviță, lingă sobă, bine legată și frumos pregătită, se duse mai aproape să cerceteze torsătura.

În clipa aceea se deschise ușa și în odaie intră nevasta pădurarului, o femeie încă tînără, îmbrăcată într-o rochie de casă curată, cu bonetă albă pe cap ; în brațe purta o copilă cu părul castaniu. Întîmpină pe bunicuța și pe copii cu multă căldură ; pe chipu-i binevoitor se vedea într-adevăr că se bucură nespus de mult.

— Am fost să înmoi pînza. Sînt tare bucuroasă că anul ăsta o să iasă albă ca puful de lebedă, spuse nevasta pădurarului, cerîndu-și iertare că zăbovisc.

— Asta zic și eu vrednicie, spuse bunicuța ; o bucată gata de pînză pusă la albit și aici urzeala pregătită pentru țesător. Din asta o să iasă o pînzișoară mai mare dragul. Numai s-o țesă bine și să nu te înșele. Ești mulțumită de țesătorul dumitale ?

— Știi doar cum se întîmplă, dragă bunicuță ; fiecare caută să te înșele, spuse nevasta pădurarului.

— Aș vrea să-l văd și eu pe țesătorul în stare să vă înșele pe voi, femeile, când socotiți totul până la un fir, rîse pădurarul. Dar de ce stați în picioare și nu vă așezați ! o pofti el pe bunicuță, care nu se-n-dura să-și ia ochii de pe urzeală.

— Avem doar destulă vreme, răspunse bunicuța, luînd-o de mîină pe micuța Aninka pe care nevasta pădurarului o lăsase din brațe. Fetița se ținea de laviță ca să nu cadă, căci abia începuse să meargă.

Din clipa cînd gazda trecuse pragul, în spatele ei se tot îțeau doi băiețași pîrliți de soare, unul cu părul bălai, la fel cu al mamei, celălalt negricios, ca tată-său. Se pregătiseră să dea buzna pe ușă după mama lor, dar cum femeia legase îndată vorba cu bunicuța, copiii, pînă să-i bage și pe ei cineva în seamă, se fisticiseră și acum stăteau ascunși după fusta mamei.

— Ce-i cu voi, măi pui de gaită, îi luă la rost pădurarul. Frumos vă șade să vă țineți de fusta mamei, cînd aveți de întîmpinat oaspeți ? Întindeți mîna bunicuței !

Băieții se apropiară bucuroși de bunicuță și-i întînseră mîna ; bunicuța pregătise pentru fiecare mînuță cîte un măr.

— Țineți, și acum duceți-vă de vă jucați, iar a doua oară să nu mai fiți așa sfioși ; nu le șade bine băieților să se țină de fusta mamei, îi povățui bunicuța și băieții lăsară ochii în jos, uitîndu-se la mere.

— Ei, acum, afară ! porunci pădurarul ; arătați copiilor bufnițoiul și aruncați-i să mînînce gaita pe care am împușcat-o astăzi ; arătați-le apoi cățelușii și puii de fazan. Dar nu cumva să-mi intrați în păsări ca ulii, că vai de...

Ultimele vorbe copiii nu le mai auziră, căci abia rostise pădurarul cuvîntul „afară“ că și țîșniseră cu toții pe ușă.

— Ia te uită ce zor i-a apucat, rîse pădurarul, dar se vedea că graba lor îi era pe plac.

— Copiii-s copii, sînge tînăr, spuse bunicuța.

— Numai de n-ar fi atît de zvăpăiați băieții mei, ridică glasul pădurăreasa. Crede-mă, bunicuțo, că stau cu frica în sîn cît îi ziulica de mare ; mi-e teamă mereu să nu li se întîmple ceva. Cînd îi cauți, se zbenguiesc prin luncă, se cațără în pomi, fac tumbe, se dau de-a dura, își sfîșie pantalonii, mă rog, te apucă și groaza văzîndu-i. Mulțumesc celui de sus pentru fetița asta, că tare-i bună, ca un coltuc de piîne caldă.

— Ce să-i faci, cumătro ! așa este : fata după mamă se cunoaște, iar băiatul după tată, glumi făcînd cu ochiul bunicuța.

Zîmbind, gazda întinse bărbatului copila, rugîndu-l să aibă grijă de ea.

— Acușica mă înapoiez, numai să aduc ceva pentru o gustare, adăugă ea.

— Bună nevastă am, spuse pădurarul după ce gazda se făcuse nevăzută, închizînd ușa în urma ei ; aș păcătui dacă aș spune ceva rău de ea ; numai de n-ar fi tot timpul cu inima sărită că li se întîmplă ceva băieților ; ce fel de băiat mai e și acela care n-are foc în el ?

— Ce-i prea mult strică, dragă cumetre ; dacă i-ai lăsa să-și facă de cap, apoi ar ajunge să meargă cu picioarele în sus, spuse cu asprime bunicuța, cu toate că ea însăși nu-și prea ținea întotdeauna din scurt nepoții.

Nu trecu mult și gospodina păși pragul cu brațele încărcate. Așternu pe masa de stejar o față de masă albă ca laptele, rîndui pe ea farfurioare de ceramică și alături cuțitașe cu minere din coarne de cerb, așeză apoi în mijlocul mesei farfurii cu fragi, jumări de porc, smîntînă, piîne, miere, unt și bere.

Gospodina îi luă bunicuței furcă din mână și-i spuse :

— Acum lasă torsul, bunicuțo, și poștește de mănincă. Taie-ți piine și unge-o ! Azi untul e bine frecat și berea e nebotezată. Jumările. nu-i mare scofală de ele ; le-am făcut azi, numai așa, într-o doară ; când îi vine omului poftă de ceva, pe nepusă masă, mai gustă și din ele. Fragi, știu că dumneata nu măninci ; în schimb le plac copiilor, mai ales stropiți cu smântină.

Așa o îndemna nevasta pădurarului pe bunicuța, în vreme ce tăia piinea, felie după felie, le ungea pe fiecare cu unt și le stropea cu miere.

Deodată, ca și când și-ar fi adus aminte de ceva, bunicuța se bătu cu palma peste frunte :

— Of, că uitucă mai sînt ! am uitat să vă povestesc cum am stat de vorbă în pavilion cu doamna contesă.

— Nici nu-i de mirare ; copiii ăștia te năucesc de-a binelea cu țipetele lor, spuse gospodina, iar pădurarul o întreabă numai decît pe bunicuța ce anume vorbise cu contesa.

— Nu povesti, bunicuțo, pînă nu mă întorc, o rugă soția pădurarului, mă duc numai să ospătez copiii, ca să se mai astîmpere puțin.

În vremea asta, copiii umblaseră și cotrobăiseră peste tot împreună cu băieții pădurarului, Franek și Bertik, care mergeau mereu în frunte și le arătau toate cu de-amănuntul. Cînd gospodina se ivi în prag chemîndu-i la masă, ei stăteau pe iarbă în fața casei, unde Amina, cățelușa, își dezvăluia măiestria ei sărînd peste băț, sau aducînd înapoi în gură lucrurile pe care copiii le azvîrleau anume. Copiii nu așteptară să fie chemați de două ori.

— Așezați-vă frumos sub copaci și mîncăți, dar aveți grijă să nu vă mînjiți prea tare ! le aminti

gazda, întinzînd bunătățile pe masă. Copiii se așezară ; în jurul lor se strînsesă ciinii, adulmecînd și privindu-i drept în față.

Întorcîndu-se în odaie, nevasta pădurarului o rugă pe bunicuța să povestească despre doamna contesă, iar bunicuța le povesti întocmai cum se petrecuseră lucrurile în pavilion.

— Am văzut de la început că are inimă bună, spuse nevasta pădurarului. De cîte ori vine pe aici mă întreabă ce fac copiii și o sărută pe frunte pe micuța Anușka. Cine iubește copiii e om bun. Numai droaia de slugi din jurul ei umple lumea cu fel de fel de vorbe.

— Fă bine diavolului și ai să ajungi în iad, se auzi glasul bunicuței.

— Așa e, bunicuțo, intră în vorbă pădurarul ; înțeleaptă zicală. Și eu spun că nu ne-am putea dori o stăpînă mai bună, dacă n-ar avea în jurul ei atîția vătăfi care s-o asmută și s-o mintă. Toată argățimea aceea nu-i bună de nimic, face umbră pămîntului de pomană. Cînd stau așa, bunicuțo dragă, și mă uit la tot ce se întîmplă în lume, îmi zic de multe ori : „Of, de ar da în ei o mie de trăsnete !“ Spune și dumneata, să nu te apuce furiile cînd te gîndești că un neisprăvit care nu știe nimic alta decît să stea ca o păpușă de lemn în spatele trăsurii, sau să se tîrîie prin odăi, primește aceeași simbrîie ca mine, sau chiar mai mare ! De ce să se creadă el mai cu moț decît mine, care pe ploaie, pe vînt, prin noroi și zăpadă, trebuie să bat pădurile ziua și noaptea, să mă iau de piept cu braconierii și pe deasupra să mai stau și aici și să am grijă de toate. N-am de ce să mă plîng, sînt mulțumit. Dar cînd îmi vine în curte cîte un neisprăvit din ăștia și mai strîmbă și din nas, apoi zău că, pe ce am mai sfînt... îmi vine să-i ard

una... Dar degeaba mă supăr, și domnul pădurar apucă paharul cu bere și trase o dușcă de inimă rea.

— Stăpîna o fi știind oare de toate astea ? în-
trebă bunicuța. De ce nu-și ia careva inima în dinți
să i se plîngă atunci cînd i se face vreo nedreptate ?

— Ei, pe dracu ; aș vrea să văd cui i-ar place să
se frigă ? Eu stau de multe ori de vorbă cu doamna
contesă și aș putea să-i spun de una, de alta, de tot
ce nu merge bine, dar întotdeauna îmi zic : „Fra-
nêk, mai bine taci, că pînă la urmă tot în capul tău
se sparge.“ La urma urmei, poate că n-o să-mi dea
crezare, are să mai întrebe și pe alții din cei mari
și s-a isprăvit. Țștia țin unul cu altul, toți sînt ca
degetele de la o mînă... Am stat de vorbă cu ea
acum vreo cîteva zile. Umbla prin pădure cu contele
acela străin care e cu dînsa aici. O întîlniseră în
drum pe Viktorka și m-au întrebat ce e cu ea ; con-
tesa se speriasă de înfățișarea ei.

— Și ce i-ai spus ? întreabă bunicuța.

— Ce era să-i spun : că-i nebună, dar că nu face
nimănui nici un rău.

— Și pe urmă ce-ați mai vorbit ?

— Stătea pe iarbă și contele ședea la picioarele
ei ; mi-au poruncit să mă așez și eu și să le povestesc
despre Viktorka cea nebună, cum s-a întîmplat de și-a
pierdut mințile.

— Și tu abia ai așteptat, nu-i așa ? izbucni rîzînd
nevasta pădurarului.

— Ce să-i faci, nevastă, cine n-ar fi bucuros să-i
facă pe voie unei stăpîne cum e contesa noastră ?
Ce-i drept, prea tinerică nu mai este, dar e o femeie
al naibii de frumoasă. Ce eram să fac ? A trebuit să
le povestesc.

— Ce pui de lele îmi ești dumneata, cumetre ;
de doi ani de cînd sînt aici mă tot duci cu vorba
că ai să-mi povestești și mie cu de-amănuntul, cum

s-a întîmplat cu Viktorka, și nici pînă azi nu știu.
E drept că nu sînt o doamnă frumoasă, nici de po-
runcit nu-ți pot porunci, așa că de bună seamă, nici
n-o să aflu vreodată cum a fost ; așa-i ?

— Eh, bunicuțo, dumneata îmi ești mai dragă de-
cît ceă mai frumoasă doamnă din lume, și dacă îți
face plăcere să ascuți, sînt gata să-ți povestesc isto-
ria asta chiar acum.

— Ehe, cînd vrea cumătrul, apoi știe să așeze
sub tine și pernă de mătase ; ce-i drept nu-i păcat,
rise bunicuța. Dacă n-are cumătra nimic împotriva,
apoi eu mă țin de vorba dumatăle. Bătrînii se ase-
muiesc cu copiii, și, precum știți și voi, copiilor tare
le mai plac poveștile.

— Apoi, eu nu sînt încă bătrînă și tot îmi place
să ascult. Haide, bărbate, povestește ; povestește
frumos, ca să ne mai treacă de urît, spuse soția pă-
durarului.

— Mămico, te rog, mai dă-ne pîine ; nu mai
avem nici o bucătică, se auzi din ușă glasul lui
Bertik.

— Nu se poate ! Unde să fi băgat copiii atîta
pîine ? ! se minună bunicuța.

— Ei, jumătate au mîncat, jumătate au dat-o cîi-
nilor, căprioarei și veverițelor ; așa se întîmplă aici
întotdeauna. Uf, ce trudă am eu cu ei, oftă gospo-
dina, tăind iarăși din pîine ; și în vreme ce ea,
afară, împărțea pentru a doua oară copiilor de-ale
mîncării, domnul pădurar își îndesa tacticos pipa.

— Răposatul meu, Domnul să-l aibă în paza lui,
avea același obicei : cînd începea să povestească
ceva, trebuia să-și aibă pipa pregătită, spuse buni-
cuța și lumina amintirii fericite îi străluci în ochi.

— Eu nu știu ce să mai spun ; bărbații parcă ar
fi vorbiți ; toți au năravul ăsta urît, intră în vorbă

nevasta pădurarului, care auzise din prag vorbele bunicuței.

— Ia nu te mai preface, nevestă ; doar tu singură îmi aduci tutunul din oraș, spuse pădurarul, aprinzându-și pipa.

— Fiindcă n-am încotro. Dacă vrea omul să vă îmbune, trebuie să vă facă pe voie. Acum hai și povestește-ne, spuse gospodina, așezându-se cu furca de tors lângă bunicuța.

— Atunci, ascultați ! Spunînd asta, pădurarul slobozi spre tavan primul norișor de fum, se rezemă în voie de speteaza scaunului, încrucișă picior peste picior și se porni să istorisească povestea Viktorkăi.

V7

— Viktorka este fata unui gospodar din Žernov. Părinții ei au murit demult, dar fratele și soră-sa mai trăiesc și acum. Cu cincisprezece ani în urmă, Viktorka era voinică și frumoasă ca un bujor ; să fi umblat peste zece sate și nu găseai o mîndrețe de fată ca dînsa. Sprintenă ca o căprioară, harnică și cu spor ca albina ; nimeni nu și-ar fi dorit o nevestă mai bună. O fată ca ea, cînd mai așteaptă să și moștenească o parte din gospodăria părinților, nu rămîne necăpătuită ; asta se înțelege de la sine. Îi mersese vestea Viktorkăi prin toate împrejurimile și pețitorii începuseră să se înghesuie la ușa casei ei. Dintre flăcăii care o cereau, părinților le erau mulți pe plac, fiind mai toți gospodari înstăriți, și fata ar fi intrat, cum se spune, în toate de-a gata ; dar ea nu voia s-audă de nici unul ; pe placul ei era numai acela care știa să joace mai frumos, și asta numai o duminică, la „muzică“.

Uneori bătrînul își cam pierdea cumpătul văzînd cu cîtă ușurință se descotoroșea fiică-sa de flăcăi. Într-o zi îi puse piciorul în prag și-i porunci să se hotărască pentru unul din ei, căci altfel, așa o amenința, îi va alege el un mire și-o va sili să se cunune cu el. Fata însă începu să plîngă și se rugă să n-o izgonească de-acasă ; spunea că pesemne nu i se împlinise sorocul de măritiș, că avea abia douăzeci de ani, nu-și trăise încă viața de fată și cine știe pe mîinile cui o ajunge și ce necazuri o așteaptă. Bătrînul își iubea foarte mult copila și, cînd o auzi cum

se jeleşte, i se făcu milă de ea; privindu-i chipul frumos își zise: „Pot să te mai las o bucată de vreme; flăcăi ai să găsești ciți vei poști.“ Prin sat însă se scorniseră vorbe: unii spuneau că Viktorka e mândră și așteaptă să vină după ea cu trăsura un mire bogat; cițiva prorocau că îngîmfarea îi va aduce nenorocire, alții spuneau că cine alege mult culege puțin, și tot așa se vorbea pe seama ei.

În vremea aceea sosise în sat o companie de ostași vinători; unul din ei începu să se țină după Viktorka. Dacă mergea la biserică, se lua după ea; în biserică stătea anume nu prea departe de dînsa și, în loc să privească spre altar, se uita la Viktorka; cînd ieșeau oamenii la cosit iarba, își făcea firește și el drum prin preajma ei; într-un cuvînt, oriunde se ducea fata, ostașul se ținea scai după ea. Prin sat se vorbea despre el că-i cam zărghit bietul, cam într-o doagă, iar Viktorka, dacă stătea la sfat cu prietene și venea vorba de el, spunea: „Ce tot umblă după mine vinătorul acela? Nici nu scoate o vorbă, morocănosul. Mi-e și teamă de el. Cînd îl simt pe aproape, mă trec toți fiorii; mă sfredeleşte cu ochii de mă apucă amețala.“

„Da, da, spuneau unul și altul, ochii aceia nu prevestesc a bine; noaptea cică îi strălucesc. Sprîncenele îi sînt desc și negre ca smoala, împreunate la mijloc și răsfireate deasupra ochilor ca niște aripi de corb; semn hotărît că sînt ochi de vrăjitor.“

Unora le era milă de el și spuneau: „Ei, săracul, nu-i vina lui că s-a născut așa. Ochi ca ăștia mai au și alți oameni și de ei nu se teme nimeni.“

Ce să vă mai spun! Femeile se înpăimîntau ori de cîte ori își arunca el ochii spre copiii lor și alegeau repede să-i acopere cu o pinză albă, și de cîte ori se întîmpla să cadă la pat vreun copil, le auzai numaidecît spunînd: „L-a deochiat vinătorul cel

negru.“ Pînă la urmă, însă, oamenii se obișnuiră cu chipul lui posomorît, iar printre fete începură să se audă și glasuri care spuneau că fața nu i-ar fi urîtă dacă s-ar arăta ceva mai prietenos. Cei mai mulți însă gîndeau așa: „Ce-o mai fi și cu omul ăsta ciudat! Numai Dumnézeu îl știe cine este și de unde vine; poate că nici n-o fi om“, și mai-mai să-și facă cruce în fața lui și să spună: „Doamne, apără-ne de cel rău! De jucat la horă nu joacă, de vorbit nu vorbește, de cîntat nu cîntă; ducă-se în plata Domnului!“ Și nu-l mai băgau în seamă. Dar ce folos! Lor le venea lesne să spună „să-l lăsăm în plata Domnului“, căci după ei nu se ținea scai; Viktorkăi însă îi ajunsese viața un adevărat iad din pricina lui.

De inimă rea, o tulea de acasă și cutreiera locuri pe unde la drept vorbind nu avea ce să caute; pleca doar ca să mai scape de ochii feroși care o urmăreau pretutindeni. De la o vreme însă i se urî să tot bată coclaurile. N-o mai încînta nici „muzica“, deoarece întotdeauna, dintr-un colț al sălii de joc o urmărea fața aceea posomorîtă; nu se mai ducea cu bucurie nici la claca de tors, fiindcă știa sigur că, dacă nu era în odaie, vinătorul cel negru stătea proptit lingă fereastră și bieteii fete i se punca un nod în gît; glasul îi amuțea, ba i se rupea și firul de tors. Amarnic era zbuciumul ei din pricina asta. Cei din jur băgară de seamă că fata se schimbă la față, dar nimănui nu-i trecea prin minte că din pricina vinătorului, a „nebunului“ cum îl socotea satul; toți își închipuiau că Viktorka îl lăsa să se țină după ea, fără să-i pese de el. Într-o bună zi însă Viktorka își deschise inima către prietene: „Zău, fetelor, credeți-mă, le spuse ea, dacă ar veni acum în casă un flăcău să mă ceară, sărac sau bogat, mîndru sau hîd, l-aș lua fără să stau la gînduri, nu-

mai să locuiască în alt sat.“ „Ce ți s-a năzărit așa deodată ? Ți s-a urît cu binele acasă, ori te-ai acrit pînă-ntr-atîta că nu-ți mai place satul nostru ?“ o întrebă într-un glas fetele nedumerite. „Nu gîndiți așa despre mine ! Alta e pricina. Nu mai pot trăi în sat cîtă vreme stă aici vinătorul acela oacheș. Nici nu vă puteți închipui cum mă chinuiește nesuferitul, cum mă scoate din fire. Nici somn liniștit nu mai am, nici de închinat nu mai pot să mă închin, pretutindeni mă urmăresc ochii lui, ochii aceia...“ se tîngui înlăcrimată Viktorka. „Vai, dar de ce-i îngădui să se țină după tine ? De ce nu-i spui că nu-l poți suferi, că-ți stă ca sarea în ochi ?“ o sfătuiră fetele. „Da ce, n-am făcut-o și pe asta ? De vorbit, n-am vorbit cu el ; cum să-i vorbesc cînd umblă după mine ca o umbră. Dar i-am trimis vorbă prin camarazii lui.“ „Și nu s-a înduplecat ?“ întrebă fetele. „Aș, de unde ; a spus unuia că lui n-are nimeni drept să-i poruncească, el poate umbla oriunde și după cine pofteste ; ș-apoi că nici nu mi-a spus că i-aș fi dragă, așa că n-am pentru ce să-i dau de veste că nu-l vreau !“ „Ia te uită, neobrăzatul, se burzului ră fetele, da ce-și închipuie el ? Pentru asta ar trebui să ne răzbunăm, să-i jucăm un renghi.“ „Nu, nu vă puneți cu nebunul, cu el nu se prind de-alde astea ; ar putea să vă facă cine știe ce rău“, dădură sfat cumpănit cele mai înțelepte. „Floare la ureche ! strigară zvăpăiatele. Ce-ar putea, mă rog, să ne facă ? Farmece ? Pentru asta ar trebui să aibă de la noi un lucru pe care l-am purtat de-a dreptu pe trup ; așa ceva nu-i dă nici una, și nici noi n-o să primim nimic de la el, atunci de ce ne-ar fi teamă ?“ „Nu te pierde cu firea, Viktorka, o să fim mereu cu tine ; nu te mai lăsăm singură ; odată și odată îi facem noi de petrecanie împielitatu lui ăstuia“, o îmbărbătară cele mai îndrăznețe.

Viktorka își roti privirile, năucă ; n-o liniștiseră sfaturile fetelor. Oftă din adîncul pieptului : „Ah, numai de mi-ar ajuta Dumnezeu să scap de năpastă !“

Cele împărțite fetelor de Viktorka nu rămaseră o taină. Foarte curînd, vestea se răspîndi ca fulgerul, călătorind peste țarini, pînă prin satele megieșe.

După cîteva zile, în bătătura casei Viktorkăi se înfățișă un locuitor din satul vecin. Părea om de omenie. Stătu de vorbă cu tatăl Viktorkăi, ba de una, ba de alta, pînă ce-și dădu pe față gîndul ; mărturisî că venise pentru un vecin de-al lui, Șima, care dorea cu tot dinadinsul să-și însoare feciorul. Flăcăului ăcestuia îi căzuse dragă Viktorka ; și așa l-au rugat pe el să le fie pețitor și să vină aici să întrebe dacă ar putea să se înfățișeze cu cererea în căsătorie. „Fii bun și așteaptă puțin, îi zise bătrînul, s-o întreb pe Viktorka și să răspundă chiar dînsa. Cît despre mine, eu îl știu bine pe Șima și pe Antonin, feciorul său, și nu m-aș împotrivi ; au gospodărie bine întemeiată.“ Apoi ieși să cheme pe fată în odaie.

Cum auzi despre ce era vorba, Viktorka dădu răspunsul fără să stea de loc la gînduri : „Să vină !“

Bătrînului i se păru ciudat că fata se hotărîse așa deodată și o întrebă dacă-l cunoaște pe Antonin, ca să nu încurce oamenii de pomană ; dar Viktorka rămase la vorba ei, spunînd bătrînului că îl cunoaște bine pe Tonik Șima și că-i băiat bun. „Eu mă bucur din toată inima, glăsui bătrînul ; de altfel, cum îți vei așterne, așa vei dormi. Atunci să vină, și Dumnezeu să ne ajute.“

În vreme ce bătrînul îl însoțea pînă la drum pe pețitor, mama veni în odaie la Viktorka, o binecuvîntă cu semnul crucii și îi ură multă fericire. „Dintre toate, cel mai mult mă bucură că n-ai să ai pe

cap nici soacră, nici cumnată și c-o să gospodărești singură“, mai adăugă bătrîna. „Știi ceva, mămucă, eu l-aș lua și cu două soacre“, răspunse Viktorka. „Ei, cu atît mai bine, dacă v-ați îndrăgit atît de mult...“ „Nu-i vorba de asta, mămucă dragă, eu mi-aș fi dat cuvîntul și altui flăcău cumsecade.“ „Ia te uită, ce tot vorbești! Păi te-au vrut atîția și nici unul nu te-a înduplecat.“ „Pe vremea aceea nu se ținea după mine vîntorul cel cu ochi răi“, șopti Viktorka. „Nu ești teafără, fato! Ce tot îndrugi despre vîntorul acela? Ce-ți pasă ție de dînsul? N-are decît să umble pe unde poștește, lasă-l în plata Domnului! Doar nu te gonește el din casă.“ „Ba da, el, numai el, mămucă; mă chinuiesc, mă usuc, nu-mi găsesc astîmpăr și liniște nicăieri...“ izbucni în hohote de plîns, fata. „Și de ce nu mi-ai spus mai de mult? Aș fi mers cu tine la cumătra fierăreasă; ea se pricepe la de-alde astea. Lasă, că ne ducem mîine la ea“, încercă s-o liniștească bătrîna.

A doua zi mama își duse fiica la bătrîna fierăreasă. Se știa demult cît era de meșteră; cunoștea zeci de leacuri de care alții habar n-aveau. Cînd cineva pierdea un lucru, cînd îi pieria laptele unei vaci, cînd era cineva deocheat, tuturor le ajuta fierăreasa; nimerea leacul la fiecare.

Viktorka îi povesti fierăresei cu încredere totul, de-a fir-a-păr. „Dar tu, spune drept, n-ai vorbit cu el niciodată, nici măcar o vorbuliță?“ o iscodi fierăreasa, privind-o țintă. „Nici o vorbuliță!“ „Nu cumva ți-a dat sau ți-a trimis prin alt vîntor ceva de mîncare, vreun măr sau vreo turtă?“ „Nimic, cumătro, nimic; ceilalți ostași nici nu s-au împrietenit cu el; îl socotesc trufăș și spun că totdeauna a umblat așa, de unul singur. Altfel nu mi-au spus.“ „Atunci să știți că-i un vrăjitor, spuse cu încredințare fierăreasa; dar să nu-ți fie teamă, Vik-

torka, eu te-oî ajuta; deocamdată răul nu-i prea mare. Mîine am să-ți aduc un lucru pe care să-l porți pe trup tot timpul. Dimineța, cînd ieși din casă, să nu uiți niciodată să te stropești cu apă sfințită și să spui: «Ajută-mă, Doamne, și izbăvește-mă de cel rău!» Cînd treci peste cîmp, nu te uita niciodată, nici înapoi, nici în jurul tău; dacă vîntorul prinde a-ți vorbi, nu-i da ascultare, chiar de ți-ar vorbi dulce ca un înger. Desigur că știe să vrăjească și cu glasul; mai bine să-ți astupi urechile! Ține mînte asta! Dacă după cîteva zile n-ai să te simți mai ușurată, o să încercăm cu altceva; numai să vii iarăși la mine.“

Viktorka plecă cu cugetul mai împăcat; trăgea nădejde că o să-i fie iarăși bine și ușor, ca altădată. A doua zi, fierăreasa îi aduse un baier sfințit, cusut într-o punguță roșie pe care i-o atîrnă ea însăși de gît, povățuind-o să n-o scoată și nici s-o arate cuiva. Către seară, în vreme ce cîșea iarbă și nu se uita în jur, băgă totuși de seamă că nu departe de ea, lingă un copac, stătea un om; simți cum sîngele îi dă năvală în obraji și în inimă, dar își făcu îndată cura; și nu întoarse capul. Isprăvind de cosit, o porni fuga-fuga spre casă, de parcă îi ardea pămîntul sub călcîie. A treia zi era duminică. Mama pregătise cozonaci. Tatăl se repezi în sat să poștească pentru după-amiază pe dascălul bisericii și cîteva vecini mai bătrîni, prieteni vechi; sătenii scoteau capetele pe la ferestre și dădeau zvon: „La Mikeș vin astăzi pețitori!“

După-amiază sosită în bătătură trei bărbați în straie de sărbătoare; doi din ei purtau rozmarin la mîneacă. Gospodarul întîmpină pe oaspeți în pragul casei; pe prispă stăteau argații și-i firitiseau cu urarea: „Multă sănătate și multă fericire!“ „Dea

„Domnul !“ răspunse peșitorul în numele părintelui și al feciorului.

Mirele trecu cel din urmă pragul ; afară se porniră să turuie glasuri de femei : „Mîndrețe de flăcău Tonik ăsta ; își ține sus capul ca un cerb ; și ce crenguță frumoasă de rozmarin are la mîneacă ! De unde o fi cumpărat-o ?“ Drept răspuns, răsuna glasurile aspre ale bărbaților : „De asta-i vorba acum ? De bună seamă că poate să se țină mîndru dacă ne scoate din sat pe cea mai bună fată, neîntrecută la joc, gospodină vrednică și pe deasupra și bogată. Țasta zic și eu că a nimerit-o !“ Așa gîndeau mulți părinți și flăcăi ; le era firește necaz că Viktorka și-a ales un mire din alt sat ; se întrebau de ce nu i-a fost pe plac nici unul din cîți o ceruseră mai înainte, se mirau de ce făcuse atîtea nazuri, iar acum se mărîta cu atîta zor. În sfîrșit, sporovăiau cum se obișnuiește la asemenea prilejuri.

Pînă la asfințitul soarelui se puseră la cale toate. Domnul dascăl întocmi foaia de zestre, martorii și părinții iscălră actul cu trei cruci în josul numelor pe care dascălul fu nevoit să le scrie cu mîna lui, iar Viktorka îi făgădui lui Tonik prin strîngere de mînă să fie nevasta lui peste trei săptămîni. A doua zi prietenele veniră să-i ureze noroc și fericire. Cînd ieși în sat, pretutindeni fu întîmpinată cu firitisiri : „Domnul să-ți dea fericire, mireaso !“ Dar cînd flăcăii și fetele o priviră galeș, spunînd : „Păcat că ne părăsești. De ce ai vrut să pleci, Viktorka ?“ pe fată o podidiră lacrimile.

Cîteva zile după ce i se hotărîse nunta, Viktorka fu mai veselă. Cînd trebuia să iasă din sat, nu mai simțea pe suflet greutatea care o apăsase înainte de a fi căpătat baierul de noroc de la fierăreasă și pînă ce nu fusese logodită. I se părea că frica ce o cutremurase se risipea, mulțumea lui Dumnezeu și era

recunoscătoare fierăresei că o sfătuisese atît de bine. Dar bucuria ei nu ținu multă vreme.

Într-o zi, spre seară, în timp ce stătea de vorbă cu mirele în grădină și vorbeau despre viitoarea lor gospodărie, despre nuntă, deodată Viktorka amuți și rămase cu ochii țintă spre tufărișul din fața ei și cu mîinile scuturate de un tremur. „Ce-i cu tine ?“ o întrebă mirele uimit. „Ia uită-te printre crengile din fața noastră, nu vezi acolo nimic ?“ spuse Viktorka în șoaptă.

Mirele se uită cît se uită și spuse : „Eu nu văd nimic, dar tu ce-ai zărit acolo ?“ „Mi s-a părut că vînătorul cel negru stă ascuns și se uită la noi“, rosti mireasa cu glasul sugrumat de spaimă. „Ptiu ! Lasă că isprăvesc eu cu ăsta, acum îndată ! Îl fac zob !“ strigă Tonik. Se împieptoșă și se repezi înspre tîfîșuri ; căută peste tot, dar zadarnic ; nu dădu de nimeni. „Asta nu i-o iert ; îi arăt eu dacă s-o mai uita și acum la tine ; îi fac de petrecanie !“ zbiera Tonik fierbînd de mînie, dar Viktorka se sili să-l potolească. „Nu-ți căuta ceartă cu el. Tata a fost la Cervenă Hîră și ar fi vrut chiar să dea ceva ofițerului, numai să-l mute într-o companie din alt sat ; dar ofițerul i-a spus că nu poate face asta, nici chiar dacă ar voi s-o facă și apoi zicea că nu-i nici un păcat dacă un bărbat se uită după o fată. Tata a auzit acolo, printre ostași, că negriciosul se trage din părinți bogați, că s-a dus la militarie de bună voie și poate pleca oricînd poștește. Așa că nu-ți mai căuta beleaua cu unul ca el.“

Așa i-a vorbit Viktorka lui Tonik, iar el îi făgădui să-l lase pe vînător în plata Domnului.

Seara însă, pe Viktorka o cuprinse din nou neli-niștea de altădată și cu toate că strîngea cu încredere baierul deasupra inimii, cînd i se năzăreau în preajmă ochii aceia blestemați, inima îi bătea nebunește

sau îi îngheța deodată în piept. Se duse deci din nou să se destăinuiască fierăresei. „Nu știu ce să mai zic ; s-o fi lăsat poate asupra-mi osînda cerească de nu-mi ajută nici ce mi-ai dat. Și doar ți-am ascultat sfatul întocmai“, se tîngui cu obidă Viktorka. „Lasă, fetițo, nu te necăji, că-i vin eu de hac, de-o fi el chiar satana. Trebuie însă mai întîi să am în mîna două lucruri de ale lui. Pînă ce-oi face rost de ele, ferește-te și tu cum poți. Închină-te îngerului păzitor și roagă-te pentru sufletele de la vămile cerului, pentru care nu se roagă nimeni. Dacă vei căpăta mila Domnului pentru vreunul din ele, are să pună și sufletul acela o vorbă bună pentru tine.“ „Ah, cumătro, asta mă doare mai mult ca orice, că nici închinăciunea nu mai pot să mi-o fac, nu mai am nici o clipă cugetul liniștit“, se plînsese fata. „Vezi, vezi, fetița mea ! De ce-ai lăsat să treacă atîta amar de vreme, ca să te biruie puterea răului ? Ei, dar o vrea Dumnezeu să-i venim noi de hac pînă la urmă și diavolului ăstuia.“

Viktorka își adună toate puterile, se rugă fierbinte, iar atunci cînd gîndurile începeau s-o ia razna, își amintea de chinurile Fecioarei Maria și lupta ca să izgonească din ea puterea necuratului. S-a ferit o zi, două, a treia zi însă ieși la cîmp să cosească trifoiștea din capătul cel mai îndepărtat al pămîntului stăpînit de tatăl ei. Poruncise argatului să vină curînd după ea, aducînd carul, căci va da zor cu cositul. Mergea într-acolo sprintenă ca o căprioară, parcă zburînd, încît oamenii se opreau în loc și nu-și mai luau ochii de la dînsa, atît de mîndră era. Așa s-a dus ea acolo, iar înapoi a adus-o argatul, întinsă în car pe trifoiul verde, palidă și rănită la un picior care se vedea înfășurat într-o batistă albă, subțire ; din car fură nevoiți s-o ducă în casă pe brațe. „Maică Precistă !, se tîngui îngrijorată mama, fetița

mea, ce-ai pățit ?“ „Mi-a intrat un ghimpe în călcîi, adînc de tot, și mi-a venit rău. Duceți-mă în odaie, vreau să stau culcată“, se rugă Viktorka.

O așezară pe pat și tatăl alergă numaidecît după baba fierăreasa. Aceasta sosi într-o clipă, de parcă ar fi dat din pînteni unui cal de sub ea ; în urma ei dădu buzna un alai de cumetre nepoftite, așa cum se întîmplă de obicei la asemenea prilejuri. Care mai de care venea cu un sfat : una, că să-i pună ceapă coaptă, alta urzică moartă, a treia că s-o descînte, și în sfîrșit a patra, că ar fi bine s-o afume. Fierăreasa însă nu se lăsă ametită de vorbăria lor și-i puse pe piciorul umflat făină de cartofi, umezită. Apoi izgoni toate cumetrele, spunînd că are s-o vegheze ea singură pe Viktorka. Le petrecu pînă afară cu asigurări că rana se va vindeca în cel mai scurt timp.

Cînd se întoarse în odaie, fierăreasa o descusu cu binișorul pe Viktorka. „Povestește-mi, fetițo, cum s-a întîmplat ? Pari tare speriată, draga mătușii. Și, mă rog, cine ți-a înfășurat piciorul cu batista aceea albă și mătăsoasă ? Eu m-am gîndit că-i mai bine s-o ascund, ca să nu o bage în seamă croncănitorele acelea.“ „Unde ai pus-o cumătro ?“ se pripi Viktorka să întrebe. „Sub pernă.“

Fata întinse mîna și luă batista ; privi lung petele de sînge și literele unui nume necunoscut, brodate pe ea. Deodată fața palidă i se făcu roșie ca macul. „Eh, fetițo, fetițo, nu prea-mi placi ; nu știu ce să mai cred despre tine.“ „Poți să crezi că Dumnezeu m-a părăsit, că sînt pierdută în vecii vecilor, că nimeni nu-mi mai poate ajuta cu nimic.“ „O fi avînd fierbințeli și aiurează ?“ se gîndi fierăreasa atingîndu-i obrajii cu mîna, dar obrajii erau reci și mîinile la fel ; numai ochii fetei ardeau, ațintiți spre batista pe care o ținea în față cu amîndouă mîinile. „As-

cultă, cumătro, începu ea încetisor, o să-ți spun tot ce mi s-a întâmplat, dar să nu mai povestești nimă-nui. Două zile nu l-am văzut de loc, știi de cine-i vorba, dar astăzi, astăzi dis-de-dimineață îmi stăruia un glas în ureche : «Du-te la trifoiște, du-te la trifoiște», de parcă mi-ar fi șoptit cineva fără încetare. Eu mi-am dat numaidecît seama că la mijloc e o ispită ; că pe acolo umblă el mai des. Se așază de obicei sub un copac de lângă ogorul nostru. Știam că-i ispită, dar nu m-am putut împotrivi ; am luat coasa și desaga și am plecat într-acolo. Pe drum mi-am dat seama că eu singură-mi sînt răufăcătorul, dar în urechi nu contenea să-mi sune : «Du-te, du-te la trifoiște ! Poate că el nici n-o fi acolo ! Și de ce te-ai teme ? Doar vine îndată Tomeș argatul după tine.»

Așa m-a împins glasul acela pînă-n cîmp. M-am uitat înspre copac, dar n-am văzut pe nimeni. «Ei, dacă nu-i acolo, atunci am scăpat», mi-am zis ; apucai coasa și începui să cosesc. Deodată îmi veni în minte să-mi încerc norocul, să caut un trifoi cu patru foi. Și în vreme ce căutam, îmi spuneam : «Dacă îl găsești, vei fi fericită cu Antonin !» Și caut eu, și caut, mai-mai să-mi rămînă ochii în trifoiște ; dar n-am găsit nimic. Deodată nu știu ce-mi veni să mă uit înspre copacul cu pricina ; cine crezi că era acolo ? Vinătorul ! Mă întorc cu grabă mare, dar nu fac doi pași și calc într-un ghimpe ce se afla în drum. N-am țipat, dar de durere mi s-a făcut negru înaintea ochilor și m-am prăbușit la pămînt. Ca prin vis am simțit cum cineva m-a ridicat în brațe și m-a purtat așa nu știu cît, pînă cînd un junghi ca un sfredel în rană m-a trezit. Lîngă pîru stătea aplecat vînătorul ; înmuiase în apă batista lui albă și mi-o înfășurase pe picior. «Doămne, Dumnezeule, mi-am zis, ce se va întîmpla cu mine ; acumă nu mă

mai pot feri de privirile lui. Cel mai bine ar fi să nu-mi deschid ochii !» Durerea mă chinuia cumplit, capul îmi vîjiia, dar eu nu scoteam nici o vorbă și nici ochii nu i-am deschis. Mi-a pus mîna pe frunte, apoi mi-a luat o mină într-ale lui ; mă treceau fiori reci, dar n-am vorbit ; stăteam ca moartă. El mă lăsă și începu să mă stropească pe față cu apă rece. Mi-a săltat capul și atunci n-am mai avut încotro ; a trebuit să deschid ochii. Ah, cumătră dragă, ochii lui străluceau spre mine ca soarele ceresc ; m-a orbit lumina lor, m-a silit să las pleoapele în jos ! Și atunci el a început să-mi vorbească ! Ah, cumătră dragă, ai avut dreptate, vrăjește și cu glasul ; îmi stăruie și acum în urechi murmurul vorbelor lui ; îmi spunea că mă iubește cu patimă, că eu sînt dragostea lui cea mare, că sînt fericirea lui, cerul lui !...“ „Ptui ! Ce vorbe păcătoase ! Se vede bine capcana diavolului ! Cărui bărbat cumsecade i-ar veni în gînd asemenea vorbe ? Ah, fetiță nenorocită, ce-ți veni să-i dai ascultare ?“ se tinguia cumătra. „Doămne, cum să nu-l ascuți, cînd îți spune cu atîta foc că te iubește !“ „Astea-s minciuni, vorbe deșarte ; vrea să te facă să-ți pierzi mințile...“ „Așa i-am spus și eu, dar mi-a jurat pe Dumnezeu și pe sufletul lui că m-a iubit de cînd m-a văzut, dar că mă ocolea și șovăia să-mi vorbească numai fiindcă nu vrea să mă lege de soarta lui nenorocită «care-l urmărește pretutindeni și nu-l lasă să aibă parte de fericire». Ah, nici nu mai știu cite mi-a spus ; vorbea atît de înduioșător, că-mi dădeau lacrimile. Credeam tot ce-mi spunea și la urmă i-am mărturisit că mi-a fost teamă de el, că din pricina asta am devenit mireasă ; i-am spus că port la inimă baierul împotriva vrăjilor și, cînd mi l-a cerut, i l-am dat“, mărturisi Viktorka. „Of ! Dumnezeule izbăvitor, se văicări fierăreasa, plesnindu-și palmele, i-a dat baierul sfințit, i-a dat un lucru

încălzit la trupul ei ! Of ! nenorocito, de-acum ești în puterea lui, acumă nici Dumnezeu din cer nu te mai scoate din ghearele ticălosului ; te-a vrăjit de-a binelea !” „El mi-a spus că-i dragoste, nu vrajă și să nu mai dau crezare nimănui altuia”, se auzi din nou, ca de departe, glasul Viktorkăi. „Da, da, dragoste ; i-aș spune eu lui ce fel de dragoste-i asta ; dar acum totul e zadarnic ! Ce-ai făcut, ce-ai făcut ! Copila mea, asta-i un vîrcolac, nu-i om ; o să-ți sugă singele din trup și, după ce ți l-o suge tot, o să te sugrume, iar sufletul tău nu-și va mai găsi liniștea nici după moarte. Și ce fericită puteai să fii !”

Pe Viktorka o înspăimîntară cuvintele fierăresei și de groază începu să tremure. După o clipă, însă, rosti : „Acuma totul e zadarnic ; mă duc după el chiar de-ar fi să-l ajung și-n iad. Acum s-a sfîrșit cu mine... Învelește-mă ; mă ia cu frig !” spuse din nou, după o scurtă tăcere.

Femeia aruncă peste ea cîteva perine, de pe unde le găsea, dar fata tot dîrdîia de frig și nu mai scoate nici o vorbă.

Fierăreasa o iubea din inimă pe Viktorka și deși se mîniase pe ea pentru că dăduse din mînă baierul, totuși o îndurera respus de mult soarta ei, deoarece o și socotea intrată în ghearele pierzaniei. Dar făgăduiala și-a ținut-o ; nu destănuia nimănui nimic din cele ce-i povestise fata.

Cîteva zile Viktorka a zăcut ca răpusă de moarte. Nu vorbea decît în somn și atunci rostea cuvinte nedeslușite ; nu cerea nimic și părea că nici nu-i vede pe cei din casă. Fierăreasa nu se mișca de lingă patul ei, își dădea toată osteneala să-i ajute copilei cu meșteșugurile ei, dar totul era în zadar. Pe zi ce trecea, părinții se întristau tot mai mult, iar mirele pleca în fiecare seară tot mai posomorît. Fierăreasa clătina din cap și-și zicea în sinea ei :

„N-o să se piardă fata chiar așa, cu una cu două ; cum e cu puțință să nu-i ajute nici unul din leacurile mele, cu care am tămăduit pe atîția alții ? Lar poate că ostașul acela îi face cine știe ce farmece, și de aceea n-o pot lecui !...” Astfel de gînduri o frămîntau pe fierăreasa zi după zi, și cînd într-o noapte se uită din întîmplare pe fereastră și văzu în livadă sprijinit de un pom un bărbat infolosit, cu ochii așintîți spre dînsa, luminînd ca tăciunii aprinși, cel puțin așa se jura ea, fu sigură că bănuiala îi era întemeiată.

Se bucură de aceea nespus de mult cînd într-o bună zi Mikeș aduse acasă vestea că vînătorii au primit ordin să plece din sat. „Din partea mea, puteau rămîne aici toți, afară de negriciosul acela. Dar că pleacă el sînt mai bucuros decît dacă mi-ar da careva un sutar. Dracul ni l-a adus, căci de cînd e aici, Viktorka nu mai e cum a fost ; s-ar putea să-i fi făcut farmece”, spuse întăritat bătrînul. Mama clătina din cap. Farnece, da !

Fierăreasa tăcu. Nădăjduia că după ce se va îndepărta puterea necuratului, toate se vor sfîrși cu bine.

Ostașii plecară. În noaptea aceea Viktorkăi i-a fost atît de rău, încît fierăreasa fu gata să trimită după preot ; spre dimineață însă, fata începu să se simtă bine, apoi din ce în ce mai bine, iar după cîteva zile se ridică singură din pat. Fierăreasa, femeie de bună credință, socotea că înzdrăvenirea se datora plecării ostașului ; fata se izbăvisese prin îndepărtarea de puterea diavolului. Cu toate acestea îi creștea inima cînd îi auzea pe oameni spunînd : „Ehei, pricepută femeie fierăreasa ! Fără dînsa nu se mai punea Viktorka pe picioare !” Și tot auzind vorbindu-se astfel, ajunse pînă la urmă să creadă că într-adevăr ea, cu meșteșugurile ei, izbăvisese copila.

Totuși, de vindecare deplină încă nu putea fi vorba. Ce-i drept, Viktorka începuse să umble și prin bățatură, se întâmpla să se apuce de câte-o treabă, dar purtarea ei părea tuturor ciudată; nu vorbea, nu se sinchisea de nimeni, iar privirea îi fugea în lături, rătăcită. Fierăreasa îi liniștea însă pe toți, îi încredința că totul va trece și socoti că nici nu mai era nevoie să vegheze la căpățiul fetei. În odaie cu Viktorka începu să doarmă ca altădată sora ei mai mică, Mařenka.

În prima noapte când fetele au rămas singure, Mařenka se așază pe marginea patului Viktorkăi și cu blindețe în glas o întrebă de ce se poartă atât de ciudat și dacă-i lipsește ceva? Viktorka o privi doar și nu-i răspunse nimic. „Știi, Viktorka, tare aș vrea să-ți spun ceva, dar nu îndrăznesc; mi-e teamă să nu te superi pe mine.“

Viktorka dădu repede din cap către ea: „Spune, Mařenka, spune!“ „Cu o seară înainte de a pleca ostașii...“ începu Mařenka, dar nici nu apucă să rostească aceste cuvinte că soră-sa tresări și o apucă de mână tremurînd de nerăbdare: „Cum? Ostașii au plecat? Încotro?“ „Da, au plecat... încotro, asta nu știu...“ „Slavă Domnului“ răsuflă ușurată Viktorka și își lăsă capul din nou pe pernă. „Ei, atunci ascultă, surioară; numai să nu te minii pe mine; eu știu cît ți-era de nesuferit vînătorul acela oacheș și n-aș vrea să mi-o iei în nume de rău că am stat de vorbă cu el.“ „Cum? Tu ai stat de vorbă cu el?“ se ridică din nou Viktorka, zvîcnind de tulburare. „Parcă am putut scăpa? S-a rugat de mine mult, dar eu nu l-am privit de loc, să știi; mi-era teamă de el. Umbla mereu prin jurul casei noastre, dar întotdeauna i-am fugit din cale, pînă cînd o dată m-a prins în grădină. Mi-a dat nu știu ce buruiănă și m-a rugat s-o fierb pentru tine; spunea c-o să-ți ajute să te faci sănătoasă; i-am

răspuns că nu primesc nimic de la el, mi-era teamă să nu-ți trimită mătrăgună. Cînd a văzut că nu voiam cu nici un chip să iau buruienile, m-a rugat: «Fii bună măcar și spune-i Viktorkăi că eu plec, dar că niciodată n-am să uit ce i-am jurat; să nu uite nici ea că ne vom întîlni!» Asta i-am făgăduit și, uite, acum ți-o spun. Dar fii pe pace, nu se mai întoarce pe aici, ai scăpat de el,“ încercă s-o liniștească soră-sa. „Bine, Mařenko, bine, ești o fată bună; ai făcut bine că mi-ai spus. Acum du-te în patul tău!“ îi răspunse Viktorka, mîngîindu-i umărul rotund.

Mařenka îi potrive perina sub cap, îi ură noapte bună și se culcă.

Dimineata, cînd se trezi, văzu patul Viktorkăi gol. Își închipui că poate trebăluia prin casă, dar n-o găsi nici în odaie, nici în bățatură. Părinților li se păru ciudată lipsa fetei și trimiseră numaidecît la fierăreasă să întrebe dacă n-o fi cumva la ea; dar nici acolo nu era. „Pe unde o fi umblînd?“ se întrebau cu toții, căutînd-o peste tot locul. Argatul alergă în grabă în satul vecin la logodnic. Văzînd că nu dau de ea nicăieri și cînd mai veni și Tonik, deznădăjduit că nu dăduse nici el de urma fetei, fierăreasa nu mai putu să tacă și dete totul în vileag: „Să știți că a fugit după ostaș!“ „Nu-i adevărat!“ răzni înfuriat logodnicul. „Te înșeli! nu se poate una ca asta; Viktorka nu-l putea suferi!“ adăugară părinții. „Așa e cum vă spun și nu altfel“, își întări vorba fierăreasa și povesti, în bună parte, ceea ce-i destăinuise Viktorka.

Mařenka povesti și ea ce anume vorbise de cu seară cu soră-sa și așa, înnodînd spusele una de alta, se încredințară cu toții că Viktorka plecase după ostaș, neputînd birui puterea diavolului care o stăpînea. „Ea, sărmana, nu are nici o vină; doar atîta

că ar fi trebuit să se destăinuiească mai din vreme, cînd aş mai fi putut s-o ajut. Acum însă, totul e zadarnic; ostaşul a vrăjit-o şi atîta timp cît el o să vrea, ea va trebui să meargă după dînsul. Chiar dacă v-aţi duce s-o căutaţi şi cu binişorul aţi aduce-o acasă, Viktorka s-ar înturna la el“, îi lămuri fierăreasa. „Eu tot mă duc după dînsa, fie ce-o fi l rosti cu hotărîre tatăl. Poate, totuşi, s-o lăsa înduplecată; a fost întotdeauna o fată înţelegătoare.“ „Merg cu dumneata, tată!“ strigă Antonín, care ascultase înmărmurit toată întîmplarea. „Ba tu rămîi acasă, se împotrivi cu dîrzenie gospodarul. La necaz omul nu prea-şi ascultă judecata, încît uşor te poţi trezi la închisoare sau în cămaşa de forţă. Ai suferit destule cu noi în ultima vreme; nu-ţi pricinui necazuri şi mai mari. Şi la ce ţi-ar folosi? Nevasta ta tot nu mai poate fi, asta să-ţi iasă din cap. Dacă vrei să mai aştepţi un an, ţi-o dau pe Mařenka; e o fată bună. Bucuros te-aş vrea de ginere, dar de silit nu te pot sili; fă şi tu cum te trage inima.“

Plîngeau cu toţii; numai bătrînul încerca să-i potolească: „Isprăviţi cu plînsul; tot nu ajută la nimic. Dacă n-o pot aduce înapoi, apoi facă-se cum o vrea Domnul.“

Bătrînul luă cîţiva florini, să aibă la drum de cheltuială, lăsă vorbă celor de acasă de cele ce mai aveau de făcut în gospodărie şi o porni. În cale întrebă pretutindeni oamenii dacă n-au văzut o fată cu înfăţişarea Viktorkăi, descriindu-şi fiica din creştet pînă-n călcîie; nimeni însă nu văzuse o asemenea făptură.

La Josefov află că vînătorii plecaseră la Hradek. La Hradek, însă, i se spuse că ostaşul negricios fusese trecut în altă unitate şi că avea de gînd să iasă din armată. Încotro plecase, nu ştia nici camaradul cu care vorbise, era vînătorul care fusese cazat la ferma

lui Mikeš. Pe Viktorka însă n-o văzuse nici el, nici altcineva. Mulţi îl sfătuiră să dea de veste stăpînirii, ar fi fost cel mai nimerit lucru, dar gospodarul nu voia să aibă de a face cu poliţia. „Nu vreau să fac plîngere la stăpînire, spuse el; nu vreau să mi-o aducă acasă cu sila, ca pe o bezmetică şi apoi s-o arate tot satul cu degetul. Ruşinea asta nu i-o fac. Fie unde-o fi, peste tot e în mîinile Domnului: fără voia lui nu-i smulge nimeni nici un fir de păr din cap. De i-o fi dat să se întoarcă, se întoarce ea. Ca s-o dau însă eu însumi în gura lumii nu pot şi eu vreau.“

Asta i-a fost hotărîrea. Îl rugă pe vînător, dacă o vede sau dacă află de urma ei, să-i dea de veste că tată-său o căutase, iar de-o vrea să se întoarcă, să-i tocmească un om de încredere care s-o aducă pînă acasă. Vînătorul îi făgădui să facă întocmai, pentru că nu putea uita că trăise bine la ferma lui, şi gospodarul se înapoie acasă, cu cugetul împăcat că făcuse tot ce-i stătea în putinţă.

Au plîns toţi cu obidă după Viktorka; au dat pomelnice şi pentru slujbă şi pentru rugăciune, dar după ce trecu o jumătate de an, trei sferturi de an şi nu se ivi nicăieri vreo urmă a fetei, o socotiră cu toţii moartă. Şi aşa a trecut un an!

Într-o bună zi însă, păstorii au dat zvon în sat că în pădurea boierească s-ar fi pripăşit o femeie înaltă, cu părul negru, care semăna cu Viktorka. Argaţii lui Mikeš alergară nunaidecît în pădure, o cutreierară în lung şi-n lat, dar ca să întîlnească o asemenea făptură, nici pomeneală.

Pe vremea aceea eram în întîiul an de ucenicie la înaintaşul meu, răposatul socru. Fireşte că am auzit şi noi de povestea aceasta şi a doua zi, cînd mă pregăteam s-o pornesc spre pădure, bătrînul îmi spuse

să trag cu ochiul primprejur, poate văd dosindu-se printre copaci o femeie.

Și într-adevăr, chiar în ziua aceea, sus pe colnicul de deasupra locului unde se află pământul lui Mikeș, am văzut stînd sub cei doi molifiți ce se împreună o fată cu capul gol. O știam pe Viktorka de mai înainte, dar sub înfățișarea aceea sălbatică și răvășită, cum mi se arăta, cu greu am putut-o recunoaște. Căci ea era ! Purta un surtuc bărbătesc. O fi fost o haină bună înainte, dar atunci era toată ruptă. Privind-o mai îndelung, mi-am putut da seama că Viktorka era mamă !

M-am furișat încetîșor din locul unde pîndeam și m-am întors să-i dau de veste bătrînului. Acesta plecă la rîndul lui să-i vestească pe cei din Žernov. Pe părinții fetei i-a podidit un plîns amar nic ; ar fi fost mai bucuroși s-o știe în împărăția cerurilor. Dar peste voia omului, stă aceea a Domnului... Ne-am înțeles așadar s-o pîndim pe unde umblă, unde doarme, și să încercăm s-o îmblînzim.

Într-o bună zi, spre amurg, Viktorka veni la Žernov pînă aproape de casa părintească și intră în livadă. Ședea sub un pom, cu genunchii cuprinși între mîini, cu bărbia sprijinită pe genunchi, ședea și privea țintă într-un singur loc. Cînd maică-sa voi să se apropie, ea tresări înfiorată, sări dintr-un salt peste uluci și o zbughi spre pădure de-i sfîrșiau călcîile.

Bătrînul meu dădu părinților povața să-i aducă merinde și îmbrăcăminte în pădure și să le lase sub molifiți ; poate le-o băga în seamă. Mikeș aduse numaidecît ce găsi de cuviință și chiar eu am așezat lucrurile acolo. A doua zi m-am dus să văd de soarta lor : din merinde lipsea doar pîinea, iar din îmbrăcăminte fusta, laibărul și cămașa. Restul lucrurilor le-a lăsat pe loc și au rămas neatinse pînă a treia zi, cînd le-am luat de acolo, ca să nu le înșface vreun ne-

poftit. Multă vreme n-am putut afla unde înnoptează, pînă cînd într-o zi am dibuit o peșteră sub stratul gros de cetină ; pesemne, că odinioară, prin locul acela se săpase piatră. Intrarea în peșteră era ascunsă în tufăriș și un necunosător cu greu ar fi zărit-o, căci o mai astupase și Viktorka cu ramuri de brad. Într-o zi am intrat înăuntru. Loc să tot fi fost pentru un om sau doi ; Viktorka își așternuse pe jos niște mușchi verde și o mînă de paie uscate, altceva nimic. Ăsta era patul ei. Cunoscîții, neamurile, tatăl ei și chiar Mařenka (fata era acum mireasa lui Antonín), o pîndeau de multe ori ; ar fi vrut să-i vorbească și s-o aducă acasă ; dar ea ocolea cu tot dinadinsul oamenii și arareori dacă o vedea cineva ziua. Odată, pe înserate, cînd veni din nou pe aproape de casa părintească, Mařenka se furișă încetîșor lîngă ea și cu glasul plin de blîndețe, o rugă : „Hai, Viktorka, vino să dormi cu mine în odaie ; de mult n-am mai dormit împreună, nă e dor de tine la toți. Haide, vino cu mine !” Viktorka o privi în ochi, se lăsă luată de mînă și dusă pînă în tindă ; acolo însă se smuci, o luă la fugă, și dusă a fost. Multe zile după aceea n-a mai fost văzută prin preajma gospodăriei părintești.

Într-o noapte stăteam de pîndă sus pe coasta ce se ridică în latura casei Staré Bělídlo ; luna lumina ca ziua. O zării deodată pe Viktorka ieșind din pădure. Cu capul aplecat, cu mîinile împreunate și strîngînd ceva la piept alerga atît de ușor de țî se părea că tălpile nu-i ating pământul. Țîsnise așa din pădure și fugea glont spre stăvilar. Eu o văzusem deseori stînd liniștită lîngă apă sau pe coastă, sub stejarul acela mare, încît de data aceasta mă miră fuga ei și mi-am dat seama că se petrecea ceva deosebit. Cînd mă uitai mai bine, văzui că azvîrle ceva în apă și o auzii apoi rîzînd ; dar hohotea atît de sălbatic, încît mi s-a făcut părul măciucă. Pînă și cîinele meu a început să urle.

N-am să uit niciodată groaza care m-a cuprins atunci... După aceea, Viktorka s-a așezat pe buturugă și a început să cînte ; nu puteam desluși clar cuvintele, dar melodia era a unui cîntec de leagăn pe care mamele îl cîntă pruncilor :

*„Dormi, puîșorule, dormi,
îchide ochisorii !
Domnul la el te va lua,
îngerii te-or legăna,
dormi, puîșorule, dormi !“*

Melodia răsuna în noapte atît de jalnic, încît și pe mine m-a cuprins o tristețe sfîșietoare. Două ceasuri a stat așa și a cîntat. De atunci, în fiecare seară, pînă noaptea tîrziu, se așeza lîngă stăvilă și cînta într-una același cîntec de leagăn. Dimineața i-am povestit bătrînului meu tot ce văzusem ; acesta înțelese numai decît ce anume aruncase Viktorka în apă ; și într-adevăr, așa fusese. Cînd am văzut-o din nou, era schimbată la înfățișare, galbenă și subțire ca o umbră. Fapta ei îi îngrozise pe toți, dar nimeni n-o învinuia... Omul rătăcit la minte nu păcătuiește !

Încetul cu încetul, Viktorka s-a învățat să vină și pe la ușa noastră, dar numai atunci cînd o răzbea foamea ; așa cum face acum, făcea și pe vremea aceea : venea, încremenea în prag ca o statuie și nu scotea o vorbă. Nevastă-mea, pe atunci nu era decît o fetișcană, îi aducea numai decît ceva de mîncare ; ea lua tăcută pomana și fugea înapoi. Și acum, cînd o întîlnesc prin pădure și-i dau o bucată de pîine, o primește, dar, dacă încerc să-i vorbesc, fuge și nu ia nimic. Îi sînt foarte dragi florile. Uneori umblă cu mănunchiuri în mînă, altele le ține sub laibăr și, cînd vede vreun copil sau cînd se duce flămîndă pe unde deva după mîncare, le împarte. O fi vrînd să mulțu-

mească în felul ăsta ? Știe oare ce face ? Cine-și poate da seama ? Mult aș vrea să înțeleg ce se petrece în mintea ei rătăcită. Dar cine ar putea oare să înțeleagă ? !

Cînd s-a măritat Mařenka cu Antonín și au plecat să se cunune la Červená Hůra, Viktorka, nu se știe dacă din întîmplare sau dacă aflase cumva despre nuntă, a venit fuga acasă, cu poalele pline de flori. A risipit florile prin bătătură și pe prispă. Mamă-sa, văzînd-o, s-a pornit pe un plîns cu sughițuri. I-a adus afară cozonac și alte bunătăți, dar fata i-a întors spațele și a fugit.

Amarnic s-a mîhnit bătrînul tată de cele întîmplate ; îi era tare dragă fata. În al treilea an de la nenorocire s-a și prăpădit.

Mă aflam atunci în sat ; Antonín și nevastă-sa m-au întrebat cu lacrimi în ochi dacă n-am văzut-o pe Viktorka. Doreau s-o aducă măcar o clipă acasă și nu știau cum să facă. Bătrînul nu putea să-și dea sufletul și toți socoteau că Viktorka îl ținea. M-am înapoiat în pădure cu gîndul s-o întîlnesc și să-i spun de-a dreptul, de m-o înțelege sau nu. Am găsit-o sub molifti ; am trecut pe lîngă ea ca din întîmplare și numai așa în treacăt, ca să n-o sperii, i-am aruncat vorbele : „Viktorka, tatăl tău moare, ai putea să dai pe acasă !“

Părea că nici nu m-a auzit ; mi-am zis în gînd că-i zadarnic să mai stăruie ; îmi pierd vremea. Mă întorc așadar în sat să duc vestea, dar nu apuc să isprăvesc de vorbit în prag cu Mařenka, și aud din ogradă pe argat strigînd : „Vine Viktorka, uite-o că vine, e în livadă !“ „Antonín, scoate cumetrele din odaie și ascundeți-vă ca să n-o speriați !“ rosti Mařenka repede și se duse fugind în livadă.

Peste o clipă o aduse în tăcere pe Viktorka în odaie. Se juca în neștire cu un fir de ciuboțica-cucului, iar

ochii ei negri, tot frumoși, dar tulburi, nu se dezlureau de pe floare. Mařenka o ducea de braț ca pe o oarbă. În odaie era liniște. Într-o latură a patului stătea ingenuncheată mama, iar la picioare, singurul fecior; bătrînul ținea mîinile încrucișate pe piept, ochii îi erau îndreptați spre cer; se lupta cu moartea. Mařenka o aduse pe Viktorka pînă la marginea patului; muribundul întoarse ochii spre ele și un surîs fericit îi lumină chipul. Voi să ridice mîna, dar nu fu în stare. Pesemne că Viktorka și-a închipuit că doarește ceva și-i puse în mînă ciuboțica-cucului. Bolnavul o mai privi o dată, gemu ușor și-și dădu sufletul. Fiica îi adusesese izbăvirea. Mama se porni să bocească, dădură buzna cu țipete și cumetrele, iar Viktorka, auzind atîtea glasuri, se uită ca o sălbatică în jur și o zbughi repede pe ușă afară.

Nu știu să mai fi intrat de atunci în casa părintească. În cei cincisprezece ani de cînd și-a găsit bîrlag aici în pădure, am auzit-o o singură dată vorbind. A fost o întîmplare pe care n-am s-o uit pînă la moarte. Mergeam într-o zi de vale, spre pod; pe șosea treceau argații boierești cu carele cu lemne. Și cum mergeam așa îl văd intrînd în luncă pe Zlatohlavek, contabilul de la castel; fetele îl porecliseră așa pentru că nu voiau să-i rostească numele lui nemțesc, sau nu i-l puteau ține minte și fiindcă avea părul bogat de culoarea aurului. Era neamț. Trecea prin luncă și fiind zăduf își scosese șapca și mergea cu capul descoperit.

Deodată, ca o nălucă picată din cer, Viktorka se năpusti asupra lui, îi intră cu mîinile în clăia de păr și începu să i-l smulgă și să-l zgîlție de parcă ar fi fost o păpușă de marțipan. Neamțul țipa ca din gură de șarpe; am alergat într-un suflet la vale, dar Viktorka se dezlănțuise ca un vulcan: îl mușca de mînă și țipa la el cu un glas răgușit, clocotind de furie;

„În sfîrșit, te am în puterea mea, viperă, diavol! Te sfărîm, te fac harcea-parcea! Unde mi-ai dus copilul, diavole, diavole, dă-mi-l înapoi!” și într-atît se înverșunase că pînă la urmă începu să gîfîie și să hîrcaie de nu se mai putea desluși ce spunea. Neamțul nu pricepea ce vrea de la el; de spaimă încremenise. Nu l-aș mai fi scos teafăr din mîinile Viktorkăi, dacă nu mi-ar fi venit în ajutor slujitorii de la castel. Zăbind de departe încăierarea, am alergat în luncă și cu chiu cu vai l-au putut smulge pe bietul contabil din ghearele nebunei. Cînd am încolțit-o însă, vrînd s-o prindem, s-a smucit din răspuțeri, a fugit pînă în pădure și de acolo a început să azvîrle cu pietre după noi și să blesteme de te temei să nu se cutremure bolta cerului. După pătania asta, n-am mai văzut-o multe zile.

Neamțul căzu la păt și de frica Viktorkăi fu mai bucuros să părăsească meleagurile noastre. Fetele îl cam luară în bătaie de joc, dar vorba zicătoarei: „Fuga-i rușinoasă, dar e sănătoasă”. Orium, cîmpul va da rod și fără dînsul. Și pînă azi nu-i ducem dorul.

Ei, bunicuțo; asta-i toată povestea Viktorkăi, atît cît s-a petrecut sub ochii mei și cît am auzit-o și eu, parte de la răposata fierăreasă, parte de la soră-sa, Mařenka. Ce s-o fi întîmplat cu ea în răstimpul de un an cît a lipsit din sat, Dumnezeu știe, dar după cît se pare, trebuie să-i fi fost rău; iar acela care-i poartă pe cuget sufletul, acela greu va ispăși!

Bunicuța își șterse fața înlăcrimată, oftă din adîncul pieptului, apoi rosti cu un zîmbet binevoitor:

— Ei, acum îți mulțumesc frumos; minunat ai povestit. Ce să spun, știe cumătrul să-ți depene povestea curat ca din carte; să-l tot ascuți și să nu prinzi de veste că soarele s-a lăsat după crestele muntilor. Și bunicuța arăta umbrele amurgului ce pătrun-

seseră în odaie, apoi își strînse de plecare fusul și furca.

— Mai stați puțin, pînă dau de mîncare la păsări, ca să vă pot petrece pînă în vale, se rugă nevasta pădurarului și bunicuța fu bucuroasă să aștepte.

— Iar eu merg cu dumneavoastră pînă la pod ; mai trebuie să trec prin pădure, spuse pădurarul ridicîndu-se de la masă.

Nevasta pădurarului se duse repede după grăunțe și cît ai clipi o auziră strigînd în bătătură cu glas tare : „na, pui, pui, pui“. Păsările se adunau iute venind din toate ungherele, iar cele dintii sosiră la ospaț vrăbiile, un stol întreg, parcă pentru ele ar fi fost chemarea.

— Iaca na ! Voi, nepoftitelor, vă credeți cele mai de seamă ! le dojeni nevasta pădurarului, dar vrăbiuțele nici nu se sinchiseau de vorbele ei și ciuguleau înainte.

Bunicuța stătea în prag și ținea copiii lîngă ea ca să nu se sperie păsările pe care se vedea că le privește cu nespusă plăcere. Și avea ce privi ! Giște albe și sure cu cîrdul de boboci după ele, rațe negre turcești cu rătuște, găinușe albe de casă și tiroleze cu picioare înalte, moțate și gulerate, apoi bibilici, curci și un curcan care guruia și se umfla în pene de parcă cine știe ce ispravă făcuse, porumbei albi și cenușii, obișnuiți și încălțați, păuni. Păsările se îmbulzeau grămadă, repezindu-se după grăunțe, se călcau pe labe, țopăiau una peste cealaltă, se strecurau pe unde apucau, iar vrăbiile, afurisitele, după ce-și umflau burta, se zbenguiau pe spinarea prostuțelor de giște și rațe. În preajma lor mișcau din botișor iepurașii de casă ; din castan se uita la copii cu ochi jucăuși o veveriță împlînzită ce-și ținea colac deasupra capului coada stufoasă, ca o cușmă aplecată într-o parte. Cocolățată

pe ulucă, pisica se uita cu jînd la vrăbiile neastîmpărate. Căprioara se lăsa scărpinată în cap de Barunka, iar ciinii stăteau liniștiți în jurul copiilor, căci vedeau nuiaua din mîna nevestei pădurarului. Totuși, cînd cocoșul cel negru se repezi după bobocul de giscă care-i înșfăcase grăunțele chiar din cioc, gonindu-l pe lîngă botul lui Hektor, cîinele nu se mai putu stăpîni și clămpăni din bot după el.

— Ia te uită ! strigă gospodina, îi arde de joacă măgarului bătrîn. Na, ca să ții minte ! și-l croi ușor cu nuiaua pe spinare.

Hektor, rușinat că fusese ocărit și bătut în fața cîinilor mai tineri, se furișă pînă în tindă cu coada între picioare.

Îlm, făcu bunicuța, nici că se putea să fie feciorul mai breaz decît taică-său. Hektor era tatăl lui Sultan, cîinele care-i mîncase bunicuței atîția bobocei de rață.

Hrînitul păsărilor se isprăvise. Toate păsările se îndreptau în cîrduri spre poietile lor. Copiii căpătară de la Frantik și Bertik cîteva pene minunate de păun, nevasta pădurarului îi dădu bunicuței ouă de tiroleză de pus la clocit și o luă de mîna pe bucalata Anușka ; pădurarul își puse pușca pe umăr, îl strigă pe Hektor și așa o porniră cu toții din casa primitoare. Căprioara se ținea și ea după dinșii ca un cățeluș.

În vale, nevasta pădurarului le ură tuturor noaptea bună și se întoarse acasă cu copiii ; în dreptul podului, pădurarul îi strînse mîna bunicuței cu mîna lui arsă de soare și se îndreptă spre pădure. Jân se uită mult în urma lui și-i spuse apoi încet Barunkăi :

— Numai puțin mai mare să fiu și mă duc negreșit cu domnul Beyer la vînat și atunci o să stau și eu la pîndă.

— Da, dar numai dacă va mai sta cineva pe lîngă tine, doar ştiu cît te temi tu, ba de muma-pădurii, ba de căpcăun, îl luă în rîs Barunka.

— Ce ştii tu, rosti încruntat Jan ; cînd voi fi mare, n-o să mă mai tem de nimic !

Trecînd prin preajma stăvilarului. bunicuța își lăasă privirea peste buturuga spălată de ape şi. amintindu-şi de Viktorka, oftă adînc : „Sărmana copilă !“

VII

A doua zi, înainte de amiază, bunicuța trecu pragul casei cu copiii după ea.

— Să fiți cuminiți, le reaminti mama, însoțindu-i pînă la uşă. Nu cumva să vă atingeți de lucrurile din castel... Să-i sărutați frumos mîna doamnei contese.

— N-ai nici o grijă, o scoatem noi la capăt într-un fel, o liniști bunicuța.

Copiii arătau ca nişte flori, iar bunicuța era şi ea gătită în straie de sărbătoare : fustă de lînă de culoarea florii de cuişoare, şorțul alb ca zăpada, scurta de damasc de culoarea cerului, boneta cu porumbiță, iar la gît salba de granate cu talerul de argint dăruit de împărat. Pe braț își ținea broboada.

— La ce bun să mai iei broboada ! De plouat, nu plouă, cerul e senin, spuse doamna Prošek.

— Omul parcă ar fi fără mînă, cînd nu ține nimic în ea ; așa m-am deprins, să am totdeauna ceva de dus, răspunse bunicuța.

Cotiră prin spatele grădinii pe cărăruia îngustă din livadă.

— Hei, copii, strigă bunicuța, ia înșirați-vă frumos, unul cîte unul, ca să nu vă atingeți hainele de iarba udă. Tu, Barunka, mergi în frunte ; Adelka vine la urmă cu mine, ea nu ştie încă să umble cu băgare de seamă. Așa hotări bunicuța şi o luă de mînă pe micuța Adelka, nespus de fericită în rochița ei nouă de la care nu-şi mai lua ochii. În livadă țopăia Cernă, găinuşa Adelkăi, una din cele patru pe care bunicuța

le adusese copiilor din sătucul ei de munte. Bunicuța o înblânzise pînă într-atît că se învățase să ciugulească din mînuțele copiilor, iar după ce oua, venea fuga la Adelka, așteptînd bucățica de pîine albă pe care copila i-o păstra întotdeauna de la masa de dimineată.

— Du-te la mămica, Černá, ți-am lăsat în casă o bucățică de chiflă, eu mă duc la doamna contesă, îi spuse tare Adelka găinușei.

Pasărea însă, nepricepînd, dădu buzna peste piciorul copilei, încercînd s-o ciupească de rochiță.

— Nu vezi, prostuțo, oă am rochiță albă ? Hușșș ! o goni fetița, dar găinușa nu înțelese că trebuie s-o ia din loc pînă cînd n-o croi bunicuța peste aripi cu broboada.

Mai merseră o bucată de drum și iată că o nouă primejdie se ivi pentru hăinuțele și rochițele albe ca laptele. De pe coasta dealului veneau în goană la vale amîndoi cîinii. Aoleu ! Iată-i că trec prin scocul morii, se opresc o clipă pe mal, se scutură de apă, și apoi din cîteva sărituri ajung lîngă bunicuța.

— Marș, afuriștilor, cine v-a chemat ? ! Să vă as-tîmpărați numaidecît ! se mînie bunicuța, amenințîndu-i cu mîna în care ținea broboada. Cîinii, auzind glasul mînios al bunicuței și văzînd mîna ridicată în care filfia broboada, rămaseră ca de lemn : „Ce-o mai fi și asta ?“ Copiii răcneau și ei ; Ján ridică o pietricică, voinđ s-o arunce după cîini, dar pietricica zbură și căzu în gîrlă. Cîinii, învățați să aducă și din apă lucrurile azvîrlite, își închipuiră că era vorba de-o joacă ; se repeziră într-acolo, se afundară în apă, dar într-o clipită ieșiră din nou afară, zburdînd bezmetici în jurul copiilor. Copiii țipau pe întrecute, se ascundeau în spatele bunicuței, iar bunicuța nu știa ce să mai facă.

— Mă duc acasă s-o chem pe Betka, spuse Barunka.

— Nu te întoarce ; se spune că nu-i merge bine cui se întoarce din drum, se împotrivi bunicuța.

Spre norocul lor le ieși în cale unchiașul morar, care într-o clipă puse cîinii pe goană.

— Încotro cu atîta zor ? La nuntă sau la hram ? întrebă unchiașul, învîrtînd tabachera între degete.

— Nici la nuntă, nici la hram, unchiașule ; deo-camdată, mergem numai la castel, răspunse bunicuța.

— Ia te uită, la castel ! Dar ce-i acolo ? se miră unchiașul.

— Ne-a poftit doamna contesă, se fălîră copiii și bunicuța îi povesti numaidecît cum s-a făcut de s-au înțîluit cu doamna contesă în pavilion.

Ia te uită, ia te uită, se mira unchiașul trăgînd pe nas din tabac, ei, atunci ducetî-vă. Adelka o să-mi povestească pe urmă tot ce-a văzut acolo. Dar ce te faci tu, Jenik, dacă te-o întreba doamna contesă unde trăiește cintezoii ? Așa-i că nu știi ?

— Păi n-o să mă întrebe, răspunse Ján și alergă înainte ca să nu-l mai necăjească unchiașul. Acesta rise, strîmbîndu-și fața ca de obicei, își luă ziua bună și o porni spre stăvilar.

În fața cîrciumii se jucau copiii lui Kudrna, făceau moriști, iar Cilka legăna pruncul.

— Ce faceți aici ? îi întrebă Barunka.

— Nimic, răspunseră aceștia, boldînd ochii la gă-teala copiilor.

— Știți, noi ne ducem la castel, începu Ján.

— Hm, mare scofală ! se zburli Vavînek.

— Da, și-o să vedem papagalul ! spuse de data aceasta Vilim.

— Cînd o să fiu mare o să văd și eu papagali ; tăicuța mi-a spus că o să plec în lume, se grăbi din nou

să răspundă împielitului de Vavřínek, dar Vaclav, al doilea dintre băieți, și Cilka, fata cea mare, spuseră cu părere de rău în glas : „Ce bine ar fi dacă am putea merge și noi să ne uităm pe acolo.“

— Ei, să nu vă pară rău, o să vă aducem noi ceva și o să vă povestim cum a fost, le răspunse Ján.

În sfârșit bunicuța ajunsese cu copiii în parc. Acolo îi aștepta domnul Prošek.

Parcul contesei era deschis orișicui și nici departe de Staré Bělidlo nu era, dar bunicuța arareori intra pe acolo cu copiii, mai cu seamă când era acasă stăpîna. Se minuna, e drept, de gustul cu care erau rînduite toate, în parc, de florile învalte ca în nici o altă grădină, de pomii neobișnuiți, aduși din alte țări, de fîntînile țîșnitoare și de peștișorii aurii din lac, totuși, mai bucuroasă se ducea cu copiii în luncă sau la pădure. Acolo puteau să se tolănească fără teamă pe covorul verde și moale, puteau să miroasă orice floare și chiar să le rupă pentru buchete și coronițe. E adevărat că în luncă nu creșteau portocali, nici lămii, dar ici-colo se înălța cîte un cireș amar stufos, sau cîte un păr nealtoit, toți încărcăți de fructe din care oricine putea culege cît poftea. În pădure găseau fragi, afine, ciuperci și alune din belșug. Ape țîșnitoare nu erau ; dar cu cît drag se oprea bunicuța cu copiii în dreptul stăvilărilor. Priveau cum se aruncă valurile năvalnic, izbind în stăvilă, cum saltă apoi ridicîndu-se sus de tot și iarăși cad, bolborosind și improșcînd puzderie de picături ; mînioase, valurile se mai rostogoleau o dată în cazanul spumegînd și abia după aceea, involburate într-un singur șuvoi, pluteau liniștit mai departe. De sus, din dreptul stăvilărilor, nici nu se bănuia că ar fi acolo pești, peștișori aurii din aceia învățați cu fărîmituri de chiflă ; totdeauna însă, cînd trecea pe acolo, bunicuța scotocea

numaidecît în buzunarul ei și golea în poalele Adelhăi toate fărîmiturile de pîine adunate în zilele din urmă ; copiii le aruncau în apă și numaidecît răsăreau din adînc sumedenie de pești de tot soiul. Albioarele argintii înotau pînă aproape de luciul apei, îmbulzindu-se după fărîmituri, printre ele alunecau bibani iuți, iar mai încolo se strecura de ici-colo cîte o mreană subțirică, cu mustăți lungi ; se iveau chiar și crapii pîntecoși și înalți, cu capul turtit.

În luncă, bunicuța se întîlnea cu oameni din partea locului care o întîmpinau cu : „Domnul fie lăudat“, sau „Dea Domnul sănătate“ ; erau și unii care se opreau, bucuroși de vorbă. Începeau s-o întrebe : „Încotro bunicuța ? Cum o mai duceți ? Ce mai fac ai dumneavoastră ?“ Și îndată după asta, bunicuța afla cîte ceva nou de la ei.

Pe cînd la castel ce găsești de văzut ? Ori încotro te-ai uita, aleargă servitori în livrele sau cîte o cameristă în rochie de mătase ; la fiecă pas întîlnești domni și iar domni, care își poartă nasul atît de sus, că nu le-ajungi cu prăjina și pășesc tanțoși ca păunii, înfoiații aceia care singuri aveau îngăduința să se plimbe pe iarba din parc. Dacă vreunul din domni catadicsese să-i dea binețe, îi spuneau din fugă doar : „Guten Morgen“ sau „Bonjour“, iar bunicuța se făcea roșie de rușine, neștiind ce să răspundă : „Amin“ sau „Dea Domnul“. Întoarsă acasă spunea : „Acolo la castel e o adevărată babilonie“.

Îndreptîndu-se din parc spre castel, împreună cu ginere-său și copiii, bunicuța măsura cu priviri încruntate pe cei doi servitori în livrea care stăteau cîte unul de fiecare parte a ușii ; cel din stînga ținea mîinile în poale și-și depăna degetele ; celălalt din dreapta, ținea mîinile încrucișate pe piept și cășca gura la cer. Cînd domnul Prošek se apropie, amîndoi îi dădură binețe în nemțește, fiecare cu alt accent.

Intrară în antreu cel mare, pardosit cu piatră de marmură albă. În mijloc se afla o masă de biliard iscusit meșterită, iar de jur împrejur, de-a lungul pereților erau așezate, pe postamente de marmură verde, statui albe de ipsos, închipuind figuri din mitologie. Patru uși dădeau în odăile stăpînitorilor. La una din uși, ședea tolănit într-un jilț un camerist îmbrăcat în frac negru; moțăia. Domnul Prošek deschise ușa camerei, ca să intre bunicuța cu copiii. Cameristul, auzind freamăt în preajmă-i tresări; văzîndu-l pe domnul Prošek, îl salută și-l întrebă ce-i cu musafirii aceia.

— Doamna contesă a binevoit s-o poștească, pentru astăzi, pe soacră-mea cu copiii. Fii te rog bun, domnule Leopold, și anunță-i, îi spuse domnul Prošek. Domnul Leopold ridică din sprîncene, strînse din umeri și rosti:

— Nu știu dacă va dori să-i primească; e în cabinet, lucrează. Pot însă să-i anunț.

Se ridică din jilț și mișcîndu-se alene pieri pe ușa din spatele lui. Se înapoie după o clipă lăsînd ușa deschisă și cu o mutră binevoitoare făcu semn musafirilor să intre. Domnul Prošek se întoarse la treburile lui, iar bunicuța păși pragul cu copiii după ea și intrară toți într-un salon mare, mobilat luxos. Mititeilor li se tăiase răsuflarea; piciorușele le alunecau pe dușumeaua lucioasă ca gheața. Bunicuței i se părea că visează și se întreba dacă era bine sau nu să calce peste covoarele înflorate și moi de pe jos. „Mai mare păcatul!“ își zicea în sinea ei. Dar n-aveai încotro: erau întinse peste tot, apoi și domnul camerist călca pe ele. Acesta îi conduse mai departe prin camera de muzică și prin bibliotecă pînă la cabinetul contesei; apoi se întoarse și se tolăni iarăși în jilțul lui, mormăind pe sub nas:

— Ciudate gusturi mai au și înălțimile astea; auzi, să fac pe sluga unei țărănci și a mucoșilor ei de nepoți...

În cabinetul contesei tapetele de culoare verde-deschis, cu firisoare aurii se potriveau cu draperiile de la ușă și de la singura fereastră, care era aproape tot atît de mare ca și ușa. Pe pereți atîrnau multe tablouri, și mai mari, și mai mici, reprezentînd numai portrete. În fața ferestrei domnea un cămin mare de marmură în trei culori: alb, negru și cenușiu, pe care erau așezate două vase din porțelan japonez. Florile minunate din ele răspîndeau în tot cabinetul mireasmă îmbalsămate. De o parte și de alta a căminului se aflau etajere din lemn prețios lucrate cu gust, iar pe ele erau rînduite tot felul de obiecte, unele rare, cu măiestrie făcute, piese de mare preț, apoi scoici, corali, pietre, toate fiind amintiri din călătorii sau daruri căpătate de la ființe dragi. Într-un colț, lângă fereastră, se afla statuia lui Apollo lucrată din marmură de Carara, iar în celălalt colț se găsea o masă de scris, simplă, dar lucrată de meșteri mari. Lîngă masă, într-un fotoliu de catifea verde-întunecat, ședea contesa, îmbrăcată într-o rochie albă de dimineată. Tocmai lăsase pana din mîna cînd pe ușă intrau bunicuța cu nepoții.

— Lăudat fie Domnul Isus! se înclină cu respect bunicuța.

— În vecii vecilor! Fii binevenită cu nepoții dumitale, bătrînico! răspunse contesa.

Copiii încremeniseră lîngă ușă, dar bunicuța le făcu semne din ochi și toți se duseră numaidecît să-i sărute mîna doamnei contese. Ea îi sărută pe frunte, apoi, arătînd un taburel, îmbrăcat în catifea și împodobit cu franjuri aurii, o pofti pe bunicuța să se așeze.

— Mulțumesc, milostivă stăpînă, nu sînt ostenită, se împotrivi bunicuța, dar numai din pricină că îi era teamă să se așeze pe scaunel. Cine mai știe ? poate s-o ia razna cu ea cu tot, sau te pomenești că se scufundă în el ! Doamna contesă o pofti din nou cu stăruință.

— Șezi bătrînico !

Și bunicuța, așternînd broboada albă pe taburel, se așază cu băgare de seamă spunînd :

— Asta ca să nu-i stricăm voia bună milostivei doamne. Copiii amuțiseră cu totul, ochii însă le aluneceau, sclipind de uimire, de la un obiect la altul ; contesa băgă de seamă și îi întrebă surîzînd :

— Vă place la mine ?

— Da, răspunseră toți patru în cor.

— Ehei, ce-ar mai zburda ei pe-aici, nu s-ar lăsa prea mult rugați nici dac-ar fi să rămînă de tot, se amestecă în vorbă bunicuța.

— Dar dumitale nu ți-ar plăcea să stai aici ? întrebă contesa, de data aceasta pe bunicuța, care clătină ușor din cap.

— Ce-i drept, e frumos ca în rai, spuse ea, de trăit însă, n-aș vrea să trăiesc aici.

— Și de ce nu ? o întrebă mirată contesa.

— Ce-aș avea de făcut aici ? Pentru gospodărit n-aveți nevoie de mine, cu fulgii sau cu roata mea de tors nu m-aș putea întinde pe aici, atunci de care treburi m-aș apuca ?

— Și n-ai vrea să trăiești acum la bătrînețe fără treburi și fără griji ? Să te odihnești numai ?

— Apoi curînd îmi vine ea și vremea aceea, cînd soarele o să răsară și-o să apună peste capul meu și eu o să dorm fără griji. Atîta vreme însă cît trăiesc și Dumnezeu îmi dăruiește sănătate, se cuvine să muncesc, căci statul pe canapea costă prea mult. Și apoi, nici un om nu-i fără griji, pe unul îl apasă una,

pe altul alta, fiecare își duce în spinare crucea lui. Numai că nu fiecare se apleacă sub greutatea ei, rosti bunicuța.

În clipa aceea, o mină mică, albă, desfăcu drapelele groase de la ușă și între ele apărură chipul fermecător al unei fete tinere, încadrat de plete bogate, castanii.

— E voie ? întrebă ea cu voce dulce.

— Intră, intră, Hortensia, avem o societate plăcută, răspunse contesa.

În cabinet intră Hortensia, fiica adoptivă a doamnei contese. Era tinerică de tot, cu trupu-i subțirel încă nedevelopat. Se îmbrăcase într-o rochie albă simplă, pălăria rotundă de pai moale și-o purta sub braț, iar în mîna lăcută pumu ținea un buchet de trandafiri.

Ce copii drăguți ! exclamă ea, sînt poate copiii soților Proșek, de la care mi-ai adus frații aceia buni ? Contesa dădu afirmativ din cap și atunci Hortensia, aplecîndu-se, împărți copiilor cîte un trandafir ; dădu apoi unul bunicuței, altul doamnei contese, iar ultimul și-l prinse ea însăși la cordon.

— Abia au îmbobocit, spuse bunicuța mirosind trandafirul. Ca și dumneavoastră, bună domnișoară. Dumnezeu să v-o țină sănătoasă, milostivă doamnă, adăugă ea, întorcîndu-se către contesă.

— Asta-i și dorința mea cea mai fierbinte, spuse contesa, sărutînd fruntea senină a fiicei sale dragi.

— Pot să mă duc puțin cu copiii pe afară ? întrebă Hortensia, întorcîndu-se către contesă și bunicuța. Contesa îi dădu numaidecît încuviințarea. Bunicuța însă ținu să-i amintească domnișoarei că puștani și să-i pricinuiască necazuri, că băieții sînt zburdalnici ca ogarii, și că Ján e cel mai năzdrăvan. Însă Hortensia surise și întinse amîndouă mîinile spre copii, întrebîndu-i :

— Vreți să mergeți cu mine ?

— Vrem, vrem, se bucurară copiii și se prinseră numaidecît de mîinile ei. Înclinîndu-se în fața contesei și a bunicuței, tinăra fată ieși voioasă cu cei patru copii. Contesa ridică apoi de pe masă clopoțelul de argint și sună ; cît ai clipi se ivi în ușă valetul Leopold, căruia contesa îi porunci să pregătească o gustare în salon, apoi îi dădu un vraf de hîrtii cu alte porunci de îndeplinit. Leopold se ploconi și plecă.

În vreme ce contesa vorbea cu valetul, bunicuța își aruncase ochii asupra portretelor atîrnate în cabinet.

— Mă uit și mă crucesc ! spuse ea după ce plecă valetul. Ce porturi și chipuri ciudate ! Doamna de colo e împopoțonată ca răposata Halašková, fie-i țărîna ușoară. Tot așa se purta și ea pe tocuri înalte ca niște țaruși, cu fusta sumețită și strînsă în brîu, de ziceai că a fost retezată cu biciul, iar pe cap parcă avea creasta cocoșului. Soțul ei era sfetnic la Dobruška, și, cînd ne duceam cîteodată pe acolo la hram, o vedeam în biserică. Băieții noștri îi spuneau „păpușa de mac“ pentru că așa arăta în fusta aceea și cu fața împudrată, aidoma cu o căpățîină de mac cu petalele lăsate în jos. Cică se ținea de portul franțuzesc.

— Doamna cea gătită este bunica mea, spuse zîmbind contesa, dar bunicuța nu-și pierdu cumpătul.

— Și de ce mă rog n-ar fi ; de frumoasă-i frumoasă, răspunse ea.

— În dreapta e bunicul, în stînga tata, îi arătă mai departe contesa.

— Ce lumină au pe față ! Și cum vă asemuiți de bine la chip cu tatăl dumneavoastră ! Dar mama care-i ? întrebă bunicuța.

— Uite acolo, mama și soră-mea, îi arătă contesa două portrete ce atîrnau deasupra mesei de scris.

— Frumoase femei, mai mare dragul să le privești ! exclamă bunicuța ; dar surioara nu seamănă nici cu tata nici cu mama ; se întîmplă cîteodată așa, că se aseamănă copiii cu o rudă din a cincea spiță. Dar domnul acela tînăr, de colo, parcă l-am cunoscut, nu-mi pot aminti însă de unde.

— Este țarul Rusiei, Alexandru, îi răspunse numaidecît contesa, n-ai avut de unde să-l cunoști.

— Ei, cum să nu-l cunosc, cînd o dată am stat doar la douăzeci de pași de dînsul.

Contesa arătă cu mîna spre peretele dimpotrivă, unde atîrna un portret în mărime naturală.

— Împăratul Iosif ! bătu din palme bunicuța. Ia te uită, parcă ar fi aievea ! Cum vîd, îi aveți aici pe toți, frumos adunați laolaltă. Nici nu mi-ar fi trecut prin mînte c-o să-l vîd astăzi pe împăratul Iosif. Veșnică să-i fie slava ; era un domn tare bun ; mai cu seamă cu oamenii săraci. Vedeți bănuțul acesta de argint ? Mi l-a dăruit chiar el cu mîna lui, spuse bunicuța, scoțînd la iveală talerul atîrnat pe piept.

Contesei îi plăcea mult cum vorbea bunicuța, simplu și limpede, cu răspunsuri repezi și sincere. O rugă să-i povestească pe larg cum s-au petrecut lucrurile și unde anume i-a dăruit împăratul talerul de argint. Bunicuța nu se lăsă rugată și-i povesti doamnei contese, întîmplarea, cu tot șartul, așa cum o mai istorisise la moară. Doamna contesă făcu mare haz.

Rotindu-și privirea prin odaie, bunicuța zări și chipul regelui Frederic.

— Ia te uită, regele Prusiei ! exclamă ea. Pe suveranul acesta l-am cunoscut și mai bine. Răposatul meu, Jiří, a servit în oastea prusacă și eu am trăit cincisprezece ani în Silezia. De cîte ori nu a poruncit el să-l scoată pe Jiříka al meu din front ca să-i dea cîte un dar ! Îi plăceau bărbații înalți, iar Jiří al meu era cel mai înalt ostaș din tot regimentul și mlădios

ca o fecioară. N-aş fi crezut c-o să-mi fie dat să mă uit în mormîntul lui ; un om cît un munte, şi de mult a intrat în veşnicie, iar eu am rămas pe lumea asta ca să-l jelesc atîta amar de ani, suspină bătrînica şi o lacrimă i se strecură pe faţa-i zbîrcită.

— A căzut în luptă, bărbatul dumitale ? întrebă contesa.

— Nu chiar în luptă, dar de la o rană din război i s-a tras moartea. Cînd a izbucnit răscoala cea mare în Polonia şi regele Prusiei s-a năpustit acolo în acelaşi timp cu împăratul Rusiei, a mers şi regimentul nostru în foc. Eu m-am dus după dînsul cu copii cu tot ; aveam doi, iar al treilea l-am născut acolo, pe cîmp, o fată, Johana, care acum se află la Viena ; poate de aceea o fi dînsa atît de descurcăreată, că de la naştere a fost nevoită să se obişnuiască cu toate, ca un ostaş. Nefericită a fost bătălia aceea ! Din prima încăierare mi l-au adus pe Jiřka în tabără cu targa. Un obuz de tun îi zdrobise fluierul piciorului... Au trebuit să i-l taie. Eu l-am îngrijit cît m-au ținut puterile. Cînd s-a înzdrăvenit oleacă, l-au trimis înapoi la Nisa, în Silezia. Pe de o parte m-am bucurat, trăgeam nădejde c-o să-şi vină în fire de tot, şi fiind olog, n-au să-l mai primească în armată, încît ne vom putea înapoia în Cehia. Dar nădejdea mi s-a spulberat. A început să-i fie mai rău, boala în pat şi nimic nu-i mai ajută ; îl pîndea moartea. Cînd aveam un groş, îl dădeam pe leacuri, dar totul a fost în zadar. Am crezut atunci că-mi pierd minţile, că-mi plesuţe inima de atîta jale. Ah, dar omul poate răbda mult, milostivă doamnă ! Mi-au rămas trei orfani de tată, bani nici o para, cîteva lucruri doar. În acelaşi regiment cu Jiři servea şi un plutonier, pe nume Lehotský, care fusese cel mai bun prieten al bărbatului meu. El m-a luat sub aripa lui şi, cînd a aflat de la mine că ştiu să lucrez pături, mi-a făcut rost de un

război de ţesut şi de toate cele de trebuinţă pentru meseria asta. Dumnezeu să-l răsplătească ! Mi-a prins bine ce am învăţat în tinereţe de la răposata soacră-mea. Marfa se vindea ca pîinea caldă ; în curînd i-am plătit lui Lehotský datoria şi am putut trăi cu copiii omeneste. Trebuie să vă spun că tare erau cunsecade oamenii din oraşul acela ; cu toate acestea mie mi-era dor de-acasă ; din ziua cînd s-a prăpădit Jiřka, mă simţeam singură şi părăsită ca un copac stingher în mijlocul cîmpului. M-am gîndit că tot mai bine mi-ar fi în satul meu decît printre străini şi i-am destăinuit lui Lehotský ce loc îmi ardea inima. El s-a împotrivit să plec. Îmi spunea să am răbdare, că voi căpăta cu siguranţă o pensie şi că regele va avea grijă de copiii mei. M-am simţit recunoscătoare pentru asta, dar pînă la urmă mi-am zis că tot mai bine ar fi să mă înapoiez acasă. Mă stînjenea de altfel şi graiul nemţesc. Cîtă vreme am stat la Kladsko, mi-a fost mai uşor ; acolo mă puteam crede în ţara mea, căci se vorbea mai mult ceheşte decît nemţeste, însă la Nisa era altfel : se vorbea mai mult nemţeste şi limba asta eu n-o puteam deprinde cu nici un chip. Abia îmi încropisem oleacă de gospodărie, cînd s-au revărsat peste noi apele. Putere drăcească are apa asta cînd se umflă şi îşi iese din albie ; nici călare omul nu poate fugi de ea. Venea mare cu atîta repeziciune şi furie, încît abia puteau oamenii să scape cu viaţă. Am adunat şi eu în grabă ce aveam mai bun, am luat bocceaua în spinare, pe cel mai mic dintre copii în braţe, pe cei doi mai mari, de mîină, şi așa am fugit cît mă țineau picioarele de repede, prin apa pînă la glezne. Lehotský a sărit numaidecît să ne dea o mîină de ajutor şi ne-a călăuzit pînă într-un oraşel de pe dealuri, unde nişte oameni cumsecade ne-au dat adăpost sub streşina lor.

Prin orașul acela s-a răspândit numaidecît vestea că mi s-a prăpădit toată bruma de avere ce aveam, și iată că oamenii inimoși s-au grăbit să-mi sară în-tr-ajutor; domnul general de acolo m-a chemat la dînsul ca să-mi spună că din mila regească voi primi o sumă de bani și ceva de lucru; băiatul, zicea că va fi dat la Institutul militar, iar fetele, la Institutul regal de fete... Mie, făgăduielile domnului general nu-mi bucurau inima și l-am rugat, dacă voiau cu adevărat să fie mulostivi cu mine, să-mi dea mai degrabă cîteva galbeni ca să pot pleca acasă, în Cehia. De copii nu mă despart, i-am zis, vreau să-i cresc în legea și în graiul meu. Pesemne, tocmai asta nu voiau ei să-mi îngăduie și mi-au spus că de nu rămîn acolo, nu capăt nimic. „Ei bine, atunci nimic să fie; Dumnezeu nu m-o lăsa doar să mor de foame“, mi-am zis eu în gînd și am mulțumit mării-sale pentru bunătate.

— Socotesc însă că ar fi fost bine îngrijiți copiii dumitale acolo l se împotrivi contesa.

— Tot ce se poate, milostivă stăpînă, dar mi i-ar fi înstrăinat. Cine i-ar fi învățat acolo să-și iubească patria și graiul lor strămoșesc? Nimeni. Ar fi vorbit o limbă străină, ar fi deprins obiceiuri străine și pînă la urmă ar fi uitat de neamul lor și de tot. Ar fi trebuit să dau socoteală de toate astea în fața celui de sus. Nu, nu, cine se trage din sînge ceh să rămînă la graiul lui strămoșesc. I-am rugat să mă ierte, mi-am strîns cele cîteva lucruri ce-mi mai rămăseseră și mi-am luat rămas bun de la orașul în care am trăit multe zile amare și cîteva zile fericite. Gospodinele care mă cunoșteau au încărcat brațele copiilor cu plăcinte și mie mi-au dat bani să am de drum. Dumnezeu să-i răsplătească pe oamenii aceia și pe copiii lor, pentru tot binele ce mi l-au făcut. Lehotský, ocrotitorul nostru, m-a însoțit cale de-o poștă și mi-a

dus-o pe Johanka în brațe. Era mîhnit că noi plecam și nu putea să plece și el în Praga lui dragă. La despărțire am plîns amîndoi. Cîtă vreme am stat la Nisa se ducea să se închine la mormîntul lui Jiří; ei se iubeau ca frații buni. În războiul Franței a luptat ca un francez și pe cîmpul de luptă i-a fost și lui sfîrșitul. Fie-i țărîna ușoară!

— Și cum ai ajuns cu copiii în Cehia? întrebă contesa.

— Multe am mai pătimit pînă acolo, milostivă doamnă. Nu cunoșteam drumurile și din pricina asta am puipădit multă vreme. Și eu și copiii aveam piciorule pline de rîni, de bășici cu sînge, și de multe ori plugeam de toame, de osteneală și de durere cînd intruam prea mult pînă la locul unde urma să poposim. Am ajuns în cele din urmă pînă în munții Kladsko, unde mă simțeam ca acasă. Eu sînt de fel din Olešnice, de la granița Sileziei, dar milostiva stăpînă nu poate ști unde vine Olešnice. Cînd m-am apropiat însă de casă, altă piatră mi s-a așezat pe inimă. Mă tot gîndeam dacă i-oi mai găsi pe părinți în viață și cum oare m-or primi. Mi-au dat zestre frumoasă cînd am plecat și eu mă înapoiam cu mîinile aproape goale și mai aduceam și trei orfani după mine. Ce mi-or spune oare? Întrebarea aceasta mi-a stăruit în minte tot drumul. Pe de altă parte, mi-era teamă să nu li se fi întimplat ceva rău alor mei în cei doi ani de cînd nu mai auzisem nimic despre dînșii.

Cum așa? Voi nu le-ați scris niciodată? Nici măcar bărbatul, dacă dumneata nu știai să scrii? se miră contesa.

— Obiceiul de a trimite scrisori, noi nu-l avem, milostivă doamnă. Ne amintim unul de altul, ne rugăm unul pentru celălalt, iar atunci cînd se nimerește prilejul cu vreun cunoscut, ne trimitem vorbă, ce facem

și cum o mai ducem. Serisoarea, nu știe omul în mîinile cui mai nîmerește sau pe unde mai ajunge. Tatăl meu a scris odinioară zeci de scrisori pentru ostași care erau de fel din satul nostru și se aflau plecați pe undeva departe, dincolo de graniță. Le scria rugat de părinții doritori să afle dacă fiii lor mai erau în viață sau nu, sau atunci cînd le puteau trimite și ei cîțiva galbeni. Cînd se înapoiau flăcăii acasă, spuneau că n-au primit nimic. Așa se întîmplă, doamnă contesă, o scrisoare de la un om de rînd, rămîne totdeauna uitată pe undeva.

— Asta să n-o crezi, bătrînicu, îi luă vorba din gură contesa. Orice scrisoare, fie ea de la cine o fi, trebuie să ajungă în mîna aceluia căruia îi este adresată. Nimănui altuia nu i se îngăduie să o oprească, nici s-o desfacă ; pentru asemenea fapte se dau pedepse mari.

— Cîstit, lucru, și eu îi dau crezare milostivei stăpîne, dar la ce bun, căci noi ne destăinuiam mai bucuroși prin grai unui om cumsecade. Pe un petec de hîrtie nici nu se poate așterne totul, așa cum vrei ; te îmbie inima să mai întreb de una, de alta, dar întrebă dacă ai pe cine ; ei, dar cînd se nîmerește să vină cite un negustor de prin satul tău, sau cite un pelerin, apoi ei îți povestesc totul cum este, ascultî și parcă vezi cu ochii. Aș fi aflat și eu mai multe despre ai noștri, dar din pricina răscoalelor din vremurile acelea, nu-și prea făceau drum pe la noi oamenii de prin alte locuri. Și așa, își urmă bătrîna povestirea, tocmai coborau umbrele serii cînd am ajuns cu copiii în sat ; pe la vremea aceea, oamenii mînceau. Am luat-o prin spatele casei, prin livadă, ca să nu mă înlînesc cu cineva din sat. Din ograda pîrîntescă se repeziră cîinii și începură să latre la noi. I-am strigat, însă ei ne lătrau și mai tare. M-au podidit lacrimile, atît de mult mă mîhnea lătratul

lor. Prostuța de mine nu mi-am dat seama că trecuseră cincisprezece ani de cînd plecasem de acasă și că aceștia nu mai erau cîinii pe care-i hrănisem cu mîna mea. În livadă văzui sădiți mulți pomi tineri, zăplazul era dres, hambarul căpătase acoperiș nou ; numai părul sub care ședeam cu Jiří avea vîrfurile retezate, se vedea că fusese lovit de trăsnet, trimisul Domnului, cum îi ziceam noi. La căsuța vecină nu se schimbaseră nimic ; căsuța o căpătase tata de la răposata Novotná făcînd schimb cu alta. Novotná e femeia care țesea pături de lînă, iar răposatu-meu era feciorul ei. Lîngă căsuța se afla o grădiniță mică unde răposata semăna întotdeauna, pe un strat, pătrunjel, ceapă, cite o tufă de izmă creastă, salvie, și ce mai era nevoie în gospodărie. Iubea și ea buruienile, ca și mine. Jiří îi împletise din nuiele un gard în jurul grădiniței. Gardul era tot același, dar grădinița o văzui năpădită de iarbă și doar cite un fir de ceapă mai răsărea ici și colo. Din cușcă ieși un cîine bătrîn, pe jumătate orb. „Prostănacule, mă mai cunoști ?“, îl chem eu și el începe să mi se gudure în jurul picioarelor. Am crezut că mi se frînge inima de înduioșare cînd bietul dobitoc m-a cunoscut și m-a întîmpinat. Copiii, mititeii, se uitau la mine și nu pricepeau de ce plîng ; eu nu le spuseseam că mergem la bunicii lor ; mă gîndeam că poate, văzîndu-mă, se vor mînia pe mine că am venit, și asta nu voiam s-o știe copiii. Kašpar, cel mai mare dintre ei, m-a întrebat : „De ce plîngi, mamă ? Ce, poate n-or vrea să ne găzduiască aici peste noapte ? Atunci șezi de te odihnește, noi așteptăm, iar cînd vom porni mai departe o să-ți duc eu bocceaua ; flămînzi, nu sîntem“. Johanka și Tereza îi țînură isonul, spuseră și ele că nu le este foame, dar eu știam bine că erau lihnite, doar umblasem atîtea ceasuri prin pădure, fără să dăm în drum de vreo casă. „Ascultați, copii, le spun eu, aici

în casa aceasta s-a născut tatăl vostru, iar aici alături s-a născut mama voastră și tot aici sălășluiesc bunicii voștri. Să ne închinăm Domnului, să-i mulțumim că ne-a adus cu bine pînă aici și să-l rugăm să ne ajute ca să ne bucurăm de primirea părintească. " Abia după ce am spus *Tatăl nostru*, m-am hotărît să intrăm. Tata și mama trăiau în căsuța luată de la Novotná; gospodăria lor cea veche o ținea fratele meu, asta o știam. Pe ușă mai era încă lipită poza pe care Jiřík i-o adusese mamei de la Vamberke: Fecioara Maria și cei doisprezece apostoli. Parcă mi s-a luat o piatră de pe inimă cînd i-am văzut. „Voi m-ați petrecut la plecare, tot voi mă întîmpinați" mi-am zis eu, și cu toată încrederea am pășit pragul în odaie. Tata, mama și servitoarea Betka ședeau la masă, mînceau din aceeași strachină ciorbă subțire, ančka¹. Îmi aduc atît de bine aminte, de parcă i-aș vedea și acum înaintea ochilor: „Lăudat fie Domnul Isus I", am dat eu binețe. „În vecii vecilor", răspunseră ei. „V-aș ruga, oameni buni; să mă găzduiți peste noapte cu copiii. Venim de departe; sîntem flămînzi și oste-niți", le spun eu pe nerăsuflăte, dar glasul îmi tremura. Nu m-au cunoscut, întunericul împînzise odaia. „Dă-ți jos povara și așezați-vă cu toții la masă", spuse tata, lăsînd lingura din mînă. „Betko, se auzi glasul mamei, du-te de mai încălzește oleacă de ciorbă. Pînă atunci șezi; îmi zise mie, taie din pîine și dă-le copiilor. Pe urmă o să vă culcăm în podul hambarului. Dar dincotro veniți?" „Toemai din Sillezia, de la Nisa", răspund eu. „Acolo-i și Madlena noastră", zise tresărînd tătuca. „Spune-ne, te rog, femeie, n-ai auzit cumva de dînsa? întrebă îndată mama, așezîndu-se mai aproape de mine. Îi zice Madlena Novotná, bărbatul ei e ostaș. E fata noas-

¹ O ciorbă acră din lapte, bătută cu făină și ouă;

tră și sînt doi ani de cînd nu mai știm nimic de dînsa. Am mereu visuri urîte, mai deunăzi am visat că mi-a căzut un dinte și că m-a durut, așa că mi-e gîndul mereu la fată și la copiii ei și pe vremurile astea de zaveră mă întreb de nu cumva i s-o fi întîmplat ceva lui Jiřík. Dumnezeu știe de ce nu s-or mai fi astîmpărînd oamenii ăștia!" Eu plîngeam, dar copiii auzind-o pe bătrînă vorbind așa, mă traseră de fustă întrebînd: „Mămico, nu sînt ei bunicuța și bunicuțul?" Cum au rostit vorbele astea, mama mă recunoscuse numaidecît, mă cuprinse de umeri, tata luă copiii în brațe și abia atunci, deschizîndu-ne inimile, am început a ne povesti de toate cîte ni s-au întîmplat. Betka alergă numaidecît după frate, soră, cumnat și cunnată și nu trecu multă vreme și se adună la noi tot satul. Da! Nu veniră numai neamurile, dar și cei de-o seamă cu mine; m-au primit cu toții de parcă le-aș fi fost soră bună. „Bine ai făcut că ai venit cu copiii acasă, îmi spuse tata, e drept, peste tot e pămîntul Domnului, dar fiecăruia îi este mai dragă țara lui, și nouă a noastră; și așa trebuie să fie. Cîtă vreme ne-o da Dumnezeu pîine, nu veți duce lipsă nici tu, nici copiii, chiar dacă nu vei putea munci. Încolo, e drept că te-a lovit o durere mare, dar n-o mai pune atîta la inimă. Ia aminte că pe cine îl iubește Domnul, îi dă să poarte o cruce."

Ei, și-așa am fost primită iarăși printre ai mei. I'ratele voia să-mi dea o odaie în casa cea mare, dar eu am fost mai bucuroasă să rămîn cu părinții, în căscioara unde altădată a trăit Jiřík. Copiii s-au simțit numaidecît la largul lor și tata îi pierdea din ochi de drag. I-am trimis la școală și m-am ținut s-o urmeze pînă la capăt. Pe vremea cînd eram eu tînără, fetele nu prea își băteau capul cu cartea; le era de ajuns să știe puțin să citească, și asta, încă, știau numai fetele de la oraș. Și zău că-i mai mare păcatul

„dacă omul e blagoslovit cu darul sfântului duh și-l lasă nerodit. Însă dacă n-are prilej pentru învățătură, omul nu-și poate ajuta singur. Răposatul meu era un om tare umblat, trecut prin ciur și dirmon, se pricepea și în ale scrisului, ce să spun, el se potrivea și la car și la trăsură. Și ce bine-i să știi de toate ; așa ar trebui să știe fiecare !

Eu lucram pături ca și înainte și cîștigam părălute bune. Erau vremuri grele, războaie, boli și foamete, toate relele de-a valma. O baniță de secară costa o sută de galbeni în hirtie de bancă ! Parale, nu glumă ! Dar de bine de rău am scos-o la capăt. Umblau oamenii cu pumnii plini de bani și n-aveau ce să cumpere, așa lipsă era. Taică-meu era un om, să tot cauți unul la fel ; de cînd țin minte, ajuta pe fiecare cu ce putea ; la ușa lui băteau toți atunci cînd nu mai aveau încotro. Cînd se înfățișau vecini mai săraci cu rugămintea : „Dați-ne și nouă o baniță de secară, nu mai avem pentru pîine nici un bob“, tata le spunea : „Cîtă vreme am, dau bucuros, cînd n-oi mai avea, o da altul“, și mama trebuia numaidecît să măsoare banița și să bage grînele în sac. Bani însă nu lua, nici s-audă ! „Șîntem doar vecini, obișnuia să spună, și dacă nu ne-am ajuta între noi, apoi cine să ne ajute. Cînd v-o da Dumnezeu rod, o să-mi plătiți cu boabe și gata socoteala“. Așa om era. Pentru daniile lui, se alegea cu mii de blagosloviri ; dacă într-o zi se întîmpla să nu treacă nici un milog pe la poarta noastră, apoi mama era în stare să meargă să-l caute la răscruce ; asta era mulțumirea ei. Și de ce n-ar fi ajutat semenilor ? De mîncat, mîncam ve săturate, de îmbrăcat, aveam asijderea tot ce ne trebuia și atunci de ce n-ar fi împărțit părinții mei din prisosul lor ? Nici nu-i pînă într-atît de laudă să dai din prisos ; e numai o datorie creștinească ; ei, cînd omul își rupe de la gură și dă, atunci adevărat, e o

virtute ! La urmă, s-a întîmplat și așa : ne-a venit și nouă rîndul să mîncăm numai o dată pe zi, ca să aibă și alți oameni ce mîncă. Ei, dar am răbdat, a trecut și asta și soarele a răsărit iarăși. În țară s-a făcut liniște și se trăia din ce în ce mai bine.

Kaşpar, după ce a isprăvit școala, a voit să învețe țesătoria, și eu nu l-am împiedicat. Meseria e brătară de aur. Isprăvind și ucenicia a dorit să plece din sat, să mai vadă și lumea din alte părți. Așa zicea întotdeauna și Jiří, că meseriașul tolănit pe cuptor nu face nici o para chioară. După cîțiva ani s-a înapoiat, s-a așezat la Dobruška și-i merge bine. Fetele le-am ținut la treburile gospodărești pînă să se poată rostui la o ocupație mai de seamă, dar iată că într-o bună zi sosește în sat verișoara mea de la Viena, o îndrăgește pe Tereza și zor nevoie să mi-o ia ca să-i poarte ca de grijă. Mi-era greu să mă despart de fată, dar mi-am zis că n-aș face bine s-o împiedic, dacă ea are dorința să plece în lume, unde-și poate găsi fericirea. Apoi Dorotka e o femeie de nădejde ; au la Viena o gospodărie bine înghebată și copii de loc ! A avut grijă de Tereza ca o mamă, i-a dat și zestre frumoasă cînd s-a măritat. M-am mîhnit puțin că fata și-a ales ca soț un neamț, dar acum mi-a trecut. Ján e un om cumsecade, cu scaun la cap și deștept ; ne înțelegem de minune. Și apoi nepoții sînt ai mei, eu îi cresc. În locul Terezei a plecat la Viena Johana. Îi place și ei acolo și spune că o duce bine. Lumea asta tînără are altă minte. Eu, de cînd mă știu, nu m-aș fi urnit de-acasă, dar încă să mă duc prin străinătăți.

După cîțiva ani mi-au murit părinții, la șase săptămîni unul după altul. S-au dus liniștiți de pe lumea asta, ca o luminare ce se stinge. Șaizeci de ani am trăit împreună și cel care le vede toate nu i-a lăsat

să se chinuiască și să se usuce unul de dorul celuilalt. Moale și-au așternut, pe moale vor odihni. Dumnezeu să-i țină de-a dreapta lui.

— Și nu ți-a fost dor de copii, când ți-au plecat toți trei ? întrebă contesa.

— Ei, milostivă doamnă, singele apă nu se face. Plîngeam adeseori, dar copiilor nici nu le-am pomenit de asta, ca să nu le stric fericirea. Singură n-am rămas însă niciodată ; copiii nu încetează să se nască, și astfel omului îi rămîne întotdeauna cîte ceva de făcut. Cînd vedeam la vecini prunci în leagăn, crescînd cu lapte și terci, mi se părea că sînt ai mei. Omul trebuie să fie săritor și cu inima caldă față de semenii lui, că pe urmă îi îndrăgesc și ei. Cît m-au rugat fetele să mă duc și eu la Viena ! Știu bine că și acolo, ca pretutindeni, aș fi dat de oameni cursecade și m-ar fi ținut bine, dar e cale lungă pînă la Viena și cu omul bătrîn pe drumuri nu-i nici o ispravă, el e ca aburul de deasupra oalei. S-ar putea ca Dumnezeu să-și aducă aminte de mine, iar eu sînt mai bucuroasă să-mi strîng oasele în pămîntul țării mele. Ei, milostivă doamnă, dar m-am pornit pe vorbă, de parcă aș fi la claca de tors, iertați-mi îndrăzneala, adăugă bunicuța curmîndu-și vorba și ridicîndu-se de pe scaunul.

— Povestirea dumitale, bătrînico, mi-a făcut multă plăcere ; nici nu știi cît îți rămîn de îndatorată pentru asta, spuse contesa lăsîndu-și mîna pe umărul bunicuței. Acum însă, vino cu mine să gustăm ceva, cred că și copiilor li s-a făcut poftă de mîncare.

Spunînd acestea, contesa o conduse pe bunicuță din cabinet în salon unde erau pregătite pe o masă cafea, ciocolată și tot felul de dulciuri. Valetul aștepta să i se poruncească ; la un semn al doamnei

contese alergă numaidecît să dea de veste domnișoarei contese și copiilor. Aceștia sosiră într-o clipită. Hortensia zburda alături de copii.

— Uite, bunicuțo, ce ne-a dat domnișoara Hortensia ! strigară cu toții odată, arătînd fel de fel de daruri scumpe.

— Phii ! Ce frumuseți ! își arată uimirea bunicuța. De cînd mă știu, lucruri din astea n-am mai văzut... Dar ia spuneți, ați mulțumit frumos cum se cuvine ? Copiii făcură semn din cap că da. Iii ! ce-o să se mai mire Mančinka și Cilka și Vaclav, cînd le-or vedea !

— Dar cine sînt Mančinka și Cilka și Vaclav ? întrebă contesa, dorînd să afle totul de la început pînă la sfîrșit.

— Îți spun eu, scumpă contesă, am aflat de la copii, se grăbi să răspundă Hortensia. Mančinka e fetița morarilor, iar Cilka și Vaclav sînt copiii unui flașnetar care mai are încă alți patru. Barunka mi-a povestit că ei mănîncă pisici, veverițe și ciori, că n-au altceva de mîncare și nici îmbrăcăminte nu au, iar oamenilor le este scîrbă de ei !

— De ce, fiindcă sînt săraci, întrebă contesa, sau pentru că mănîncă pisici și veverițe ?

— Pentru asta, mărturisi bunicuța.

— Bine, dar veverița n-are gust rău ; odată am lrat și eu în gură o bucățică de friptură de veveriță, își aminti contesa.

— Ei milostivă stăpînă, una este să mănînci ceva numai așa, de poftă, și alta-i să mănînci de foame. Flașnetarul și copiii sînt dăruiți cu pîntece sănătoase și de bună seamă că au nevoie de mîncare și de multe altele, dar cum să le cîștige pe toate numai cu muzica lui ? Oricum ar suci-o și ar învîrți-o, tot nu

iese la socoteală. Îmbrăcămintele n-au, Țoale prin casă n-iese de unele, pustiu ca-n palmă!

În vreme ce vorbeau, contesa se așeză la masă. Hortensia strînse pe copii în jurul ei și bunicuța trebuia să se așeze și ea. Contesa voi să-i toarne cafea sau ciocolată, dar bunicuța mulțumi spunînd că nu bea niciodată cafea și nici din cealaltă băutură.

— Dar ce mănînci de dimineață? o întrebă mirată contesa.

— Eu sînt de mică învățată cu ciorba, milostivă doamnă, și să fie mai mult acră; noi, cei de pe la munte, Ținem la acru. Borș și cartofi dimineața, la amiază cartofi și borș și seara la fel. Duminica ne mai îndulcim cu o bucățică de pîine de ovăz. Asta-i hrana oamenilor sărmani din munții Krkonoše tot anul și ei sînt mulțumiți cînd nu-i duc lipsa; se întîmplă însă adeseori că pînă și țărițele de borș li se isprăvesc. Mai în inima țării, acolo își mai face rost mai fiecare de cîte oleacă de mazăre, pîine mai albă, varză și alte verdețuri; la zile mari au și o bucățică de carne pe masă; aceia o duc bine. Dar cu mîncările boierești omul muncitor n-are voie să se deprindă. S-ar duce repede pe copcă. Delicatețurile astea nu i-ar da multă putere.

— Te înșeli, bătrînic, zîmbi contesa, mîncările noastre sînt foarte hrănitoare și dacă oamenii muncitori ar putea avea în fiecare zi o bucată de carne și un pahar de vin bun, ar prinde mai multă putere decît din toate ciorbele și cartofii de care spui.

— Apoi de, omul cît trăiește învață; eu am crezut altminteri, anume că de aceea sînt unii boieri gălbejiți la față și de multe ori slăbănogi, pentru că mănîncă delicatețuri dintr-astea care nu dau putere.

Contesa zîmbi iarăși, dar nu-i mai răspunse nimic bunicuței. Îi întinse însă un păhărel mic, plin cu vin, îndemnînd-o:

— Dea, bătrînic, vinul o să-ți facă bine la stomac.

Ridicînd paharul, bunicuța spuse:

— În sănătatea dumneavoastră, milostivă doamnă — și bău un pic; nu refuză nici bucățica de prăjitură, numai ca să nu nesocotească ospitalitatea.

— Ce-i înăuntru, în cojile din care mănîncă doamna contesă? întrebă în șoaptă Ján pe Hortensia.

— Sînt niște vietăți din mare și se numesc stridii, spuse tînăra fată cu glas tare.

— De astea n-ar mîncea nici Cilka, își dădu gîndul pe față Ján.

— Felurite sînt mîncările pe lume și felurite sînt și gusturile, dragă Jáne, îi răspunse domnișoara.

În vreme ce se vorbea, Barunka, așezată lîngă bunicuța, îi băgă ceva în buzunar, șoptindu-i:

— Ține, bunicuțo, sînt bani, bani mulți. păstrează-i! Domnișoara mi i-a dat pentru copiii lui Kudrna, mie mi-e teamă să nu-i pierd.

Doamna contesă auzi șoaptele Barunkăi, ochii ei străluciră de o bucurie nemărturisită în vorbe și rămaseră ațintiti pe chipul drăgălaș al Hortensiei. Bunicuța însă nu-și putu stăpîni mulțumirea și spuse cu glasul tremurat:

— Dumnezeu să vă răsplătească pentru fapta asta, bună domnișoară.

Hortensia se roși la față și făcu din deget către Barunka, un semn de dojană. Fetița se făcu și ea ca macul de roșie.

— Mare bine le faceți, spuse bunicuța, acum au să se mai îmbrace și ei!

— Atunci o să mai adaug și eu ceva, ca să-și poată cumpăra de toate, îi veni în minte contesei, dar bunicuța nu se arătă prea mulțumită.

— Ați face o faptă bună, milostivă doamnă, zise ea, dacă i-ați ajuta pe oamenii aceștia altfel, nu cu pomana.

— Dar altfel, cum ?

— Așa ar fi bine să aibă Kudrna o muncă asigurată, atît timp cît se va purta bine ; și eu socotesc că veți fi mulțumită de el, căci e un om cinstit și vrednic. Dumnezeu să vă răsplătească pentru toate, dar pomana, milostivă doamnă, îi ajută pe oameni numai pentru scurtă vreme. Se cumpără în casă ba una, ba alta, cîteodată chiar lucruri fără trebuință, dacă sînt bani mai mulți ; ei, și după ce a dat iama într-înșii, omul ajunge iarăși la strîmtoare și a doua oară nu mai îndrăznește să ceară. Pe cînd așa, dacă își are asigurată pîinea de toate zilele, va fi mult mai bine pentru el ; și pentru milostiva doamnă deopotrivă, căci cîștigă un muncitor vrednic, sau un slujitor credincios ; și pe deasupra, mai faceți și o faptă bună.

— Ai dreptate, bătrînic, dar ce fel de slujbă pot să-i dau unui muzicant ?

— Ei, milostivă stăpînă, se poate găsi cu ușurință. Pe cît știu, el ar vrea bucuros să fie paznic. Că tot umblînd singur, cutreierînd moșia, ar putea să-și ia la spinare și flașnetă ; și acum cîntă așa cînd umblă peste cîmpii, bătînd drumurile ; cîntă ca să alunge uritul, îl sperie cu muzica, zice el. E un om plin de haz, adăugă bunicuța rîzînd.

— Bine, îți făgăduiesc că o să am grijă de el, spuse contesa.

— Mamă scumpă, cît ești de bună ! exclamă Hortensia și se ridică să-i sărute mîna albă și moale.

— Îngerii stau numai pe lîngă oamenii buni ! spuse bunicuța, uitîndu-se pe rînd la contesă și la fiica ei adoptivă.

Contesa tăcu o clipă, apoi spuse în șoaptă :

— Nu voi înceta să-i mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat-o, și cu glas tare adăugă : Aș vrea să am un prieten, ca dumneata, bătrînic, un om care să-mi spună întotdeauna de-a dreptul și cinstit adevărul.

— Apoi, milostivă stăpînă, dacă în adevăr voiți, îl veți găsi. Prietenul se găsește ușor, numai că se păstrează mai greu.

— Crezi că n-aș ști să-l prețuiesc ?

— De ce aș gîndi una ca asta despre milostiva doamnă ? Însă vedeți, cam așa se întîmplă ; uneori vorba deschisă e plăcută, dar altă dată ea poate să cadă, cine știe cum, într-un moment nepotrivit și atunci, gata, s-a isprăvit cu prictenia.

— Ai dreptate și de data asta. Dumneata însă, începînd de astăzi, ai voie să vii la mine oricînd și să-mi spui pe sîcui orice ; întotdeauna te voi asculta bucuroasă, iar de vei veni cu vreo rugămintă care-mi va sta cît de cît în putință, fii sigură că ți-o voi împlini.

Așa vorbi contesa, ridicîndu-se de la masă. Bunicuța voi să-i sărute mîna, însă ea n-o lăsă și o sărută pe bătrînică pe obraz. Copiii își adunară darurile frumoase ; sedeau însă pe loc, nu le venea să se despartă de dragălașa Hortensia.

— Veniți și dumneavoastră pe la noi, milostivă doamnă, spuse bunicuța, luînd-o pe Adelka de mînă.

— Să vii, să vii, domnișoară Hortensia ! o rugară copiii, noi o să-ți culegem iarăși fragi.

— Vin, vin negreșit, făgădui surzînd domnișoara.

— Vă mulțumim pentru tot, milostivă stăpînă, și Domnul să vă aibă în paza lui ! spuse bunicuța, luîndu-și rămas bun.

— Mergi sănătoasă ! se înclină ușor contesa, iar domnișoara îi conduse plină de voioșie pînă dincolo de prag.

Valetul, venind să strîngă de pe masă, strîmbă din nas și-și zise în sinea lui : „Ce gust și pe contesă ! O doamnă mare să stea la taifas cu o babă de rînd.“

Contesa se duse la fereastră și se uită lung după cei care plecau, pînă ce nu mai zări de loc prin frunzișul des rochițele albe ale fetițelor și boneta albă cu porumbiță a bunicuței. Apoi îndreptîndu-se spre biroul ei își șopti : „Fericită femeie !“

VIII

În lunca boierească smălțată de flori, răzorul din mijloc, năpădit de cimbrisor, pare a fi un așternut moale. Cufundată în cimbrisor ca într-o perină șade Adelka ; se uită după o gărgăriță micuță care-i aleargă încolo și încoace prin poale, din poale pe picioruș, de pe picioruș pe ghetuța verde.

— Nu fugi, mititico, rămîi la mine, eu nu-ți fac nimica, dondănca fetița, luînd gărgărița între degete și lăsînd-o iarăși în poală.

Nu departe de Adelka, lîngă un mușuroi mare de pămînt, stau pe vine Ján și Vilim, privind forfota furnicilor din jur.

— Vilim, Vilim, ia uită-te cum aleargă ; vezi, furnica asta a scăpat un ou, astălaltă l-a luat degrabă și fuge cu el spre mușuroi.

— Stai puțin, am o bucățică de pîine în buzunar, să le dau o fărîmătură și să vedem ce-au să facă.

Scoase pîinea din buzunar și puse o fărîmă în calea furnicilor.

— Ia uită-te, ia uită-te, cum se mai îngrămădesc în jurul pîinii ! Vezi cum o împing, o tot împing. S-or fi întrebînd de unde le-a mai picat și pleșca asta. Le vezi cum dau buzna din toate părțile ? De unde or fi știut celelalte că aici se găsește ceva ?

În clipa aceea îi smulse din ațintirea lor încordată o voce cristalină :

— Ce faceți aici ?

Era tinăra contesă Hortensia, care trecea călare pe un căluț alb și se apropiase fără ca ei s-o audă.

— Eu am o gărgăriță ! strigă Adelka, ridicînd pumnul strîns spre contesă, care descălecă și veni lîngă fetiță.

— Ia s-o văd.

Adelka desfăcu mînuța, dar era goală.

— Vai, mi-a fugit din palmă ! se miră copila și se întunecă la față.

— Stai, încă n-a fugit, dar are de gînd, spuse domnișoara și, cu băgare de seamă, luă gărgărița de pe umărul gol al fetei. Dar ce vrei să faci cu ea ?

— Nimic. O las să zboare. Așteaptă, să vezi cum zboară : uite !

Adelka puse gărgărița în palmă și ridică mîna în sus, spunînd : „Pinca, linca, pinca, linca, a zburat pîn' la fereastra Domnului din cer.“

— „Și a vărsat acolo o oală cu lapte !“, chicoti Vilim, lovind-o ușor pe Adelka peste mînă. În clipa aceea, gărgărița își ridică mantia neagră cu picățele roșii, își desfăcu aripioarele gingașe pe care le ținea ascunse sub ea și își luă zborul în văzduh.

— Vai, de ce ai împins-o ? făcu mîhnită Adelka.

— Ca să zboare mai repede, rise băiatul și întorcîndu-se spre Hortensia o apucă de mînă. Hai cu mine, domnișoară Hortensia, hai să-ți arăt ceva : le-am dat furnicilor o bucățică de pîine și să vezi ce multe s-au strîns pe ea, puzderie ! spuse băiatul, ridicînd mîinile.

Hortensia scotoci în buzunărelul jachetei de catifea, scoase o bucățică de zahăr și i-o dete lui Vilim :

— Pune-le zahărul în iarbă și o să vezi că se strîng și mai multe. Le plac dulciurile.

Vilim o ascultă și uimirea îi crescuse văzînd cum numai într-o clipită furnicile alergară din toate părțile ;

le urmări apoi cum rod din zahăr și duc în casa lor din mușuroi fărîmele mici ca niște punctișoare.

— Spune-mi, domnișoară, de unde au știut că aici era ceva bun pentru ele ? Nu, spune-mi mai întîi ce fac cu oușoarele acelea pe care le tot duc și le aduc într-una.

— Oușoarele sînt copilașii lor, iar furnicile care le poartă sînt dădace și îngrijitoare. Cînd soarele strălucește și e o zi călduroasă, ele scot pușorii din cămăruțele întunecoase din pămînt, ca să se încălzească la soare și să crească mai repede.

— Dar unde sînt mamele lor ? întrebă Adelka.

— Ele sînt în căsuță, stau și fac ouă. ca să nu se stingă neanul furnicesc. Iar tăticii umblă în sus și-n jos în jurul lor, le povestesc poate cite ceva hazliu ca să le mai treacă de urit ; celelalte furnici pe care le vedeți zorindu-se pe drumuri sînt muncitoare.

— Și ce muncesc ? întrebă Jân.

— Aduc merinde, clădesc și repară căsuțele, îngrijesc larvele, adică pușorii lor care cresc, curăță prin casă ; cînd moare vreo furnică o scot afară : apoi veghează să nu le atace dușmanii, iar dacă asta se întîmplă, ele apără cu lupte grele întreaga lor comunitate ; toate acestea trebuie să le îndeplinească muncitoare.

— Dar cum se înțeleg, dacă nu știu să vorbească ? se minunară copiii.

— Cu toate că n-au grai ca oamenii, totuși se înțeleg ușor între ele. Ați văzut doar cum cea dintîi care a găsit zahărul a alergat numaidecît să le spună și celorlalte și ce repede au venit toate încoace ; vedeți cum se opresc una lîngă alta, cum se ating cu trompele de parcă ar vrea să-și șoptească ceva din mers, iar cîteodată se adună grămadă la cine știe ce sfat.

— În muşuroaiele lor au şi odăi şi bucătărie ? întrebă Adelka.

— De bucătărie n-au nevoie, fiindcă nu gătesc, dar au odăiţe pentru copilaşi şi mame, săli pentru muncitoare ; casa lor din muşuroi e împărţită în mai multe etaje, cu coridoare interioare de la un etaj la celălalt.

— Dar cum clădesc oare de nu li se surpă casa ? întrebă din nou copiii.

— Ehe ! clădesc cu trăinicie şi, dacă nu tabără asupra lor vreo putere mai mare, cu greu li se dărîmă construcţia. Zidurile, acoperişul şi pereţii dinăuntru le fac din aşchii mititele, din paie, cetină, frunze uscate, din iarbă şi pămînt. Fac din toate cocoloaşe mici, şi dacă sînt uscate le umezesc în gură cu salivă, le frămîntă şi apoi le aşază şi le lipesc una de alta întocmai cum fac zidarii cu cărămizile. Cu multă plăcere clădesc ele atunci cînd plouă mărunţ şi pămîntul e jilav.

— Şi cine le-a învăţat meseria asta ? întrebă Vilin.

— Natura a înzestrat animalele şi insectele cu asemenea simţuri încît toate ştiu de mici cum să-şi facă adăpostul, cum să se hrănească şi să se apere ; unele vieţuitoare îşi agonisească tot ce le trebuie şi-şi înjghebează gospodăria cu atîta iscusinţă, cu atîta prevedere, încît ai zice că se apropie de mintea omului. Cînd veţi merge şi voi la şcoală şi veţi pricepe ce scrie în cărţi, o să aflaţi multe despre animale şi despre insecte. Tot aşa cum am aflat şi eu, termină zîmbind conţesa.

Pe cînd vorbeau astfel, sosi şi bunicuţa cu Barunka ; amîndouă aveau poalele pline de flori şi braţele încărcate de buruieni de leac culese de pe luncă. Copiii îi povestiră numaidecît bunicuţei ceea ce aflaseră despre furnici de la conţesă, iar aceasta o întrebă pe bunicuţă pentru ce strînsese toate buruienile acelea.

— Stimată domnişoară, aicea am ciuimen şi puţină sfeclişoară. Chimenul se usucă şi seminţele lui se folosesc în gospodărie, la mîncare şi la piine, iar frunzele se pun copiilor în baie ; sfeclişoara e tare bună de leac cînd îl doare pe cineva în gît, o fierbi şi faci cu ea gargară. Oamenii de pe aici ştiu că la mine se găsesc întotdeauna felurite buruieni şi trimit după ele la nevoie. Bine e cînd ţine omul leacuri din astea în casă ; chiar dacă nu are nevoie pentru el, se nimeşte pentru altul.

— Dar aici în oraşel nu este farmacie ? întrebă Hortensia.

— În oraşel nu, dar la un ceas de aici este. Dar la ce bun, chiar dacă ar fi şi în oraşel, „bucătăria latină“ costă mult şi de ce am cumpăra cu bani ceea ce putem fierbe şi singuri ?

— Şi cum faceţi, vă scrie doctorul reţeta şi vă spune cum să fierbeţi buruienile ?

— Da de unde, domnişoară dragă ! Parcă poate omul să-l aibă pe doctor la orice nevoie ? Doctorul stă departe, cale de un ceas de aici şi mai trece jumătate de zi pînă-l vede omul ; în răstimp bolnavul ar putea să moară dacă nu i-ar da ajutor cei din casă. Ş-apoi, dacă vine doctorul, ce face ? Îndată îţi scrie o sumedenie de leacuri, şi plasturi, şi lipitori, şi una şi alta, de nu mai ştie omul bolnav unde îi este capul şi i se face şi mai rău. Eu, scumpă domnişoară, n-am de loc încredere în doctori, iar dacă ni se întîmplă ceva, mie sau copiilor, o scoatem la capăt cu buruienile mele ; cu toate acestea, eu însămi le spun oamenilor cînd se îmbolnăvesc mai greu : „Trimiteţi după doctor !“ Dar să vedeţi ce se întîmplă cînd e vorba de vreo boală mai grea : doctorii se fisticesc, se pierd cu firea şi lasă totul pe seama naturii. Ehe ! Tot Dumnezeu rămîne cel mai bun doctor ; dacă îi este dat omului să trăiască, se îndrăveşte cu timpul,

iar de-i este scris să moară, nu-i ajută nici o farmacie întreagă.

— Și astea din poală sînt tot buruieni de leac ? întrebă contesa.

— Nu, domnișoară Hortensia, se grăbi să răspundă Barunka. În poală am strîns flori pentru coronițe. Mîine este Înălțarea Domnului, iar eu și Mančinka vom fi druste.

— Și eu, și eu merg cu Hela, adăugă Adelka.

— Iar noi o să fim ministranți ! strigară băieții. O să ducem sfeșnicile cu luminări aprinse.

— Dar cine e Hela ? întrebă Hortensia.

— Hela e o fetiță de la oraș, din casa aceea cu un leu în față.

— Trebuie să spui de la han, o învăță pe copilă bunicuța.

— Și mata mergi la procesiune ? o întrebă Barunka pe contesă.

— Desigur că merg, răspunse cu hotărîre tînăra fată, și se așeză pe iarbă ca să ajute bunicuței și Barunkăi să împletească florile.

— Domnișoară, matale n-ai fost niciodată druscă de Înălțarea Domnului ? o întrebă Barunka.

— Niciodată, dar pe cînd erau încă la dădaca mea, la Florența, am fost o dată druscă la sărbătoarea Madonei și atunci i-am dus Madonei o coroniță de trandafiri.

— Cine e Madona ?

— Madonă i se spune în Italia. Fecioarei Maria, răspunse Hortensia.

— Stimata domnișoară se trage din Italia ? Din țara unde zac atîția ostași de-ai noștri ? întrebă bunicuța.

— Da, numai că în orașul de unde mă trag eu, în Florența, nu sînt morminte de ostași... Acolo se împletesc din pai de orez pălăriile astea frumoase pe

care le purtați voi. Acolo, pe cîmpii, se cultivă orezul și porumbul, pe coline cresc castani și măsline, acolo sînt crînguri de chiparoși și de lauri, sînt flori minunate peste tot, iar ceru-i mereu albastru, mereu senin, fără umbră de nor.

— Aha, acuma știi ! se amestecă în vorbă Barunka, asta-i orașul pe care îl ai pictat în odaia matale, nu-i așa, domnișoară ? În mijloc este un rîu lat, iar dincolo de rîu, pe coastă, e clădit orașul. Ah, bunicuțo, cît sînt de frumoase acolo casele și bisericile ! De cealaltă parte a rîului se văd numai grădini și căsuțe, iar în fața unei căsuțe se joacă o fetiță și lîngă ea stă o doamnă bătrînă. Știi cine sînt ? Domnișoara Hortensia cu dădaca ei ! Așa-i, domnișoară, că ne-ai povestit asta, atunci cînd am fost la castel ?

Hortensia nu răspunse nemișcat ; stătea îngindurată, cu mîinile nemișcate în poală. După cîteva clipe suspină adînc și rosti :

— *Oh, bella patria ! Oh, cara amica !*¹ și ochii ei frumoși se umeziră.

— Cum ai spus, domnișoară Hortensia ? o întrebă curioasă Adelka, lipindu-se drăgăstos de dînsa. Hortensia își apropie capul de căpșorul fetei și nu-și mai putu stăpîni lacrimile, i se prelingeau șiroaie de pe față în poală.

— Buna domnișoară și-a adus aminte de patrie și de prieteni, spuse bunicuța ; voi, copii, nu puteți ști ce foc arde inima omului care-i nevoit să părăsească locurile dragi unde a copilărit. Oricît de bine ar duce-o în altă parte, tot nu poate uita de ele. O să vă ardă și pe voi focul ăsta odată. De bună seamă că domnișoara are neamuri pe acolo ?

— Nu am pe lume nici un fel de rubedenii de care să știu, răspunse întristată tînăra contesă, o am numai

¹ O, ce țară frumoasă ! Ah, scumpă prietenă ! (Ital.)

pe buna mea dădacă și prietenă Giovanna. Ea trăiește încă la Florența. Adeseori mi-e dor de dînsa și de țara mea. Dar contesa, a doua mea mamă, mi-a făgăduit că în curînd mă va lua într-o călătorie prin acele locuri.

— Și cum de v-a găsit doamna contesă atît de departe ? întrebă bunicuța.

— Doamna contesă a cunoscut-o bine pe mama mea ; erau prietene. Tatăl meu a fost greu rănit în bătălia de lîngă Lipsca ; s-a înapoiat în vila lui de la Florența, dar, după cîțiva ani, a murit, de pe urma acestei răni ; Giovanna mi-a povestit de multe ori cît a suferit mama din pricina morții tatii și cum, foarte curînd, s-a prăpădit și ea. M-au lăsat singură pe lume, o biată orfană micuță. Aflînd doamna contesă nenorocirile mele, a venit acolo, m-a adoptat și a vrut să mă ia cu dînsa numaidecît. Dar, văzînd că Giovanna mă iubește și mă îngrijește ca o mamă, mi-a mai lăsat cu ea, dîndu-i ei împuternicire asupra castelului, cu tot ce se afla înăuntru. Giovanna m-a crescut și m-a învățat de toate. Cînd m-am făcut mare, doamna contesă m-a luat la ea. Tare mult o iubesc, întocmai cum aș iubi-o pe mama !

— Nici doamna contesă nu vă iubește altfel decît ca pe o fiică adevărată, spuse bunicuța, asta am văzut-o bine, atunci cînd am fost la castel, și mi-a plăcut tare mult asta. Da să nu uit să-i povestesc stimatei domnișoare despre alde Kudrna : cînd Barunka le-a dat banii de la dumneavoastră, mai-mai să sară toți pînă la tavan de bucurie, dar cînd a mai căpătat Kudrna și postul de paznic pe lanul boieresc și i s-a hotărît tainul dublu, atît au fost de uluiți și de bucuroși, că nici nu se poate povesti. Pînă la moarte nu vor înceta să se roage pentru doamna contesă și pentru buna domnișoară.

— Dumitale trebuie să-ți mulțumească, bunicuțo, pentru cuvîntul bun pe care l-ai spus, rosti Hortensia.

— Ei, stîmată domnișoară, la nimic n-ar fi ajutat vorba mea bună dacă ea n-ar fi căzut pe pămînt bun ; n-ar fi ieșit din ea binecuvîntarea, spuse bunicuța.

În răstimp, florile fuseseră toate împletite și bunicuța se pregăti să plece cu copiii spre casă.

— Merg și eu cu voi pînă la răscruce, spuse Hortensia, apucînd de căpăstru căluțul care păștea. Băieți, dacă vreți, vă urc pe fiecare pe cal, cîte o bucată de cîrm.

De bucurie copiii începură să țopăie și, cît ai clipi, Jân se și cocoță pe căluc.

— Asta-i Lucifer cel împielîțat ! spuse bunicuța, plătîndu-i totuși îndrăzneala lui Jân.

Vilim se prefăcea că nu i-ar fi frică, dar cînd domnișoara îl așeză în șa, singele îi năvăli în obraji ; prinse curaj abia atunci cînd Jan începu să-și bată joc de el. Și pe micuța Adelka o așeză contesa pe căluc, dar mergea alături de dînsa și o ținea să nu cadă. Copila zîmbea fericită ; băieții însă rîdeau de ea, strîgîndu-i că șade pe cal ca o bleandă ¹, ca o maimuță, și cîte și mai cîte asemănări născociau, încît bunicuța fu nevoită să țipe la ei ca să-i astîmpere. La răscruce contesa se săltă singură pe căluțul ei alb, își lăsă fusta albastră în jos peste scara șeii, și după ce-și potrivea mai bine pe cap pălărioara neagră, mai făcu o dată copiilor un semn de rămas bun cu cravașa ; căluțul, cum îi auzi porunca *avanti* ², o porni în zbor cu ea în sus pe alee, parcă ar fi fost înaripat. Apoi bunicuța se îndreptă încetișor cu copiii spre Staré Bělídlo.

A doua zi dimineăța, bolta cerului era de un albastru-siniliu atît de curat, de parcă ar fi fost mă-

¹ Momie, sperietoare.

² Înainte (ital.).

turată și spălată. În fața casei aștepta o trăsură în care Ján și Vilím, îmbrăcați cu pantaloni albi și bluze roșii, s-au urcat în picioare, ținând coroane de flori în mâini. Domnul Prošek se învîrtea în jurul cailor, îi bătea cu palma peste pulpele lucioase, își petrecea mîna prin coama lor pletoasă și cu ochi de cunoscător privea crupele cailor și hamurile. Din cînd în cînd se mai apropia de casă strigînd pe la ferestre: „Încă nu sînteți gata? Hai, dați-i zor!”

— Îndată, tăticle, îndată! se auziră glasuri dinăuntru. Acest îndată mai dură însă o bucată de vreme și iată în sfîrșit că ieșiră din casă fetițele printre care și Mančinka; în urma lor veneau doamna Prošek, bunicuța, Betka și Vorša.

— Să fiți cu băgare de seamă la toate, mai uitați-vă și pe la păsări! le dădu în grijă bunicuța. Sultan voi să se gudure pe lîngă Adelka, îi mirosi coroanele, dar fetița ridică amîndouă mîinile în sus și bunicuța îl goni, certîndu-l: „Nu vezi, prostănacule, că Adelka e drușcă?”

— Îngerăși parc-ar fi, nu alta, îi spunea Betka, Vorșei, cînd fetițele se urcară în trăsură. Domnul Prošek se așeză pe capră, lîngă vizitiul Vaclav, luă hățurile în mînă și plesni din limbă; caii ridicară mîndri capetele în sus și trăsura goni spre moară de parcă ar fi fost purtată de vînt. Cîinii alergară în urma trăsorii, dar cînd stăpînul îi amenință cu biciul, se întoarseră înapoi, se tolăniră posomorîți la soare, pe prispa casei și în cele din urmă începură să sforăie...

Ce frumos împodobit era orașelul! Pe sub intrările boltite ale caselor, de jur împrejurul pieței și peste tot atîrnau crenguțe verzi ca-n zăvoi. Pe șosea și pe toate drumurile se așternuse un covor de papură verde. În cele patru părți ale pieței se ridicaseră altare, unul mai frumos decît celălalt. În mijloc, unde

se înălța statuia sfîntului Ján Nepomuk, sub teii înverziți, era pregătit un mortier în jurul căruia se adunase un pîlc de tineri.

— O să tragă cu tunul! spuse domnul Prošek, arătîndu-l copiilor.

— Dar eu o să mă sperii! seînci îngrijorată Adelka.

— N-ai de ce să te sperii, un tun mic pocnește ca atunci cînd cade o oală de pe poliță, o liniști Mančinka. Pocnete din astea auzea Adelka adeseori pe acasă, așa că se liniști.

Trăsura se opri în fața unei case mari pe care atîrna o firmă cu un leu alb și un strugure mare. Domnul Stanický ieși în prag și salută cu plecăciuni pe noii-sosiți, scoțîndu-și fesul de catifea cu ciucuri lungi. Soția lui, cu bonetă argintie pe cap și îmbrăcată într-o rochie scurtă de mătase, le zîmbi la fel de binevoitor, iar cînd micuța Hela voi să se ascundă la spatele ei, o apucă de mînă și o puse față în față cu Adelka.

— Ei, ia să vedem, cum vă potriviți!

— Parcă ar fi gemene, își dădu părerea bunicuța.

Fetițele se uitară una la alta cu coada ochiului, apoi plecară din nou capetele în jos, rușinate. Domnul Stanický îl luă pe domnul Prošek de braț ca să-l conducă în casă, dar mai întîi îi pofti și pe ceilalți să intre:

— Pînă începe procesiunea, să mai schimbăm o vorbă la un pahar de vin, le spuse el vesel. Doamna Prošek primi invitația, însă bunicuța rămase afară cu copiii.

— Dumneavoastră aveți încă destulă vreme, spuse ea, căci vă orînduiți cu domnii cei mari, eu însă, cu poporul, n-aș mai apuca să intru în biserică dacă în-tîrzii. Mai bine aștept aici cu copiii.

Rămase cu ei în prag. Nu trecu multă vreme și de după colț se iviră doi băieți cu bluze roșii, după ei

alții, tot doi cite doi, și Ján strigă : „Uite-i, sosesc !“

— Adelka, și tu Helenka, le aminti bunicuța, cînd veți merge cu procesiunea, fiți cu băgare de seamă să nu vă poticniți și să cădeți în drum. Iar tu, Barunka, să ai grijă de ele. Voi, băieți, să mergeți cu viincioși, să nu pricinuiți vreo nenorocire cu luminările. Iar în biserică și în fața altarului să vă închinați, ca să aibă Dumnezeu bucurie de voi !

În vreme ce le amintea toate acestea, se apropie de ei învățătorul cel bătrîn cu cîrdul de copii de școală.

— Dumnezeu să vă dea sănătate, domnule învățător, v-am mai adus și eu cițiva pușori, așa că să aveți răbdare și cu ei ! îl întîmpină bunicuța.

— Foarte bine, foarte bine, bunicuțo, am aici ca la cireadă, și mai mari și mai mici, rise învățătorul, înșirîndu-i pe băieți lingă băieți, pe fete lingă fete.

La biserică, bunicuța rămase în ușă printre femeile mai bătrîne, iar copiii se strînseseră în față, în jurul altarului. Bang ! bang ! începu să sune pentru a treia oară clopotul și norodul se orîndui în biserică ; paraciserul aduse ministranților sfeșnice cu trei brațe, în care pîlpîiau luminările aprinse. Sună și clopotul cel mic : ding ! ding ! și preoții se apropiară de altar ; începea slujba. Fetele își împreunară mîinile și se uitară citva timp țintă spre altar ; de la o vreme li se păru că s-au uitat îndeajuns și începură să-și sucească gîturile cînd la stînga, cînd la dreapta ; deodată privirile lor întîlniră fața fermecătoare a tinerei contese care ședea în strana din față. Trebuiră să-i zîmbească, altfel nici nu se putea. Dar în spatele micii contese stăteau tata și mama care le făcură îndată semn să-și întoarcă fața spre altar. Adelka însă nu pricepu : ea îi zîmbi și tatîcului, pînă cînd Barunka o trase de rochie sușotînd : „Uită-te la altar !“

Elevațiunea se terminase. Preotul ridică în mînă potirul sfînt și poporul începu să cînte în cor : „*Mielul Domnului, Cristoase, miluiește-ne pe noi !*“ în timp ce bătaia solemnă a clopotelor le însoțea glasurile. Apoi toți se rînduiră pentru procesiune. În față mergeau copiii, ministranții cu sfeșnicele aprinse, fetele cu coronițe pe cap, presărînd în drum o puzderie de flori. După copii păseau preoții, apoi oamenii de vază ai orașului, notabilitățile din toată împrejurimea, iar la urmă venea îmbulzit convoiul lung al norodului de la oraș și de la țară ; în gloată se găsea și bunicuța. Steagurile diferitelor bresle filfîiau peste capetele credincioșilor, mirosul de tămîie se îmbina cu mireasma amăruie a frunzelor și a florilor proaspete presărate pe drum, dangătul clopotelor se înălța răsunător în văzduh. Toți cei care din diferite pricini nu putuseră să meargă cu procesiunea ieșiseră în pragul caselor sau pe la ferestrele deschise, dorînd cel puțin s-o vadă trecînd.

Aveau și ce vedea ! Coloana pestriță își desfăta cu adevărat ochii și te minuna. Ce vîlmășag de costume ! Ochii fugeau de la ceata de copii, toți ca scoși din cutie, înspre odăjdiile luxoase preotești, se opreau o clipă serioși asupra unui domn în frac modern și zîmbeau dînd alături de un cumătru cumsecade îmbrăcat cu o redingotă de acum cincizeci de ani ; iată un flăcăiandru cu bundă brodată și lingă el un moșneag cu mantie lungă pînă-n călcîie ! Trec doamne cu portul simplu dar elegant, alături de altele, sclipînd de bijuterii și îmbrăcate fără gust. Orășence cu bonete aurii și argintii, cu dantelă pe margini, țărance cu bonete scrobite sau cu basmale albe lăsate pe spate, fete cu coronițe pe cap și cu baticuri roșii la gît... Așa cum, după firmă, fiecare cunoștea că în casa lui Stanický era han, tot astfel îmbrăcămintea acestor oameni le dezvăluia felul de a fi și profesii-

unea. Fără greutate putea fi deosebit negustorul și meșteșugarul de funcționar, țăranul înstărit de pălmaș, după port se putea ghici care din ei ține de moravurile și datinele vechi și care s-a agățat, cum spunea bunicuța, de lumea nouă.

În piață, bunicuța a avut mereu grijă să se apropie de copiii rînduiți lângă altare, ca să fie în preajma lor dacă, Doamne ferește, s-ar întîmpla ceva. Dar totul se sfîrși cu bine, numai că, la fiecare lovitură de tun, Adelka se cutremura, își astupa urechile și închidea ochii.

După solemnitate, bunicuța adună pe copii și-i duse la han unde-i aștepta trăsura. Kristinka ieșise și dină din biserică și bunicuța o pofti să se întoarcă în trăsura cu dîșii. „Ai noștri rămîn aicea la prînz, așa că avem loc destul“, adăugă ea.

— Bucuroasă aș pleca cu dumneavoastră și tot la fel de bucuroasă aș merge pe jos cu fetele, răspunse Kristinka și ochii ei ageri fugeau mereu spre rîndurile de băieți înșirați lângă cimitir, care așteptau fetele, să le însoțească pînă acasă. Era printre ei unul, crescut ca un brad, chipeș la față, și cu vino-ncoace în priviri, care părea că și el caută pe cineva. Cînd, din întîmplare, ochii i s-au întîlnit cu ochii Kristinkăi, roșiră amîndoi. Bunicuța o duse pe Helenka la maică-sa în odaie, iar aceasta îi opri numaidecît pe toți, dîndu-le copiilor prăjituri și cîstind pe bunicuța cu vin. Kristinka nu voi să intre, odaia fiind plină de musafiri, încît bunicuța spuse că-i aduce tratația în sala hanului, dar mult mai iute de picior decît bunicuța, flăcăul cel zvelt dădu fuga la teighea, ceru să i se toarne rachiul dulce și veni s-o cîstească pe Kristinka. Fata făcu nazuri, dar cînd flăcăul îi spuse puțin supărat: „Va să zică tu nu primești cîste de la mine?“ ea luă repede păhărelul și-l bău pînă la fund în sănătatea lui. În clipa aceea sosi și

bunicuța și amîndoi fură nevoiți să se lase cîstiiți și de ea.

— Ai venit, dragă Mila, de parcă te-am chemat, spuse bunicuța, și în jurul buzelor îi flutură un zîmbet plin de bunătațe; tocmai mă gîndeam pe care dintre flăcăi să-l rog să meargă cu noi, știi, mie mi-e teamă că plec cu caii ăștia prea iuți cînd nu-i și gine-re-meu în trăsura, sau vreun om mai așezat. Vizitiul Vaclav mină caii în grabă, fără să ia seama. Vino tu cu noi!

— Cu plăcere, spuse Mila, se învîrti pe călcîie și dădu fuga să plătească.

Copiii își luară rămas bun de la Hela, de la han-giță și de la părinți și se suiră în trăsura; Kristla se așeză lângă ei. Mila se săltă pe capră lângă Vaclav și caii pornură.

— Ia uitați-vă la Mila, face pe fudulul! chicotiră cîțiva flăcăi de pe trotuar, cînd trăsura trecu pe lângă ei.

— Păi am și de ce mă mîndri! le strigă înveselit Mila și făcu cu ochiul înapoi spre fata frumoasă din trăsura. Unul dintre flăcăii care aruncaseră gluma era cel mai bun prieten al lui Mila. Își aruncă șapca în aer și începu să zbiere un cîntec: „*Dragostea, Doamne, dragostea, de unde o iau oare oamenii? Pe munte nu crește, în cîmp n-o seamănă...*“ Restul, cei din trăsura n-au mai apucat să-l audă, căci caii goneau în galop spre casă.

— Dar ia spuneți-mi, voi v-ați închinat în biserică? îi întrebă bunicuța pe cei mici.

— Eu m-am închinat, dar Vilím mi se pare că nu s-a închinat, se auzi glasul lui Jan.

— Nu-l crede, bunicuța, eu am spus tot timpul *Tatăl nostru*, dar Jan m-a înghiontit și nu m-a lăsat în pace pe drum! încercă să se apere Vilím.

— Oh, Jenik, Jenik, tu ești un băiat fără Dumnezeu ; anul acesta o să trebuiască să mă plîng de tine sfîntului Nicolae ! dădu bunicuța din cap către băiat, încruntîndu-se.

— Și ai să vezi că n-ai să primești nici un dar de ziua ta, il sperie Adelka.

— Adevărat, peste cîteva zile cade sfîntul Ioan Botezătorul, onomastica ta, Ján, se auzi glasul Kristinei.

— Și ce-mi dai în dar ? întrebă Ján, ca și cînd nu s-ar fi vorbit nimic înainte.

— O să-ți dau un curmei de legat snopi ; ești așa de neastîmpărat, că ai nevoie de hăț, rîse Kristla.

— Nu vreau așa cadou, se întunecă Jan. Copiii se prăpădeau de rîs.

— Dar tu ce daruri capeți ? o întrebă Barunka pe Kristla.

— Nimic, la noi nu se obișnuiesc cadouri ; numai la boieri. Odată însă am primit o urare de la un perceptor care venise la castel, la administrator. Stați c-o am aici prin cărțicelele de rugăciuni ! și scoase dintre file o hîrtie împăturită pe care sta scrisă o urare în versuri ; în jurul strofelor era pictată o cununită de trandafiri și „nu mă uita“, conturată cu întepături de bold. Am păstrat-o pentru că mi-a plăcut cununita ; din urare însă, nu pricep boabă.

— Cum așa, nu-i scrisă pe cehește ? întrebă bunicuța.

— Ba da, e pe cehește, numai că-i prea cu savantlic ; s-auziți numai cum începe : „*Ascultă-mă, frumusețea mea scumpă, pupilă a zeitei Lada !*“ Să mă ierte dumnealui dacă din asta nu pricep o iotă, dar nici nu-i de priceput. Și așa-i toată, o pălăvrăgeală fără noimă. Mi s-a spus că pupilă e o fiică adoptivă ; păi eu, slavă Domnului, am mamă, am tată ;

de atîta carte pesemne că omul acela s-a scrîntit la cap.

— Ba să nu spui asta, fetiță dragă, o dojeni bunicuța. Un om umblat prin școli gîndește altfel, are mintea coaptă, nu se mai potrivește cu a noastră. Ascultă să-ți povestesc ceva. Cînd eram încă în Kladsko, locuia alături de noi un cărturar vestit. N-avea nevastă ; învățații aceștia se zice că fug de însurătoare ; o femeie în vîrstă îi ținea gospodăria ; ea venea adesea pe la noi și ne povestea despre stăpînu-său fel de fel de ciudățenii : că toată ziua stă cu nasul în cărți, ca o cîrțiță, și dacă Zuzanka nu i-ar fi spus : „Domnule, poftiți la masă“, n-ar fi mîncat toată ziua. Zuzanka trebuia să-i amintească de toate ; de n-ar fi fost ea, l-ar fi ros moliile. În fiecare zi se ducea un ceas la plimbare, și atunci singur cuc ; nu suferea oameni în preajma lui. Cînd îl vedeam că pleacă, mă repezeam citeodată pînă la Zuzanka ; ei îi plăcea rachiul dulce, și eu, cu toate că nu-s băutoare, trebuia să-i fac pe voie și să beau cu ea un păhărel. Îmi zicea : „Bătrînul nostru nu trebuie să ne vadă ; el nu bea decît apă ; rar cînd își picură în pahar oleacă de vin ; și îmi bate și mie capul totdeauna : «Zuzanka, apa este cea mai sănătoasă băutură, ține-te mereu cu apă, vei fi sănătoasă și fericită», iar eu zic în gîndul meu : «Foarte mulțumesc !» căci mie rachiul îmi merge de-a dreptul la inimă. Eu nu pot să trăiesc ca o păsărică. Lui i-o fi burta sătulă de cărți, că nici nu vede ce mîncă, păcat de hrană !” Așa vorbea Zuzanka întotdeauna. Odată m-a dus în odaia lui ; phii ! de cînd trăiesc n-am văzut atîtea cărți ca acolo, erau îngrămădite pînă în tavan, ca niște stive de lemne. „Să vezi și să nu crezi, Madlenka, îmi spunea Zuzanka, toate astea le are în cap bătrînul nostru, eu mă mir că n-a înnebunit încă din atîta cetanie. Eh, dacă n-aș fi eu, să-l

păzesc ca pe un copilaș, cine știe ce-ar mai fi cu el ; eu trebuie să am minte pentru toate, el nu se pricepe la nimic decît la hîrțoagele astea ale lui: Am mare răbdare, dar cîteodată mai zbier și eu, și atunci umblă ca mușcat de cîine, nici nu crîcnește, de mi se face milă de el! Dar ce vrei, uneori e nevoie să-l cert, că altfel n-o mai scot la capăt. Închipuie-ți, Madlenka, în odăița lui se adunase praful ca în mijlocul drumului și peste tot se lăfăiau pînzele de păianjen ca într-o clopotniță veche — și crezi că-mi îngăduia să-i intru acolo cu mătura ? Da de unde ! Stai, mi-am zis : «Te pasc eu odată !» Ce, parcă de el mi-era mie, mi-era de obrazul meu ; a mea era rușinea dacă intra la el cineva și vedea prăfăraia dinăuntru. Am rugat odată pe un domn cunoscut, cu care lui îi plăcea să stea uneori de vorbă, ca să-l țină mai mult cînd o veni la el și în vremea asta eu am spălat, am frecat și am scuturat de strălucire totul lună. Da să vezi, Madlenka, ce fel de om e ! Nici n-a băgat de seamă că am scuturat decît a treia zi ! I se păruse doar că odăița e mai luminoasă, cum naiba să nu fie mai luminoasă ! Vezi, vezi ce greu e să umbli cu oamenii ăștia pidosnici ! De fiecare dată cînd mă duceam la dînsa sau venea ea la noi, se plîngea de bătrînul ei, dar pentru nimic în lume nu s-ar fi despărțit de el ! Odată însă, a băgat-o în sperieți. Ieșind la plimbare s-a întîlnit cu cunoscutul acela al lui, care era în drum spre munții Krkonoše și l-a poftit să vină cu el. I-a spus că se înapoiază curînd, și drăguțul de el s-a dus, s-a dus în munți, așa cum era. Zuzanka a așteptat, a așteptat și domnul tot nu venea ; se lăsa noaptea, și el nici pomeneală să vină. Zuzanka s-a repezit la noi într-un suflet, cuprinsă de spaimă ; plîngea cu hohote și am avut de furcă pînă am liniștit-o. Abia dimineața a aflat că el plecase în munți ; atunci a

apucat-o furia și blestema de te îngrozeai. Bătrînul s-a întors abia după vreo șase zile, și dînsa, săraca, îi pregătise în fiecare zi prînzul și cina. Cînd l-a văzut acasă, a venit în grabă la noi și ne-a spus rîzînd : „Să vedeți cum stau lucrurile. Cînd l-am luat repede cu gura, mi-a zis : «Încet, încet, nu striga, am mers la plimbare pînă sus pe Sněžka, vezi bine că nu m-am putut înapoia numaidecît.»“ Odată, Zuzanka ne-a adus cîteva cărțuții și ne-a spus să le citim, că erau scrise de bătrînul ei. Răposatul meu Jiří știa carte, ne-a citit el, însă noi n-am priceput mai nimic ; într-o cărțuție scrisese poezii, dar nici pe aceea nu le-am priceput, toate erau prea grele pentru capul nostru. Zuzanka spunea : „Face oare să-și frămînte cineva mintea cu de-alde astea ?“ La oraș însă, oamenii îl prețuiau ca pe un mare învățat și fiecare spunea că mintea și cărțile lui nici nu puteau fi înțelese de oricine.

— Ba eu sînt ca Zuzanka, spuse Kristla, prea puțin îmi pasă mie de învățături de-alea, dacă nu le pot pricepe. Cînd aud însă un cîntec frumos sau te ascult pe dumneata povestind, bunicuțo, apoi asta îmi place mai mult decît toate alea din cărți. Dar fiindcă veni vorba, ia spune-mi bunicuțo, ai auzit cîntecul cel nou al lui Barla de la Červená Hůra ?

— Fetiță dragă, mie cîntecele lumești nu-mi mai intră acum în cap, și nici nu-mi plac, la drept vorbind ; vremurile acelea, cînd pentru un cîntec alergam o poștă, pentru mine s-au dus, acum mai îngîn doar stihuri bisericești, răspunse bunicuța.

— Cum e cîntecul acela nou, Kristla ? întrebă Mančinka și Barunka.

— Stați că vă învăț ! Începe așa : „Ce spune aceea pășărică, ce stă-n stejar singurică ?“

— Trebuie să mi-l cînti și mie, Kristinka, astăzi

cînd voi veni la voi, zise Mila întorcînd capul către cei din trăsură.

— Chiar și de două ori, cu plăcere. Dar cîntecul are și o poveste : eram la cîmp, la strîns finul boieresc și iată că vine Barla, în vreme ce ne odihneam la poalele dealului. Anča a lui Tiháněk îi spune : „Barla, ia fă-ne un cîntec !“ Barla s-a gîndit o clipă, a pufnit în rîs și a început să cînte : „*Ce spune acea păsărică, ce stă-n stejar singurică ?*“... Iată ce spune : „*Care fată flăcău are, zău nu scapă de paloare*“... Anča, gata-gata să se supere : credea că o împunge pe dînsa ; știți doar că e logodită cu Tomeš. Barla a băgat de seamă numaidecît și, cît ai sufla, a făcut al doilea vers, ca s-o îmbuneze : „*Taci, păsărico, tu minți, taci, vorbele tale dor. Am și eu un flăcău cu draci și fața mi-e bujor*.“ Asta ne-a plăcut tare mult, iar melodia i-a potrivit-o atît de frumoasă, de ți-era mai mare dragul. O să-i asculte cîntecul și fetele din Žernov, ele nu-l știu încă, adăugă Kristla.

Mančinka și Barunka îngînau melodia nouă și începuseră să o prindă, dar trăsura se apropiase de castel și atenția fetelor se îndreptă într-acolo. În fața porții stătea cel mai tînăr dintre slujitori, îmbrăcat în haine negre ; un băiețoi uscățiv, mic de statură ; cu o mînă își mîngîia mustața neagră, iar cealaltă mînă și-o agățase cu degetul gros de lăntîșorul de aur prins pe piept, o ținea așa ca să i se poată vedea inelele strălucitoare de pe degete.

Cînd trăsura trecu prin dreptul lui, ochii îi străluciră ca motanului cînd vede vrabia, îi zîmbi drăgăstos Kristinei și flutură din mînă spre ea. Femeile însă abia catadicsiră să-și întoarcă privirile spre el, iar Mila mișcă doar șapca în silă.

— Pe legea mea, mai bucuroasă l-aș vedea pe dracul decît pe italianul ăsta, spuse Kristla. Iarși pîn-

dește să treacă niscaiva fete ca să se repeadă în ele ca un uliu.

— Ehe, mai deunăzi la Žlice, a cîpătat cîteva după ceafă, pufni Vaclav. A venit și el la „muzică“ și numaidecît s-a înfipt la cele mai frumoase fete, de parcă anume pentru dînsul le-ar fi adus cineva acolo ; cehește nu știe, dar „fata formos, iubesc“, asta a învățat să țină minte numaidecît.

— Uite-așa îmi îndrugă și mie într-una cînd vine la bere, sări în vorbă Kristla, și dacă i-aș spune de zece ori la rînd : „eu nu te iubesc“, tot nu scap de el, cum nu scapă cineva de friguri.

— Ei, dar băieții i-au tras atunci o chelfăneală zdravănă și de n-aș fi fost eu, ar fi văzut marțafoiul ce papară mai mîncă.

— Să bage de seamă, că s-ar putca să dca peste unul cu palmă mai grea care l-ar face să zboare hăt-departe, amenință Mila, scuturînd din cap.

Trăsura se opri în fața cîrciumii.

— Ei, am ajuns cu bine, mulțumi Kristla întinzînd mîna lui Mila, care o ajută să coboare din trăsură.

— Încă o vorbuliță, o mai țin în loc bunicuța : nu știi cumva cînd se duc la Svatoňovice cei din Žernov și cînd se duc cei de la Červená Hůra ?

— Socotesc că tot așa cum s-au dus întotdeauna : cei de la Červená Hůra între cele două Sfinte Mării, iar cei din Žernov la Sfînta Maria mică, după Sfîntul Ioan. Atunci mă duc și eu.

— Și eu vreau să merg, aminti bunicuța.

— Anul ăsta merg și eu în pelerinaj, zise Barunka.

— Și eu, spuse cu hotărîre Mančinka.

Ceilalți copii săriră că vor și ei să meargă, dar Barunka îi potoli, spunîndu-le că pe ei nu i-ar ține picioarele trei mile de drum. Între timp, Vaclav pocni iarăși din bici și caii porniră în trap spre moară, unde o coborîră pe Mančinka și unde bunicuța lăsă

cîteva cununi sfințite, anume aduse pentru mătușică. Ajunseră în sfîrșit la Staré Bělídlo ; Sultan și Tyrl le ieșiră în întîmpinare în salturi mari, nu-și mai găseau astîmpăr de bucurie că o vedeau iarăși pe bunicuța acasă. Bunicuța mulțumi lui Dumnezeu că au ajuns cu bine ; ea ar fi fost de o sută de ori mai bucuroasă să meargă pe jos decît cu trăsura, cîi aceia năvăși goneau întins în galop și ei i se părea într-una că se vor alege cu capetele sparte.

Betka și Vorșa așteptau în pridvor.

— Unde este cununița dumatăle Vaclav ? îl întrebă vorbăreața Betka pe vizitiu, cînd bunicuța intră cu copiii în odaie.

— Ehei, fetițo, am și uitat pe unde am lăsat-o, răspunse Vaclav cu o schimă ștregărească și întoarse trăsura spre drum.

— Nu vorbi cu dînsul, o trase Vorșa pe Betka, nu-l vezi că nu știe să-și păzească gura nici în zi de sărbătoare ?

Vaclav pocni din bici rîzînd și într-o clipă trăsura nu mai era acolo. Coronitele proaspete le agăță bunicuța între ferestre și pe tablouri, iar cele de anul trecut le azvîrli în „focul Domnului“.

IX

Odaia bunicuței e ca o grădină ; peste tot, oriunde îți întorci ochii, vezi numai trandafiri, rezedă, lămîiță și tot felul de alte flori, iar printre ele brațe întregi de frunze de stejar. Barunka și Mančinka fac buchete, Cílka împletește o coroană mare. Pe laviță, lingă sobă, șade Adelka, înghiontindu-se cu băieții.

E ajunul Sfîntului Ioan, a doua zi e onomastica tatii, zi mare în familie. În această zi, domnul Prošek își poștește la ospăț pe cci mai dragi prieteni ; asta a intrat în obicei. De aceea era în casă atîta hărmălaie : Vorșa freca și scutura ca să nu rămînă nicăieri nici un firicel de praf, Betka opărea păsările, doamna Te-reza făcea cozonaci, iar bunicuța vedea cînd de aluat, cînd de cuptor, cînd de păsări, de dînsa era nevoie pretutindeni. Barunka o rugă pe bunicuță să-l cheme pe Ján, căci nu-i lăsa pe ceilalți copii în pace, dar, cînd băiatul fu afară, se plînseră Betka și Vorșa că li se încurcă printre picioare. Vilím voia ca bunicuța să asculte ce avea el de spus. Adelka o trăgea de faldurile fustei, cerșind cozonac, iar în ogradă cîrteau găinile, dînd de veste că voiau să se cocoate pe stînghie.

— Pentru Dumnezeu, doar nu pot să mă împart în zece ! se tînguia ھیata bunicuță. Tocmai atunci Vorșa strigă :

— Vine domnul acasă !

Cozonacii împlețiți sînt ascunși în grabă, doamna mai strînge cele ce trebuie să rămînă tănuite, iar bunicuța le atrage copiilor luarea-amiute :

— Nu care cumva să vă dați drumul gurii ! Tăticu nu trebuie să știe ce pregătim.

Tăticul sosește în ogradă ; copiii îi ies veseli în întâmpinare, dar, când le dă bună seara și-i întreabă de mama, rămân cu toții ca înlemniți, neștiind ce să spună ca să nu se dea de gol. Numai Adelka, răsfățata lui tăticu, se apropie de el și, când o ridică pe umeri, îi șoptește la ureche :

— Mămica face cozonaci cu bunicuța, mâine e ziua ta.

— Așteaptă tu ! îi curmă băieții vorba, îți arătăm noi ție, de ce ai spus, și alergară s-o pîrască mămicăi. Adelka se înroșește toată, șade o clipă încremenită pe umerii tatii și deodată o podidește plînsul.

— Haide, hai, degeaba plîngi, o dezmierdă tata, eu știu doar că mâine e ziua mea și că mama face cozonaci.

Adelka își șterge lacrimile cu mînecuța, dar se uită cu teamă la mama, pe care o aduc băieții. Pînă la urmă se lămurește totul și băieții află că Adelka nu a destăinuit nimic. Atîta osteneală își dau cei trei copii ca să păstreze taina aceasta, încît tăticul, auzind, se prefăce că nu aude și văzînd, se face că nu vede. În timpul cinei, Barunka le face mereu semne din ochi frăților sau șoptește și-i înghiontește cu cotul, ca nu cumva să dea taina în vileag, iar Betka rîde de ei, spunîndu-le : „Cotodăciți ca niște găini“.

În sfîrșit, s-au isprăvit pregătirile, totul e gata ; s-a risipit și mirosul de aluat copt ; slujnicele s-au culcat ; numai papucii bunicuței mai lipăie încetîșor prin casă. Ca în fiecare seară, ea încuie pisicile, stinge jeraticul din sobă, apoi, amintindu-și că se făcuse foc și în cuptorul de afară, stă în loc și se întreabă dacă n-o fi rămas vreo scînteioară acolo. Nu are încredere nici în ea însăși, deși ea l-a stins, și se duce să mai vadă o dată.

Sultan și Tyrl stau întinși pe laviță ; simțind pașii bunicuței tresar și se uită la ea oarecum mirați ; la vremea asta ea nu-i niciodată pe-afară. Se liniștesc însă când îi mîngîie ușor pe cap și încep să se gudure lingușitori.

— Hei, căpcăunilor, vă miroase a șoareci, hai ? Prindeți-i, aveți toată voia, numai să nu vă strecurați cumva prin cotețe, îi muștruluiește ea, ducîndu-se spre cuptor. Cîinii se țin după dînsa. Bunicuța deschide cuptorul, cotrobăiește cu grijă prin cenușă cu vâ-traiul, și, negăsind nici urmă de jeratic, închide cuptorul la loc și pornește înapoi. Stejarul înalt de lingă laviță stă neclintit ; vara, pe crăcile lui stufoase se cocoțau păsările. Bunicuța se uită în sus și dintre crengi le aude foindu-se, cloncănind și cîrîind încețișor. „Or fi visînd ceva“, zîmbește bunicuța, și se duce mai departe.

Dar ce o ține iarăși în loc, în fața grădinii ? Ascultă oare trilurile melodioase ale celor două privighetori ascunse în tufișul grădinii ? Sau poate cîntecele fără înțeles ale Viktorkăi, ce răsună sfîșietor de trist din spre stăvilă ? Sau poate că bunicuța se uită pe coastă unde clipește atîtea stelute vii, lucitoare — licuricii de Sfîntul Ioan ? La poalele coastei pluteau și se învolburau deasupra luncii, în rotocoale nesfîrșite, scame de norișori, străvezii ca aburul. Nu sînt neguri, spune poporul, și poate că bunicuța crede și ea că în vălurile acelea fumurii, transparente, sînt înfășurate ielele pădurii și poate că privește dansul lor unduitor și sălbatic în bătaia lunii ? Da de unde ! Nici una, nici alta : bunicuța se uită spre lunca învecinată cu moara. Acolo, dinspre cîrciumă, aleargă în luncă peste pîrîiaș o făptură omenească, o femeie îmbrodită cu o basma albă. Stă tăcută și ascultă cu gîtul întins, ca o căprioară cînd iese din ascunzișul

pădurii ca să pască pe o pajiște neadăpostită. Nu aude nimic, decât trilarurile prelungi ale privighetorii, uruitul infundat al morii și clipocitul apei sub arinii întunecați. Atunci înfășoară o pinză albă în jurul mîinii drepte și rupe cu ea flori, flori de nouă soiuri și fiecare altfel înfoiată. Isprăvind de făcut buchetul, se mai apleacă o dată de mijloc, se spală pe față cu rouă proaspătă, și, ținîndu-se să nu se uite nici în stînga, nici în dreapta, aleargă înapoi glonț spre cîrciumă. „Asta-i Kristla ! Își face coronița de Sfîntul Ioan. Mi-am închipuit eu că i-a căzut drag flăcăul acela“, își spune în sinea ei bunicuța, silindu-se să nu scape din ochi fata care fuge. Și cînd n-o mai vede, rămîne totuși locului, prinsă de gînduri. Sufletul ei se desfată plutind în amintiri ! Vede în fața ei o altă luncă asemănătoare, vede sătucul de munte deasupra căruia strălucesc luna și stelele ; era aceeași lună și aceleași stele, căci ele rămîn veșnic frumoase, nu îmbătrînesc ca omul, dar pe vremea aceea ea era tînără, era o fetișcană voioasă și plină de vino-ncoace în noaptea neuitată de Sfîntul Ioan cînd rupea flori de nouă feluri pentru cununa ursitei. Parcă totul s-ar fi petrecut din nou, așa o încrîncenase pe bunicuță teama ce-o avusese atunci, ca nu cumva să-i iasă cineva în cale și să-i strice vraja. Se vedea în odăița ei : pe pat se rînduiesc perinele înflorate sub care așază cununa abia împletită. Își amintește cît de fierbinte s-a rugat lui Dumnezeu să-i dea un vis în care să-i apară cel merit să-i fie drag. Încrederea ce și-a pus-o în cununa ursitei nu i-a fost dezamăgită : a văzut în vis un bărbat înalt, senin la chip, plăcut la înfățișare, era el, acela căruia în adîncul sufletului nu-i afla seamăn pe lume. Rîde acum bunicuța de rîvna copilăroasă care a făcut-o să alerge la mărul din grădină, înainte de răsăritul soarelui, ca să arunce cununîța peste cap și deasupra mărului, asta ca să mai afle dacă îl va

vedea curînd sau ceva mai tîrziu pe Jiří al ei. Își aduce aminte cum soarele, răsărit roșu ca focul la chenarul zării, o găsisse în grădină plîngînd, deoarece cununîța zburase departe peste măr și nu era așadar nădejde că se va vedea curînd cu Jiří. Bunicuța rămase ca o stană, împresurată de gînduri cîteva clipe lungi, apoi fără voie mîinile i se împreunează, privirea-i blindă, încrezătoare, se ridică spre stelele care mereu clilesc și dintre buze i se strecoară întrebarea șoptită : „Cînd ne-om revedea oare, Jiří ?“ În clipa aceea o adiere ușoară de vînt mîngîie dulce fața ofilită a bătrînei, de parcă i-ar fi sărutat-o duhul veșniciei. Bătrînica tremură, își face cruce și două lacrimi îi cad pe mîinile împreunate. Apoi intră încetîșor în casă.

Copiii se uitau pe tereastră, așteptînd să se întoarcă acasă părinții plecați în orașel, la biserică. Tăticul dădea în ziua aceea acatiste la sfînta slujbă și tot în aceeași zi bunicuța dăduse un pomelnic lung pentru toți Jánii din neamul lor, amintindu-i din moși strămoși. Coroana frumoasă, urările, darurile, toate erau pregătite pe masă ; Barunka asculta ce-i dădeau de făcut cînd unul, cînd altul, dar de atîta grabă mai pierdea pe ici pe colo cîte o povată și trebuia s-o ia de la capăt. Bunicuța nu mai prididea cu treburile, cu toate acestea, din cînd în cînd deschidea ușa, își arunca ochii în odaie și amintea copiilor : „Să fiți cumînți, să nu-mi faceți vreo poznă !“ și iar pleca.

Bunicuța se dusesse tocmai să culeagă pătrunjel proaspăt din grădină, cînd dintr-o latură a costîșei alergă spre ea Kristla, ducînd ceva învelit într-o basma.

— Dea Domnul, bună dimineată, bunicuțo, dădu ea binețe, strălucind de veselie într-atît că bunicuța făcu ochi mari privind-o.

— Ei, fetițo, arăți de parcă ai fi dormit pe trandafiri, îi spuse bunicuța zîmbind.

— Ai nimerit-o bine, bunicuțo, perinuțele mele sînt numai flori, răspunse Kristla.

— Ștrengărițo, te faci că nu pricepi, dar oricum o fi, numai bine să fie, nu-i așa ?

— Așa, așa, bunicuțo, încuviință fata, iar cînd răstălnăci în gînd vorbele cu tîlc ale bunicuței, roși puțintel.

— Dar mă rog ce ții în mîină ?

— I-am adus un dar lui Jenik ; l-am văzut de multe ori cum stă în loc și nu se mai satură uitîndu-se la porumbeii noștri moțați, așa că i-am adus o pereche de pui, să-i tot vadă !

— De ce te-ai ostenit și ți-ai făcut pagubă ? Nu era nevoie numaidecît, se împotrivi bunicuța.

— Îmi face plăcere să-i dau, bunicuțo. Mie îmi sînt dragi copiii și, dacă văd că li se scurg ochii după ceva, de ce nu le-aș face o bucurie ? Ei, asta-i una, dar mi se pare că nu v-am povestit ce s-a întîmplat la noi ieri noapte ?

— Ieri a fost la noi o zarvă și o hărmălaie ca pe podul din Praga. Nici n-am apucat să stăm de vorbă, parcă veniseși să-mi spui ceva despre italianul acela. Haide, spune acum, însă cît mai pe scurt, căci aștept pe ai noștri de la biserică, iar oaspeții pot să cadă din clipă în clipă.

— Închipuiți-vă că terchea-berchea cela de italian venea în fiecare zi la noi la bere ; mă rog, asta n-ar fi nici un rău, cîrciuma e deschisă oricui, dar lui nu-i ajungea să se așeze la masă la un pahar, ca orice om cumsecade, el se vînzolea și stîrnea praful prin toată curtea, de parcă ar fi măturat-o, își băga nasul chiar și în staulul vacilor ; ce mai tura-vura : se ținea scai după mine, ori pe unde mă învîrteam. Tătuca se uita urît, dar îl știți, e om bun, n-ar face rău unei găini,

darămite să-și gonească mușteriii, mai cu seamă pe cineva de la castel. Se bizuia așadar pe mine ; cu l-am repezit de cîteva ori pe italian, dar el se prefăcea încîntat, de parcă i-aș fi spus vorbele cele mai frumoase ; și doar știu bine că pricepe cehește, chiar dacă nu poate vorbi. El îi dădea într-una cu vorba lui : „fata formosa, iubesc“, își împreuna mîinile în fața mea, ba și ingenunchea.

— Ptiu ! Afurisitul ! ocări bunicuța.

— Așa-i, bunicuțo, pantalonarii ăștia îți îndrugă la verzi și uscate de-ți vine amețeală de vorbăria lor ; unde ar mai ajunge o fată dacă le-ar da crezare ; mie, vorbe din astea nici nu-mi intră în ureche. Dar cu italianul mi-am pierdut cumpătul, m-a scos din sărite. Alaltăieri, pe cînd ne aflam în luncă și strîngeam fin ne-am pomenit pe acolo cu Mîla (bunicuța rise în sinea ei auzind „ne-am pomenit“). Ne luăm noi cu vorba de una de alta și eu mă apuc și-i spun necazul ce-l aveam cu pacostea de italian. „Lasă-l în seama mea, a zis Mîla, îi vin eu de hac, că nici n-o să mai calce pe la voi“. „Numai să nu-l supărați pe tătuca“, i-am spus eu, că doar îi știu pe băieții din Žernov, ăștia sînt capii răutăților. Seara, momîia de italian a venit iar, dar n-a trecut mult și au dat năvală în cîrciumă băieții : erau patru, printre ei Mîla și prietenul său Tomeș. Îl știți pe Tomeș, nu-i așa ? Strașnic băiat ; o ia pe Anča a lui Tiháneċ, prietena mea. Cînd i-am văzut, m-am bucurat de parcă mi-ar fi dăruit cineva o rochie nouă. M-am dus în grabă, am umplut paharele și am băut cu ei în cinstea fiecăruia. Italianul se întunecase rău la față, cu el nu ciocneam niciodată, și vezi, pesemne îl mai împungea și dracul. care nu stă niciodată degeaba.

Băieții s-au așezat la masă și au început să joace cărți, dar asta numai de ochii lumii ; toată vremea se strîmbau urît la italian. Numai ce-l aud pe Viteċ

spunînd : „Ia uitați-vă la ochii lui, se uită ca bufnița în tăitei !“ Iar Tomeș de colo : „Eu mă tot zgînesc într-una la el, doar-doar și-o mușca nasul de necaz. Prea mult de furcă nu i-ar da năsosului ; vedeți-l, i-a căzut nasul în jos aproape pînă la bărbie !“ Și uite-așa îl picneau într-una ; de furie italianul făcea fețe-fețe, dar nici nu crînea. În cele din urmă, îl văd că aruncă banii pe masă, lasă berea nebăută și pleacă fără „a dea bună seara. Eu am făcut semnul crucii în urma lui, iar băieții au spus : „Dacă ne-ar fi putut înjunghia cu privirea, apoi s-ar fi sfîrșit cu noi.“ Ei, dacă a plecat, m-am dus și eu la treburile mele, știți cum mă zbat de cînd mămuca zace bolnavă ; eu închid și eu deschid toate. Au plecat și băieții.

Cred că era după ora zece cînd m-am dus în odaie, la culcare. Încep să mă dezbrac, cînd în fereastră aud : cioc, cioc, cioc. Mi-am zis că trebuie să fie Mîla ; o fi uitat ceva, așa uită el întotdeauna cîte ceva, eu îi spun că odată o să-și lase la noi capul !

— Asta s-a și întîmplat, dădu din cap bunicuța în semn de mărturie.

— Mi-am înfășurat pe mîne șatul, urmă Kristla zîmbind, m-am dus repede să deschid fereastra. Dar ghidește, bunicuțo, cine era ? Italianul ! Am trînit fereastra la loc și de spaimă mi-am și scuipat în sîn ! Uriciosul însă a început să mă roage și să mă toace la cap, și știe doar că nu-i înțeleg vorba ; apoi mi-a întins inelele lui de aur de pe degete. Eu m-am închis, am apucat ulciorul cu apă, m-am dus lîngă fereastră și i-am spus răs-picat : „Pleacă de-aici, pocitură, fă bine și caută-ți mîndra acolo la voi, nu aici, că de nu pleci, vîrs apa asta pe tine !“ S-a tras puțin înapoi de la fereastră, dar în clipa aceea au sărit băieții din tu-făriș, l-au cuprins în brațe și i-au astupat gura ca să nu poată striga. „Stai, italianule, îți dau eu îndată cît n-ai să poți duce“, s-a auzit glasul lui Mîla. Eu însă

l-am rugat pe Mîla să nu-l bată și am închis fereastra, vorbind drept am lăsat-o crăpată, căci nu mă răbda inima să nu mă uit ce-o să facă băieții. „Ei, Mîla, ce facem cu el, ha ? Un țîngău, n-ai ce alege din el și inima-i bate ca la iepuri, îl scutură frica de parcă ar avea ducă-se pe pustii.“ „Să-l batem cu urzici“, a fost de părere unul. „Să-l ungem cu păcură“, a spus altul. „Nimic. Lăsați-mă pe mine, le-a tăiat-o Mîla. Tomeș, ține-l tu pe loc, iar voi, băieți, haideți încoace.“ Și-au plecat.

N-a trecut mult și s-au înapoiat aducînd un strujan de porumb și păcură de uns roțile. „Băieți, decăltați-l de ghetе și suflecați-i nădragii“, a poruncit Mîla. Băieții l-au ascultat numaidecît ; cînd italianul a început să zvîrle din picioare, l-au mîngîiat cu palma ca pe un căluț năraș : „Prîr, micuțule, prîr ! Nu-ți fie teamă că «nu-ți batem potcoave», i-a spus Mîla, numai îți ungem copitele, ca să alergi mai ușor acasă!“ „Cel puțin o să miroși mai sănătos, a rîs Tomeș, că prea duhnești a parfum. Muți nasul oamenilor din loc.“ După ce i-au uns picioarele de parcă ar fi fost încălțat cu ghetе, i-au pus strujanul de-a latul pieptului, i-au desfăcut mîinile și l-au legat ca pe-o cruce. Italianul a dat să țipe, dar Tomeș i-a apăsat palma pe gură și l-a ținut ca-n chingi. „Unor leneși ca tine, a spus Tomeș, nu strică să le întinzi puțin turloaiete, căci fără asta prea ți s-ar scurta vinele.“ „Băieți, a poruncit iarăși Mîla, legați-i ghetete pe o sfoară, aruncați-i-le pe umăr și să-l scoatem în șosea, să se întoarcă de unde a venit.“ „Stați puțin, să-i punem o floare la butonieră, ca să se vadă că vine de la fete“, a spus al lui Vitek ; a rupt o urzică și un scai și i le-a prins la frac. „Ei, acum îți șade bine, ești frumos, te poți cărăbăni cu darurile!“ a pufnit în rîs Mîla ; l-a luat împreună cu Tomeș de subsuori și, tipa-tipa, l-au scos cu binișorul din livadă. Peste o clipă Mîla s-a mai

întors pînă la fereastră și mi-a povestit cît era de furios prăpăditul și cum a fugit cu strujanul. „Dar cum de l-ați dibăcit că-i aici?” l-am întrebat pe Mîla. „Ei, mi-a spus el, pe drum mi-a dat în gînd să-ți mai urez o dată noapte bună, așa că i-am lăsat pe băieți să mă aștepte la moară și eu am intrat singur în livadă. Deodată zăresc pe cineva coborînd cu fereală de pe povîrniș la vale și furișîndu-se ca un tilhar spre fereastra ta. De îndată ce l-am recunoscut, am ieșit piș-piș din livadă și am dat fuga să chem băieții. Și uite-așa, am potrivit-o bine, nu? Mi se pare sau chiar așa e, că n-o să-i mai ardă să dea pe aici.”

Ieri, bunicuțo, toată ziua mă pălea mereu rîsul de stirpitura aceea, dar aseară a fost la noi paznicul de noapte Kohoutek; el vine la cîrciumă în fiecare zi, îi place să se cîntească și pe urmă își lasă gura slobodă ca un cocoș și dă drumul la tot ce știe. A început să ne spună în ce hal a venit italianul acasă noaptea trecută. „Cei care au tăbărit pe el trebuie să fi fost niște năzdrăvani, că al dracului l-au mai lucrat“, ne istorisea paznicul și s-a pornit să înflorească povestea de te-apuca groaza; făcea din țințar armăsar. Cîinii, cică s-au năpustit asupra lui, nu-l mai cunoșteai de sluit ce era — iar nevasta lui Kohoutek pînă dimineată l-a tot frecat, ca să-l spele de păcură. Le-a dat un taler de argint ca să nu se afle pățania la castel, și cică s-ar fi legat cu jurămint c-o să se răzbune pe băieții aceia. Mie mi-e teamă acum pentru Mîla; se spune că italienii ar fi oameni răi. Da, și i-a mai spus Kohoutek tatii că italianul umblă s-o ia pe Mariana, fata administratorului de la castel. Părinții fetei cred că doamna contesă ține la el și o să-i dea o slujbă bună la moșie; atunci i-ar da-o bucurie pe fiica lor. Dar să vezi, bunicuțo, cum se încurcă itele. Mîla vrea să se bage pentru un an argat la castel, căci așa nu l-ar mai lua la oaste. Ei, dar știți cum merg lucrurile,

dacă italianul o să-i poarte pică, administratorul n-o să-l mai tocmească și bietul Mîla o să intre la apă. La toate acestea m-am gîndit și nu mai am nici o bucurie de pozna băieților, visul de astă-noapte, de bună seamă, m-a bucurat, dar la ce bun? Ce spui dumneata de povestea asta, bunicuțo?

— Hm... Isprava băieților nu prea a fost cuminte, dar cum să-i ceri tineretului cumînțenie, cînd în trebușoare de-astea își mai bagă coada și dragostea! Jiří al meu a făcut și el o horoboafă la fel de gogonată și a avut mult de pătimit de pe urma ei.

— Ce anume a făcut, bunicuțo?

— Ei, doar n-oi fi viînd acum să mă aștern la taclale, cu alt prilej o să-ți povestesc. Și așa ne-am întins prea mult la vorbă și mi se pare că aud tropot de cai; trebuie să fie ai noștri. Hai să mergem! Trebuie să mă mai gîndesc la tot ce mi-ai spus, și-oi ști poate pe urmă să-ți dau un sfat, încheie bunicuța trecînd pragul.

Copiii, auzind glasul Kristlei, alergară în tindă, iar Ján, căpătînd perechea de porumbei atît de frumoși, o cuprinse pe fată de grumaji și de bucurie o strînse atît de tare, încît pe albul gîtului ei rămase o dungă roșie. Jan se pregătea să ducă porumbeii în hulubărie, cînd Barunka strigă: „Vine tăticu!”

Approape o dată cu trăsura au ajuns la Staré Bělídlo și unchiașul și pădurarul. Domnul Prošek, văzîndu-se înconjurat de prietenii dragi și de familia pe care o iubea din tot sufletul, dar în sînul căreia se afla atît de rar, se simțea copleșit de înduioșare, iar cînd Bărunka începu să recite urarea învățată, l-au podidit lacrimile de-a binelea. Văzîndu-l pe tata că plînge, și după el și mama și bunicuța, copiilor li s-au împleticit cuvintele și s-au pornit și ei pe plîns. Betka și Vorša, care ascultau urările din ușă, și-au acoperit ochii cu șorțurile albastre și lăcrimau și ele, una mai

mult decît cealaltă. Unchiaşul învîrtea tabachera ca pe o roată de moară, pădurarul, ca să-şi astîmpere emoţia, îşi freca apăsător cu mîneca frumosul său cuţit de vînătoare (venise în uniformă de zile mari), în schimb Kristinka stătea dreaptă lingă fereastră şi nu se ruşina de loc că-i curg lacrimile pe obraji, pînă cînd unchiaşul, apropiindu-se de ea, o bătuse uşor pe umăr, şoptindu-i :

— Aha ! ştiu la ce te gîndeşti : să vie mai repede ziua cînd o să-ţi se ureze şi-ţi fericire !

— Dumneata, unchiaşule, pînă nu necăjeşti omul, nu te laşi, spuse fata şi îşi şterse ochii. Tocmai atunci domnul Prošek, înlăcrimat, însă cu bucurie şi mulţumire în inimă, se apropie de masă şi turnă vin în pahare.

— În sănătatea tuturor ! spuse el golind cel dinţii paharul.

Apoi băură cu toţii în sănătatea sărbătoritului şi pe toate feţele străluciră în curînd veselia. Jan cel mic era cel mai fericit : căpătase doi iepuri de casă de la pădurar, de la mătuşica un cozonac mare de tot, uns cu toate mirodeniile, aşa cum îi plăcea lui, iar de la bunicuţă unul din bănuţii cei de argint dăruiti de copiii ei şi pe care ea îi ţinea la păstrare în săculeţul de pînză din sipet. După masă se iviră pe neaşteptate în livada doamna contesă cu fiica ei adoptivă. Domnul Prošek cu doamna, apoi bunicuţa cu copiii ieşiră în grabă afară să le întîmpine. Jenik căpătă de la tînăra contesă o carte frumoasă, cu tot felul de animale zugrăvite în culori.

— Am venit, Jáne, să văd cum te veseleşti, se adresă cu bunăvoinţă contesa către slujbaşul său.

— În familia mea, cu cîţiva prieteni buni, mă simt întotdeauna bine, preastimată doamnă contesă, răspunse domnul Prošek.

— Pe cine ai musafiri ?

— Vecinii mei, morarul cu familia lui şi pădurarul din Ryznbursk.

— Atunci nu-ţi pierde vremea cu mine, întoarce-te în mijlocul lor, zise contesa ; de altfel eu plec numai decît.

Domnul Prošek se înclină, necutezînd să-şi reţină stăpîna, dar bunicuţa, în sinceritatea ei, începu fără înconjur o poftire caldă :

— Frumos ne-ar şede, să nu-i dăm milostivei doamne contese şi domnişoarei, nici măcar o bucată de cozonac ? Du-te, Terezo, du-te de adă ! Ce vine pe nepusă masă se gustă mai cu poftă. Barunko, tu dă fuga după coşuleţ şi culege nişte cireşe. Poate că pofteste milostiva stăpînă şi puţină smîntînă sau vin ?

Ján şi Tereza stăteau pe loc stînjeniţi ; le era teamă ca nu cumva poftirea aceasta simplă să n-o supere pe contesă. Dimpotrivă însă : zîbind binevoitor, contesa sări de pe cal, îi dete domnului Prošek căpăstrul şi aşezîndu-se pe laviţă, sub păr, spuse :

— Îmi place ospitalitatea voastră, dar nu vreau să vă rămînă singuri oaspeţii ; să vină şi ei printre noi.

Doamna Prošek se grăbi să-i cheme, iar domnul Prošek, după ce legă calul de pom, aduse afară o măsuţă ; numaidecît se înfăţişă pădurarul cu o temenea adîncă, în urma lui morarul venea cam în silă ; însă, cînd doamna contesă îl întrebă cum merge cu măcinişul şi dacă moara îi aduce cîştig bun, el se simţi în largul lui şi prinse pînă într-atîta curaj, încît îndrăzni să-i ofere doamnei contese să tragă şi ea pe nas din tabac. După ce adresă cîte o vorbă bună fiecăruia, contesa primi bucată de cozonac de la doamna Prošek, iar de la bunicuţă un pahar cu smîntînă.

Copiii îl înconjuraseră pe Ján care le arăta animalele din carte, iar Hortensia stătea lingă ei, bucurîndu-se.

du-se de veselia lor, de strigătele de mirare ce le scoteau și le răspundea voioasă la orice întrebare.

— Mămico, uite, asta-i căprioara noastră ! strigă către maică-sa Bertik al pădurarului, cînd Jân le arată căprioara ; mamele și copiii băgară nasul în carte.

— Sultan ! Āsta-i Sultan ! strigă Vilim, și cînd Sultan, auzindu-se strigat, se ivi în mijlocul lor, Jân îi arată cartea spunînd : „Vezi, āsta ești tu !” Era acolo un elefant uriaș de care Adelka mai-mai să se sperie, și un cal, vaci, iepurași, veverițe, găini, șopîrle și șerpi, pești, broaște, fluturi, gărgărițe și chiar furnici ; toate astea copiii le cunoșteau, dar bunicuța, văzînd gușterii și șerpii, își spuse în sinea ei : „Cîte nu mai fac și oamenii, pînă și jivinele rele le pic-tează”. Cînd însă morărița voi să vadă balaurul care azvîrle foc pe gură, contesa Hortensia spuse că asemenea animale nu trăiesc pe lume, că balaurul nu-i decît o jivină închipuită. Domnul morar auzi răspunsul tinerei fete, învîrti tabachera și-i spuse rîzînd :

— Ehe, domnișoară, nu-i închipuire, balauri dintr-ăștia veninoși cu limbi de foc trăiesc cu adevărat pe lume și încă în mare număr, dar fac parte din neamul omului, de aceea nu-i găsiți în carte, printre animalele nevinovate.

Tînăra contesă rise ușor, dar mătușica îi dădu unchișului peste mînă :

— Te cam întreci cu vorba, unchiășule.

În vremea asta, doamna contesă stătea de vorbă cu pădurarul și cu Jân și așa, din una în alta, întrebă dacă mai sînt mulți braconieri prin împrejurimi.

— Mai am încă doi pungași din āstia, răspunse pădurarul, au fost trei, dar pe unul, mai prostănac, l-am amendat de cîteva ori și acum stă cumințit acasă ; ceilalți doi sînt însă ai dracului de șireți ; nu-i cu puțință să pun mîna pe ei ; doar dacă le-aș băga vreo doi plumbi în spinare. Firește, pădurarul-șef

îmi poruncește mereu să trag, însă vedeți, stai și te întrebi, dacă pentru un iepure face să schilodești un om.

— Nici nu vreau să schilodești pe cineva, spuse repede contesa.

— Și eu mi-am zis că pentru un fleac de iepure, stimată doamnă contesă, nu sārăcește nimeni, iar la animale mai mari nici nu se încumetă braconierii de prin partea locului.

— Aud însă că la pădure mă fură mult oamenii, e drept ? întrebă contesa.

— Ce să vă spun, începu pădurarul, sînt mulți ani de cînd o slujesc pe stimata doamnă, dar pagubele pe care le-au pricinuit oamenii în vremea aceasta nu merită nici să pomenim de ele. Umblă tot felul de vorbe : de pildă, că într-un an eu aș putea să pun să mi se taie un număr mare de copaci și să-i vînd, iar dacă n-ar fi chip să-i bag prin înșelăciune la socoteli, aș veni să vă spun : s-au furat. Aș putea oare să fac asta ? Să-mi încarc cugetul cu minciuni și șarlatanii ? Toamna, cînd vin femeile după frunze uscate de așternut pe laviță și oamenii nevoiași după vreascuri de foc, eu mă aflu întotdeauna prin preajma lor, și tun și fulger de se cutremură pădurea, ca să-mi știe de frică și să nu-mi pricinuiască vreo pagubă ; dar altceva ce să fac ? Să omor în bătaie o sārăntoacă de babă, care dosește și ea cîte-o scurtătură de lemn mai groasă, așa cum fac și alții ? Cu asta sau fără asta, stimata doamnă are din ce trăi, îmi zic eu, iar oamenii nevoiași se bucură și ei și spun de o mie de ori : „Dumnezeu s-o răsplătească”. Toate acestea eu nu le socotesc pagube.

— Bine faceți, încuviință contesa. Cu toate acestea trebuie să fie pe aici prin apropiere cameni răi. Alaltăieri noaptea, pe cînd Piccolo venea din oraș și trecea prin crescătoria de fazani, au sărit bandiții

să-l prade ; cum el s-a împotrivit și a strigat, l-au snopit în bătaie pînă l-au lăsat întins, și acum zace bolnav. Așa mi s-a spus.

— Asta îmi pare cu neputință, stimată doamnă, clătina din cap domnul Prošek.

— De cînd ne știm, n-am auzit să fi venit bandiți pînă la crescătoria de fazani și nici pe undeva pe aproape, spuseră într-un glas pădurarul și morarul.

— Ce spuneți că s-a întîmplat ? întrebă bunicuța venind mai aproape. Pădurarul o lămuri numaidecît.

— Eh, mincinosul naibii, spuse bunicuța, punîndu-și mîinile în solduri, de ciudă. Cum de nu i-a fost teamă de Dumnezeu să mintă ! Să-i povestesc eu milostivei doamne cum s-au petrecut lucrurile. Și bunicuța începu numaidecît să înșire tot ce-i destăinuise Kristla de dimineată.

— Nu că aș încuviința purtarea băieților, încheie ea povestea, dar ce să-i faci, fiecare își apără ce-i al lui. Dacă l-ar fi zărit cineva pe acest vîntură-vînt proptit noaptea la fereastra fetei, asta s-ar fi trîmbițat în sat la iuțeală și fetei i-ar fi stricat faima bună și fericirea ; numaidecît s-ar fi vorbit : „Ehei, asta-i fata la care veneau boierii, n-are ce căuta printre noi“. Copila însă e și acum necăjită, de teamă ca nu cumva omul acela să se răzbune, adăugă bunicuța.

— Să nu-i fie teamă, pun eu rînduială, spuse contesa ; apoi îi făcu fîicei sale semn de plecare ; încălecară amîndouă și, salutînd binevoitor pe cei de față, porniră în galop spre castel.

— Ce-i drept, nu oricine ar cuteza să vorbească unei contese așa cum vorbește bunicuța noastră, își spuse tare gîndul doamna Prošek.

— Ehei, cîteodată mai bine să vorbești cu împăratul decît cu ipistatul, iar vorba bună nimerește ea și locul bun, grăi bunicuța.

— Păi degeaba spun eu că stăpîna asta e năucită de minciuni ? Care mai de care se îndeasă să i le îndruge, își vărsă necazul pădurarul, pe cînd se întorcea cu domnul Prošek și cu morarul înapoi în casă.

Spre seară sosi Kudrna, și, de îndată ce copiii auziră flașueta, se porniră pe joc cu Kristla, cu Betka și cu Vorșa. Și șampanie s-a băut ; doamna contesă i-a trimis-o stăpînului casei ca să închine în sănătatea ei. Și nici Viktorka n-a fost uitată ; la lăsarea întinerii, bunicuța se duse pînă la stăvilar și-i așeză pe buturuga spălată de ape un ospăț în lege.

A doua zi, mătușica se plînsese bunicuței că unchiașul se cam întrecuse în ajun cu vorba și că pe drum, la întoarcere, mergea pe două cărări. dar bunicuța o potoli zîmbind :

— Ei, mătușico, asta se întîmplă doar o dată într-un an ! Vorba ceea : nu-i bisericuță pe lume unde să nu se citească măcar o dată pe an cazania !

X

Pe dealul Žernovului în sus, păseau cinci pelerine : bunicuța, mătușica, Kristla, Mančinka și Barunka. Primele două se îmbrobodiseră cu basmale albe, trase peste față ca niște stresini ; fetele însă purtau pălărioare rotunde. Își suflecaseră și ele fustele, ca și Kristla și ca femeile mai vîrșnice, iar în spinare duceau ranite mici cu merinde.

— Mie mi se pare că aud cîntînd, spuse Kristla cînd ajunseră pe creasta dealului.

— Și eu aud, și eu, strigară fetele. Haide repede, bunicuțo, să nu-i scăpăm, o îndemnau ele, voind s-o ia la fugă.

— Stați, zvăpăiatelor, că doar conducătorul ne-a însemnat, nu pleacă fără noi, le potoli bunicuța și atunci fetițele, liniștindu-se, merseră din nou în pas cu ceilalți.

Pe coama dealului, un cioban care păștea oile le dădu binețe de departe.

— Nu ne apucă ploaia, Joža ? îl întrebă mătușica.

— Fiți fără grijă, pînă poimîine tot așa o ține. Pomeniți-mă și pe mine la rugăciune ! Drum bun !

— Dea Domnul ; o să ne rugăm.

— Dar, bunicuțo, de unde știe Joža cînd vine ploaia și cînd e vreme frumoasă ? întrebă Barunka.

— Cînd e să plouă, ies rîmele afară din pămînt și-l scormonesc ; gușterii negri scot capul din găuri ; șopirla însă și păianjenul se ascund, iar rîndunelele zboară jos, aproape de pămînt. Ciobanii, să nu știe ? Cît îi ziulica de mare ei stau pe afară și cum

nu prea au ce face, apoi se uită cum trăiesc și cum se rostuiesc vietățile din jurul lor. Pentru mine, cel mai bun calendar sînt munții și cerul. După limpezimea culmilor și după culorile cerului îmi dau seama cînd o să fie vreme frumoasă și cînd vreme urîtă, și, tot așa, știu cînd va bate vîntul și cînd va cădea grindină sau zăpadă, încheie bunicuța.

În fața bisericuței din Žernov creștea mereu gloata de pelerini, bărbați, femei și copii ; nu puține-s mamele care-și luaseră cu ele copiii, înfolați între perne ; ca să-i închine Maicii Domnului și să se roage, fie să le redea sănătatea pierdută, fie să le dăruiască fericire în viață.

Călăuza pelerinilor, Martinek, stătea în pragul bisericuței ; cu statura lui înaltă părea să-i domine pe toți ceilalți ; dintr-o singură privire el putea cuprinde tot convoiul ce i-a fost încredințat. Cînd văzu sosind pe bunicuța cu ai săi, glăsuî în auzul tuturor :

— Acum sîntem adunați cu toții, putem să pornim, dar mai înainte, să ne rugăm lui Dumnezeu să ne ajute la drum.

Pelerinii ingenuncheară în fața bisericuței și rostiră *Tatăl nostru*, laolaltă cu sătenii care veniseră să-i petreacă și stăteau pe de lături. După rugăciune i-au stropit cu apă sfințită ; apoi unul dintre flăcăi apucă crucea înaltă pe care logodnica lui Tomeș atîrnase o cunună, iar Kristla o împodobise cu o panglică roșie. În jurul crucii se înșiruiră bărbații, în frunte cu călăuza, iar în urma lor femeile, rînduindu-se în grupuri, după vîrstă. De pornit însă, mai va ; gospodinele găseau mereu cite ceva de rostuit, gospodării mai aminteau copiilor să ia seama de casă, să privegheze să nu se iște vreun foc ; copiii se smiorcăiau : „Să ne aduceți ceva de la hram !“. Băbuțele se rugau : „Închinați-vă și pentru noi“ ; deodată, Martinek începu să cînte cu glas răsunător : „*Preasfîntă născă-*

toare de Dumnezeu!" — și atunci pelerinii din jurul lui îi ținură isonul în cor, după melodia lui, flăcăul ridică sus crucea încununată și în sfârșit mulțimea se urni, pomînd la drum spre Svatoňovice. Lîngă fiecare cruce sau bisericuță se opreau și spuneau *Tatăl nostru* și *Crezul* și la fiecare copac pe care credincioșii afirmaseră icoana Fecioarei Maria, la fiecare cruce sau troiță ridicată pe un loc unde se întimplase cîndva vreo nenorocire, tot așa se opreau și se închinau.

Barunka și Mančinka urmăreau cu multă încordare tot ce făcea Martinek și cîntau și ele subțirel, o dată cu ceilalți. Cînd trecură însă de Červená Hůra, Barunka se trezi s-o întrebe pe bunicuță :

— Te rog, bunicuțo, spune-mi, încotro este Turyň, știi, satul de unde era fetița aceea mută ?

Dar n-a nimerit-o bine cu întrebarea, căci bunica îi răspunse : „Cînd mergi la hram, gîndul trebuie să-ți fie îndreptat către Dumnezeu, nu să te gîndești la altele. Cîntați sau rugați-vă în tăcere.”

Fetele mai cîntară o bucată de vreme, pînă ce intrară în pădure unde, pe ici, pe colo, se mai vedeau prin iarbă boabe roșii de fragi. Gîndindu-se că ar fi păcat să le lase acolo, se puseră să le adune, dar tot aplecîndu-se li s-au sucit pălărioarele, fustele li s-au lăsat în jos și au avut iarăși de lucru să le suflece și să se gătească. După asta și-au adus aminte de plăcintele din coșuleț ; începură să le scoată bucățică cu bucățică și să le ronțăie. Bunicuța și mătușica, adîncite cu totul în evlavlia lor, nu băgau de seamă ce fac fetele, doar Kristla, mergînd alături de Anča, își mai arunca ochii la ele din cînd în cînd și le dojenea.

— Bravo vouă, numai de pelerinaj nu vă arde ; o să vă alegeți cu o papară, și ridea de ele.

O dată cu lăsatul serii, pelerinii ajunseră aproape de Svatoňovice ; se opriră la marginea orașului, fe-

meile se încălțară, își potriviră puțin îmbrăcămintea și abia după aceea intrară în orașel. Merseră mai întii la cele șapte izvoare de la poalele bisericii. Firișoarele de apă curgeau de sub un copac pe care era agățată icoana fecioarei Maria. Acolo, pelerinii îngenuncheară și se închinară, apoi fiecare bău apă din izvor și-și frecă de trei ori ochii și fața. Apa aceasta curată și rece este apă făcătoare de minuni, căreia multe mii de oameni îi datoresc tămăduirea suferințelor. De la șipote s-au urcat pelerinii pînă sus, spre biserica strălucitor luminată, din care se auzeau răsunînd cîntările, o învălmășire de melodii, căci procesiunile soseau din diferite părți și fiecare grup cînta altceva.

— Vai, bunicuțo, ce frumos e aici ! șopti Barunka.

— Cum să nu fie ! Pune-te în genunchi și roagă-te, o îndemnă bunicuța.

Copila îngenunchea lîngă bătrînă, care se aplecă pînă ce atînsese fruntea de podea. Ruga ei fierbinte se îndrepta către preasfînta născătoare de Dumnezeu, a cărei icoană strălucea pe iconostas, înconjurată de o mulțime de luminări, împodobită cu cununii și jerbe aduse în cea mai mare parte de mirese și de fete mari, ca să le dea preasfînta fecioară noroc în dragoste ; icoana avea odore scumpe și era împodobită cu pietre prețioase, jertfe aduse de acei care apăsăți de o boală grea căutau ușurare aici, la picioarele ei, și o găseau. După terminarea rugăciunii, Martinek mai rîndui ce avu de rînduit la sacristie, apoi își lăsă oițele să se ducă la locul lor de culcare. N-avusesese nevoie să se îngrijească dinainte de adăpost ; ca rîndunelele care sosesc primăvara și se așază la vechile lor cuiburi, tot așa se duceau pelerinii la casa unde găseau, an de an, chiar dacă nu o prea îmbelșugată ospitalitate, dar întotdeauna o față binevoitoare, piine și sare, și un așternut curat.

Mătușica și bunicuța trăgeau la administratorul minelor de cărbuni ; erau niște bătrâni „de lume veche“, cum le spunea bunicuța, și de aceea se simțea la ei ca acasă. De obicei, nevasta administratorului, cînd afla că au sosit pelerinii de la Žernov, se așeza din amurg pe lavița din fața casei și-i aștepta ca să-i poștească în casă. Înainte de a merge la culcare, gospodina îi arată mătușicăi comorile ei, vrafuri întregi de pînză de canavață și o grămadă de fire, cea mai mare parte toarse de ea însăși. Cu fiecare an, vrafurile creșteau.

— Pentru cine pregățiți toate astea, doamnă dragă, căci fata ați măritat-o ? se miră mătușica.

— Dar am trei nepoțele, și știți doar că pînza, rufe, sînt temelia zestrei.

În privința aceasta, de bună seamă, femeile se înțelegeau întru totul ; dacă se nimerea însă pe acolo și domnul administrator, apoi spunea :

— Ei, mamă, iar ai început să te întinzi cu marfa ; pot să pun să se bată toba prin tîrg.

— Ba nu, taică, pînza mea îi ca tabla, nu se face tîrg¹ cu ea nici peste cincizeci de ani.

Soția administratorului era însă necăjită că nu putea s-o cîstească pe bunicuța cu ceva mai bun decît cu pîine, deoarece, cînd mergea la hramul unei biserică, cucernica bătrînă nu se hrănea decît cu pîine și apă. Făcuse juruință sfîntă și cu nimic nu era chip să i te împotrivești. Mătușichii îi plăcea nespuse de mult să doarmă în casa administratorului ; se întindea cu desfătare pe perinele moi de puf și nu mai înceta cu lauda : „Ce mai culcuș ! O plăcere ! Parcă te-ai cufunda în zăpadă caldă !“

¹ Joc de cuvinte : *trh* (tîrg) în limba cehă are dublu înțeles — tîrg și ruptură.

Kristla și Anča au mas ca de obicei la o văduvă pălmașă ; dormeau în pod, în fin, acolo le așternea gospodina. Ele ar fi dormit bine și pe piatră, însă în noaptea aceea frumoasă li s-a urît să stea în pod și au coborît pe scară, în livadă.

— Nu-i oare de o mie de ori mai bine aici decît în pod ? Grădina ne este cea mai bună odaie, stelele ne țin loc de luminări și iarba verde de așternut, fredonă Kristla și, ridicîndu-și fusta, se înfășură în ea și se culcă sub un pom.

— Aici n-o să putem dormi, fetițo dragă, îi răs-punse Anča, întinzîndu-se alături de ea. Ascultă numai cum sforăie bătrîna Fousková, parcă i s-ar rostogoli pietre în gîtlej.

— Ba, e foarte plăcut să dormi lingă ea. Ia, spune-mi Anča, tu cum crezi, au să vină ei miine ? întrebă fata, înturnîndu-se către prietena sa.

— Negreșit, au să vină, spuse cu tărie Anča ; Tomeș sosește într-un suflet, iar Jacub Míla ar fi de necrezut să nu vie, doar te iubește !

— Cine știe ? ! Încă n-am stat de vorbă despre asta.

— La ce bun vorbele ? Dragostea se cunoaște ; nici eu nu știu să-mi fi spus Tomeș vreodată că mă iubește, și slavă Domnului, sîntem aproape de nuntă.

— Și de ce nu vă puneți odată pirostiile pe cap ?

— Taica vrea să ne lase nouă negustoria și el să se mute în altă casă ; cînd o să fie gata, mă mărită ; asta va fi cam înainte de Sfînta Caterina. Ce frumos ar fi să facem nunta amîndouă în aceeași zi !

— Ehei, tu vorbești ca și cînd lucrurile ar fi gata făcute și cînd colo toate sînt încă la început.

— Ce nu este poate fi. Ai lui Míla s-ar bucura să se însoare Jakub cu tine, iar taică-tău ar avea un ginere de ispravă ; nimeni altul nu s-ar potrivi mai bine la negustoria voastră, iar ție tot așa. Ce-i drept,

e drept : Jakub e cel mai frumos flăcău din tot satul ; Lucina, fata primarului, bănuiesc că va boci după dînsul.

— Vezi, și fata asta e o piatră care ne stă în cale, oftă Kristla.

— Oho ! și încă ce piatră grea ! Grasa de Lucina nu cîntărește puțin : pe lingă că-i îndesată, îi mai azvîrle și tată-său un sac de galbeni pe cîntar.

— Cu atît mai rău pentru mine, suspină Kristla.

— Ba să nu te omori cu firea ; o fi primar tată-său, dar nu-i Dumnezeu ; și Lucina, cu toți banii ei, nu-ți trece înainte. Are Mila ochi sănătoși.

— Dar dacă-l năpăstuiesc cei de la castel și nu-l prinesc în serviciu ? Atunci va trebui să plece la oaste.

— Nu te gîndi la asta ; dacă domnul administrator s-o uita urît, apoi om încerca să-i ungem ochii, pricepi ?

— Da, asta s-ar putea face, dar nu se prinde întotdeauna. E drept că în noaptea de Sfîntul Ioan am visat că Mila a venit la mine, semn c-o să ne luăm, dar visul e vis și bunicuța spune că n-avem voie să credem în vise și superstiții, nici să-l cercetăm pe Dumnezeu ce gînduri are cu noi.

— Ei, doar n-o fi bunicuța *Evangelie*.

— Eu mă încred în bunicuța tot așa cum cred în *Sfînta Scriptură* ; ea te povățuiește din inimă și toți o laudă că e o femeie desăvîrșită ; ce spune ea e adevărul curat.

— Păi, nici eu nu gîndesc altcum despre ea, dar, m-aș prinde pe degetul cel mic că pe vremea cînd era tină, credea și ea în vise, ca și noi. Ce ți-e și cu bătrîni așaia ; uite, mama, cînd o auzi, tot ocărăște tineretul de azi, că numai de dans și veselie îi arde, iar minte n-are nici cît un bob de mac. Cică pe vremea ei nu erau petreceri de-astea, dar eu mă

prind că nici străbunica noastră n-a fost în tinerețe mai brează. Și noi, cînd om fi babe, tot așa o să ocărîm. Ei, și-acu să ne lăsăm în paza Maicii Domnului și să dormim, încheie Anca ; se ghemui sub fustă și după cîteva clipe, cînd Kristla o privi în față, ea trecuse în brațele somnului.

Sus, în pod, una dintre femei își mai ogoia copilul care nu voia să adoarmă nicidecum.

— Da ce, lelițo, așa-ți face copilul ăsta în fiecare noapte ? întrebă una din femei, trezindu-se supărată din somn.

— Așa-mi tot face de vreo două săptămîni. I-am fiert tot ce m-au povățuit unul și altul : capete de mac, rădăcină de caprifoi, dar fără folos. Fierăreașa mi-a spus că i-a ajuns deochiul la mațe. M-am gîndit să-l închin la altarul Maicii Domnului și, fie ce-o fi, ori să mi-l tămăduiesc, ori să mi-l ia Dumnezeu.

— Așază-l mîne sub izvoare, să curgă apa de trei ori peste el, asta i-a ajutat și fetei mele, o povățui femeia, apoi se întoarse pe partea cealaltă și adormi.

Dimineața, cînd la adunarea din fața bisericii pelerinii își strîngeau mîinile, rostind după datină : „Să ne iertăm“, deoarece se duceau la masa Maicii Domnului, în spatele Kristlei și al Ancai se auziră două glasuri cunoscute : „Și nouă să ni se ierte !“

— Și fără spovedanie vă dăm iertăciune, răspunse Anca întinzîndu-i mîna lui Tomeș, iar Kristla, roșie la față, îi dete și ea mîna lui Mila. Flăcăii trecură apoi sub comanda lui Martinek și intrară o dată cu ceilalți în biserică.

După slujbă, meraseră cu toții la baie unde, în vreme ce se scăldau, femeile și bărbații mai vîrstnici lăsau de obicei să li se pună ventuze ; asta făcea parte din ritual. După baie, fiecare cumpăra, ca să ducă acasă, „daruri de la hram“. Mătușica tîrguî pa-

chete întregi de poze, câteva şiruri de mătănii, ico-niţe şi tot felul de alte daruri.

— Cîteva le-am luat pentru argaţi, îi spunea bu-nicuţei; vin apoi oamenii la măciniş şi fiecare aşteaptă să le dau ceva de la hram.

În faţa unei teighele se apropiase de bunicuţă bă-trîna Fousková; tare mai jînduia săraca să-şi cum-pere şi ea mătănii de fistic, dar cînd negustorul îi spuse preţul, douăzeci de creîţari în bani buni, lăasă întristată mătăniile din mină, spunînd că sînt prea scumpe.

— Scumpe! Astea scumpe?! se aprinse negusto-rul. Apoi se vede, femeie, că n-ai avut de cînd eşti mătănii de fistic în mină. Cumpără-ţi din alea de turtă dulce!

— Ei, jupîne, pentru altul n-or fi scumpe, dar pentru mine sînt, căci n-am mai mult de jumătate de galben, asta-i toată averea mea.

— Cu atîta nu cumperi mătănii de fistic, spuse negustorul.

Fousková plecă, dar bunicuţa se luă după dînsa şi o îndemnă să meargă cu ea, că ştie un negustor care vinde marfă foarte ieftină. Şi ce să vezi! Ne-gustorul dădea totul ca în dar, întocmai așa cum îl lăudase bunicuţa, astfel că Fousková căpătă pentru jumătate de galben nu numai mătănii de fistic, dar şi cîteva ico-niţe şi alte mărunţişuri. Cînd ieşiră însă din dugheană, Barunka nu tăcu.

— Nu-i așa, bunicuţo, spuse ea zîmbind, că maţale i-ai plătit negustorului restul din preţ cît mai lipsea? Am văzut eu cînd i-ai făcut cu ochiul ca să nu înţe-leagă Fousková.

— Bine, dacă ai văzut, ai văzut, dar nu mai duce vorba nicăieri; ce dă dreapta n-are voie să ştie stînga, răspunse bunicuţa.

Kristla îşi cumpărase un inel de argint pe care străluceau două inimioare alăturate; Mîla îşi cum-pără şi el numaidecît unul cu două mîini împreunate. Toate aceste cumpărături, pelerinii le dădeau la sfin-ţit şi la binecuvîntat, iar mătăniile, inelele, brăţările, ico-niţele sau cărticica de rugăciuni sfinţite, fiecare le păstra în urmă ca pe nişte relicve.

După ce puseră toate la cale, pelerinii mulţumiră gazdelor, se mai închinară o dată la izvoarele făcă-toare de minuni şi, lăsîndu-se în paza Maicii Domnu-lui, o porniră la drum spre casă. În pădurea Rтын, se odihniră lîngă un şipot, nu departe de locul numit „nouă cruci“. Insetaţi cum erau, se îngămădiră în jurul izvorului şi cînd văzură că Kristla îi dădea lui Mîla să bea din căuşul palmelor, cerură şi ceilalţi la fel şi ea le dădu bucuroasă la toţi. După aceea, bă-trîinii se aşezară pe iarbă, luîndu-se cu vorba mai întîi despre daruri, povestind ce a cumpărat fiecare de la hram şi cît a costat, apoi despre celelalte pro-cesiuni de pelerini veniţi o dată cu ei. Fetele se împrăştiară prin pădure să adune flori pentru coroane, în vreme ce băieţii dregeau mormîntul mare şi crucile de lemn ce-l străjuiau.

— Ančinka, povesteşte-mi, te rog, de ce s-au pus aici aste nouă cruci? întrebă Barunka, întinzîndu-i Ančai un buchet de flori pentru coroana pe care o împletea.

— Bine, am să-ţi povestesc. Nu departe de aici se află un vechi castel năruit; i se spune castelul Vizmburk. În vremurile străvechi trăia la castelul acela un curtean pe nume Heřman. Lui îi era dragă o fată de undeva dintr-un sat din apropiere. După fată mai umbla unul, dar acela nu-i plăcea fetei şi ea îşi dădu cuvîntul lui Heřman. S-a hotărît să se facă nunta. În ziua aceea, veni de dimineată la Heřman mama lui şi-i aduse mere roşii; îl întrebă

de ce stă dus pe gânduri, iar el îi răspunse că singur nu știa. Mama îl rugă să nu se miște de acasă, căci visase urât ; atunci el sări în sus, dădu sănătate măicuții și încălecă iute pe roib. Dar roibul se poticni în poartă, nu voia să treacă peste podeț cu el ; atunci măicuța îl rugă din nou : „Fiule, rămii acasă, mi s-a arătat semn rău, n-o să-ți meargă bine !“ Dar el nu ascultă, dădu furios pinteni calului și trecu peste podeț. Roibul se ridică atunci pe picioarele dinapoi și nu voi nicidecum să meargă mai departe ; măicuța îl rugă pentru a treia oară, dar Heřman nu ținu seamă de nimic și plecă totuși la mireasa lui. În drum spre cununie, când nuntașii ajunseră în locul acesta, le tăie calea, însoțit de prietenii lui, celălalt băiat, acela care umblase și el după fată. Cei doi rivali s-au încăierat și Heřman a fost ucis. Când văzu ce grozăvie se întâmplase din pricina ei, mireasa își înfipse cuțitul în inimă. Apoi nuntașii tăbăriră să-l ucidă pe rival, pe care-l apărau prietenii lui și așa, se spune că au pierit aici nouă oameni. I-au înmormîntat pe toți în aceeași groapă și le-au pus ca amintire nouă cruci. De atunci, crucile astea se dreg într-una și noi fetele, când trecem pe aici pe timp de vară, mai atîrnăm cîteodată o coroană de flori pe ele și fiecare zice o rugăciune pentru sufletul celor morți.

Așa își încheie Anča povestirea ; bătrîna Fousková care se foise pe aproape, în căutare de bureți, și ascultase o parte din povestire, spuse clătînînd din cap :

— Nu s-a întîmplat așa, Anča ; Heřman a fost un curtean de la castelul Litoborský, nu de la Vizmburk, mireasa era din Svatoňovice, iar el, mirele, a fost ucis împreună cu cavalerul de onoare și cu pețitorul înainte de a ajunge la mireasă ; mireasa îl aștepta, dar viu nu l-a mai văzut. Ședeau cu toții la masă cînd deodată au sunat clopotele de mort ; mireasa a

întrebat-o de trei ori pe maică-sa pentru cine sună clopotul ; măicuța a încercat să-i spună ba că a murit unul, ba altul, și, în sfîrșit a dus-o pe mireasă în odaia în care Heřman zăcea străpuns de sabie. Cînd și-a văzut iubitul mort, mireasa și-a străpuns și ea inima. I-au înmormîntat aici pe toți. Așa-i povestea, cum am auzit-o eu, încheie Fousková.

— Cine poate ști, spuse Anča, care din două e cea adevărată ? Asta s-a petrecut, ehei ! în vremuri străvechi. În sfîrșit, oricum s-o fi întîmplat, foarte rău că s-a întîmplat. Mai bine era dacă tinerii s-ar fi putut căsători și ar fi trăit fericiți.

— Dar atunci n-ar mai fi aflat nimeni soarta lor, nici noi nu ne-am fi amintit acuma de ei, și nici mormîntul lor nu l-am fi împodobit cu flori, se auzi glasul lui Tomeš, care dregea cea mai stricată cruce de brad.

— Și la ce bun ? Eu una n-aș vrea să fiu o astfel de mireasă nefericită, își dădu gîndul pe față Anča.

— Nici eu n-aș vrea, spuse Kristla, venind din spatele copacilor cu coronițele gata făcute.

— Drept să vă spun, nici eu nu mi-aș dori să fiu ucis în ziua nunții, spuse Míla, dar mă gîndesc că Heřman a fost mai fericit decît rivalul lui. Acestuia, mare trebuie să-i fi fost chinul, cînd a văzut că fata pe care o iubea un altul o ducea mireasă la casa lui. Pentru acesta se cuvine ca ruga noastră să fie mai fierbinte, căci a murit în amărăciune și nefericire, pe cînd Heřman s-a stins în plină fericire și în mila lui Dumnezeu.

Fetele atîrnară coroanele pe cruci, presărară restul florilor pe mormîntul năpădit de mușchi, spuseră o rugăciune și se întoarseră la pelerini. După puțin timp, conducătorul agită bastonul, flăcăul ridică sus crucea și pelerinii, începînd să cînte, purceseră iarăși la drum. La răsplată, nu departe de Žernov, îi

așteptau copiii lăsați acasă ; de îndată ce au auzit cîntarea și au zărit fluturînd în depărtare panglica roșie, ei o rupseră la fugă să-și întîmpine mamele ; nu mai aveau răbdare să aștepte darurile de la hram. Pînă să ajungă procesiunea în sat, băieții și începuseră să trîmbițeze din trompetele noi, să sufle în fluiere, să gonească călare pe căluții de lemn, iar fetele își duceau fericite păpușile, coșulețele, iconițele și inimioarele de marțipan. După ce făcură o rugăciune în bisericuță, pelerinii mulțumiră călăuzei, flăcăul depuse în naos crucea ce-i fusese încredințată, atîrnă pe altar coroana și panglica, apoi se împrăștiară cu toții pe la casele lor.

La despărțire, cînd Kristla îi atinse mîna Ancăi, aceasta se uită la inelul de argint care strălucea pe degetul Kristlei și-i spuse zîbind :

— Nu-i acela pe care l-ai cumpărat ! Kristla se roși puțin, dar pînă să răspundă ea, Mila șopti la urechea Ancăi :

— Ea mi-a dat inimioara, iar eu ei mîna.

— Potrivit schimb ; să vă dea Dumnezeu noroc, încuviință din inimă Anča.

În fața statuii de sub teii de lingă moară, ședeau pe laviță familia Prošek și unchiașul ; din cînd în cînd se uitau spre dealul Žernovului. Așteptau să se întoarcă pelerinii. Și tocmai cînd soarele își trimitea ultimele raze pe coama dealului și scălda într-o lumină aurie coroanele stejarilor puternici și ale frasinilor falnici, îndărătul tufărișului pipernicit se iviră basmalele femeilor și pălărioarele fetelor, albind ici și colo prin verdele frunzișului.

— Iacătă-i, vin ! strigară copiii, care priviseră cu mai multă încordare decît toți coasta dealului și tustrei se grăbiră spre podișca ce ducea peste rîu. Soții Prošek și unchiașul care învîrtea mereu tabachera și clipea puțin din ochi grăbiră pasul după ei, în întîm-

pinarea bunicuței și a mătușicăi. Copiii o sărutară pe bunicuța și începură să sară veseli în jurul ei, de parcă n-ar mai fi văzut-o de un an de zile. Bunica, în schimb, stătea liniștită și se mîndrea către părinți că n-au durut-o picioarele nici un pic. Îi întrebă apoi pe copii dacă s-au gîndit la ea, iar mătușica îl întrebă pe unchiaș :

— Ce mai e nou pe aici ?

— N-ai auzit ? I-au tuns părul chelului, grea lovitură a fost pentru el, dragă mătușică, îi răspunse unchiașul, făcînd o mutră foarte serioasă.

— De la dumneata nu aude omul o vorbă așezată, rîse mătușica și-l bătu pe unchiaș peste mîna.

— Cînd ești acasă, te necăjește, iar cînd ești plecată, umblă posomorît și nu-și mai află astîmpăr, spuse doamna Prošek.

— Asta cam așa se întîmplă, Terezo ; bărbații știu să ne prețuiască numai atunci cînd le lipsim.

Mai sporovăiră mult, ba de una, ba de alta ; firul vorbelor nu se mai curma. Hramul de la Svatoňovice, deși nu se putea numi un eveniment rar pentru acei care trăiau în vilceaua aceasta, căci se repeta în fiecare an, era totuși atît de vestit și căutat, încît aveau ce vorbi despre el două săptămîni întregi. Dacă vreunul din vecini se ducea la Vambeřice, apoi se vorbea despre hramul de acolo un sfert de an înainte și un sfert de an după aceea, iar despre hramurile de la Maria Zell¹ vorbeau oamenii ani de-a rîndul.

¹ Localitate în Stirla.

Doamna contesă a plecat și o dată cu ea și domnișoara Hortensia ; a plecat și domnul Prošek ; rîndunelele gălăgioase de sub streășină s-au călătorit și ele.

Multe zile după această plecare, la Staré Bělidlo a dăinuit o tristețe ca după foc ; mama plîngea într-una, iar copiii, cînd o vedeau cu ochii plini de lacrimi, se porneau și ei pe plîns.

— Ei, Terezka, nu mai plînge, o molcomea bunicuța, la ce bun ? ! Cînd te-ai măritat, ai știut ce te așteaptă. Nu-ți rămîne decît să înduri timpul de despărțire cu răbdare. Iar voi, copii, destul ! Tăceți, rugați-vă pentru tăticul să-i dea Dumnezeu sănătate ; o veni odată și primăvara și s-o întoarce și el iarăși la noi.

— O dată cu rîndunelele, nu-i așa ? ciripi Adelka.

— Așa-i, încuviință bunicuța și copila își șterse numaidecît lacrimile.

Și în jurul lui Staré Bělidlo începuse să se aștearnă tristețea și tăcerea. Pădurea despuiată de frunziș se făcea mai luminoasă ; cînd cobora Viktorka la vale, o vedeai de departe. Povîrnișul coastei îngălbenea, vîntul învîrteja gheme de frunze uscate, ducîndu-le cine știe unde, dar podoaba livezii, rodul ei, era pus la adăpost în cămară. În grădină nu mai înfloreau decît tufănici, dumițre și garoafe ; dincolo de stăvilar, în luncă, găseai brîndușe de toamnă, iar noaptea zburda acolo licuricii. Cînd bunicuța ieșea cu

copiii la plimbare, băieții nu uitau să ia cu ei zmei de hîrtie pe care îi involbura apoi vîntul de pe muceha dealului. Adelka alerga după băieți prinzînd cu nuiaua funigiei ușori ca firele de păianjen, care zburau prin văzduh. Barunka îi aduna bunicuței de pe deal măline și porumbe de care ea avea nevoie pentru leacuri, sau rupea fructe de măceș pentru nevoile gospodăriei, sau scutura boabe de căline din care Adelka făcea apoi șiraguri de pus pe mină și la gît. Bunicuței îi era drag să șadă cu copiii pe culmea de deasupra castelului ; de acolo cuprindeau cu ochii toată valea cu pajiștele încă verzi, unde pășteau cirezile de vite ; vedeau pînă hăt departe în orașel ; iar castelul, clădit pe un platou mic din mijlocul văii, și parcul minunat din jurul lui li se așterneau la picioare. Obloanele verzi de la ferestre fuseseră toate trase, la balcoane lipseau ghivecele cu flori, trandafirii din jurul balustradei de piatră albă se vestejiseră, iar în locul slujitorilor în livrea și al curtenilor, umblau acum prin grădină muncitori acoperind cu brădiș răzoarele, pe care florile multicolore nu se mai vedeau. Doar semințele lor se mai păstrasera, și se odihneau acum pentru a da flori și mai frumoase care să încînte ochiul stăpînei cînd se va întoarce iarăși la ele.

Copacii rari, aduși de prin meleaguri străine, despuiați cei dinții de haina lor verde, ședeau înveliți în paie ca niște momii ; fintîna din care țîsneau susurînd și improșcînd șuvițele argintii o astupaseră cu scînduri și mușchi, iar peștișorii aurii păreau că s-au ascuns la fundul eleșteului sub pătura de frunze, de mătasea broaștei și de lîntiță verde, care acoperea apa și luciul ei de oglindă, atît de limpede altă dată. Copiii priveau lung în vale, amintindu-și cît de bine au pătrecut în ziua cînd s-au plimbat cu domnișoara Hortensia prin parc, apoi au stat la masă în salon și

se întrebau : „Unde o fi ea acum ?” Iar buniuța se uita cu drag în cealaltă parte, își lăsa ochii să alerge peste povirnișul de la Zlice, să treacă peste sate și ogrăzi, peste crînguri, eleștee și păduri, spre Nové Město și Opočna pînă la Dobruška unde-și ducea traiul feciorul ei, apoi dincolo de Dobruška, între munți, spre sătucul în care sălășluiau atîtea suflete dragi inimii ei. Și cînd ochii i se întorceau către răsărit, privea cu încîntare masivul măreț al munților Krkonoše, roțiți în semicerc în fața ei, cu crestele acoperite de zăpadă, de la coama prelungă a Hejšovinei pînă la culmea Sněžka ce se înălța falnică pînă în ceturile norilor. Buniuța, arătînd cu o învăliure a minii Hejšovina, le spunea copiilor :

— Vedeți, pe acolo eu cunosc fiecare potecă ; în munții aceia se află Kladsko, unde s-a născut mama voastră ; acolo-i Vamberice și Varta ; prin părțile acelea am trăit cîțiva ani fericiți.

Buniuța rămăsese pierdută în gînduri, dar Barunka o smulse din tăcere, întrebînd :

— Acolo, la Varta, stă Sibila pe un cal de marmură, nu-i așa ?

— Așa se spune, că lîngă Varta, pe o culme, șade călare pe un cal de marmură, îngropat pînă la jumătate în pămînt, Sibila însăși, cioplită și ea din marmură ; stă dreaptă și ține o mină ridicată spre cer. Se mai spune că atunci cînd va intra și ea cu totul în pămînt, de nu i s-or vedea nici virfurile degetelor, prorocirea ei se va împlini. Tatăl meu spunea că a văzut-o și că pe atunci calul era în pămînt pînă peste piept.

— Dar cine a fost Sibila ? întrebă Adelka.

— Sibila a fost o femeie înțeleaptă, care știa să prezică viitorul.

— Și ce a prezis ? întrebă băieții.

— V-am spus doar povestea ei de atîtea ori pînă acum, spuse buniuța.

— Am uitat-o.

— Foarte rău ! ar trebui s-o ții minte.

— Eu, buniuța, țin minte multe din povestea asta, spuse Barunka, care o asculta întotdeauna pe buniuța cu multă atenție ; nu-i așa că Sibila a prorocit că peste țara cehă se va abate multă nenorocire, că vor fi războaie, foamete, ciumă ; dar și mai rău va fi atunci cînd nu se vor mai înțelege tată cu fiu, fiu cu tată, frate cu frate, atunci cînd nu vor mai fi sfinte nici cuvîntul, nici făgăduința ; a prezis că atunci pămîntul ceh va fi împrăștiat de copitele cailor.

— Cum le-ai ținut tu minte pe toate ! Dar ferească Dumnezeu să se întîmple asta vreodată, oftă buniuța.

Barunka, îngenunchind la picioarele buniuței, cu minile împreunate pe genunchii ei, cu ochii ațîțiți plini de încredere și cu fața serioasă, întrebă mai departe :

— Cum e prorocirea aceea, pe care ne-ai spus-o, despre cavalerii de la Blanik, despre sfîntul Václav și sfîntul Procopie ?

— Asta-i prorocirea altuia, a unui tînăr orb, răspunse buniuța.

— Vai, buniuța, cîteodată ne e atît de teamă, cum nici nu-ți pot spune ; nu-i așa că nici dumneata n-ai vrea ca pămîntul ceh să fie împrăștiat de copitele cailor ?

— Drăguța de tine, cum aș putea dori o asemenea urgie cînd știi că în fiecare zi ne rugăm pentru fericirea țării cehe ; e doar mama noastră. Credeți că dacă mi-aș vedea mama în nenorocire, mi-ar fi totuna ? Ce ați face voi dacă cineva ar vrea s-o ucidă pe mama voastră ?

— Am țipa, am plinge, strigară băieții și Adelka.
— Ce copii prostuți sînteți, rîse de ei bătrînica.
— Nu-i așa, bunicuțo, că ar trebui să-i sîrîm în ajutor ? spuse Barunka și ochii i se aprînseseră.

— Așa, așa, fetițo, așa se cuvine ; văicărelile și plînsul nu ajută la nimic, răspunse bătrînica, mîngîind cu mîna capul nepoțiței.

— Dar, bunicuțo, noi sîntem mici, cum i-am putea ajuta ? întrebă Jan pe care-l durea că bunicuța rîsesese de el.

— Nu mai știți ce v-am povestit despre micul David care l-a doborît pe Goliat ? Apoi da, și cel mic poate multe cînd are credință puternică, asta s-o țineți minte ! Cînd veți fi mari, dragii mei, o să umblați prin lume, o să cunoașteți și binele și răul, o să treceți prin multe ispite amăgitoare. Atunci să vă amintiți de bunicuța voastră și de cele ce vă spunea cînd umbla cu voi. Știți doar că eu m-am lipsit de un trai bun, pe care mi-l hărăzea regele Prusiei, că am fost mai bucuroasă să muncesc pînă la istovire decît să-mi las copiii să se înstrăineze. Iubiți-vă și voi țara mai presus de orice, ca pe mama voastră, munciiți pentru ea ca niște copii buni, și atunci prorocirea de care vă temeți nu se va împlini. Eu n-o să mai apuc să vă văd mari, dar nădăjduiesc c-o să vă amintiți de cuvintele bunicuței, încheie bătrîna cu glasul tremurat de emoție.

— Eu n-o să le uit niciodată, șopti Barunka, ascunzîndu-și fața în poalele bunicuței. Băieții stăteau tăcuți ; ei nu puteau pricepe încă vorbele bunicuței așa cum le pricepea Barunka ; Adelka însă, lipindu-se de bunică-sa, spuse cu glas plîngăreț :

— Nu-i așa, bunicuțo, că dumneata n-ai să mori ?

— Toate pe lumea asta își au timpul lor, fetițo dragă ; și pe mine o să mă cheme Dumnezeu, îi răs-

punse bunicuța Adelkăi, strîngînd-o cu dragoste la pieptul ei.

Se așternu o tăcere grea ; pe bunicuță o copleșeau gîndurile, iar copiii nu știau cum să înceapă altă vorbă. Deodată auziră deasupra lor un filfiit de aripi și toți ridicară privirile. Un stol de păsări călătoare trecea plutind.

— Astea sînt gîște sălbatice, spuse bunicuța ; ele nu zboară niciodată multe la un loc ; doar o singură familie ; și în zbor au altfel de rînduială decît celelalte păsări. Ia uitați-vă : două zboară înainte, două înapoi, iar celelalte una lîngă alta, totdeauna în rînduri drepte, în lung sau în lat și numai arareori zboară în rînduri rotunde. Stăncuțele, ciorile, rîndunelele se strîng în stoluri mari ; cîteva din ele zboară mult înainte ; acestea sînt cercetașe, caută locuri de popas pentru celelalte ; în spate și pe margini zboară strajnicii care pe vreme de primejdie apără mamele și puii, căci de multe ori se întîlnesc în cale cu stoluri vrăjmașe și atunci începe un război între ele.

— Cum asta, bunicuțo, cum pot duce păsările război dacă n-au mîini ca să poată ține săbiile și puștile ? întrebă Vilim.

— Se războiesc în felul lor ; arme au : cu ciocurile pot să se taie, iar cu aripile se lovesc ca turbate și se pot răni cu ghearele lor mici, ascuțite, ca și oamenii cu săbiile ; luptă cu atîta cruzime încît multe mor, de fiecare dată, în asemenea ciocniri.

— Ce proaste sînt ! pufni Jan.

— Eșe, băiete dragă, oamenii au minte și tot se încaieră pentru nimica toată și se bat pînă la moarte, grăi amărîtă bunicuța, ridicîndu-se de pe laviță și îndemnîndu-i pe copii de plecare. Ia uitați-vă, arată ea spre cer, soarele e la asfințit și amurgu-i roșiatic ; să știți că mîine o să plouă ; apoi înturnîndu-se spre

munte adăugă : Ehei, Sněžka vestește iarna : 'are caciulă.

— Vai de domnul Beyer, sărăcuțul, cîte o să mai îndure iarăși cînd va trebui să umble prin pădure, se înduioșă Vilim, amintindu-și de pădurarul din Krkonoše și de istorisirile lui.

— Fiecare meserie își are neajunsurile ei, și pe oricare din ele ar alege-o omul, el trebuie să îndure laolaltă răul cu binele, și să nu dea înapoi, de-ar fi să-și rupă și gîtul, spuse bunicuța.

— Și eu tot pădurar mă fac și o să mă duc bucuros la domnul Beyer, se făli Ján, și, aruncînd zmeul în aer, o porni în goană la vale ; auzise dăngănitul de talangă al cirezii pe care văcarul o mîna din luncă acasă. Pe copii îi fermecau vacile frumoase, mai cu seamă le plăceau acelea care merg în fruntea cirezii și li se afirmă de zgărzile de piele tălângi de aramă, care dăngănesc fiecare altfel. Se vedea bine de altfel că ele pricep cîntea ce li se face ; clătinau mîndre din cap într-o parte și în alta, iar tălăngile scuturate astfel sunau plăcut în auz. Văzîndu-le, Adelka începu numaidecît să cînte : „Ho, ho, vacile vin de la păscut să se culce ; ho, ho, ne aduc smîntînă și lapte dulce ; ho, ho !“, și o trase de fustă pe bunicuța ca să coboare mai repede ; bunicuța se uita însă sus, pe deal, unde rămăsese Barunka. Fetița nu-i văzu semnele, ea privea spre cer, în partea unde razele asfințitului plămuiiau tablouri de o negrită frumusețe. Pe fundalul luminos, apăreau pe rînd munți întunecați de măriri uriașe, cu contururi ciudate, creste prelungi împădurite și pe alocuri cîte un vîrf de deal pe care se înfiripau bisericuțe și castele minunate ; jos, în cîmpie, se înălțau deodată coloanele zvelte și arcadele porților unor edificii grecești, iar mai aproape de dunga asfințitului, lumina roșie ca focul încropea pe margine broderii cu hieroglife și arabescuri de aur.

Apoi toate acele minunății : munții, pădurile și castelele se destrămau și în locul lor se nășteau alte întruchipări și mai ciudate. Fetiței îi plăcea atît de mult jocul acesta de lumini și umbre încît o chemă pe bunicuța sus, ca să privească și ea. „Să mai urc o dată dealul ? se vaită bătrînica. Of, eu nu mai am picioare tinere !“, și fetița trebui să coboare ea spre ceilalți.

De Ziua Morților¹, dimineața după gustare, copiii ieșiră ca de obicei în întîmpinarea bunicuței și pe drum își spuneau : „Astăzi bunicuța ne aduce de la biserică luminărele“. Și le-a adus luminărele.

— Dacă nu putem merge la cimitirele pe unde ne sînt îngropați morții, ca să ne închinăm sufletelor lor, aprindem luminările acasă, spuse bătrînica rar.

Datoria creștinească a pomenirii morților așa și-o făcea bunicuța în fiecare an ; acasă, numai cu copiii. La lăsarea serii, punea luminărele aprinse pe masă, pomenind la fiecare din ele sufletul celui pentru care o aprindea. La urmă mai punea cîteva fără nume spunînd :

— Astea să ardă pentru morții pe care nu-i pomește nimeni.

— Bunicuțo, să aprind și eu una pentru nuntași cei nefericiți din pădurea Hertin ?

— Aprinde, aprinde, fetițo, poate că rugăciunea noastră le-o fi cu priință. Mai aprinseră o luminare, apoi bunicuța și copiii îngenuncheară lîngă masă și se rugară atîta vreme cît au ars luminărele.

— Lumina veșnică să-i lumineze și odihnească-se în pace, încheie bunicuța rugăciunea și copiii știau că trebuie să spună „Amin“.

La o săptămînă după Ziua Morților bunicuța, cînd îi trezi dimineața pe copii, le dădu vestea că

¹ Această zi cade la 1 noiembrie.

sosise sfântul Martin pe un cal bălan. Copiii săriră în grabă din pat, se repeziră la fereastră și... ce să vezi, peste tot se așternuse un covor des, gros, alb. Pe coasta dealului puteai să cauți mult și bine o frunză verde; nici în sălciile de lângă râu n-ai mai fi găsit vreuna, nici pe arinii de lângă pîrîu. În pădure își mai păstrau verdeța doar brazii și moliftii, dar și cren-gile lor erau aplecate sub povara zăpezii. Pe călinul diu preajma casei, pe care mai atîrnau cîțiva ciorchini înghețați, se cocotase o cioară stingheră; păsă-rile din bălătură se îmbulzeau tăcute una în alta, le uluia noutatea priveristii. Doar vrăbiile zburdau vesele ca totdeauna pe prispă, ciugulind ce lăsaseră găinile. Pisica, întorcîndu-se de la vînătoare din zori, își scutura lăbuțele la fiecare pas și se grăbea repede spre vatră. Cîiniilor însă nu le era frig; uzi pînă peste genunchi, se fugăreau veseli prin zăpadă.

— A nins, a nins, ce bine că o să ne dăm cu sania pe zăpadă! Copiii întîmpinau totdeauna cu chioate de bucurie iarna care sosea cu atîtea petreceri noi. Așa, după ziua de Sfîntul Martin care le aducea colacii cei mai buni, se făceau clăcile de curățat fulgii. De bună seamă că le era mai plăcută claca de tors la care aveau mai multă libertate. Cînd se așezau însă femeile curățătoare de fulgi în bucătărie, în jurul mesei lungi, și pe masă apărea o movilă înaltă de pene, ca un troian de omăt, atunci bunicuța gonia într-una pe Adelka și pe băieți cît mai departe de masă. Odată s-a întîmplat ca Jan, băgîndu-se printre curățătoare, a căzut în grămada de fulgi; nu e greu de închipuit ce hărmălaie s-a stîrnit. De atunci bunicuța hotărîse că cei mici nu au voie să stea pe lângă masă. Nu le era îngăduit nici să zburde nici un pic în jurul mesei și nici să sufle în fulgi sau să deschidă ușa prea mult; numaidecît se porneau femeile pe ei cu ocări. Singura bucurie la claca

de curățat fulgi le-o prilejuiau mazărea prăjită și poveștile despre stafii și vâtafi, despre licurici și bărbați de foc. În serile acelea lungi, cotropite de ceață, cînd curățătoarele de fulgi mergeau din casă în casă și de multe ori chiar din sat în sat, le puteai auzi povestind cum s-au arătat stafii într-un loc sau în altul și dacă una pornea, vorba nu se mai isprăvea, căci fiecare știa cîteva întîmplări la fel de înspăimîntătoare cu năluci și vedenii. Se vorbea și despre răufăcătorii de la Kramolensk, duși din primăvară la pușcărie și înapoiți acasă la începutul iernii. Lumea spunea că s-au întors de la „învățătură“, fiindcă la pușcărie deprind de fiecare dată cîte un alt nărav urît, apoi se întîmpla că își mai dădeau în petic cu cîte o nouă ispravă, încît oamenii vorbeau iarăși pe seama lor. Și vorbind despre ei, își aminteau despre răufăcători îndeobște, apoi începeau povestirile cu haiduci sau despre hoții de codru. Copiii ascultau încremeniți, cu rîsuflarea tăiată, și pentru nimic în lume n-ar fi îndrăznit atunci să treacă pragul afară, atît de tare intra frica în ei. Din pricina asta bunicuței nu-i plăcea cînd se povesteau asemenea trăsnaî, dar nu era în stare să curme puhoiul trîncănelilor.

După Sfîntul Martin, în orașel se deschidea de obicei birciul de iarnă; atunci doamna Prošek se ducea la oraș cu Betka și Vorša ca să tîrguiască de-ale mîncării, vase de bucătărie și tot felul de lucruri de care era nevoie pentru iernat. Copiii așteptau cu nerăbdare întoarcerea mamei, care întotdeauna le aducea cîte o jucărie și marțipan din acela bun, iar bunicuța căpăta în fiecare an ciorapi de lînă, papuci și o jumătate de duzină de șnururi pentru vîrtelniță, numite șnururi „iarmaroc“. Le punea la păstrare în sertar și-i spunea lui Jan:

— Dacă n-ai fi tu să mi le strici, mi-ar ajunge un singur rînd.

De data aceasta Adelskăi i s-a adus de la bilci o tăbliță de lemn pe care sta scris alfabetul.

— Când o veni mine domnul învățător, poți începe să înveți și tu, îi spuse mama. Altfel ți se urăște când ceilalți învață. Și dacă poți să ții minte *Tatăl nostru* și cîntecele, de ce n-ai ține minte și alfabetul?

Fetița sări într-un picior de bucurie și numaidecît începu să urmărească cu grijă literile; binevoitor Vilim se oferi s-o învețe: i, e, a, o, u, însă fetița ascunse tăblița la spate.

— Eu nu vreau să învăț de la tine, tu nu știi că domnul învățător.

— Cum să nu știu alfabetul, când pot citi din carte, se burzului băiatul, jignit.

— Însă în carte nu-i așa cum îmi arăți tu, îl înțepă surioara.

— Vai, ce proastă mare ești! plesni din palme băiatul.

— Nu-s mai mare ca tine, scutură din cap Adelska și se duse cu tăblița la lumină.

În vreme ceăști doi mai mici se ciorovăiau pe seama învățăturii, Jân dădea un concert în bucătărie pentru Sultan și Tyrl; sufla în trompetă și totodată bătea în toba pe care i-o adusese maică-sa de la bilci.

Cîinilor, pesemine că nu le plăcea asemenea muzică; țineau amîndoi botul în sus, Sultan lătra ca turbat, iar Tyrl urla a jale de ți-era mai mare groaza. Bunicuța rînduia cu fiica ei, în cămară, cele tîrguite; auzind însă tărăboiul din bucătărie se grăbi numai decît într-acolo.

— Mi-am zis eu că nu putea fi nimeni altul decît Lucifer; a dat strechea în tine băiete! Astîmpără-te odată!

Jân, ca și cînd n-ar fi auzit ce-i spusese bunicuța, scoase trompeta din gură și se porni pe rîs.

— Ce proști mai sînt și cîiniiăștia! Eu le fac muzică și ei se supără!

— Dacă ar avea gură de vorbit, apoi ți-ar spune cum îți spun eu: muzica asta, băiete, s-o cînti pentru țați! Înțelesu-m-ai? Să mi te lași numaidecît de asemenea treburi! Dacă nu te mai astîmperi odată, să știi că îi spun lui sfîntul Niculae să nu-ți aducă nimic anul ăsta, îl amenință bunicuța pe Jân și-i arătă cu degetul întins drumul spre odaie.

— Aha, da, așa i-ar trebui; și știți ce se vorbește în oraș? Că sfîntul Niculae a cumpărat o căruță plină cu daruri și că în anul ăsta o să fie mai darnic ca oricînd cu copiii cumînți! spuse Vorșa, care ascultase din ușă vorbele bunicuței.

A doua zi, de îndată ce sosi domnul învățător, Adelska se înfățișă cu tăblița și se așeză lîngă ceilalți; stătu toată vremea atentă și după lecție se duse fuga la bunicuța, foarte bucuroasă că știa toate literile din rîndul întii și numaidecît i le și arătă bunicuței împreună cu toate semnele pe care domnul învățător le făcuse, ca să le țină minte mai bine. Mama și bunicuța o lăudară. Amîndouă au fost mulțumite, mai ales cînd au văzut că și a doua zi fetița știa literile, i le arătă mereu bunicuței și voia să fie ascultată și de ea; pînă la urmă bunicuța le cunoștea la fel de bine ca și nepoțica.

„Uite ciudățenie, își spunea ea, nici nu mi-ar fi dat prin minte că m-ar tăia capul să învăț și eu alfabetul; și iată că asta mi se întîmplă acum, la bătrînețe. Ce să-i faci, dacă vrea omul să stea cu copiii, e nevoit cîteodată să li se potrivească.”

Într-o bună zi, Jân dădu buzna în odaie strigînd:

— Copii, copii, veniți să vedeți; bunicuța a dat jos din pod roata de tors!

— Și ce minune-i asta? îi dojeni mama pe copii, văzînd că toți, chiar și Barunka o zbughesc pe ușă

afară. De bună seamă că nu era nici o minune, dar mama uitase câte bucurii aducea bunicuța în odaie o dată cu mica ei mașină de tors. O dată ce harnica roată era coborâtă din pod, aveau să vină fetele la claca de tors și o dată cu ele, poveștile frumoase și ciutecele vesele. Pe mama însă n-o mai încântau poveștile și nici cîntecele; cu mai multă plăcere ședea în odăita ei și citea din cărțile aduse de la biblioteca cea mare a castelului. Bunicuța o ruga uneori: „Spune-ne și nouă câte ceva din hronicile ‘acelea!’”, și mama povestea, iar copiii erau numai ochi și urechi și-i sorbeau cuvintele mai ales atunci cînd ea începea să zugrăvească viața de la Viena; asta le plăcea strașnic tuturor, și dacă torcătoarele spuneau doar atît: „Hei, multe frumuseți trebuie să mai fie într-un oraș ca ăsta”, fără să rîvnească mai mult, copiii de bună seamă că își ziceau: „De-am fi mai mari odată, de-am fi mai mari, să putem pleca acolo să vedem tot!”

Însă mai mult decît orice le plăceau tuturor poveștile bunicuței. Ascultau ca vrăjiți cînd ea începea să depeze basmele minunate cu prințese ce purtau stele de aur în frunte, cu cavaleri și prinți frumoși, blestemați să se prefacă în lei, în ciini sau chiar în pietre, cu nuci fermecate în care încăpeau podoabe și haine scumpe. Mai povestea bunicuța despre castelele de aur de pe celălalt tărîm și despre mările pe fundul cărora sălășluiau neînfrițați stăpîni ai apelor.

Mamei nu-i plăcea să asculte povești și cînd vedea că Barunka lasă croșeta din mînă și rămîne îngîndurată cu ochii pe fereastră, pierduți dincolo de coasta despuiată, dincolo de vilceaua acoperită de zăpadă, nici nu bănuia măcar că fetița vede acolo ca aievea grădina rajului, palatele de nestemate, păsările în culori de foc, femeile cu părul de aur, și că riul în-

ghețat se prefăcea pentru ea într-o mare albastră și nemărginită. Iar pe valurile mișcătoare ale acelei mări se legănau zîne frumoase, culcate în scoici de sidef. Sultan, care sforăia tolănit pe jos, habar n-avea de cîntecul ce i-o făceau uneori băieții, socotindu-l în închipuirea lor drept un prinț blestemat, prefăcut în ciine. Și ce plăcut se făcea în odaie cînd se lăsa întunericul! Vorșa închidea obloanele, în sobă trosneau vreascurile pline de rășină, în mijlocul odăii puneau sfeșnicul cel mare de lemn cu brațe de fier în care băgau torțe pîlpînde, iar în jurul laviței și a măsuțelor se așezau torcătoarele pentru care bunicuța pregătea câte un paneraș cu poame și prune uscate, ca să guste fiecare din cînd în cînd, de poftă. Cu cîtă nerăbdare așteptau copiii să audă scîrțîind ușa de la tindă și în prag să se ivească pe rînd torcătoarele! Căci atunci cînd se făcea clacă, bunicuța nu începea în ruptul capului să povestească pînă nu se adunau toate femeile. Nici peste zi nu povestea, îngîna numai cîntecele ei bisericești. Cîtă vreme n-o cunoscuseră bine pe bunicuța și nu știau cînd e în toane bune și cînd în toane rele, copiii credeau că e nevoie să stăruie în fel și chip ca să le spună povești. În acele zile însă, bunicuța se descotorosea repede de ei. De pildă, începea povestea cu păstorul care avea trei sute de oi și mîinindu-le la păscut a ajuns la un pod atît de îngust, încît oile n-ar fi putut trece peste el decît înșirîndu-se una după alta. „Ei, și-acum trebuie să așteptăm pînă vor trece toate”, adăuga ea și tăcea; cînd însă, după un timp, copiii întrebau: „Bunicuțo, n-au trecut încă?” ea le răspundea: „Cum să fi trecut? Le trebuie două ceasuri bune pînă să treacă podul!” Cu timpul copiii începură să priceapă ce însemna întîrzierea aceasta. Alteori bunicuța îi amăgea altfel: „Ei, dacă n-aveți răbdare, zicea ea, apoi o să vă povestesc. Închipuiți-vă că am șaptezeci

și șapte de buzunare și în fiecare din ele câte o poveste ; din care buzunar vreți să vă povestesc ?” „Să zicem, din al zecelea !” se învoiau copiii. „Bine, atunci din al zecelea ; în buzunarul al zecelea povestea glăsuiește așa : a fost o dată un împărat : pe cuprător el avea o scîndură pentru aluat ; pe scîndura aceea un motan torcea, torcea fără oprire un fir lung, lung de șapte coți ! Asta-i povestea mea ! Gata ! „Mai rău era însă cînd bunicuța amintea de Scufița Roșie. Basmul ăsta copiii nu-l puteau suferi și fugeau numaidecît. Pentru oricare altă poveste ar fi fost în stare s-o roage și s-o sîcîie pe bunicuța, dar basmul cu scufița roșie nu-l cereau pentru că atunci n-aveau voie să scoată nici o șoaptă, altminteri auzeau de fiecare dată repetărea propriilor lor cuvinte. În cele din urmă și-au dat seama că bunicuța nu se lasă înduplecată și așteptau cu răbdare pînă ce soseau torcătoarele. Cea dintîi venea întotdeauna Kristla, după ea Mîla, apoi Cilka a lui Kudrna de la curte, cunoștințele Betkăi și ale Vorșei ; cîteodată venea și mătușica morărească cu Mančinka și mai rar nevastă pădurarului din Ryznbursk, iar o dată, pe săptămîină Kristla o aducea cu dînsa pe tînăra soție a lui Tomeș, pe care, de obicei, venea Tomeș s-o ia acasă. Pînă cînd apucau torcătoarele să se încălzească și să se așeze la roatele de tors vorbeau un timp vrute și nevrute. Dacă se știa de vreo pățaranie mai boacăină, întimplată într-o casă, sau dacă aflase careva vreo noutate, apoi se vorbea despre asta ; dacă în ziua aceea cădea o sărbătoare de care erau legate vreo credință, datină, superstiție, sau dacă se serba vreun sfînt, apoi pricina de vorbă era gata găsită. Așa, în ajunul Sfințului Niculae, Kristla o întrebă pe Adelka dacă și-a pus ciorapul în spatele ferestrei, căci sfîntul Niculae a și început să cutreiere prin partea locului.

— O să-l pună bunicuța, cînd mă duc la culcare, spuse cuminte fetița.

— Să nu pună însă ciorapul tău, că-i prea mic ; spune-i bunicuței să-ți împrumute unul mare, o întărită Kristla.

— Asta nu se poate, se amestecă Ján, dacă înșelăm, tot noi ne alegem înșelați.

— Păi ție, oricun, tot n-o să-ți aducă sfîntul Niculae decît un măturoi, îl necăji Kristla.

— Lasă că știe sfîntul Niculae că bunicuța mai are încă măturoiul de anul trecut : l-a păstrat, măcar că nu ne bate niciodată, spuse Ján ; bunicuța însă adăugă încet că de multe ori Jenik ar fi meritat bătaie.

Ziua sfîntei Lucia era o zi neplăcută pentru copii. Se spunea că în noaptea aceea, o femeie albă, deșirată, despletită, Lucia însăși, umbla prin sat, colindînd pe la ferestre și copiii se îngrozeau la gîndul că o să-i înhațe dacă au fost neascultători.

— Frica îl stăpînește numai pe omul lipsit de judecată, spunea bunicuța. Bătrînei nu-i plăcea cînd copiii se speriau de ceva ; ea îi învăța să nu le fie teamă de nimic, decît de minia lui Dumnezeu ; dar iarăși nu era în stare să le scoată din cap vreo superstiție, așa cum făcea întotdeauna tată, cînd copiii începeau să-i repete poveștile cu stăpînii apelor, cu licuricii, sau cu bărbații de foc care uneori se rostogoleau în fața omului ca niște tăvălugi de paie, și încă omul trebuia să le mulțumească frumos... și alte prăpăstii asemănătoare. Asta bunicuța nu știa s-o facă, deoarece credința în ele era prea înrădăcinată în ea însăși. După ea toată natura era însufletită de duhuri bune și rele ; ea credea și în duhul rău al iadului pe care Dumnezeu îl trimite anume ca să-i pună la încercare pe oameni ; toate astea le credea, dar nu-i era teamă, căci purta în inimă evlavia, credința pu-

ternică și neclintită în Dumnezeu ; era sigură că în puterea lui stă întreaga lume, cerul și iadul, și că fără voința lui nu i se putea smulge omului nici un fir de păr din cap. Credința ei voia s-o împărească și în inimile copiilor. De aceea, bunicuța o ocăra pe Vorșa cînd începea să înșire în ziua sfintei Lucii născociri despre stafia albă, spunînd că Lucia are puterea să soarbă noaptea. Mai bine ca toți știa să le alunge frica flăcăul Mîla. El le întocmea de obicei băieților săniuțe, pluguri, cărucioare, sau le făcea torțe, iar băieții nici nu se clinteau de lîngă el. Cînd venea vorba de vreo sperietoare din acelea și Vilim se lipea de dînsul, Mîla spunea :

— Să nu-ți fie teamă de nimic, Vilimek, pe drac îl gonim cu crucea, iar pe strigoi cu bîta. Las' că le arătăm noi.

Curajul său le plăcea băieților și cu Mîla ar fi fost în stare să meargă oriunde, chiar și la miezul nopții ; iar bunicuța clătina din cap cu mulțumire.

— Ehei, bărbatu-i tot bărbat : degeaba, nu se po-trivește !

— Asta-i drept, spune Kristla, Jakub nu se teme nici de draci și nici de domnul administrator, care-i mai rău decît dracul.

— Ei, dar fiindcă veni vorba de domnul administrator, își aduse aminte bunicuța, spune-mi ce-ai făcut, ai nădejde să intri la curte ?

— Ba cred că n-o să iasă nimic, răspunse Mîla. Mi-au pus gînd rău din două părți și, cum în treaba asta se amestecă niște femei rele, mă tem că o să-mi facă pocinogul.

— Ei, nu mai vorbi așa, poate că pînă la urmă o să iasă bine, spuse Kristla stăpînindu-și mîhnirea.

— Asta doresc și eu, ca și tine, dar zău nu știu cum s-or isprăvi toate. Domnișara administratorului e mîniată rău pe mine că i-am făcut bucata italia-

nului. Cică și-ar fi pus ochii pe el, dar cînd doamna contesă, aflînd cele întîmplate, i-a făcut vînt țîngău-lui de pe aici, i s-au năruit domnișoarei toate planurile. Acum ea îi tot suflă administratorului la ureche să nu mă ia la castel. Asta ar fi una ; a doua e Lucia, fata primarului. I-a venit o toană, să-i fiu eu rege de „noaptea mare“, și, fiindcă nu pot să-i fac gustul și să primesc marea cinste ce-mi face, primarul o să prindă pică pe mine și cum o da Dumnezeu primăvara, parcă mă și aud cîntînd : „*Frunzuliță, frunză lată, mă înhață la armată*“, și Mîla se porni pe cîntat în gura mare. Fetele începură să cînte și ele, numai pe Kristla o podidi plînsul.

— Haide, taci, fetiço, că pînă la primăvară mai este vreme ; cine știe, ne-o ajuta Dumnezeu, o liniști bunicuța.

Stăpînindu-se, Kristla își șterse ochii de lacrimi, dar tot întristată stătea.

— Nu te mai gîndi la asta, îi dă el tătucu de rost într-un fel, spuse Mîla așezîndu-se lîngă ea.

— Da, ia gîndește-te, n-ai putea totuși să-i fii rege Luciei fără nici un fel de legămînt ? întrebă bunicuța.

— Ei, da, cum să nu se poată, bunicuțo ! și pe la noi unii flăcăi umblă pe la două sau trei fete pînă cînd își aleg una fără să mai șovăie ; fetele fac la fel. N-aș fi eu primul drăguț al Luciei și nici ultimul n-ar trebui să fiu, dar asta se face de petrecere ; încă nu s-a pomenit ca un flăcău să încînte două fete deodată, și dacă se duce ca rege cu una din ele, e ca și cînd s-ar duce la nuntă.

— 'Apoi, atunci bine faci că nu te duci, încuviință bunicuța.

— Ce i s-o fi năzărit Luciei că tocmai pe tine te vrea, de parcă n-ar mai fi destui flăcăi pe la voi, spuse cu ciudă Kristla.

— Unchiașul ar spune : gustu-i gust, nu încape vorbă lungă, rise bunicuța.

Înainte a sărbătorilor de Crăciun, firul poveștilor și al cîntecelor se mai rupea, femeilor le mergea gîndul la coptul cozonacilor, se întrebau ce fel de făină albă avea fiecare, cît unt puneau în aluat, fetele vorbeau despre „turnatul plumbului“, iar copiii se gîndeau cu bucurie la plăcinte, la lăsatul lumînărelelor pe apă, la micuțul Isus și la colinde.

XII

Intrase în obicei atît la moară, cît și la casa pădurarului și la Staré Bělídlo, că oricine le călca pragul în ziua de Ajun și de Crăciun să capete de mîncare și de băut pe săturate ; de n-ar fi venit nimeni, bunicuța s-ar fi dus să caute oaspeți la răsîntia drumului. O dulce fericire umplu inima bătrînei atunci cînd pe neașteptate sosiră înaintea Ajunului fiul ei Kașpar, împreună cu feciorul fratelui din Olešnice ! O jumătate de zi a plîns bunicuța de bucurie și în toate clipele de răgaz se repezea de la coptul cozonacilor, sus în odaie, unde cei doi oaspeți iubiți ședeau între copii ; ba voia să-și mai vadă fiul, ba să-l întrebe pe nepot ce mai face cutare sau cutare din Olešnice, iar copiilor le repetă de nenumărate ori : „Așa cum îl vedeți pe unchiul vostru Kașpar, așa a fost la chip și bunicul vostru, numai că statura n-o are ca el.“ Copiii se uitau la cei doi unchi, ba dintr-o parte, ba din alta și tare le mai plăceau amîndoi, mai cu seamă fiindcă le răspundeau cu dragoste la orice întrebare.

În fiecare an, de Ajun, copiii voiau să țină post negru ca să li se arate și lor purcelul de aur, dar niciodată n-au izbutit ; voința era tare, dar trupul prea slab. În ajunul Crăciunului fiecare primea daruri din belșug ; chiar și păsările și vitele căpătau cozonăcei, iar după cină bunicuța lua din toate mîncările cîto-bucătică, și din tot ce aduna, jumătate arunca în pîrîu, iar jumătate îngropa în livadă, sub un pom.

pentru ca astfel apa să rămână curată și sănătoasă, iar pământul să fie roditor; pe urmă strîngea toate firimiturile și le arunca „focului“, ca să nu se abată asupra casei necazul și paguba.

Îndărătul grajdului, Betka scutura 'o creangă de liliac și striga :

*„Scutură, scutură liliacul
Spune-mi, cîine, spune-mi.
Unde-i azi iubitul meu !”*

iar în odaie fetele turnau plumbul și ceara, în vreme ce copiii lăsau să plutească pe apă luminările lipite în coji de nuci.

Ján mișca pe turiș vasul, ca să se clatine apa, cojile care închipuiau corăbioarele vieții se legănau de la margine spre mijloc, iar el striga zburdînd de bucurie : „Uitați-vă, eu o să ajung departe în lume, departe !” „Ei, băiete dragă, cînd vei ajunge în riul vieții, între vîltori și stînci, cînd valurile o să-ți scuture corabia vieții, atunci îți vei aduce aminte cu dor de limanul liniștit de unde ai plecat“, își zise încet mama, tăind în două jumătăți mărul „de noroc“ al băiatului. Miezul alcătuiă o stea : trei raze erau curate, două însă erau neîmplinite, mîncate de viermi. Suspînînd mama le puse deoparte și tăie al doilea măr pentru Barunka ; văzînd iarăși steaua întunecată își zise : „Așadar, nici unul, nici altul, n-au să fie pe deplin fericiți !” Mai tăie cite un măr și pentru Vilimek și Adelka ; găsi înăuntru stelute sănătoase cu cite patru raze. „Aceștia, poate“... se gîndi mama, dar Adelka o smulse din gînduri, plîngîndu-se de corăbioara ei că nu voia să se depărteze de margine, iar luminița ei e gata-gata să se stingă.

— Păi și a mea se stinge și n-a ajuns departe, zise Vilim.

În clipa aceea cineva împinse din nou vasul ; apa se vâluri prea repede și corăbioarele ce pluteau la mijloc se cufundară.

— Sic, sic, voi o să muriți mai devreme decît noi ! strigară Adelka și Vilimek.

— Puțin ne pasă, bine că am ajuns departe, răspunse Barunka, iar Ján încuviință, dar mama se uită întristată la luminile stinse și o presimțire îi strînse inima. Se întreba dacă joaca aceasta copilărească, nevinovată, n-o fi cuprinzînd totuși o prevestire a viitorului lor !

— Ne aduce oare ceva micul Isus ? o întrebă copiii pe bunicuță, în taină, cînd ea începuse a strînge de pe masă.

— Dacă aduce sau nu, eu nu pot ști ; cînd vine, sună, o să-l auziți ! răspunse bunica.

Copiii mai mici se înghesuiră la geam, închipuindu-și că pruncul Isus trece prin dreptul ferestrelor și că așa o să-l vadă și o să-l audă.

— Cum, voi nu știți că micul Isus nu se vede și nici nu se aude ? întrebă bunicuța. Isus șade în cer pe un tron strălucitor și trimite daruri copiilor cuminți prin îngeri, care le aduc pe norișori de aur. Nu se aude nimic, decît clinchetul clopoțelului.

Copiii se uitau afară, ascultînd-o cu evlavie pe bunicuța. Deodată, pe la fereastră trecu repede o lumină strălucitoare și îndată răsună și clopoțelul. Copiii își împreunară mîinile, iar Adelka șopti încetișor : „Bunicuțo, lumina asta a fost micul Isus, nu-i așa ?” Bunicuța îi spuse că da, el a fost. În clipa aceea se ivi în ușă mama, vestindu-le copiilor că micul Isus le-a adus daruri în odaia bunicuței. Cît freamăt, cîtă bucurie, cînd văzură pomul luminat și împodobit, și sub el atîtea daruri frumoase ! Ce-i drept, bunicuța nu cunoștea obiceiul acesta ; în popor nu se făcea pom, dar îi plăcea și ei ; cu mult înaintea Crăciunului

aducea aminte să se cumpere un brad și-i ajuta fiicei la împodobirea lui. La Nisa și pretutindeni în Kladsko se ținea această datină.

— Țiți mai aduci aminte, Kašpare, cînd am fost pe acolo ? Erai băiat măricel și cuminte, îi spuse bunicuța fiului ei, și, lăsînd copiii să se bucure de daruri, se așeză alături de el, lîngă sobă.

— Cum să nu-mi aduc aminte ? Frumos obicei, și bine faci, Terezo, că vă țineți de el ; copiii adună astfel amintiri frumoase pentru mai tîrziu, cînd îi vor impresura necazurile vieții. De ziua asta tot omul își răscolește bucuros amintirile, mai cu seamă cînd cîtreieră prin străinătăți. Mie unul, dorul și amintirile mi-au ținut tovărășie mulți ani, cît am fost plecat în lume. Adeseori îmi mergea destul de bine la meșterul meu, dar întotdeauna îmi ziceam : „Mai bucuros aș șede la lîngă mama și aș mînce terci cu mîer, plăcîntuțe cu mac fierț și mazăre cu varză ; aș da pentru astea toate mîncările bune de aci.“

— Bunătățile noastre, zîmbi bunicuța dînd din cap, ai uitat însă fierțura de prune uscate.

— Știi doar bine că la asta nu mă înghesuim ; în Dobruška i se zice „muzicuță“. De altceva însă îmi aduceam mai mult aminte de Crăciun, de ceva care făcea bucuria tuturor acasă la noi.

— Știu eu la ce te gîndești : la colinda păstorului. Se cîntă și pe aici ; așteaptă puțin, că ai s-o auzi, zise bunicuța și abia isprăvi vorba cînd afară răsuna cu putere, de duduiri ferestrele, buciulul ciobanului. Mai întii buciulul melodia cîntecului ciobănesc de colindă, apoi începu să cînte : „*Sculați, sculați, tot poporul, veste bună v-aducem, că în grajd la Betleem, s-a născut Mintuitorul*“, și așa mai departe.

— Ai dreptate, Kašpare, de n-ai auzi cîntecul ăsta, nu mi-ar părea Crăciunul așa vesel, zise bunicuța, as-

cultînd bucuroasă. Apoi se duse afară și umplu cu daruri traista ciobanului.

De Sfîntul Ștefan băieții mergeau cu colindul la moară și la casa pădurarului ; dacă n-ar fi venit, mătușicăii i s-ar fi părut că s-a surpat tavanul peste dînsa și ar fi alergat ea însăși la Staré Bělídlo ca să-i cheme. Bertik și Frantik nu rămîneau nici ei pe cuptor, veneau la rîndul lor să colinde de vale.

Sărbătorile Crăciunului se sfîrșeau, dar copiii își ziceau că urmează îndată sărbătoarea Bobotezei, cînd domnul învățător vine să înscrie pe ușă numele celor trei crai și să colinde, iar după Bobotează sărbătoreau împreună cu torcătoarele „noptea lungă“. Firește, la Staré Bělídlo și la moară nu se întindea petrecerea ca în sat, unde roia tineretul. Acolo fiecare își alegea crăiasa și craiul, cîntau muzicile, se împodobeau furca de tors și se făcea un ospăț de pomină. La Staré Bělídlo se pregătea doar o cină bună, apoi se adunau torcătoarele, cîntau, mînceau și beau și, de îndată ce răsuna după ușă flașneta, în bucătărie se pornea jocul. În seara aceea veniră și Tomeș și unchiașul, și pădurarul, mai veniră și alții și dansul începu. Bucătăria avea pardoseala de cărămidă, nu tocmai potrivită pentru joc, dar fetelor nici nu le păsa, iar cele cărora le era milă de pantofi jucau desculțe.

— Ce-ai zice, bunicuță, dacă ne-am vîntura și noi puțin faldurile straielor ? își încreți hazos fața unchiașul, trecînd din odaia în care ședea la sfat bătrîni, dincoace, în bucătărie, unde printre jucători stătea și bunicuța, căci ea trebuia să vadă de copii ; drăcușorii se băgau mereu în mijlocul horei, împreună cu Sultan și Tyrl și înceureau jocul.

Elci, unchiașul dragă, au fost vremuri cînd mi mă dădeam în lături de la joc chiar de mi-ar fi fost picioarele pline de bășici cu sînge. Abia mă iveam la cîrciumă, ori vara la arie, că îndată strigau

flăcăii : „A venit Madlena, hai, hai, cîntați calamaica !¹, învîrtita !“ Și cît ai bate din palme, Madla se și învîrtea în horă. Dar acum, of, Doamne, sint ca aburul deasupra oalei !

— Da de unde, dumneata ești încă vioaie ca o prepeliță, bunicuțo ; am putea să încercăm măcar un joc, spuse unchiașul, învîrtind tabachera între degete.

— Ia să-ți aduc eu o jucătoare, unchiașule, una care știe să se învîrtă ca fusul, rîse bunicuța, și o trase de braț pe Anča Tomeș, care tocmai se ivise în spatele unchiașului și le asculta vorbele.

Tînăra nevastă îl luă pe unchiaș de mînă și-i spuse lui Kudrna să cînte la început mai domol. Kudrna, care ținea într-o mînă o bucată de turtă de mei și mușca din ea ca să-i mai treacă de urit, dădu drumul unui dans stirian și, vrînd-nevrînd, unchiașul trebui să intre în horă. Tineretul se porni să tropăie și să bată din palme, de ieșiră femeile din odaie ca să vadă ce s-a întîmplat. Cînd fură acolo, Tomeș se grăbi s-o ia la joc pe morărită ; unchiașul, care se încinsese, o pofti pe stăpîna casei, și așa au țopăit oleacă și cei bătrîni ; bunica avu apoi ce rîde de unchiaș.

Abia s-a sărbătorit „noaptea cea lungă“ și iată că se făcu ospăț la moară ; tăiaseră un porc, coceau go-goși și nu se putea să nu fie poftiți prietenii de la Staré Bělídlo și pădurarul ; unchiașul trimise sǎnii după ei. Mai tîrziu se întinse praznicul de sărbători la pădurar și în cele din urmă la familia Prošek. Și iată că într-o bună zi mai veniră și cei cu Dorota.

Împăratul Dioclețian era Vaclav al lui Kudrna, fecioara Dorota era soră-sa, Lida, iar pe cei doi curteni, pe judecător, pe gîde și ajutorii lui îi în-

chipuiau niște băieți din Žernov. Ajutorii gîdelui și curtenii duceau traistele pentru daruri. În fața casei lui Prošek se făcuse un ghețuș lung, acolo se opreau de obicei domnii actori și se dădeau puțin pe gheață. Dorota fecioara se uita la dinșii smerită, dîrdîind de frig. Ce e drept, îi îndemna să înceteze și să intre odată în casă, dar glasul ei subțirel nu se putea împotrivi atîtor glasuri de băieți și adeseori trebuia să fie martoră și la cîte-o bătaie zdravănă cu bulgări de omăt, dacă se întîmpla ca zvăpăiații să se îmbrîncească unul pe altul la alunecuş. În cele din urmă intrau în casă, unde ciinii îi primeau cu un lătrat asurzitor, copiii în schimb cu negrăită bucurie. Lîngă sobă își potriveau îmbrăcămintea și-și scoteau traistele. Cu costumele de spectacol nu-și bătuseră prea mult capul : Dorota, fecioara, purta în picioare ghețele fratelui, peste fusta ei îmbrăcase o rochie albă de postav, împrumutată de la Mančinka, la gît avea mărgele, în loc de voal se înfășurase cu broboada cea albă a mamei și peste broboadă își pusese o coroană de hîrtie. Băieții îmbrăcaseră peste haine cămăși largi¹ albe, se încinseseră în loc de brîu cu niște basmale pestrițe și în cap își pususeră coifuri de hîrtie. Dioclețian purta firește și el coroană, iar mantia regească² de pe umeri era fota înflorată a mamei, cea de duminică, pe care ea i-o împrumutase bucurioasă. Îndată ce se încălziră puțin se strînseră în mijlocul odăii și începură să joace piesa ; deși o auzeau în fiecare an, copiilor le plăcea grozav. După ce regele Dioclețian păgînul, o osîndește pe Dorota, fecioara creștină, să moară de mîna gîdelui, o iau ajutoarele lui de subsuori și o duc la locul de osîndă. Gîdele, care o așteaptă împieptoșat și cu sabia ridicată îi strigă fâlos : „Doroto, fecioaro, îngenunchază, cu sabia mea nu te speria, pleacă-ți capul voînîrește, cu iscusință (i-l voi rețea.“ Dorota, sărmana fecioară

¹ Dans național.

îngenunchează, pleacă capul și gidele îi taie de pe cap coroana, pe care ajutorii lui o ridică și o arată. Cu asta piesa se isprăvește. Toți se înclină, Dorota fecioara își pune iarăși coroana pe cap și se trage într-un colț lângă ușă.

— De-a minune, ce frumos știu jocul copiii ăștia, mai mare dragul să-i ascuți, zice Vorșa.

Bunica îi laudă și ea mult, le umple traistele din belșug cu daruri și actorii se îmbulzesc pe ușă afară. Când se îndepărtează de casă, se uită să vadă ce au căpătat; merindele, regele le împarte la toți pe loc, dar banii îi bagă în buzunar. Ca director al trupei, el singur avea acest drept, el fiind singurul care purta și cheltuielile și răspunderea. După o astfel de împărțire dreaptă actorii o porneau spre Ryznburšk. Multe zile de-a rîndul copiii lui Prošek repetau părți din declamațiunea actorilor și tăiau capul fecioarei Dorota. Numai mama nu putea pricepe cum îi poate plăcea cuiva o asemenea nerozie.

Și iată că în duminica de „lăsata secului“ sosi de la oraș o sanie frumoasă, cu zurgălăi la cai. La cea mai mică mișcare a cailor, zurgălăii sunau în curte atît de tare, încît cioara, oaspele de iarnă din pridvorul casei lui Prošek, zbură iute pe călin, iar găinile și vrăbiile se uitară uimite la perechea de cai sunători, apoi una la alta, întrebîndu-se parcă: „Ei, comedie, ce-o mai fi și asta?“ Sania venise după familia Prošek ca s-o ducă la oraș, la cumătrul Stanický care dădea de obicei o masă de lăsata secului. Bunicuța nu voia niciodată să se ducă. „Ce să caut eu acolo? zicea ea. Lăsați-mă acasă, nu mă potrivesc eu între domni.“ Soții Stanický erau oameni fără fumuri dar țineau han, la han trăgeau tot felul de oaspeți, veniți de la zeci de poște depărtare, și societatea lor nu era potrivită pentru modesta bătrînică. Când se întorceau seara acasă, copiii îi povestea

teau ce bunătați au mîncat și îi aduceau și ei cîte ceva, lăudau muzica zgomotoasă pe care au auzit-o și povestea cine mai fusese pe acolo.

— Ghici pe cine am mai văzut? o întrebă Jan.

— Ei, pe cine, mă rog? întrebă la rîndul ei bunica.

— Pe negustorul Vlach, acela care vine cu marfă pe la noi și ne dă întotdeauna smochine. Da dumneata nu l-ai fi cunoscut; nu era cu haine murdare ca atunci cînd vine la noi; era îmbrăcat ca un conte și avea lanț de aur la ceas.

— Ușor de se agonisește, tot ușor se risipește, zise bunica. Și apoi, adăugă ea, nici voi nu vă duceți între oameni în hainele în care vă tăvăliți acasă; măcar atît e dator omul și obștei și lui însuși; să umble în haine bune și curate, firește, pe cît îi stă în putință.

— Vlach trebuie să fie bogat, nu-i așa? o mai iscodeau copiii.

— Nu știu, n-am umblat în lada lui, dar se poate, că de vîndut știe să vîndă bine.

În cea din urmă zi a cișlegilor se înfățișă, cu mare tărăboi, alaiul de măști; în fruntea tuturor se afla cel ce întruhipa cișlegile; era înfășurat în tulpini înfrunzite de mazăre, ca un urs. În fiecare casă gospodinele rupeau de pe el cîte o crenguță pe care o păstrau. Crenguța aceasta, păstrată de la lăsata secului, o băgau apoi giștelor în cuibare ca să clocească mai bine.

O dată cu cișlegile s-au dus și bucuriile iernii. Bunica, torcînd harnică inul, cînta cîntecele obișnuite în post; cînd copiii se așezau lângă dînsa, le povestea despre viața lui Isus, și în cea dintîi duminică de post îmbrăca haina de doliu. Zilele se făceau mai lungi, soarele trimitea raze mai aprinse și vîntul călduț mistuia zăpada de pe coastă. Găinile cotco-

dăceau iarăși vesele în băătăură, gospodinele, cînd se adunau, vorbeau de clocitul ouălor, de semănatul inului, gospodarii pregăteau plugurile și grăpile. Pădurarul, cînd voia să vină din pădure la Staré Bělídlo, nu mai putea trece de-a dreptul peste rîu : gheața crăpa și încetul cu încetul, bucată cu bucată, își lua rămas bun, așa cum spunea unchiașul cînd se ducea dimineața să se mai uite pe la stăvilă și se mai oprea în pridvorul casei lui Prošek ca s-o vadă pe bunicuța.

A trecut săptămîna brînzei ; au trecut și primele trei săptămîni din post ; a cincea duminică, duminica-moșii, era pentru copii zi de mare bucurie : „Astăzi scoatem moartea afară din sat !“, zbieau ei, iar fetele adăugau mîndre : „Astăzi umblăm cu colinda noastră !“ Bunicuța îi pregătise Adela o sorcovă din găoci de ou vopsite ; le adunase ea mai de mult și le înșirase pe panglici roșii, ca să fie sorcova veselă. Cu pregătirile de colind se începea petrecerea. Îndată după-amiază toate fetele se adunară la moară, ca s-o gătească pe „cucoana moarte“. Cîlca plămui o făptură dintr-un șomoioc de paie și fiecare din fete dădu cîte ceva pentru îmbrăcăminte ; cu cît o făceau pe cucoana moarte mai frumoasă, cu atît și fala colindului era mai mare. După ce au mai împopoțonat-o cu panglici și pălărie, două fete o luară de subsuori, celelalte se înșiruiră perechi-perechi în urmă și începură să cînte, învîrtind din sorcove : „*Moartea o scoatem din sat afară, vară nouă intră-n țară*“, și porniră cu căruța de la moară spre iaz. Cei mai în vîrstă se țineau după ele, mai de departe, băieții însă săreau cu topăieli caraghioase în jurul lor, vrînd să-i smulgă „Mařenkai“ pălăria ; fetele o păzeau însă. Ajungînd la stăvilă, dezbrăcară în grabă moartea și chiuind aruncară legătura de paie în apă ; după aceea, băieții și fetele se adu-

nară laolaltă și începură să cînte cu toții : „*Moartea pe apă se duce, vară nouă intră-n sat, din belșug ea ne aduce ouă roșii, cozonac*“. Apoi fetele începeau tărăgănat, numai ele singure : „*Vară, vară, vară, unde ai fost ? Atîta vreme ai lipsit din satul nostru. Vară, la fîntînă, și-a spălat mîinile, și-a spălat picioarele... Dă, Doamne, vară, ca să poată înflori viorelele, lăcrămioarele...*“ Și după vîersul lor dulce se porneau să răcnească băieții : „*Sfînte Petre cel din Roma, ascultă-ne ce te rugăm, trimite-ne un butoi de vin, să bem, să ne veselim, pe Domnul să-l cinstim*.“

— Hai, colindătorilor, veniți înăuntru, strigă doamna Prošek, auzindu-i din pridvor ; hai, intrați ; vin nu vă dau, dar ceva tot s-o găsi ca să vă veseliți. Liota gălăgioasă umplu odaia și Kristla cu fetițele casei se țineau după fetele celelalte, veselindu-se și cîntind laolaltă cu ele.

În duminica Floriilor, Barunka alergă de dimineață la pîriu să rupă mîișoare : înfloreau întotdeauna „de parcă ar fi știut că în ziua aceea era nevoie de ele“, își spunea fetița. Cînd se duse cu bunicuța la biserică, la liturghie, fiecare ducea cîte o mînă de mîișoare pentru sfințit. În mîncarea din săptămîna mare, bunicuța, isprăvind tot ce avusese de tors, urcă iarăși roata în pod. Adela plesni din palme.

— Uuu ! iar o duce în pod. Bunicuța o să toarcă iarăși cu fusul !

— Dacă vrea Dumnezeu, la iarnă o coborîm din nou, murmură bunicuța.

În joia verde, copiii știau că de dimineață nu vor mîncă nimic decît colăcei cu miere. La Staré Bělídlo nu erau albine, dar unchiașul trimitea faguri, ori de cîte ori trebuia printre stupi. Unchiașul era prisăcar și avea stupărie bogată ; făgăduise și familiei Prošek că le va da un roi cînd o izbuti să-l prindă, căci nu o dată o auzise pe bunicuța că nimic nu

și-ar dori mai mult decât să aibă pe lingă casă măcar un stup, că parcă i se mai veselește inima omului când vede cum zboară albinele, bîzîind după flori, cum intră și ies din stup, și cu cîtă rîvnă muncese, cît îi ziuca de mare.

— Barunka, scoală, acușica răsare soarele ! așa își trezi bunicuța nepoata în dimineța vinerii mari, atingînd-o încetișor pe frunte. Barunka avea somnul ușor și se trezi numaidecît ; văzînd-o pe bunicuța lingă pat, își aminti că o rugase de cu seară să o trezească pentru rugăciunea de dimineată de pe cîmp. Sări repede din așternut, își puse rochița și basmauă și se duse cu bunicuța, care le trezi apoi pe Vorșa și Betka. „Pe copii îi lăsăm să doarmă, ei nu pricep încă treburile astea ; ne vom ruga noi și pentru ei“, spuse ea. De îndată ce scîrții ușa din tindă, în curte începu ca de obicei freamătul pășărilor și vitelor, iar cîinii zvicniră din coteț. Bunicuța îi împinse cu blîndețe la o parte, iar pe celelalte vietăți care așteptau de mîncare, căută să le îmbune :

— Aveți răbdare pînă ne închinăm.

Îndemnată de bunicuță, Barunka se spală pe față în pîrîiaș, apoi se urcară amîndouă sus pe clina dealului ca să se roage : de nouă ori trebuiau să repete *Tatăl nostru* și *Ave Maria*, pentru ca Dumnezeu să le hărăzească tot anul curătenia corpului, așa era obiceiul. Bătrînica ingenunche, își împreună apăsător mîinile zbîrcite pe piept și ochii ei blajini se îndreptară cu credință spre geana de jar a dealului care vestea răsăritul soarelui. Barunka stătea în genunchi lingă dînsa, cu fețișoara ei proaspătă, rumenă ca un boboc de trandafir. O bucată de vreme se rugă și ea cu evlavie, pe urmă însă, ochișorii ei limpezi și veseli se întoarseră de la răsărit spre pădure și priviră peste pajiști și dealuri pînă la rîu. Valurile tul-

buri pluteau domol, tîrînd încă în albia îngustă sloiuri de gheață ; în văile dintre dealuri se mai vedeau petice albe de omăt, dar pe ici, pe colo, începuse să dea colț iarba, înfloreau în pîlcuri năstureii timpurii, pomii și tufișurile începeau să înmugurească ; natura se trezea la viață nouă. Roșeața din faptul zorilor se împrăștiase pe cer, de după munți împungeau acele razelor aurii, care se înălțau mereu mai sus, poleind creștetul copacilor, pînă cînd soarele se arătă în toată falnica lui măreție, revărsîndu-și lumina orbitor de albă peste toată coasta, în timp ce povîrnișul celălalt mai zăcea încă în semi-întuneric. Dincolo de stăvilă pîcla nopții se lăsase tot mai jos ; peste scamele pîclei se vedea deasupra ferestraelor, unde stăteau ingenuncheate pe culme femeile din casa paznicului.

— Uită-te, bunicuțo, ce frumos răsare soarele, spuse Barunka, cufundată toată în admirația luminii cerești ; ce bine ar fi dacă am sta acum ingenuncheate pe Sněžka, sus, în vîrf !

— Ca să-i trimiți o rugă fierbinte lui Dumnezeu, găsești loc oriunde ; pămîntul Domnului e frumos pretutindeni, îi răspunse bunicuța, făcîndu-și cruce și sculîndu-se de jos.

Cînd ridicară privirile zăriră pe muchea dealului, deasupra lor, pe Viktorka, rezemată de un copac. Părul încilcit, umezit de rouă, îi atîrna în lațe pe obraji, rochia mototolită îi era desfăcută la gît, ochii negri, aprinși de un foc sălbatic priveau ațîntiți în soare, iar în mînă ținea o floare de ciuboțica cucului. Părea că n-o văzuse pe bunicuță.

— Prin ce fînduri de pădure o mai fi cutreierat, sărmana de ea, spuse bunicuța oftînd cu milă.

— Dar ia te uită : unde o fi găsit acum ciuboțica cucului ?

— Cine știe unde în adîncul pădurii ; bate nenorocita hai-hui fiecare colțșor.

— Vreau s-o rog să mi-o dea ! spuse fetița și numaidecît alergă pe coastă pînă sus ; văzînd-o că vine, Viktorka se trezi din gîndurile ei și se răsuci pe loc, gata s-o tulsească. Dar cînd Barunka strigă : „Te rog, Viktorka, dă-mi mie florica ta“, ea rămase pe loc și cu privirea lăsată în jos îi întinse fetei floarea. Apoi zîcni deodată și ca o săgeată zbură pe coastă în jos. Barunka alergă și ea spre bunicuța.

— De mult n-a mai venit după merinde, își aminti bunicuța.

— Ba a fost, spuse Barunka, ieri cînd te-ai dus la biserică, a venit ; mămica i-a dat o piine și cîțiva colăcei.

— Se apropie vara și o s-o ducă iarăși mai bine, sărmana ; dar Dumnezeu știe dacă suferă, parcă nici n-ar avea simțuri. Toată iarna a umblat numai într-o haină subțire și desculță ; în urma ei rămîneau pe zăpadă dire roșii de sînge și ea, parcă n-ar fi durut-o nimic. Nevasta pădurarului i-ar da din toată inima, în fiecare zi, o fiertură caldă, să se sature, dar ea nu primește nimic, doar cîte o bucățică de plăcintă. Nefericită făptură !

— Poate că nu i-o fi frig în peșteră, bunicuțe ; altfel s-ar duce altundeva ; de cîte ori n-am rugat-o eu să rămînă la noi !

— Pădurarul spunea că în hrubele de sub pămînt, e cald iarna ; și fiindcă Viktorka n-a mai intrat de mult într-o odaie încălzită, nu simte frigul cum îl simțim noi. Așa le rînduiește Dumnezeu pe toate ; trimite îngeri păzitori copiilor ca să-i ferească de rele ; Viktorka e și ea ca un copil sărman, spuse bunicuța, intrînd în casă.

Cînd suna de rugăciune dimineata și la amiază în clopotnița de deasupra capelei, ridicată sus pe

dealul Žernovului, se auzea în întreaga împrejurime. În ziua aceea însă, Jân și Vilim se jucau în livadă cu zbirniitori și făceau o larmă de te-asurzea, speriaseră pînă și vrăbiile de pe acoperiș. După prînz, bunica se duse cu copiii în orașel, ca să se închine, după datină, la mormîntul Mîntuitorului. În drum se opriră s-o ia pe mătușica cu Mančinka. Mătușicăi îi plăcea totdeauna să o ducă pe bunicuța în cămară ca să-i arate ce pregătise de Paști ; coșul plin cu ouă roșii pentru colindători, un șir întreg de cozonaci rumeni, frumos crescuți, și un miel gras gata de fript. Le dădea copiilor cîte o plăcintă, dar bunicuței nu, știa că bătrînica nu ia nimic în gură de la prînzul din joia mare pînă simbătă seara, după Înviere. Și mătușica postea în vinerea mare, dar nu ținea post negru, ca bunica ; zicea că n-ar putea răbda de foame și de sete. „Fiecare după cugetul lui, mătușică dragă ; eu socotesc că dacă e vorba de post, apoi post să fie !“ Bunicuța privea tot ce pregătise morărița cea meșteră și lăuda cu vorbe frumoase vrednicia gospodînei. „Noi ne apucăm mîine să coacem, adăugă ea ; totul e pregătit ; ziua de astăzi o las să fie numai zi de rugăciune.“ Așa era obiceiul în casa lui Prošek, de cînd cuvîntul bunicuței avea înțîietate.

În simbăta mare, la Staré Bělídlo vînzoleala începea dis-de-dimineată și se pornea o hărmălaie ca la bilci ; în odaie, în bucătărie, în curte, la cuptor, pretutindenise foiau femeile, mîinile vrednice nu mai aveau răgaz și oricăreia dintre ele i s-ar fi adresat copiii cu ale lor, fiecare se plîngea că nu mai știe unde-i stă capul ; chiar și Barunka se hărniciise într-atîta, încît uita mereu de-o treabă și se apuca de alta. În schimb, către seară, toate erau gata, în casă se făcu rînduială și bunicuța, împreună cu Barunka și cu mama, se duseră la slujba Învierii. Cînd mai apoi,

în biserica luminată, ticsită de credincioși, răsună puternic și măreț din toate glasurile : „Cristos a înviat din morți !“, fata se simți cuprinsă de o emoție nemaîncercată, pieptul parcă neîncăpător îi zvîcnea, ceva o îndemna să iasă afară, ca să poată da frîu liber negrăitei bucurii care-i clocotea în suflet. Toată seară se simți neobișnuit de bine și, cînd bunicuța îi dădu „noapte bună“, ea o apucă de gît și izbucni în plîns.

— Ce este, de ce plîngi, ai vreo supărare ? o întrebă bunica.

— Da de unde, bunicuțo, simt în mine o bucurie mare, atît de mare, că mă face să plîng, răspunse copila. Bătrîna se plecă, își sărută nepoțica pe frunte și îi mîngîie ușor obrazul, fără să rostească nici un cuvînt. O cunoștea bine pe Barunka ei !

De Paști bunicuța luă cu dînsa la biserică un cozonac, vin și ouă, ca să le dea la sfințit. Cînd aduse acasă cele sfințite, le tăie și toți ai casei căpătară cîte o părticică din toate. Și păsărilor și vitelor li se dădea de Paști puțin cozonac și ou sfințit, „ca să tragă la casă și să dea belșug“, după cum spunea bunicuța.

Ziua de luni, însă, era o zi rea pentru femei ; umblau bărbații cu colinda și sorcoveau fetele cu un mănunchi de mlădițe tari. Abia apucau dimineța ai lui Prošek să se scoale și să se îmbrace, că și răsunau glasuri de după ușa : „Sînt un mic colindător...“ și cineva bătea în ușă. Betka se ducea să deschidă, însă crăpa ușa cu grijă ca nu cumva să fie niște afurisiți de băieți ; dar bineînțeles nimeni dintre cunoscuți nu se lăsa pînă nu le sorcovea cu crenguțele. Cel dintîi veni în ziua aceea unchiașul, mai harnic ca toți. Intră smerit ca un sfînt, spunînd că venise să ureze gazdelor „sărbători fericite și vesele“, dar sub haină ținea ascunsă o sorcovă de mlădițe de

salcie. O scoase pe neașteptate, încrêțindu-și caraghios fața ca de obicei și începu să croiască femeile. Nu iertă pe nici una, nici pe doamna Tereza, nici pe Adelka ; pînă și pe bunicuța o croi peste falduri „ca să n-o piște vara puricii“, adăugă el zîbind. Și ca orice alt colindător, căpătă și unchiașul un oușor și un merișor.

— Dar vouă, băieților, cum v-a mers cu colindu ! ? întrebă unchiașul pe băieți.

— Of, năzdrăvanii ! se plînsese Barunka, altă dată la ceasul de sculare nu se îndură să se dea jos din pat, iar astăzi abia m-am trezit și hop și ei în odaie să mă croiască ! Unchiașul și băieții rideau de ea de se prăpădeau.

Veni și pădurarul să colinde de vale ; veniră și Mila și Tomeș ; toată ziua n-a fost liniște, iar fetele, de îndată ce zăreau la ușă un băiat, își ascundeau brațele goale sub șorturi.

Primăvara înainta cu iuteală; oamenii începuseră munca la cîmp; sus pe coastă se încălzeau la soare șopirlele și șerpui, de se speriau întotdeauna copiii, cînd se urcau pe colnicul de deasupra castelului, ca să caute viorele și lăcrămioare. Bunicuța le spunea însă că n-au de ce să se teamă, fiindcă pînă la Sfîntul Chcorghe nici o lighioană nu e veninoasă și poți s-o iei și în mînă: „Numai cînd soarele s-a înfierbîntat, atunci se umplu ele de venin!” adăuga ea. În lunca de dincolo de iaz înflorea ochiul boului și curpenița; coasta era albăstrită de toporașii înfloriți și poleită de luciul auriu al floarei de ciuboțica cucului. Copiii culegeau frunze tinere de ștevie pentru borș, aduceau urzici bobocilor de gîscă, iar bunicuța, ori de cîte ori intra în grajd, îi făgăduia Tărcatei că va merge curînd la pășune. Copacii se înveșmîntau repede, tîntarii se jucau veseli în aer, ciocîrlia se înălța sus de tot în văzduh; copiii îi auzeau cîntul, dar arareori o zăreau și pe micuța cîntăreață; ascultau și cucul și atunci strigau spre pădure: „Spune, cucule, vom trăi mulți ani?” Cîteodată cucul răspundea, alteori însă nu, și Adelka se supăra pe el „că dinadins nu vrea să cînte”. Băietii o învățară pe Adelka să facă o tilincă din crenuțe de salcie; tilinca însă nu voia să cînte și ei socotiră că de vină era nepriceperea fetiței la descîntat. „Voi, fetelor, nici măcar o tilincă nu știți să faceți!” rîdea Ján de ele.

— Pentru că nu-i treaba noastră! Nici tu nu te-ai pricepe să faci o găteală ca asta! îl înfruntă Barunka, arătînd fraților o pălărioară din frunze de arin, împodobită cu năsturei, prinsă toată numai în ace de brad.

— Pff! mare greutate! zise băiatul, dînd semeț capul pe spate.

— Pentru mine nu, dar pentru tine ar fi! rîse Barunka, ducîndu-se să mai aducă frunze ca să facă și o rochie de păpușă pe lîngă pălăriuță și să facă și păpușa cu trupul din bețișoare de soc.

Ján luă apoi o crenguță de salcie, o așeză pe genunchi și spunîndu-i Adelkăi: „Acum ascultă și privește cum fac eu”, începu să ciocănească și să descînte:

*„Desfă-te, tilincă, dacă nu te-i desfăce
Am să mă jeluiesc domnului conte și bună pace!
El o să-ți dea o lovitură, e voinic ca un taur,
De-o să zbori pînă la steaua de aur!
Nu, nu, nu, desfă-te! Înfig în tine cuțitul,
Înfig briceagul și-am să-ți scot măduvioara;
Îți pun un dopșor și-ai să cînti ca privighetoarea.”*

Tilinca era gata, bine desfăcută, descîntată și cînta frumos. Vilím socoti însă că-i mai lipsește mult pînă să cînte tot așa de frumos cum cîntă fluierul ciobănesc al lui Vaclav. De la o vreme i se urî să mai descînte tilinci; își făcu din nuiele un cărucior, se înhămă și începu să zburde prin luncă în sus și-n jos, cîu cîinii după el.

Barunka, întinzîndu-i Adelkăi păpușa gata făcută, îi spuse:

— Ia-o, dar învață și tu să faci păpuși; n-o să ai cu cine să te joci cînd noi vom începe să umblăm la școală. Ai să rămii singură acasă.

— O să fie bunicuța, răspunse fetița, pe fața căreia se citea că singurătatea nu-i era pe plac, dar, dacă-i rămânea bunicuța, nu-i mai păsa de nimic.

În clipa aceea se apropie de ei morarul și întin-zîndu-i Barunkăi o scrisoare, zise :

— Dă fuga cu ea la mămica, spune-i că ucenicul meu a fost în oraș și i-au dat-o cei de la poștă.

— E de la tata ! strigară copiii, alergînd spre casă. Citind scrisoarea, doamnei Prošek i se înveseli fața ; după ce isprăvi de citit le dădu tuturor de veste că tata va veni pe la jumătatea lunii mai, împreună cu doamna contesă.

— De cîte ori o să mai dormim pînă atunci ? întrebă Adelka.

— Cam de vreo patruzeci de ori, socoti Barunka.

— Vai, da mult mai e, se posomori fetița.

— Știi ceva ? chibzui Vilim ; eu o să trag pe ușă patruzeci de liniuțe și în fiecare dimineată cînd mă scol, șterg una.

— Așa să faci, că atunci o să treacă vremea mai repede, rîse mama.

Venind de la iaz, morarul se opri pe la ei. Pe față i se citea îngrijorarea ; nu se strîmba și nici nu făcea cu ochiul ; tabachera o ținea în mînă, dar n-o învîrtea ; din cînd în cînd doar, bătea darabana pe capac.

— Ați aflat noutatea, oameni buni ? zise el intrînd în odaie.

— Care ? Ce s-a întîmplat ? întrebă într-un glas bunicuța și doamna Tereza, văzîndu-l pe unchiaș altfel decît era de obicei.

— Vine apa de la munte !

— Păzește-ne, Doamne, să nu fie iute și rea ! se închină bunica, speriată.

— Tocmai de asta mi-e teamă, zise morarul ; de mai multe zile încoace au tot bătut vînturile la

amiază ; au căzut pe urmă ploi mari în munți și după cum povestesc cei de pe acolo, veniți la măcinat, cîcă toate pîraiele s-au revărsat și zăpada mare de pe vîrfuri se topește văzînd cu ochii. Mi-e teamă că anul ăsta o s-o pățim rău. Mă duc iute la moară să strîngem repede toate din calea oaspelui nepoftit. V-aș da sfat și vouă să vă pregătiți : paza bună trece primejdia rea. După-amiază vin iarăși să ne sfătuim. Urmăriți creșterea apei ; iar tu, turturico, să nu te duci pe la rîu ! adăugă unchiașul ciupînd-o pe Adelka de obraz ; după aceea ieși din casă.

Bunica se duse pînă la stăvilar. De o parte și de alta a rîului se ridicau zăgazurile durate din trunchiuri groase de stejar ; între ele creșteau ferigi. Cercetînd pereții zăgazurilor, bunicuța își dădu seama că apa crescuse ; tufele de ferigă rămăseseră sub apă. Puhoiul murdar al rîului ducea peste stăvilar bucăți de lemne, brazde de iarbă și crengi de copaci. Bunicuța se întoarse acasă încrîncenată de grijă. Se întîmpla de multe ori să se îngîrămădească primăvara sloiuri la stăvilar ; atunci rîul trecea în puhoi peste scoc, se revărsa, îneca și casa ; întotdeauna cînd gheața începea să se spargă, în sufletele tuturor domnea teama ; cei de la moară stăteau neîncetat de strajă, ca să preîntîmpine primejdia și la ei și la vecini ; sfărîmau atunci sloiurile de gheață, care se îngîrămădeau ca niște munți, și le făceau să lunece treptat cu valul. Dar împotriva puhoiului de apă de la munte nu încăpea apărare. Năvălea vijelios din munți, se năpustea ca un cal năvăș, tirind cu sine tot ce-i stătea în cale ; spărgea stavile, rodea maluri, smulgea pomi, doboră case — și toate cu atîta iuțelă, că oamenii nici nu apucau să chibzuiască ce ar fi de făcut. Bunicuța, pe care o lovise o dată o nenorocire ca asta, de cum se întoarse acasă dădu povață să se facă pregătiri pentru stringerea

lucrurilor din odăi ca să fie urcate în pod ; ceea ce se și făcu numaidecît. Între timp sosi și pădurarul ; umblînd prin pădure prin preajma ferestrelor, auzise că vine apa mare. Urmări și el cu inima strînsă creșterea apei și gîndindu-se ce ajutor ar putea să dea, spuse :

— Copiii au să vă încurce, iar dacă lucrurile s-ar înrăutăți, ce v-ați face cu ei ? Mai bine să-i iau cu mine sus.

Tereza și bunicuța primiră cu bucurie propunerea lui. În aceeași zi, la Staré Bělídlo s-au strîns și s-au cîrat lucrurile în pod, păsările au fost mutate în poiata de pe coastă. Tărcata fu dusă o dată cu copiii la pădurar.

— Ei, acum, duceți-vă și voi după copii, ca să nu aibă femeia aceea toate în grija ei, le spuse bunicuța fiicei sale și Betkăi, după ce toate au fost rostuite în casă. Eu rămîn aici cu Vorșa. Dacă o intra apa în casă, ne-om sui în pod ; s-o îndura Dumnezeu să nu fie chiar așa de rău, ca să ne ia cu casă cu tot ; aici panta nu-i ca la moară ; acolo stau mai prost, bieții de ei.

Multă vreme doamna Prošek nu voi să îngăduie ca mamă-sa să rămînă singură acasă, dar văzînd că nu poate s-o înduplece, fu nevoită să plece fără ea.

— Să nu ne fugă cîinii, mai aminti, părăsind casa.

— De asta să nu-ți fie teamă, cîinii știu bine unde să-și caute adăpost și nu se despart ei de noi cu una, cu două.

Într-adevăr, Sultan și Tyrl se țineau scai după bunicuța și, cînd ea se așeză cu fusul de tors lîngă fereastra prin care se vedea riul, amîndoi se tolăniră la picioarele ei ; Vorșa, deprinsă să muncească tot timpul, să rînduiască, să spele și să măture, se apucă să deretice prin cotețele goale, numai ca să facă

ceva, nedîndu-i prin minte că peste un ceas vor fi poate pline cu apă și mil.

Se lăsă amurgul ; apa creștea tot mai mult ; albia scocului abia o mai cuprindea ; lunca de dincolo de stăvilă era toată sub apă, și pe unde sălciile nu astupau vederea, bunicuța vedea pe fereastră legănatul valurilor, deși casa era în vale și malul riului înalt. Puse fusul deoparte, își împreună mîinile și începu să se roage ; Vorșa intră și ea fuga în odaie.

— Apa vuieste, vîjiie, te apucă groaza s-o auzi ; dobitoacele, parcă ar fi simțit că se întîmplă ceva, s-au ascuns, nici măcar o vrabie nu se vede, spuse ea înspăimîntată și ștergea în același timp praful de pe lavița de lîngă fereastră.

În clipa aceea se auzi un tropot de cal ; pe drumul dinspre iaz gonea un călăreț ; se opri în fața casei și după ce strigă „Oameni buni, păziți-vă, fugiți, vine apa mare !“, o porni mai departe în galop de-a lungul malului, spre moară, și de la moară în orășel.

— Dumnezeu cu noi ; sus la munte e rău de tot ; ne-au dat de veste, spuse bunicuța, pîlînd. Cu toate acestea găsi puterea s-o îmbrățișeze pe Vorșa ca să n-o cuprindă teama ; se mai duse o dată să vadă dacă toate erau puse la adăpost și dacă apa mai creștea. La rîu, dădu de unchiaș. Purta cizme înalte pînă peste genunchi ; îi arătă bunicuței că apa începuse să se reverse și din rîu și din scocuri. Veniră și Mila și Kudrna să-i dea o mînă de ajutor bunicuței și ca să n-o lase singură, dar ea îl trimise pe Kudrna acasă.

— Dumneata ai copii ; de s-ar întîmpla vreo nenorocire, m-ar chinui musturarea de cuget. Dacă e vorba să rămînă careva cu noi, apoi să rămînă Jakub, la cîrciumă Kristla n-are nevoie de ajutor,

acolo n-au de ce să le fie teamă, cel mult dacă le-o pătrunde apa în grajd.

Se despărțiră. Către miezul nopții toată casa era înconjurată de apă. Pe dealul Žernovului umbrau oamenii cu facile; pădurarul coborî și el pe coastă pînă în apropierea casei. Încredințat că bunicuța nu doarme, strigă și fluieră, vrînd să afle ce se mai întîmplă pe acolo. Jakub îi răspunse de la fereastra odăii că stă el de veghe și doamna Prošek să nu aibă nici o grijă de mama ei; auzind așa, pădurarul plecă. Abia spre dimineață s-a putut vedea că vîl-ceaua întreagă era cuprinsă de ape semănînd cu un lac. În odaie au trebuit să așeze scînduri pentru trecere, iar Mîla, cu greu putea să ajungă pe coastă ca să vadă de păsări; apa năvălea cu atîta putere, încît te mirai cum de nu-i frîngea picioarele. Peste zi, cei plecați la casa pădurarului se arătară toți pe coastă. Veneau îngrijorați să vadă ce se mai întîmplă în vale. Copiii, văzînd casa în apă și pe bunicuța pășind greu pe scîndurile de trecere, se porniră să plîngă și să țipe și abia-abia i-au putut potoli. Cîinii scosese capetele pe ferestrele podului și, cînd Jan îi strigă pe nume, începură să latre și să urle, gata să sară jos, dacă Mîla nu i-ar fi ținut cu șila. Veni și Kudrna și povesti despre prăpădul pe care-l făcuse apa mai la vale. La Žlice spuneau oamenii că ar fi luat valul două case, în a doua se află o femeie bătrînă care, după alarma vestitorului, nu părăsise casa numai decît, zăbovise pînă a fost prea tîrziu. Poduri, podețe, copaci, pe toate le-a luat apa — într-un cuvînt, puhoiul tîrîște tot ce-i stă în cale. La moară cică s-ar fi urcat oamenii în odăile de sus. Kristla veni să vadă dacă n-ar fi chip să aducă celor ce sufereau de pe urma inundațiilor mîncare caldă; dar nu era cu putință; și cînd viteazul Mîla încercă totuși să străbată pînă la ea, fata își împreună mîi-

nile rugîndu-l să rămînă unde se află. Două zile încheiate spaima cutremură ținutul; abia a treia zi apa începu să scadă.

Ce mai strigăte de mirare au scos copiii, cînd s-au întors de la pădurar! Grădinița era înecată, în livadă zăceau grămezi de nămol, din loc în loc se vedeau niște hîrtoape adînci, sălcile și arinii stăteau pînă la jumătate în noroi. Podișca era ruptă, grajdurile surpate, iar cotețele de ciini le luase apa cu totul. Băieții și Adelka se duseră să se uite în spațele casei. Creșteau acolo niște puieti pe care-i aduseseră cu un an în urmă din pădure și bunicuța îi sădise cu mîna ei; mesteceni pentru fete, molifți pentru băieți. Îi găsiră pe toți nevătămați. Sub păr își încropiseră copiii o gospodărie mică: o căsuță în jurul căreia închipuiseră o grădiniță cu gard, apoi scobiseră un șanțuleț cu moriști înfipite pe fund. Cînd ploua, moriștile se învîrteau și șanțulețele se umpleau cu apă. Mai rostuiseră acolo și un cuptor în care Adelka băga plăcinte și cozonaci frămîntați din lut. Vai, nici urmă nu mai rămăsese din micuța gospodărie! „Ce copii sînteți! zîmbi bunicuța, auzindu-i cum se mîhneau din pricina asta. Cum v-ați putut închipui că jucăria voastră are să țină piept puhoiului turbat care a tîrît cu el copaci bătrîni și case trainice!“

Curînd-curînd, soarele a zbicit țarinile, luncile și drumurile, vîntul a împrăștiat movilele de nămol, iarba a înverzit și mai proaspătă, s-au dres și stricăciunile; puține amintiri au mai rămas în vîzul ochilor de pe urma potopului; oamenii însă au pomînit de el multă vreme, înflorînd istorisirile.

Iată că sosiră și rîndunelele la cuiburi; copiii le primiră cu strigăte de bucurie, gîndindu-se fericiți că în curînd avea să sosească domnul Beyer ca să vegheze trecerea plutelor pe rîu, iar după el va veni

acasă și tata. În seara de Sfinții Filip și Iacob, după ce făcuse cîte trei cruci pe toate ușile, la casă pe din-afară, la grajd și la poiată înăuntru, cu creta de la Bobotează, bunicuța se urcă împreună cu copiii pe dealul pleșuv de la castel. Băieții duceau pe umeri măturoaie vechi. Sus pe deal se și aflau Kristla, Mîla, Mančinka și toată droaia de tineret de la curte și de la moară. Vaclav al lui Kudrna și frățiorii lui îi ajutau lui Mîla să smolească măturoaiele, iar ceilalți înjghebau un rug de lemne și vreascuri, ca să aprindă focul. Era o noapte minunată; un vîntuleț cald plutea pe lanuri, unduia semănăturile verzi și răspindea peste toată coasta mireasma florilor din parc și din livadă. Din pădure răzbea strigătul bufnițelor, în plopul înalt de la marginea drumului flui-era mierla, iar din tufele parcului se ridicau pînă în înaltul cerului, desfășînd auzul, trilurile privighetorii. Deodată, de pe dealul de la Žlice țîșni o fiacără, o clipă după aceea pe culmea de la Žernov și pe colnicele înconjurătoare începură să pîlpîie și să se înalțe zeci de flăcări mai mici și mai mari. Se aprinseră focuri și mai departe, pe crestele de la Nachod și Nové Město; jocul luminilor începuse. Mîla apucă cel dintîi un măturoi uns cu smoală și-l azvîrli pe rug; într-o clipită luă foc. Flăcării sloboziră chiote prelungi și fiecare apucă în mîini cîte un măturoi smolit. Îl aprindeau și-l azvîrleau cu putere cît mai sus, în văzduh, strigînd: „Zboară, vrăjitoare, zboară!” Apoi se înșirară unul în urma altuia și începură să joace cu făclii aprinse; fetele se țineau toate de mîini, cîntau și se învîrteau în jurul rugului arzător; cînd rugul începu să cadă, risipiră focul și începură să sară fiecare peste el, cît putea mai departe.

— Uitați-vă la mine! Pe vrăjitoarea asta bătrînă o fac să zboare, oho, mai sus ca toate! strigă Mîla

și, apucînd un măturoi, îl azvîrli cu atîta putere încît suieră văzduhul; măturoiul zbură ca o săgeată spre cer și căzu apoi aproape de lanul verde, unde stăteau privitorii.

— Pîrîie, scorpia de vrăjitoare, nu glumă! rîdeau flăcăii, alergînd după mătura smolită care pocnea. Băieții băteau din palme, în semn de laudă pentru aruncător. Și de pe dealul Žernovului și de pe cel de la Žlice se auzeau chiote, risete și cîntece. În jurul focului se încinse o horă sălbatică; trupurile apăreau o clipă în lumină și dispăreau apoi în umbră ca niște vîluri; din cînd în cînd, din mijlocul lor era zburat în sus cîte un drăcușor. Se vedea cum se scutura în văzduh căpățîna de foc, împrăștiind o ploaie mică de scînteii, apoi cădea iarăși jos, în chiotele mulținii.

— Aoleu! Ce sus a zburat asta! strigă Mančinka, rîzînd cu degetul spre dealul Žernovului. Dar una din fetei îi trase mîna în jos, amintindu-i că nu e bine să arate spre vrăjitoare, fiindcă ar putea să-i slobodă o săgeată în degete.

Era tîrziu cînd bunicuța se întoarse cu copiii acasă.

— Bunicuțo, n-auzi nimic? șopti Barunka, oprindu-o pe bătrînica în mijlocul livezii înflorite, aproape de casă. Parcă freamătă ceva.

— Nu-i nimic, se joacă vîntul de primăvară prin lunziș, răspunse bunicuța și adăugă: vîntul ăsta e folositor.

— De ce?

— Pentru că leagănă pomii și-i apropie unul de altul. Atunci pomii înfloriți se sîrută și se îmbrățișează, și așa se zice că dau ei rod mai îmbelșugat.

— Of, ce rău îmi pare, bunicuțo, tocmai cînd încep să se coacă cireșile și fragile și o să fie pe-aici atîta veselie, noi va trebui să ședem toată ziua la școală, zise mîhnit Ján.

— Ehe, băiete, altfel nu-i chip ; nu poți rămîne acasă toată viața, nici nu poți să te joci mereu. De acum înainte încep și pentru voi griji, dar și alte bucurii.

— Eu merg cu multă bucurie la școală, zise Barunka. Numai că o să-mi fie tare dor de dumneata, bunicuțo, toată ziua n-o să te vedem.

— Și mie-mi veți lipsi, dragii mei copii, dar n-ai ce-i face ; copăcelul înflorește, copilul crește ; pomul își pierde floarea, poamele cad jos, copilul se face mare și își părăsește părinții. Toate astea, așa le vrea Dumnezeu ! Cîtă vreme pomul e sănătos, dă rod ; cînd se usucă, e tăiat și pus pe foc ; focul îl mistuie, dar cenușa lui îngrășă pămîntul din care răsar apoi alți pomi. Așa va fi și cu bunicuța voastră ; o să-și isprăvească și ea ce a avut de tors și de rostuit, apoi o veți culca pentru somnul de veci, adăugă bătrîna cu glas scăzut.

În tufărișul de la marginea grădinii începu să cînte privighetoarea ; copiii ziceau că era privighetoarea lor, căci venea în fiecare an și totdeauna, acolo își făcea cuibul. Dinspre iaz răsuna o melodie tristă ; jalnicul cîntec de leagăn al Viktorkăi. Copiii ar fi vrut să mai rămînă pe afară, bunicuța însă le dădu ghes să intre :

— Hai, hai, de miine începe școala și sculatul de vreme, haideti la culcare, să nu o supărăm pe mama, zise ea, îndemnîndu-i pe rînd să treacă pragul.

Dimineata, în vreme ce își beau laptele, mama le aminti celor trei copii care începeau școala — Adelka mai dormea încă în pătutul ei — să fie silitori, să asculte de domnul învățător, să se poarte cuviincios pe drum ; le dădu atîtea povețe bune, încît pe copii mai-mai să-i podidească plînsul. Bunica le pregătea în acest timp ceva bun, de mîncare.

— La fiecare, porția lui, spuse ea, punînd pe masă trei felii groase de pîine. Scoase apoi din buzunar trei bricege cu plăsele roșii. Uitați-vă, le zise, aveți aici fiecare cîte un briceag, sînt ale voastre și eu anume vi le-am păstrat ; tu, Jenik, de mult l-ai fi pierdut pe al tău și acum n-ai fi avut cu ce să tai pîinea, adăugă ea, apoi scobi în miezul fiecărei felii cîte o gropiță, le umplu cu unt, le astupă tot cu miezul scobit și băgă o felie în papornîța Barunkăi, iar celelalte două în ghiozdanele de piele ale băieților. Pe lingă pîine le mai adăugă și poame uscate.

După ce isprăviră de mîncat, copiii se pregătiră de plecare.

Duceți-vă cu Dumnezeu și să nu uitați ce v-am spus, le mai aminti mama din prag.

Copiii îi sărutară mîna și ochii li se umplură de lacrimi. Bunicuța nu-și luă încă ziua bună, ea îi petrecu pînă în livadă ; Sultan și Tyrl o porniră și ei în urma copiilor.

— Băieți, să ascultați de Barunka și să faceți cum vă povătuiește ea, că e cea mai mare dintre voi, le spuse bunicuța. Pe drum să nu vă țineți de șotii, ca să nu vă loviți cumva. La școală să nu ședeți de pomana, ca să nu vă pară rău mai tîrziu. Dați binețe tuturor, așa se cuvine, și să nu stați în calea căruțelor și a cailor. Tu, Vilimek, să nu mai iei în brațe cinei ; se întîmplă să fie unul rău și te-ar putea mușca. Nu vă apropiați de apă și nu beți atunci cînd sînteți înfierbîtați. Tu, Jenik, nu mîncă pîinea înainte de vreme, ca să cerșești apoi de la alții. Și acum, mergeți cu Dumnezeu ; către seară o să vă ieșim înainte cu Adelka.

— Da, bunicuțo, să nu uitați să ne păstrați prînzul, din toate felurile cîte ceva, se rugă Jân.

— Fugi de-aici, mîncăule, cum o să uităm una ca asta ? zîmbi bunicuța. Apoi binecuvîntă copiii făcînd

semnul crucii asupra lor. Cînd să se depărteze, bunicuța își mai aduse aminte de ceva : Dacă s-ar întîmpla să se iște vreo furtună, deși nu cred, să nu vă fie teamă, să vă vedeți liniștiți de drum și să vă rugați. Nu cumva să vă opriți sub vreun copac, căci trăsnetului îi place să bată în copaci. Ați înțeles ?

— Da, bunicuțo, asta ne-a spus-o și tăticu odată.

— Ei, și-acum duceți-vă cu Dumnezeu ! Spuneți-i domnului învățător multă sănătate din parte-mi !

După aceasta, bunicuța se întoarce iute, ca să nu-i vadă copiii lacrimile ce fără voie îi năvăleau în ochi. Cîinii se zbenguiau în jurul copiilor, închipuindu-și că se vor duce cu ei la plimbare, ca de obicei, dar Ján le arătă încotro le era drumul, gonindu-i înapoi. La chemarea bunicuței, cîinii se întorseră la dînsa, dar se mai uitară de cîteva ori îndărăt spre băieți, nădăduind că poate îi va striga vreunul. Se mai uită înapoi și bunicuța, și numai cînd îi văzu pe copii trecînd de podet, unde îi aștepta Mančinka, o porni și ea spre casă, fără să se mai oprească. Toată ziua a stat cam dusă pe gînduri ; umbla prin casă ca și cînd ar fi căutat pe cineva. Nici n-apucase bine să cînte de patru ori ceasul cu cuc din odaie și ea luă fusul la subsuoară, zicîndu-i Adélkai :

— Haide, fetițo, mergem înaintea școlarilor, să-i așteptăm la moară.

Lîngă statuie, sub tei, ședeau mătușica, unchiașul și cîțiva oameni care veniseră la măcinat.

— Vă duceți în întîmpinarea copiilor, nu-i așa ? le strigă mătușica de departe. Și noi am ieșit ca s-o așteptăm pe Mančia noastră. Șezi cu noi, bunicuțo !

Bătrînica se așează.

— Ce s-a mai întîmplat pe aici ? întrebă ea pe unchiaș și pe ceilalți.

— Spuneam tocmai că în săptămîna asta flăcăii trebuie să meargă la recrutare, se auzi glasul unuia dintre cei veniți la măcinat.

— Dumnezeu să le ajute, spuse cu milă bătrîna.

— Of, bunicuțo dragă, au să fie și de astă dată destule bocete ; cred că lui Míla i s-a strîns inima cît un purice, zise mătușica.

— Păi de, așa se întîmplă cînd omul e bine clădit, zise unchiașul, făcînd cu ochiul ; dacă Míla n-ar fi așa mîndrețe de flăcău, ar găsi el cum să dea cătănia la spate ; dar pîrdalnica de gelozie a Luciei primarului și răutatea domnișoarei administratorului i-au pus bețe-n roate.

Poate că tot o mai diege cumva tată-său, so-coti bunicuța ; așa mai nădăduia Jakub la Crăciun, cînd administratorul nu l-a primit în slujbă.

— Da, întări unul din măcinători, bătrînul Míla ar da el o sută sau două pentru treaba asta.

— Două sute, măi frate, e prea puțin, zise unchiașul, și atît cît ar trebui. nu poate să dea Míla ; averea lui nu e mare și sînt atîția copii pe dînsa. De bună seamă, o scăpare ar fi : s-o ia de nevastă pe Lucia primarului. Ei, dar nu vrea, nu-i pe gustul lui și împotriva gustului nu poți lupta. Știu eu ce știu : Míla, de va trebui să meargă la recrutare și ar mai avea de ales, totuși mai bucuos s-ar duce militar decît să fie ginerele primarului.

— Ei, oricum o întorci, tot rău e, scutură din cap unul din măcinători. Acela care o va lua pe Lucia nu mai trebuie să zică : „Doamne, nu mă pedepsi“, ci gata pedepsit o să fie.

— Mie mi se strînge inima pentru copila asta, Kristla, zise bunicuța. Ce-o să mai bocească, draga de ea !

— N-avem de ce-o jeli pe fată, zise unchiașul făcînd cu ochiul. O să plîngă, o să sughită, și gata. Mai rău o să fie de Jakub.

— Asta fără doar și poate ; cui nu-i place să fie ostaș, greu se deprinde ; dar pînă la urmă tot se va deprinde, ca oricare altul. Știu eu bine cum se întîmplă ; răposatul meu Jiří, Dumnezeu să-l ierte, și el a trebuit să țină piept la multe urgii ; iar eu tot pe urmele lui mergeam. Dar de noi a fost mai bine ; cu Kristla nu-i la fel. Jiří a căpătat încuviințarea să se însoare, ne-am luat și am trăit mulțumiți. Acuma însă nu se mai poate așa și nu-i de mirare că Míla se duce la oaste fără chef, iar Kristla plînge : cînd te gîndești că bieții de ei trebuie să se aștepte paisprezece ani. Dar poate tot o izbuti să scape, adăugă bătrînica și fața i se însenină deodată, căci zărise în depărtare copiii. Aceștia, vîzînd-o și ei pe bunicuța, o rupseră la fugă, ajungînd la statuie într-o clipă.

— Ia spune, Mančo, nu ți-e foame ? Își întrebă unchiașul fata, după ce ea și ceilalți copii dădură binețele cuvenite.

— Cum să nu-mi fie, tăticule, la toți ne este foame, că doar n-am prînzit, răspunse ea.

— Dar feliile de pîine cu unt, dar poamele uscate și plăcintele alea au fost apă de ploaie ? făcu unchiașul învîrtînd tabachera.

— Ei, tăticule, ce, asta se cheamă un prînz ! surise fetița.

— Și pe urmă să bați atîta amar de drum și să mai și înveți, ehe, asta îți stîrnește o foame de lup, nu-i așa, copii ? rise bunicuța și luînd fusul la subsuoră adăugă : Atunci să mergem să vă hrănesc, ca nu cumva să-mi muriți de foame.

Își dădură noapte bună. Mančinka îi mai spuse Barunkăi că a doua zi dimineața va aștepta tot pe

podeț, apoi intră fuga în moară, după mama ei. Barunka o luă pe bunicuța de mînă.

— Povestești-mi cum v-a mers, ce-ați învățat la școală și cum v-ați purtat ? întrebă bunicuța pe drum.

— Știi, bunicuțo, eu sînt monitor de bancă, se grăbi să răspundă Ján, ținînd pe dinaintea bunicuței.

— Da ce mai e și asta ? se miră bătrînica.

— Uite, bunicuțo, monitorul șade în capătul băncii, se uită la toți ceilalți din rîndul lui, și dacă unul nu-i cuminte îl înseamnă, o lămuri Barunka.

— Mie mi se pare că pe la noi i se zicea supraveghetor, dar treaba asta o făcea întotdeauna băiatul cel mai cuminte și cel mai silitor din tot rîndul de bănci ; supraveghetor nu putea fi oricine.

— Păi știi ce-a spus pizmașul cela de Toník al lui Kopřiva cînd am ieșit din școală ? se plînsese Barunka. A spus că dacă n-am fi copiii lui Prošek, nu s-ar purta așa bine cu noi domnul învățător.

— Să nu vă între în cap una ca asta, se îndirji bunicuța ; domnul învățător n-o să facă nici o deosebire cu voi ; cînd veți merita pedeapsă, o să vă pedepsească tot așa de aspru ca și pe Toník ; dar se poartă bine cu voi de altceva : ca să prețuiți cîntea ce v-o face, ca să veniți cu bucurie la școală și să liți întotdeauna cumînți. Și ce-ați învățat azi ?

— Am făcut dictando, răspunseră Barunka și băieții într-un glas.

— Asta ce mai e ?

— Domnul învățător ne citește din carte și noi scriem. Pe urmă trebuie să traducem din nemțește în cehă și din cehă în nemțește.

— Cum așa, copiii pricep toți nemțește ? se miră iarăși bunicuța, care avea pentru toate păre-

rea sa deosebită și căreia, ca și doamnei contese, îi plăcea să afle toate amănunțit.

— Da de unde, bunicuțo, nici unul nu știe nemțește; numai noi puțin, fiindcă am învățat acasă de la tată, care ne vorbește nemțește; dar asta nu face nimic, chiar dacă ei nu pricep, numai să aducă tema bine făcută, o lămură Barunka.

— Bine, dar cum o fac, dacă nu știu nici o iotă nemțește?

— Păi, trebuie s-o faci; domnul învățător îi pedepsește dacă nu-și fac temele; ori le pune semn în cartea neagră, ori îi trimite să stea la colțul rușinii, iar câteodată capătă și câteva la palmă. Astăzi a trebuit să iasă la colț și Anina a primarului, care șade lângă mine; ea stă ca pironită la dictando nemțesc. Pe la amiază, când am ieșit în curtea școlii, mi s-a plins că nu știe să-și facă tema; de frică nici n-a mâncat. I-am scris-o eu și pentru asta am căpătat de la ea două felioare de brânză.

— Nu trebuia să primești, mormăi bunicuța.

— Păi eu n-am vrut să iau, dar ea mi-a zis că mai are două felii; era atât de mulțumită că i-am scris tema încît mi-a făgăduit că o să-mi aducă în fiecare zi cîte ceva, numai s-o ajut la germană. De ce să n-o ajut, dacă pot?

— De ajutat poți s-o ajuți, dar nu trebuie să-i faci tu tema, în felul ăsta ea n-o să învețe nemțește niciodată.

— Ei, parcă trebuie să știe; germana o învățăm numai așa, fiindcă vrea domnul învățător.

— Fiindcă domnul învățător vrea să iasă ceva din voi și cu cît știți mai multe, cu atît mai ușor vă veți descurca în lume. Și limba germană e trebuincioasă; uitați-vă la mine, cît mă supără că nu pot să stau de vorbă cu tatăl vostru.

— Dar tată, pricepe tot ce-i spui și dumneata îl înțelegi pe el, măcar că nu vorbești nemțește. Pe urmă, în Żlice se vorbește numai cehește, încît Anina n-are nevoie să știe nemțește; mi-a spus că dacă ar vrea să învețe, ar pleca în Germania. Dar domnul învățător ține morțiș să învățăm. Și, zău, bunicuțo, că nimeni nu învață; mai ales la dictando nemțesc e greu; dacă ar fi în cehă, ehei, ar merge ca *Tatăl nostru*.

— Of, Doamne, voi mititeii n-aveți încă minte; dar trebuie să ascultați și să învățați toate cu trăgere de inimă... Ia spune-mi alta, au fost cuminți băieții?

Ei da, numai că Jenik, după ce a ieșit domnul învățător din clasă, a început să facă nebunii cu băieții, pînă s-au urcat cu toții pe bănci. Eu însă i-am spus...

— Ce mi-ai spus? Am încetat eu singur, cînd am auzit că vine domnul învățător.

— Frumoase lucruri aud! Ești pus să supraveghezi pe alții și cînd colo tu ești capul răutăților. Cum vine asta? zise cu dojană în glas bunicuța.

— Ei, bunicuțo, se băgă în vorbă Vilím, care pînă atunci tăcuse, avînd să-i arate Adélkai o bucată mare de lemn dulce și o cărticică aurită pe care le cumpăraseră la școală de la un băiat, pe un crețar. Ei, bunicuțo, băieții aceia de la școală sînt așa de obraznici, că te-apucă groaza. De i-ai vedea cum sar ca niște draci pe bănci, iar cînd se iau la bătaie, se încaieră și monitorii cu ei.

— Cum se poate! Și ce zice domnul învățător?

— Păi, fac așa numai atunci cînd domnul învățător iese din clasă. Cînd trebuie să se întoarcă, se reped la locurile lor, pun mîinile pe bănci și se face liniște.

— Ia te uită ștregarii! zise bunicuța.

— Ei, da nici fetele nu-s mai breze. Se joacă în clasă cu păpușile în loc să asculte lecția ; am văzut eu bine, piri Ján.

— Voi, copii, sînteți cu toții ca floricelele din grădina lui Scaraoschi ; domnul învățător va trebui să aibă o răbdare de sfînt cu voi, zise bunicuța.

Copiii îi mai povestiră multe despre școală și despre toate cîte au văzut pe drum ; pentru prima oară făcuseră singuri atîta cale și erau mîndri de independența lor, de parcă s-ar fi întors cel puțin de la graniță.

— Și unde ai pus feliile de brînză, sau le-ai mîncat ? mai întrebă bunicuța pe Barunka, vrînd să știe ce anume au mîncat copiii, căci avea grijă de sănătatea lor.

— Una am mîncat-o, răspunse fetița, a doua am vrut să mi-o las pentru acasă, dar în timp ce scriam la tablă, mi-a șterpelit-o Kopřiva din coșuleț. El stă în spatele meu. Dacă i-aș fi zis ceva, m-ar fi bătut la ieșirea din școală ; e un mare ticălos.

Bunicuța nu era mulțumită de copii, dar în sine ea își zicea : „Nici noi n-am fost mai buni !” Copiii știau bine că bunicuța le îngăduia mai multe decît mama ; mai închidea ochii la unele năzdrăvănii ale băieților și nu se răstrea prea tare nici cînd Barunka făcea vreo poznă ; de aceea i se destăinuiau mai curînd ei decît mamei, care, aspră din fire cum era, îi ținea mai din scurt.

XIV

La cîteva zile după Întîii mai, într-o joi, copiii neavînd școală îi ajutară bunicuței să stropască în grădină florile și iedera care începuse să înverzească pe zidul casei. Se duseră să ude pomișorii lor ; în joia aceea aveau mult de lucru, căci de trei zile Barunka nu-și mai îngrijise păpușile, iar băieții nu-și mai călăriseră căluții ; cărucioarele, puștile și mingile au stat și ele în timpul ăsta părăsire prin unghere. Nici în hulubărie nu fuseseră, iar pe iepurașii din casă îi hrănise în răstimp Adelka. Joia trebuiau rostuie toate.

După ce isprăvi cu stropitul, bunicuța lăsă copiii să se joace, iar ea se așeză pe scaunul acoperit de mușchi de sub liliacul înflorit și începu să toarcă ; se deprinsese să nu lenevească nici o clipă. Era tristă, nu cînta și nici nu băgă de seamă că găina cea neagră care intrase în grădină pe portița deschisă începuse să scormonească prin straturi nestingherită de nimeni. Gisca cea cenușie ciugulea iarba afară lingă gard, iar bobocii ei galbeni își vîrau capetele prin ostrețele gardului, uitîndu-se curioși în grădină. Bunicuței îi erau tare dragi acești boboci, dar acum nici nu se uita la ei. Cîndurile îi alergau în toate părțile. Venise veste de la Viena, de la Ján, că nu se mai întoarce la mijlocul lunii mai, fiindcă tînăra contesă Hortensia căzuse greu bolnavă de lingoare. Dacă-i va dăruî Dumnezeu iarăși sănătate, ș-ar putea ca doamna contesă să vină să mai vadă de moșie, dar sigur nu era nimic.

La sosirea scrisorii, pe doamna Tereza o podidise plînsul și cu ea au plîns și copiii. Vilím mai avea de șters pe ușă doar cîteva liniuțe și iată că, deodată, i s-a spulberat toată bucuria. Îi mai întrista și gîndul la buna și drăgălașa domnișoară Hortensia; deși nici nu le trecea prin minte c-ar fi în primejdie să moară, la nici o rugăciune n-au uitat să spună *Tatăl nostru* pentru însănătoșirea ei. Dar copiii, tot copii, se liniștiră curînd; doamna Tereza însă, și așa tăcută, vorbea acum și mai puțin și ori de cîte ori intra bunicuța la ea în odaie, o găsea plînsă. Atunci o îndemna să se ducă prin vecini, ca să-și mai alunge urîtul; bunicuța era îndeobște bucuroasă cînd o vedea pe Tereza plecînd, ea își dădea seama prea bine că fiicei sale i se urăște în căsuța singuratică și că duce dorul vieții zgomotoase din capitală, cu care se deprinsese de-a lungul anilor. Căsătoria o făcuse foarte fericită, dar buba era că Ján al ei trebuia să stea cea mai mare parte din an la Viena, iar ea trăia cu teamă fără el și veșnica așteptare îi împovăra inima. Să nu-și vadă ea bărbatul, și copiii tatăl, poate chiar un an întreg, era prea mult! „Viața se plătește cu viața!” ofta bunica. O dată cu Ján trebuia să vină și Johanka, a doua fiică a bunicuței; voia să-și vadă mama, să o bucure cu venirea ei și totodată să-i ceară un sfat, căci urma să se mărite. Mult se mai bucurase bunicuța la gîndul că-i vine fata, și iată că i s-a spulberat nădejdea. Pe lingă toate o mai chinuia și gîndul la recrutarea lui Míla.

Ce flăcău dintr-o bucată și cu inima deschisă era Míla, iar Kristla, bună și vrednică fată! Bunicuța îi îndrăgise pe amîndoi și dorea din toată inima să-i vadă căsătoriți. „Cînd s-au întîlnit doi care se potrivesc, Dumnezeu însuși se bucură de asemenea unire”, spunea ea. Dar o grea lovitură amenința și bucuria aceasta. De dimineată Míla se dusesese cu ceilalți flă-

căi la recrutare. Va scăpa sau nu? Toate aceste necazuri ale altora o frămîntau pe bunicuța și inima ei duioasă se mîhnea adînc.

— Aoleu, bunicuțo, uite cum scormonește găina neagră pe aici. Stai că-ți arăt eu ție, maimuțo! Hîș! se auzi glasul Barunkăi și bunicuța, ridicînd capul, văzu găina zburînd din grădină, iar în strat era răscolită o groapă.

— Ce hoțomană deșteaptă! Cum s-a furișat de n-am simțit-o! Ia grebla, Barunko, și drege stratul. Ia te uită, și giștele sînt aici! De bună seamă că mă cheamă pe mine, e timpul să se suie găinile pe prepeleag; m-au furat puțin gîndurile. Trebuie să le dau grăunțe. Zicînd aceasta, bunicuța lăsă fusul la o parte și se duse să hrănească păsările. Barunka rămase în grădiniță să dreagă stratul.

Peste puțin veni și Kristla.

— Ești singură? întrebă ea uitîndu-se peste gard.

— Haide, intră, o îndemnă Barunka, vine și bunicuța îndată, s-a dus să dea grăunțe la păsări.

— Dar mama pe unde e?

— S-a dus în oraș la o vizită; știi, măicuța plînge mereu; tăticu poate că n-o să vină de loc anul acesta; de aceea bunicuța e mai bucuroasă s-o trimită pe mama ca să mai petreacă puțin. Și noi am plîns; așteptam toți cu ațîta bucurie sosirea tatii și a contesci Hortensia, și din tot ce-am dorit nu s-a ales nimic. Sărmana domnișoara Hortensia!

Spunînd acestea, Barunka, așa cum stătea într-un genunchi pe potecuță, își sprijini coatele pe genunchiul ridicat, își luă capul în palme și căzu pe gînduri. Kristla se așeză sub liliac, cu mîinile împreunate în poală, iar capul îi căzu pe piept. Era ca pierdută, trasă la față și cu ochii umflați de plîns.

— Rea boală trebuie să mai fie și lingoarea asta! De cînd zace... of, Doamne! Kristlo, tu n-ai avut

niciodată lingoare ? o întrebă Barunka, după un răstimp.

— Nu, eu n-am fost bolnavă de cînd mă știu, dar acum s-a sfîrșit și cu sănătatea mea ! răspunse Kristla plină de mîhnire.

Abia atunci Barunka o privi mai bine și, văzînd-o schimbată la față, sări repede în sus, se apropie de ea și o întrebă :

— Ce-i cu tine ? L-au luat pe Mîla ?

În loc de răspuns, Kristla se porni pe un plîns cu sughituri. În clipa aceea se arătă pe cărare și bunicuța.

— S-au și întors ? întrebă ea repede.

— Încă nu, dădu din cap Kristla, dar degeaba aș mai avea vreo nădejde. Se spune că Lucia s-ar fi jurat că dacă nu-l poate lua ea pe Mîla, apoi nu-l voi lua nici eu. Primarul se pleacă la tot ce vrea ea, că tare se mai mîndrește cu fata lui, iar domnul administrator îi face primarului toate hatirurile. Pe deasupra nici domnișoara administratorului nu poate să uite că iubitul ei a fost batjocorit de Mîla ; varsă și ea la fiere și mai sînt încă multe pricini de necaz care îmi împrușcă curajul.

— Dar pe cît știu, tatăl lui Mîla a fost la cancelarie și aud că avea la el o sumă frumușică ; așa că tot mai puteți nădăjdui. .

— E drept ; asta e singura noastră nădejde, de vreme ce l-au ascultat, s-ar putea să ne ajute, dar s-a mai întîmplat nu o dată să te asculte și să nu facă nimic. Ți-o retează scurt că nu s-a putut și gata, trebuie să te mulțumești cu atît.

— Poate că lui Mîla n-o să i se întîmple așa ceva, zise bunicuța ; mă mai gîndesc și la alta : dacă prin mită nu izbuteste să-l scape, apoi să-și ia înapoi tatăl lui Mîla banii cu care a vrut să ungă osia, iar taică-tu să adauge și el cît mai trebuie, ca să-l răscumpă-

rați pe Mîla 'după lege ; dacă faceți așa, n-ați mai avea nici o grijă.

— Of, dragă bunicuțo, de n-ar fi întotdeauna cîte un „dacă“. Pe de o parte, paralele pe care bătrînul Mîla le-a dat s-au dus pe copcă și pe de alta, tătucu nu are bani gheață decît atîta cît îi trebuie la prăvălie, și chiar dacă-l iubește pe Mîla și nu s-a împotrivit să-l iau, totuși ar fi mai bucuros ca ginerele să-i aducă ceva în gospodărie, nu să-i scoată. La urma urmei, să zicem că ar face tata rost de bani ; dar Mîla e mîndru din fire ; el nu vrea să primească nimic de la mine, darmite să îngăduie ca tătucu să-l răscumpere.

— Și-o fi zicînd și el : „De capeti zestre mare, tu, bărbat, vei asculta de porunca femeii“ și de asta, fetițo dragă, orice bărbat cu mîndrie se ferește ; socotesc însă că aici, puțină îngăduință nu i-ar știrbi cinstea. Dar la ce bun să vorbim de un lucru de care poate nu va fi nevoie și, chiar dacă ar fi, cu greu s-ar înfăptui.

— Păcat, mare păcat, că s-a întîmplat povestea aceea cu italianul ; m-am prăpădit eu atunci de rîs. dar acum îmi iese pe nas, spuse Kristla. De n-ar fi fost calamandrosul acela, Mîla ar fi intrat la curte, ar fi slujit acolo doi ani și ar fi scăpat de oaste. Dar ce mă chinuiește mai mult este gîndul că de vină sînt eu.

— Prostuțo, de ce să te învinovățești ? Ca și cînd floricica asta ar fi vinovată dacă noi ne-am sfădi, vrînd s-o avem amîndouă. Atunci eu ar trebui să-mi fac înustrări că l-am băgat pe răposatu-meu într-o încurcătură asemănătoare ; întîmplarea a fost aproape aidoma cu a ta. Ehe, fetițo dragă, tu crezi că omul cînd e cuprins de mînie, gelozie, dragoste sau orice altă patimă, mai are el vreme să stea la sfat cu mintea ? În clipa aceea, de-ar fi să piară, nu ține seama

de nimic. Și, oricît ai căuta, chiar și pe omul cel mai socotit tot îl biruie uneori o slăbiciune.

— Despre isprava răposatului dumitale, pentru care el a avut de pățimit ca și Mîla, mi-ai pomenit și anul trecut, bunicuțo, de ziua domnului Prošek. De atunci eu am uitat cu totul să te mai întreb; spune-mi te rog, acum, întimplarea, abia ne mai trece vremea și ne mai alungăm gîndurile; și apoi, sub liliacul ăsta ți-e mai mare dragul să șezi și să ascuți.

— Ei bine, fie, zise bunicuța. Barunka, tu du-te de vezi de copii, nu cumva să mi se ducă la rîu!

Barunka plecă și bunicuța începu:

— Eram o fetișcană măricică pe vremea cînd Maria Tereza a pornit războiul cu Prusia. Nu știu pentru ce anume s-au luat la harță. Împăratul Iosif a venit cu oștile pînă la Jaroměr, iar prusacii s-au înșirat pe tot lungul graniței. În toată împrejurimea și prin sate mișunau ostașii. În gospodăria noastră se aciuseră cîțiva soldați de rînd și un ofițer, din păcate om ușuratic, din aceia căroră li se pare că orice fată poate să-i pice în cursă, așa cum pică musca în plasa păianjenului. Eu i-am tăiat-o scurt, dar lui nici că-i păsa de vorbele mele, se scutura de ele cum s-ar fi scuturat de rouă. Cînd am văzut că vorba nu ajută la nimic, mi-am potrivit toate treburile în așa fel ca să nu fiu silită să mă întîlnesc nicăieri singură cu dînsul. Știi doar cum e la țară, fata trebuie să alerge de cîteva ori pe zi ba la cîmp, ba după iarbă, mai pleacă ai casei și o lasă singură, vorba ceea, nu-i nevoie să păzească cineva fetele, că se păzesc ele singure; ei, și asta face că se ivesc destule prilejuri pentru acei ce vor să le amăgească. Dar pe mine m-a păzit Dumnezeu. După iarbă mă duceam la crăpatul zorilor cînd cu toții mai dormeau încă. Eu, de mititică mă sculam devreme; mama întotdeauna îmi zicea: „Cine se scoală de dimineată, departe ajunge“. Aveau

dreptate; chiar de n-aș fi tras foloase din asta, aveam cel puțin bucurie. Cînd ieșeam în faptul zilei în livadă sau pe cîmp și vedeam iarba înverzită, scăldată în rouă, parcă-mi rîdea inima. Fiecare floriceică stătea ca o fecioară cu căpșorul ridicat în sus și cu ochisorii odihniți. Din fiecare frunzuliță, din fiecare firicel de iarbă, de pretutindeni izvorau miresme. Pășarelele, micuțele de ele, zburau deasupra mea, preamîrindu-l pe Dumnezeu cu cîntecul lor; peste tot domnea o liniște adîncă. Cînd răsărea soarele de după munți, mă simțeam întotdeauna ca și cînd aș fi stat în biserică; munceam cîntînd de una singură și treaba mergea ca pe roate. Și așa, odată, într-o dimineată, pe cînd coseam iarba în livadă, numai ce nud în spatele meu: „Sănătate, Madlenka!“ Îmi întorc privirea și vreau să spun: „Să dea Dumnezeu!“, dar de spaimă n-am putut scoate o vorbă; secera mi-a scăpat din mînă.

— Era ofițerul, nu? intră în vorbă Kristla.

— Ai răbdare, încetîșor, urmă bunicuța, nu era ofițerul, că dacă era el nu lăsam eu secera din mînă. De bucurie mă speriasem. În fața mea stătea Jirí! Trebuie să-ți spun că nu-l mai văzusem de trei ani. Asta o știi, că Jirík era feciorul vecinei noastre Novotná, aceea care a fost cu mine cînd am stat de vorbă cu împăratul Iosif?

— Da, asta o știu; și ne-ai spus că Jirí, în loc să iasă preot, s-a făcut țesător.

— Așa, așa, unchi-său a fost de vină; băiatul mergea strună cu învățătura, ori de cîte ori se ducea tătucul meu după el la Rejchinov, nu auzea pe nimeni decît vorbe de laudă. Cînd venea acasă în vacanță, citea vecinilor duminica din *Biblie*, în locul tătucăi, care era un cititor vestit, și atît de bine îi zicea, că ne era mai mare dragul să-l ascultăm! Novotná spunea: „Parcă îl văd pe băiatul ăsta

ținînd predica.“ Noi ne purtam cu toții față de el ca și cînd ar fi fost uns ; care cum gătea ceva bun îi trimitea și lui, iar dacă Novotná spunea sfioasă : „Pentru Dumnezeu, dar noi ce-o să vă dăm în schimb“ ? femeile îi răspundeau : „Cînd s-o face Jiřík preot, o să ne dea binecuvîntarea.“ Noi am crescut împreună ; ce făcea unul, făcea și celălalt ; dar cînd a venit în a doua, în a treia vacanță, nu mai aveam față de el atîta îndrăzneală, mă sfiam și, de multe ori cînd venea după mine în livadă și ținea morțiș să-mi ajute la cărat iarba, îmi ziceam că păcătuiesc îngăduindu-i, și-i spuneam mereu că treaba asta nu-i pe po-triva unui preot ; dar el rîdea de mine și-mi zicea că o să mai curgă multă apă pe rîu pînă o să țină el predică ! Se întîmplă așa în lume că oamenii fac socoteala și Dumnezeu rînduiala. Odată, pe cînd era în a treia vacanță, sosi pe neașteptate veste din Kladsko, de la unchiul lui Jiřík, ca să se ducă la el. Unchiul era țesător, țesea felurite lucruri frumoase, din trei fire : cîștiga din asta galbeni frumușei și, fiindcă n-avea copii, își adusese aminte de Jiřík. Cumătra n-a vrut să-l trimită, dar tătucu a îndemnat-o să-l lase să plece, spunîndu-i că s-ar putea să fie spre norocul lui și că, la urma urmei, ca frate de tată, unchiul are oarecare drept asupra nepotului. Și așa, s-a dus ; cumătra și tătucul meu l-au însoțit mergînd împreună tustrei la hramul de la Vamberice. Ei s-au întors, Jiřík însă a rămas acolo. Cu toții îi duceau dorul, eu și mamă-sa i-l duceam cel mai mult ; numai că ea, mamă, vorbea și se tînguia toată vremea, iar eu nu cutezam să-mi dau pe față aleanul. Unchiul făgăduise că va avea grijă de el ca de copilul lui. Cumătra gîndea așadar că Jiřík umblă la școală în Kladsko ; se și bucura la gîndul că în curînd ea, cea dintîi, va primi de la el binecuvîntarea și cînd colo, ce să vezi, peste un an, cînd Jiřík sosi acasă să-i vadă pe ai săi,

ne spuse că s-a făcut țesător, că a și ajuns calfă ! Cumătra plîngea de te-apuca și pe tine jalea ; dar ce să facă ! Jiřík se rugă frumos de ea și-i mărturisi că n-avea nici o dorință să iasă preot, cu toate că ar fi fost bucuros să meargă mai departe cu învățătura. Spunea însă că unchiul l-a sfătuit să se lase păgubaș, că i-a arătat cît amar de vreme ar mai fi trebuit să prăpădească prin școli și pe la autorități, pînă să ajungă să-și cîștige o bucătică de piine, și că l-a îndemnat să se apuce mai bine de o meserie, că meseria e brătară de aur, din ea o să-și agonisească traiul, iar învățătura ce-o are o să-i fie cu atît mai priincioasă. Ce mai tura-vura, Jiřík s-a dat pe brazdă, a învățat țesătoria și cum el pe toate le făcea din toată inima, va arătat destoinic și ca țesător. Cînd s-a împlinit un an, unchiul i-a dat certificat de calfă ; apoi l-a trimis să facă un stagiu în străinătate, mai întîi la Berlin, la un cunoscut al lui, unde putea să învețe și mai bine meseria. Pornind la drum, Jiřík făcuse mai întîi popas la noi, în Cehia. Atunci mi-a adus el mătăniile astea, de la Vamberice.

Spunînd aceasta, bunicuța scoase din sîn mătăniile de soc, de care nu se despărțea nici o clipă ; se uită la ele înduioșată, apoi, sărutîndu-le, le ascunse iar la piept și continuă :

— Tatăl meu nu i-o luă lui Jiřík în nume de rău că s-a lăsat de preoție și-o dăscălea pe Novotná să nu-și facă inimă rea din pricină că nu i s-a împlinit nădejdea : „Cine știe dacă n-o să-i meargă mai bine cu meseria, îi spuse el, lasă-l în pace ; cum și-a așternut, așa va dormi. Să toarcă și cîlți, numai să fie priceput în muncă și să rămînă om cinstit și cumsecade, că apoi va fi vrednic de aceeași cinstire ca și un preot.“ Jiří se bucura că tătucu nu se supăraseră pe el, îi era naș și apoi ținea la dînsul ca la tatăl lui. Se lăsă și Novotná înduplecată, cum să nu se fi lăsat

cînd era copilul ei, pe care-l iubea ca ochii din cap și n-ar fi putut, așadar, să-l facă să se simtă nefericit. Jiřík rămase cîteva zile la noi în sat, apoi se duse în lume și vreme de trei ani nu ne-a prea trimis vești și nici nu l-am văzut, pînă în dimineața aceea cînd m-am pomenit cu el în fața mea. Îți poți da seama cîtă bucurie mi-a umplut inima. L-am cunoscut numai decît, cu toate că se schimbase mult; era, uite, atît de înalt, dar și bine legat, încît cu greu îi puteai găsi pereche. S-a aplecat către mine, m-a luat de mină și m-a întrebat de ce m-am speriat de el așa de tare? „Cum să nu mă sperii, îi spun eu, cînd m-am pomenit cu tine așa, deodată, de parcă ai fi picat din nori. De unde ai venit și cînd ai venit?” „Vin de-a dreptul din Kladsko, unchiul se teme să nu mă prindă undeva cu arcanul, căci pe acolo umblă peste tot cu recrutarea; abia m-am întors din lume și m-a trimis în Cehia; așa socotește el, că aici sînt mai ferit. Am trecut cu bine munții și iată-mă cum mă vezi.” „Pentru Dumnezeu, îi zic eu, numai să nu te înhațe aici! Maică-ta ce spune?” „Încă n-am văzut-o, zice el. Am sosit pe la ceasurile două după miezul nopții și n-am vrut s-o trezesc. Mi-am zis: «Să te culci, băiete, pe iarbă, sub fereastra Madlenei, că ea se deșteaptă devreme ca după ceasornic; aștepti pînă se scoală și apoi pleci»; așa mi-am zis și m-am întins pe așternutul verde. Am auzit că se spune despre tine în sat: înainte de a începe să cînte ciocirlia, Madlena și aduce iarba acasă. Și văd că așa este. Abia se luminează de zi, că tu îi și dai cu coasa. Te-am văzut cum te spălai lingă fîntînă, cum te pieptănai și abia m-am putut stăpîni să nu mă reped la tine; apoi te-ai închinat și n-am vrut să te stingheresc. Acum că mă vezi, să-mi răspunzi la o întrebare: îți mai sînt drag?” Așa mi-a vorbit; cum puteam să răspund altfel decît că mi-e drag! Noi doi ne

îndrăgisem din copilărie, iar mie nici prin minte nu mi-a trecut vreodată să mă gîndesc la altul. Am mai stat puțin de vorbă, apoi Jiří s-a dus repede alături la maică-sa, iar eu am intrat în casă să-i spun tatii că a venit. Tătuca era un om înțelept; lui nu i-a plăcut că Jiří venise într-o vreme atît de primejdioasă. „Nu știu, a zis el, dacă aici va scăpa de tunica albă; vom face tot ce ne va sta în putință ca să-l adăpostim; numai nu spuneți nimănui că se află aici.” Novotná era în al nouălea cer de bucurie că-l vede, dar în același timp tremura de frică, pentru că în sat Jiří fusese trecut pe lista de recrutare și scăpase numai așa, fiindcă nimeni nu știa unde este. Trei zile a stat pitit în pod, în fin. Peste zi se ducea la el mama; spre seară mă furișam și eu pînă la dînsul și stăteam de vorbă împreună despre ce vrei și ce nu vrei. Îmi era atît de frică pentru el, încît ziua întreagă umblam ca o oaie rătăcită; uitasem să mă mai feresc de ofițer și așa, i-am răsărit în cale de cîteva ori. El, socotind că poate apucă să mă îmbuneze, a început numai decît cu vechiul cîntec; l-am lăsat să-și bată gura și nici nu l-am mai repezit ca altădată, căci mi-era teamă pentru Jiřík. Și cum îți spuneam, Jiřík stătea ascuns; în afară de mine, de mamă-sa și de părinții mei, nu mai știa nimeni de el. A treia seară un zăbovit la Jiřík ceva mai mult; cînd am ieșit din casa Novotnei era liniște peste tot și întunericul se lăsase binișor; deodată îmi taie calea ofițerul. Mă pîndise; știa că mă duceam seara la cumătra și-i dăduse în gînd să mă aștepte în livadă. Ce aveam de făcut? Puteam să strig — Jiřík ar fi auzit din pod orice vorbă rostită mai tare, dar mi-era teamă să-l chem. M-am bizuit, așadar, pe puterile mele și, văzînd că ofițerul nu înțelege de vorbă bună, ne-am luat amîndoi la pumni. Nu rîde fetiço, nu rîde; nu te uita la mine așa cum sînt acum; e drept că prea

mare nu eram nici atunci, dar eram vînjoasă, mîinile mele, deprinse cu munca grea, erau tari. L-aş fi snot-pit în bătaie pe ofiţer dacă în furia lui n-ar fi apucat să mă drăcuie şi să mă blesteme. Aşa s-a dat de gol şi deodată, ca un trăsnet, ne-am pomenit între noi cu Jiřík, apucîndu-l de beregată. Auzind blestemele, trăsesese cu ochiul printre scîndurile podului; m-a recunoscut în întuneric şi numaidecît a sărit prin gura podului jos, de te miri că nu şi-a rupt gîtul. Dar crezi că se mai gîndea el atunci la ceva? De-ar fi fost un rug sub el, tot ar fi sărit. „Ia ascultă, domnule, s-a stropşit Jiřík la ofiţer, stă frumos să te baţi aici, noaptea, cu o fată cinstită?“ Eu am încercat să-l liniştesc, prin semne, încercam să-i aduc aminte de primejdia în care se afla, dar el parcă nu vedea, n-auzea, tremura de minie şi-l ţinea pe ofiţer ca în cleşte.

În cele din urmă s-a lăsat totuşi domolit. „Dacă am fi în alt moment şi în altă parte, a zis Jiřík, aş mai avea a-ţi spune şi altceva, aici însă nu e locul potrivit; ascultă deci şi ţine minte: fata asta e logodnica mea; dacă te mai legi de dînsa, o să stăm noi de vorbă altfel! Şi-acu, pleacă!“ După asta l-a azvîrlit pe domnişor pe porţiţă ca pe un putregai; m-a cuprins apoi cu braţele de gît şi mi-a spus: „Madlenko, adu-ţi aminte de mine; dă sănătate măicuţii şi rămîneţi toţi cu bine; eu trebuie să plec numaidecît că de nu, mă înhaţă. Nu vă fie teamă pentru mine, căci cunosc fiecare potecuţă şi mă furîşez eu într-un fel. Te rog să vii la Vamberice, la hram; acolo ne-om vedea!“ Pînă să-mi pot veni în fire, dus a fost. Mă reped numaidecît la Novotná să-i povestesc ce s-a întîmplat; m-am întors apoi cu ea la noi; am stat multă vreme cu toţii, parcă năucii; la cel mai mic zgomot, tresăream. Ofiţerul a trimis ostaşi pe toate drumurile; necunoscîndu-l pe Jiřík, credea că nu-i din sat şi că va fi găsit undeva

prin împrejurimi; dar Jiřík li s-a strecurat pe sub nas şi a scăpat. Eu îl ocoleam pe ofiţer cît puteam, iar el, neputînd să se răzbune altfel, mă făcea de ocară prin sat, voia să mă privească lumea ca pe o fată stricată. Mă cunoşteau însă prea bine cu toţii, aşa că n-a izbutit. Spre norocul meu, a venit ordin ca oştile să se retragă. Prusacii năvăliseră peste hotare. Din tot războiul acela nu s-a ales nimic; tăraniile l-au numit „războiul colacilor“, fiindcă ostaşii, după ce au tot mîncat colaci prin sate, s-au întors acasă.

— Şi ce s-a întîmplat cu Jiřík? întrebă Kristla, care ascultase cu încordare.

— N-am aflat nimic despre el pînă în primăvară, deoarece cu tulburările acelea nu mai trecea nimeni dintr-o parte în alta a graniţei. Stăteam ca pe ghimpi. A venit şi primăvara, şi tot nimic; am plecat la hram, aşa cum îi făgăduisem lui Jiřík. Se duceau acolo mai mulţi cunoscuţi şi ai mei m-au dat în grija lor. Că-lăuza noastră fusese de mai multe ori la Kladsko şi tătucia l-a ales anume să mă ducă; el cunoştea acolo fiecare colţişor. „Facem popas la doamna Liduška să ne mai dregem oleacă“, a spus călăuza cînd am sosit în oraş. Am intrat într-o crîsmă mică, la marginea oraşului. La doamna Liduška trăgeau toţi cei veniţi din Cehia; ea era de fel de prim melegurile noastre. Pe vremea aceea, în Kladsko se vorbea încă pretutindenii ceheste, dar aşa-i obiceiul, ca oamenii născuţi în acelaşi loc să se caute unul pe altul. Doamna Liduška ne-a primit cu mare bucurie şi a trebuit să intrăm în odăiţa ei. „Şedeţi, mă întorc îndată, numai să vă aduc puţintică ciorbă de vacă“, ne-a spus binevoitoare şi a pierit pe uşă. Iuina parcă mi-ar fi fost strînsă în cleşte: şi de bucurie că mă voi întîlni cu Jiřík, şi de teamă să nu i se fi întîmplat ceva, de cînd nu mai ştiam nimic de el. Cînd, deodată, auzim afară un glas bărbătesc

dînd binețe doamnei Liduška, apoi glasul ei strigînd: „Poftim înăuntru, domnule Jiřík, au sosit pelerini din Cehia!” Ușa s-a deschis iute și în prag s-a ivit Jiřík; văzîndu-l, am rămas ca lovită de trăsnet: era în haină militară! Mi s-a făcut negru înaintea ochilor! Jiřík mi-a întins mîna, m-a cuprins în brațe și mi-a spus aproape plîngînd: „Cum vezi, Madlenko, sînt un om fără noroc; abia m-am apucat de meserie și m-am descotorosit de oele ce nu-mi plăceau, și iată că un jug nou îmi atîrnă de gît. Am căzut din lac în puț. Dacă aș fi rămas în Cehia, l-aș fi slujit cel puțin pe împăratul meu, în vreme ce aici trebuie să slujesc străinului.” „Pentru Dumnezeu, dar cum s-a făcut de te-au înhățat?” îl întreb eu. „Ei, draga mea, neroziile tineretii; n-am dat crezare unchiului, care-i om pățit. Cînd am fugit de la voi, oriunde mai duceam, nu mai puteam de dor, nimic nu-mi mai intra în voie. Într-o duminică, vrînd să-mi uit amarul și neascultînd de poveștele unchiului, m-am dus cu cîțiva prieteni la o cîrciumă. Am băut pînă ne-am îmbătat; pe neașteptate au intrat în cîrciumă recruitorii.” „Trei coțcari, se amestecă în vorbă doamna Liduška, care tocmai aducea ciorbă. Dacă domnul Jiřík ar fi venit să bea la mine, nu i s-ar fi întîmplat nimic; în localul meu eu nu îngădui momelile și înșelăciunile lor; uite unchiul, nu se duce niciodată în altă parte decît la Liduška. De, omul bătrîn are minte, tineretul însă, ce să-i faci, dacă n-are nici un dram! Dar la ce bun să-ți mai faci sînge rău, domnule Jiřík; dumneata ești un flăcău voinic, înalt, regelui nostru îi plac ostașii înalți; nu te lasă el fără baston!” „De-acu fie ce-o fi, a rostit supus Jiří. Așa a fost să se întîmple. Noi nu eram în mințile noastre, recruitorii ne-au luat cu șosele, cu momelile, și cînd ne-am trezit, eu și Lehotský, prietenul meu cel mai bun, eram ostași. Credeam că-mi plesnește capul, dar

ce puteam să fac! Unchiul s-a văicărit și el destul; în cele din urmă s-a gîndit cum s-ar putea drege oarecum năpasta căzută peste mine. S-a dus la general și atîta l-a rugat, că m-au lăsat să rămîn aici, curînd o să mă înaintez caprăr și... Ei, dar despre asta o să mai vorbim noi! Numai atîta te rog, Madleno, să nu-mi faci și tu inimă rea; lasă-mă să mă bucur că te văd.” A trebuit să ne liniștim și să ne împăcăm cu soarta. Mai tîrziu, Jiřík m-a dus la unchiu-său. Ce s-a mai bucurat bătrînul cînd ne-a văzut! Seara, a venit și prietenul lui Jiřík, Lehotský. Ce cumsecade om! El și Jiřík și-au rămas credincioși, unul altuia, pînă la moarte. Sărmanii, s-au dus amîndoi în veșnicie, numai eu am rămas aici ca să-i pomenesc...

— Și nu-i așa, bunicuțo, că dumneata nu te-ai mai întors acasă? Te-a luat bunelul! Intră în vorbă Barunka, întoarsă de mult de pe unde fusese. Bunicuța tresări, smulsă din gîndurile în care căzuse la amin-tirea clipelor fericite ce le trăise cu prilejul acelei revederi.

— Bineînțeles, m-a luat la el unchiul, avea socotelile lui. Pusese la cale încuviințarea de căsătorie pentru Jiřík. Aștepta numai să venim la hram. Pestă noapte, Jiří a plecat, iar eu am rămas să dorm la unchiul. Era un bătrîn tare cumsecade! Dumnezeu să-l țină de-a dreapta lui! A doua zi, dis-de-dimineață, Jiřík sosi în grabă mare și multă vreme a stat de s-a sfătuit cu unchiul. Apoi a venit la mine și mi-a spus: „Madlenko, spune-mi drept, cu cugetul curat, mă iubești tu așa ca să înduri cu mine tot greul, să-ți părăsești tată și mamă, poate pentru totdeauna?” Eu am spus: „Da”. „Dacă-i așa, atunci rămîi aici și fii nevasta mea”, mi-a spus el, mi-a cuprins capul în mîini și m-a sărutat. „Dar gîndește-te, ce-o să zică maică-ta, ce vor zice ai mei?”, îl întreb eu și inima-mi tremura și de bucurie și de îndoială.

„Ce să zică ? Ne iubesc doar și de bună seamă că n-or dori să ne chinuim.“ „Dar, pentru Dumnezeu, Jiřík, părinții trebuie totuși să ne dea binecuvîntarea.“

La asta Jiřík n-a răspuns nimic, unchiul însă s-a apropiat de noi, l-a trimis pe Jiřík afară și mi-a spus : „Madlenko, ești o fată evlavioasă, mi-e drag de tine ; văd bine că Jiřík va fi fericit și că nu degeaba plîngea de dorul tău. Eu, unul, l-aș opri dacă ar fi alt om, dar el, ce vrea, aceea face. Dacă n-aș fi fost eu, ar fi ajuns la deznădejde cînd l-au luat la oaste; am izbutit să-l liniștesc, făgăduindu-i că-i voi dobîndi învoirea de însurătoare. Nu pot să rămîn de minciună. În Cehia nu mai are voie să se ducă ; și dacă tu te-ai mai întoarce acum acasă, cine știe dacă ai tăi nu te-ar face să te răzgîndești. Cînd veți fi unul al altuia, vom pleca împreună la Olešnice și părinții nu te vor lipsi de binecuvîntarea lor. Vom da pelerinilor o scrisoare. Poimîine veți face cununia în capela militară, eu voi ține locul părinților voștri și răspunderea aceasta o iau pe cugetul meu. Uită-te la mine, Madlenko, mi-e capul alb ca zăpada ; crezi oare că aș făptui ceva de care m-aș sfii să dau socoteală înaintea lui Dumnezeu ?“ Așa mi-a vorbit unchiul și-i curgeau lacrimile pe obraji. M-am învoit întru totul. Jiřík, mai-mai să-și piardă mințile de bucurie. Altă îmbrăcăminte, decît ce era pe mine, n-aveam. Jiřík mi-a cumpărat numaidecît o fustă, o jachetă, apoi salbă la gît, daruri de nuntă ; de celelalte ce-mi mai trebuiau s-a îngrijit unchiul. Salba e aceea de granate pe care o port și acum ; mai păstrez și fusta de culoarea brîndușelor și jacheta de culoarea cerului. Au plecat pelerinii și unchiul le-a dat să ducă o scrisoare prin care vestea alor noștri că eu mai rămîn cîteva zile acolo, și că o să vin cu el ; mai mult nu a scris. „Mai degrabă o să ajungem la înțelegere dacă vom sta de vorbă“, a socotit el. A

treia zi de dimineată am avut nunta ; ne-a cununat preotul militar. Nașă ne-a fost doamna Liduška. Lehotský — cavaler de onoare, soră-sa — domnișoară de onoare, iar martori ne-au fost unchiul și încă un orășean ; încolo n-a mai fost nimeni. Doamna Liduška ne-a pregătit o gustare și iacă așa a fost, am petrecut ziua întreagă lăsîndu-ne în voia lui Dumnezeu și în bucuria inimilor pe care o umbrea numai gîndul la cei de acasă. Doamna Liduška îl necăjea pe Jiřík la masă, zicîndu-i într-una : „Hei, domnule mire, nici nu te mai cunosc, dumneata ești posomorîtul acela de Jiřík ? Dar, drept să vă spun, nu-i de mirare că fața îți strălucește, ai și de ce !“ S-a vorbit de una, de alta, cum se obișnuiește. Jiřík dorea să merg chiar în seara aceea la el, dar unchiul n-a îngăduit una ca asta ; zicea că numai atunci ne vom muta împreună cînd ne-om întoarce din Cehia după pelerinajul de la Vamberice. După cîteva zile, am plecat la Olešnice, eu și unchiul. Mirarea că eram nevastă și plînsetele cumătrei că Jiřík era ostaș, nici nu se pot povesti. Măicuța mea își frîngea mîinile și se văicărea de mi se făcuse părul măciucă. Nu se putea împăca cu gîndul că vreau s-o părăsesc și să merg în străinătate după un ostaș. Tătuca însă, om înțelept, cu scaun la cap, privea lucrurile altfel. „Destulă vorbă, a hotărît el, ajunge ! Cum și-a așternut, așa va dormi. Dacă se iubesc, apoi să le îndure pe toate împreună ; știi bine, nevastă, că și tu ți-ai părăsit tată și mamă pentru mine : asta-i ursita fetelor. Cine-i de vină că peste Jiřík a dat năpasta ! Și la urma urmei slujba lui n-o să ție o viață ; va isprăvi o dată cu robota aceea și s-o putea întoarce. Iar dumneata, cumătro, liniștește-te ; Jiřík e băiat înțelept și de urît cu viața n-o să i se urască ; de asta, a avut el grijă. Iar tu, Madlo, nu mai plînge, Dumnezeu să-ți dea fericire și cu cine ai mers la altar, cu acela să te duci și în

mormînt. "Cu vorbele astea, tătucu mi-a dat binecuvîntarea, apoi l-au podidit lacrimile. Plîngeau și mamele. Măicuța mea, de felul ei grijulie la toate, nu mai știa cum să se descurce. „Unde ți-a fost mintea? mă ocăra. Auzi mireasă! N-are nici perină, nici plapumă, nici îmbrăcăminte, dar bine că se mărită! De cînd umblu prin lume, așa oameni suciți u-am văzut! Am căpătat o zestre bunicică și după ce le-am avut pe toate în bună rînduială, m-am întors la Jiřík și nu l-am mai părăsit pînă la moarte. Dacă n-ar fi fost războiul acela nenorocit, Jiřík ar mai fi și azi cu mine aici. Așa că vezi și tu, draga mea, că știu bine ce e bucuria și jalea, că știu și eu ce-s nebuniile tinereții, isprăvi povestea bunicuța și, zîmbind cu blîndețe, puse mîna ei uscată pe brațul rotund al Kristlei.

— Mult ai mai pățimit și dumneata, bunicuțo, dar tot ai trăit și un răstimp fericită, ai dobîndit ce ți-a dorit inima. Și eu, dacă aș ști că după toate suferințele voi fi fericită, le-aș răbda bucuroasă, chiar de-ar trebui să-l aștept pe Mîla și paisprezece ani, zise Kristla.

— Zilele omului sînt în mîna lui Dumnezeu, fetițo dragă. Cum ți-e scris, așa-ți va fi; de soartă nu poți să te ferești și cel mai bun lucru ar fi să te lași cu toată încrederea în voia lui Dumnezeu.

— Altfel nici nu se poate; dar vezi, cîteodată omul nu-și poate stăpîni firea, și dacă mi-l ia la oaste pe Jakub, o să mă vîicăresc cît e ziua de lungă. Cu el se duce toată bucuria mea, singurul meu sprijin va fi pierdut.

— Ce tot vorbești, Kristla, nu-l ai pe tata?

— Am un tată bun, Dumnezeu să mi-l ție, dar a îmbătrînit și-i ursuz. Ținea mortîș să mă mărit anul acesta, ca să aibă cine să-i ia locul; ce mă fac dacă Jakub pleacă la oaste? Eu pe altul nu-l iau, chiar

de s-ar pune toți cu tălpile-n sus; de muncit o să muncesc pe brînci, pînă ce-oi cădea jos, ca să n-aibă tata ce mormăi, iar de n-o merge treaba — n-o merge... da nici de măritat, nu mă mărit. Ah, bunicuțo, nici nu-ți dai seama ce de supărări am și la cîrciumă! Nu mă plîng de muncă, Doamne ferește! De asta, puțin îmi pasă! Dar mă supără cîte sînt silită să ascult. Cîte vorbe urite!

— Și nu le poți ocoli?

— Spune-mi, te rog, cum s-ar putea? De cîte ori nu i-am cerut tatii: „Uite, tătucule, așa și așa, nu mai primi martafoi din ăștia“; dar lui nu-i place să spună nimănui ceva rău, nu-i vine să-și alunge mușteriii, și totdeauna îmi zice așa: „Ascultă, feto, spune-le ce vrei, numai repezită să nu fii, ca să nu ne pierdem mușteriii, știi doar că din asta ne scoatem traiul.“ Bine, să nu fiu repezită, nici ursuză, dar dacă oi fi binevoitoare, ajung în gura lumii; veselă și zglobie cum am fost pînă acum, cu greu am să mai fiu; și atunci, ce mă fac? Of, și dacă ar fi vorba numai de niște fluieră-vînt, pe ăștia i-aș țintui eu repede-repede; dar domnul administrator și contabilul de la castel, de, sînt oaspeți de vază, trebuie să-i ascult și mi-e mai mare greața. Mi-e și rușine să-ți spun cum mă urmărește țapul acela bătrîn; și simt, ca și cînd mi-ar șopti cineva, că de aici vine toată strădania lui ca să se descotorosească de Mîla, fiindcă știe că-i apărătorul meu și se teme să nu pătească și el ce a pățit italianul. Pe față se arată ca și cum ar vrea să-i facă un hatîr primarului sau să se razbune pentru supărarea fetei, dar ticălosul se prefăce, se gîndește numai la dînsul. Tătucăi îi este teamă de el, iar rama, biata de ea, ca și cînd n-ar mai fi pe lume, mai mult zace decît umblă; mamei nici nu pot să-i vorbesc de una că asta. Ei, dacă aș fi măritată, toate s-ar schimba. Dacă nu mi-ar place

mutra vréunuia, numai o vorbă i-aş spune lui Mila şi el, dacă n-ar putea să-l scarmene, ar avea oricum grijă ca omul acela să nu mai îndrăznească să se uite obraznic la mine. Ah, bunicuţo, dacă ţi-aş putea spune cât ne iubim... dar asta e greu de spus!... şi, sprijinindu-şi coatele pe genunchi, fata îşi lăsă faţa în palme şi tăcu.

În clipa aceea, fără ca ele să bage de seamă, în grădină intră încet Mila. Faţa lui frumoasă era înclătă de durere, ochii săi limpezi erau tulburi; cîrlionţii de păr castaniu închis, care altădată i se răsuceau pe frunte, erau tunşi, în loc de căciulă de vidră, avea pe cap o capelă de ostaş la care-şi prinsese o crenguţă de brad. Văzîndu-l, Barunka se sperie, bunicuţei i se lăsară mîinile în poală, faţa i se îngălbeni şi şopti încet:

— Dumnezeu să te aibă în paza lui, băiete!

Cînd însă Kristla ridică capul şi Mila, întinzîndu-i mîna, îi spuse cu glas scăzut:

— Sînt ostaş, peste trei zile trebuie să plec la Hradec! fata căzu leşinată în braţele lui.

XV

A doua zi, bunicuţa, ducîndu-se ca de obicei înaintea copiilor la întoarcerea lor de la şcoală, îi întîmpină cu o întrebare:

— Ghiciţi, copii, cine a venit la noi?

Micii şcolari rămaseră o clipă înmărmuriţi, nu le venea în minte cine putea fi, cînd deodată Barunka strigă:

— Domnul Beyer, nu-i aşa, bunicuţo?

— Ai ghicit; şi-a adus cu el şi băiatul.

— Ce bine îmi pare! Să mergem repede! strigă Ján şi o luă la fugă, cu Vilim după el, de le săltau ghiozdanele pe spinare.

Bunicuţa strigă după ei să meargă ca oamenii, să nu alerge ca nişte căţei, dar băieţii, ia-i de unde nu-s. Abia îşi mai trăgeau sufletul cînd au ajuns acasă şi s-au năpustit în odaie; mama voi să-i dojenească, dar domnul Beyer întinse spre ei mîinile sale lungi, îi ridică în braţe unul după altul şi îi sărută pe obraji.

— Ei, ce-aţi mai făcut tot anul, cum v-au mers treburile? întrebă el cu glasul-i gros care răsuna puternic în încăperea mică.

Băieţii nu răspunseră îndată, privirile lor erau aţintite asupra băieţaşului, cam de vîrsta Barunkăi, care stătea lângă domnul Beyer. Era un băiat frumos, leit taică-său; de bună seamă însă că n-avea mîinile noduroase, obraji îi erau rumeni ca o floare şi în ochi îi strălucea bucuria copilărească.

— Aha, vă uitați la băiatul meu ; ei bine, atunci uitați-vă și dați-vă miinile, ca să fiți prieteni buni. Asta e Orel¹ ai meu.

Astfel vorbind, își împinse ușor înainte feciorul, care întinse băieților mîna, fără sfială. În clipa aceea intră Barunka, după ea bunicuța și Adelka.

— Uite, Orel, asta-i Barunka despre care vă povesteam acasă, ea vine întotdeauna cea dintîi să-mi dea „bună dimineața“, cînd rămîn aici peste noapte. Cum văd însă, anul acesta s-au mai schimbat lucrurile : umblați la școală și asta înseamnă că Jenik trebuie să se scoale o dată cu Barunka. Ei, cum vă pare la școală ? Tie, Jenik, nu ți-ar plăcea mai degrabă să umbli prin pădure ? Vezi, Orlik al meu a început să meargă cu mine la pîndă, în munți ; curînd o să știe să tragă cu pușca tot așa de bine cum trag eu ; așa întreba și povestea în același timp pădurarul, înconjurat de copii.

— Stai, nu le mai împuia capul cu de-astea, zise bunicuța, că Ján îndată nu mai are astîmpăr și-o să vrea să vadă pușca lui Orel.

— Și, mă rog, de ce nu s-ar uita la ea ? Ad-o aici, Orlik, că doar nu-i încărcată.

— Nu, tăticule ; știi doar că ultimul cartuș l-am tras într-un pui de uliu, zise băiatul.

— Și l-ai împușcat, spune ! Cu asta poți să te fălești. Haide, du-te și arată uliul băieților.

Băieții alergară bucuroși afară cu Orel ; bunicuța, grijulie cum era, se duse după ei, cu toate că domnul Beyer o încredințase că Orlik va fi cu băgare de seamă.

— Dar tu, de ce ai nume de pasăre ? îl întrebă Adelka pe Orel, cînd fură afară, în vreme ce Ján și Vilim se uitau la uliul împușcat.

¹ Vultur.

— Pe mine, dacă vrei să știi, mă cheamă Aurel, zîmbi băiețașul către Adelka ; dar tăticului îi place mai mult să-mi zică Orel ; și-apoi îmi place și mie ; Orel e o pasăre vitează. Tăticul nostru a împușcat odată un vultur.

— Pot să mi-l închipui, zise Ján ; o să-ți arăt și eu un vultur și multe alte păsări și animale, le am desenate într-o carte pe care am căpătat-o în dar acum un an, de ziua mea ; hai cu mine !

Vorbind, îl trase pe Orel în odaie, unde-i arătă numaidecît cartea.

Lui Orel i-au plăcut strașnic animalele, iar domnul Beyer se uita și el cu multă plăcere, răsfoind filă cu filă.

— Asta n-o aveai anul trecut ? îl întrebă pe Ján.

— Am căpătat-o în dar de ziua mea de la domnișoara contesă ; am mai primit și o pereche de porumbei de la Kristla și iepurași de casă de la pădurar ; de la bunica am căpătat douăzeci de crețari, iar de la părinți, stofă de haine, se făli Ján.

— Ești un băiat norocos, spuse domnul Beyer, apoi uitîndu-se în carte și văzînd pe foaia deschisă o vulpe, izbucni rîzînd : Parcă-i vie ! Stai, vicleano, că-ți vin eu de hac !

Vilim, crezînd că amenință vulpea desenată, se uită ciudat la el, pînă ce domnul Beyer băgă de seamă și-i zise zîmbînd :

— Nu te teme. Vulpii ăștia nu-i fac nimic ; dar este una în munți care-i seamănă, pe aceea trebuie să puiem mîna, că ne face multă pagubă.

— Poate c-o prinde Petr ; am fost cu el să-i întindem capcana înainte de a pleca, spuse Orel.

— Ehei, băiete, vulpea e de zece ori mai vicleană decît Petr ; are șiretlicurile ei, care nici prin minte nu-i pot trece omului ; și mai cu seamă cînd e vorba de o vulpe care a mai fost o dată prinsă în capcană,

aşa cum e cumătra asta pe care o pîndesc. Lighioana naibii ! I-am pregătit o friptură cu gîndul că n-o să ne mai scape ; era hămesită ; dar să vedeţi ce a făcut, şireata, şi-a retezat cu dinţii piciorul prins în capcană şi a fugit. Acuma, cu greu o mai prindem ; o păţanie rea îl face pe om mai înţelept şi vulpea, zău, dacă nu are tot atîta minte cît şi omul, povestea pădurarului, răsfoind mereu filele.

— Nu degeaba se zice : „şiret ca o vulpe“, spuse bunicuţa.

— Uite vulturul, uite-l ! strigară băieţii, uitîndu-se la o pasăre frumoasă, cu aripile mari întinse, năpus-tindu-se în zbor asupra prăzii.

— Chiar unul ca ăsta am împuşcat eu, era o frumuseţe de vultur şi aproape că mi-a părut rău de el, da ce era să fac ? Asemenea prilej nu se iveşte omu-lui la tot pasul. L-am doborît dintr-un glonte şi asta-i principalul, să nu chinuieşti pasărea sau animalul.

— Aşa zic şi eu, se auzi din nou glasul bunicuţei.

— Dar cum de nu vă e milă de animale, dom-nule Beyer ? eu una n-aş putea să împuşc nici o vie-tate, zise Barunka.

— Dar de tăiat e voie s-o tai, ia spune ? zîmbi pădurarul ; şi ce crezi că e mai bine : cînd animalul cade dintr-o singură lovitură fără să fi presimţit primejdia, sau cînd mai întîi îl prindeţi şi-l speriaţi, apoi îl înspăimîntaţi cu pregătirile şi abia după aceea îl tăiaţi, şi încă de atîtea ori cu atîta neîndemînare, încît pasărea vă zboară din mîini numai pe jumătate ucisă ?

— Noi nu tăiem păsări, tăgădui Barunka ; treaba asta o face Vorşa ; ei nu-i tremură mîna şi ele mor numaidecît.

Copiii se mai distrară puţin cu animalele, apoi mama îi chemă la cină.

În alte dăţi, copiii îl întrebau pe domnul Beyer - despre munţi ; voiau să ştie dacă nu mai nimerise în rătăcirile lui prin grădina vrăjită a Rybnorskului şi cite şi mai cite ; de astă dată îi puneau întrebări nu-mai lui Orel, ascultînd cu uimire pe băiatul care le povestea primejdiile prin care trecuse cu tată-său şi ce animale mai împuşcase ; le descria cît de uriaşi se ridică nămeţii de zăpadă în munţi, cum îngroapă viscolul sate întregi într-o noapte, de stau ca înmormîntate sub troiene, cum oamenii, voind să iasă afară, se strecoară de obicei prin coşuri şi cun fiecare tre-buie să-şi croiască singur pîrtie de la casa lui. Toate acestea nu-l înspăimîntau însă pe Ján ; el dorea să ajungă cît mai repede la vîrsta cînd va putea să se ducă la domnul Beyer.

— Cînd vei veni tu la noi, tătucu o să mă dea pe mine în schimb la pădurarul din Rybnorsk, ca să cunosc şi viaţa mai uşoară a unui pădurar din vale.

— Ce păcat că n-o să fim împreună, se necăji Ján.

— N-o să-ţi fie urît ; mai avem acasă încă doi co-piii ; fratele meu Čeněk e ca tine de mare şi am şi o soră, Mařenka. Ai să te înţelegi bine cu ei, zise Orel.

În vreme ce copiii, aşezaţi roată în băătăură, îl as-cultau pe Orel şi se uitau în zare prin cristalele pe care le căpătaseră de la el, domnul Beyer stătea de vorbă cu bunicuţa, care-i povestea despre potopul din primăvară şi despre toate cite se întîmplaseră de-a lungul unui an întreg.

— Dar în familia frăţinului din Rybnorsk sînt sănătoşi toţi ? întrebă pădurarul.

— Sănătoşi, spuse doamna Prošek. Anuška creşte ; băieţii umblă la şcoală la Červená Hůra ; acolo le este mai aproape decît pînă la oraş ; mie mi se pare însă ciudat că nu s-a arătat încă pădurarul ; spunea c-o să treacă să vă dea bun sosît înainte de a se duce la pîndă. A fost pe aici de dimineaţă şi mi-a adus de

la castel vestea că a sosit o scrisoare de la Viena. M-am dus numaidecît la castel și am aflat că îi merge mai bine micii contese și poate că doamna contesă o să vină pe la vremea secerișului, să petreacă aici două săptămîni, iar apoi va pleca la Florența. Așa că am nădejdea că bărbatu-meu o să rămînă aici peste iarnă; contesa n-o să-și ia doar slujbașii cu dînsa. După atîta amar de ani o să fim iarăși și noi mai multă vreme laolaltă.

De mult nu mai vorbise atîta doamna Prošek; de mult nu fusese așa de mulțumită ca-n ziua aceea, cînd primise vestea îmbucurătoare că o să-i vină bărbatul.

— Slavă Domnului că a scăpat domnișoara de lingoare, spuse bunicuța, mare păcat ar fi fost de ființa asta tină și bună. Toți ne-am rugat lui Dumnezeu să-i ajute; chiar ieri a plîns aici pentru ea Cilkă a lui Kudrna.

— Are și de ce să plîngă, își dădu părerea doamna Prošek.

Domnul Beyer întrebă ce anume vrea să spună prin asta și bunicuța îi povesti despre vizita ei la castel și, firește, puse pe seama domnișoarei meritul pe care de fapt îl avea ea, de a fi îndreptat starea familiei Kudrna.

— E adevărat ce-am auzit, întrebă pădurarul, că tinăra contesă este chiar fiica...

În clipa aceea însă, bătu cineva la fereastră.

— Țasta e cumătrul pădurar, îl cunosc după cum bate; intră! strigă cu glas tare doamna Prošek.

— Gurile rele... răspunse bunică la întrebarea pădurarului; și pe cine umblă în soare îl urmăresc umbrele, altfel nu se poate; la urma urmei, fie a cui o fi.

Cumătrul din Ryznbursk intră în odaie și cei doi pădurari se salutară călduros.

— Pe unde ai zăbovit, de vii așa tîrziu? întrebă bunică, trăgînd fricoasă cu ochiul la pușca pe care pădurarul o atîrnase într-un cui.

— Am avut un oaspe simpatic, pe domnul administrator; a venit după lemne; rația și-a vîndut-o și acum ar dori să-i dau lemne înainte; vrea să mă împingă omul în păcat. I-ar fi plăcut să mă prindă în capcană. Eu însă l-am mirosit îndată că vine cu un astfel de plan, căci tare mai era prietenos și binevoitor. Dar i-am spus-o pe șleau!... I-am dat peste bot și pentru Mîla; îmi pare rău de băiatul ăsta și de Kristla. Azi dimineață, făcînd un popas pe la ei, să beau o halbă, m-am speriat văzînd-o cîm arată la față. Afuris... ăsta, pădurarul se lovi peste gură aducîndu-și aminte că se află la bunicuța, are s-o aibă pe cuget pe fata asta.

— Dar ce s-a întîmplat? întrebă Beyer; iar bunicuța, care povestea bucuroasă și cu șart, îi istorisi pădurarului toată tărășenia cu recrutarea lui Mîla.

— Valurile vieții, bunicuță; unde te-ntorci, numai suferință și nevoi; și la cei mari și la cei mici; care nu le are și le face singur, spuse domnul Beyer.

— Prin suferință și durere se curăță omul de păcate, ca aurul prin foc. Fără durere nu-i nici bucurie. Tare aș fi bucuroasă s-o ajut pe fata asta, dacă aș ști cum, dar nu-i deocamdată cu puțință; trebuie să îndure și ea cum poate. Mai rău o să-i fie mîine, cînd va pleca Mîla.

— Prin urmare pleacă chiar mîine? se minună pădurarul. Ia te uită, da grăbiți mai sînt! Și încotro îl ducе?

— La Hradec.

— Facem același drum, numai că eu, cu plutașii pe apă, și el pe uscat.

Băieții dădură buzna în odaie; Ján și Vilím îi arătară pădurarului puiul de uliu pe care-l împușcase

Orlik, iar Orlik îi povesti lui taică-său că au fost la iaz și au văzut-o acolo pe Viktorka cea nebună.

— Tot mai trăiește ființa asta ? se miră domnul Beyer.

— Da, sărmana de ea, cu toate că mai bine i-ar fi în pământ decît deasupra, răspunse bunicuța. A început să scadă, îmbătrînește ; arareori o mai auzi cîntînd, doar în nopțile luminoase.

— Cu toate astea, tot așa stă la marginea iazului și se uită în apă ; de multe ori, chiar după miezul nopții, zise pădurarul. Ieri am trecut pe lângă ea, rupea nuiete de salcie și le arunca valurilor ; era seara tirziu. „Ce faci aici ?“ o întreb eu. Ea, nimic ; o întreb a doua oară ; de data asta s-a întors spre mine, cu niște ochi scînteietori de m-a băgat în boale ; credeam că o să sară asupra mea, dar poate că m-a cunoscut sau cine știe ce i-o fi trecut prin minte, că s-a întors iarăși către apă și multă vreme a aruncat nuiia după nuiia peste stăvilar. Uneori nu mai știu ce să zic. Mi-e milă de dînsa, aș dori să i se sfîrșească viața asta de sălbăticiune ; dar dacă n-aș mai vedea-o șezînd la stăvilar, dacă n-aș mai auzi cîntecul ei cînd stau la pîndă, parcă mi-ar lipsi ceva ; mi-ar fi urît, vorbi pădurarul, nelăsînd din mînă puilul de uliu.

— Cînd se deprinde omul cu ceva, greu se mai dezvăță, întări domnul Beyer, punînd în pipa scurtă de lut, legată cu o sîrmă, o iască aprinsă și, după ce pufăi de cîteva ori așa cum se cuvine, continuă : Cum se deprinde orice om cu ceva, sau chiar un animal, o gînganie, așa și eu m-am deprins să am la drum luleaua asta ; mama mea tot dintr-o pipă la fel fuma ; parcă o văd cum sedea pe prispă și pufăia într-una.

— Cum așa, mama dumitale fuma ? strigă mirată Barunka.

— La munte multe femei fumează, mai cu seamă cele bătrîne, numai că în loc de tutun fumează frunze de cartofi și foi de vișin, atunci cînd le au.

— Nu cred că mi-ar plăcea, zise pădurarul din vale, fumînd și el, dar dintr-o pipă de porțelan, picată.

— Tot așa îmi devin deosebit de dragi anumite locuri din pădure, își urmă vorba domnul Beyer, unde mă opresc fără voie întotdeauna ; locuri pe care le-am îndrăgit, deoarece îmi amintesc fie de anumite ființe, fie de unele împrejurări plăcute sau neplăcute din viața mea. Dacă undeva ar lipsi un singur copac, o singură tufă, parcă mi-ar lipsi și mie ceva. Într-un loc, pe un mal de ripă a crescut un brad singuratic ; e un copac bătrîn ; dintr-o parte crăcile i se apleacă deasupra prăpastiei adînci, în crăpăturile căreia crește, pe ici pe colo, cîte o ferigă sau cîte o tufă de ienupăr ; iar jos în adînc gonește un pîriu, zămisind un șir de cascade peste colțurile de stînci. Nu știu cum se face, că rătăcesc pe acolo ori de cîte ori mă chinuie vreun gînd sau mi se întîmplă vreo nenorocire. Așa a fost cînd umblam după nevastă-mea și credeam că nu o voi lua, fiindcă părinții ei se împotriviseră și abia mai tirziu și-au dat încuviințarea. Tot așa s-a întîmplat cînd mi-a murit băiatul cel mare, și atunci cînd mi-a murit mama. Ieșeam din casă și mergeam fără țintă ; nu mă uitam nici în dreapta, nici în stînga ; fără voie picioarele mă duceau întotdeauna spre valea sălbatică ; și cînd mă pomeneam deasupra prăpastiei, lîngă bradul acela posomorît și stingher, cînd vedeam înaintea mea culmile nesfîrșite ale munților, una peste cealaltă, parcă mă simțeam mai ușurat, acolo nu-mi era rușine să plîng. Îmbrățișam trunchiul aspru al copacului și mi se părea că are viață în el, că înțelege durerile mele, iar crăcile lui fremătau din cînd în

cînd deasupra mea, de parcă ar fi suspinat o dată cu mine și ar fi vrut să-mi vorbească și el despre durerile lui.

Beyer tăcu ; ochii lui mari erau îndreptați spre lumina ce ardea pe masă ; în loc de cuvinte slobozea din gură spre tavan norișori plăpînzi de fum, care parcă îi însoțeau gîndurile.

— E drept că uneori i se pare omului că și copacii ar avea viață în ei, roști pădurarul din Ryznbursk. Asta o știu dintr-o întîmplare. Odată, au trecut de atunci vreo cîțiva ani, cînd însemnasem copacii în pădure, m-am dus să supraveghez tăiatul lor, căci paznicul n-a putut să meargă. Au venit tăietorii de lemne și se pregăteau să taie mai întîi un mestecăn frumos ; nu era pe dînsul nici o pată, se înălța zvelt ca o fecioară. Mă uitam lung la el și deodată mi se păru, e de rîs, dar întocmai așa mi s-a părut, că mi s-ar fi aplecat la picioare, m-ar fi îmbrățișat cu cren-gile și în urechi mi-a răsunat ruga lui : „De ce vrei să curmi viața mea tină, ce ți-am făcut ?” În clipa aceasta dinții fierăstrăului scrișniră pe scoarță și-i intrară în trup. Nu știu dacă am strigat, atîta știu că am vrut să-i opresc pe tăietori să-l mai taie, dar cînd ei se holbară mirați la mine m-am rușinat, i-am lăsat să lucreze mai departe și am fugit în pădure. Un ceas întreg am umblat brambura, urmărit într-una de gîndul că mestecănul mă rugase să nu-i curm viața. Cînd în cele din urmă, am izbutit să-mi revin și m-am întors acolo, mestecănul era tăiat, nici o frunză nu se mișca pe el ; zăcea ca un trup mort. M-a cuprins părerea de rău de parcă aș fi săvîrșit un omor. Cîteva zile după aceea n-am fost bun de nimic, dar n-am povestit nimănui întîmplarea ; și dacă nu s-ar fi nimerit să se vorbească adineauri despre copaci, nicicînd n-aș fi pomenit-o.

— Mi s-a întîmplat și mie odată ceva asemănător, începu Beyer cu glasul lui gros. Trebuia să duc un animal la curte. O pornesc, așadar, la vînat. Deodată îmi răsare în bătaia puștii o căprioară. Era frumoasă de pica, parcă ar fi fost turnată. Se uita vioaie prin pădure și păștea. M-a cuprins mila ; în sinea mea mi-am zis : Ai înnebunit, ce te-a apucat ? Trag, dar mi-a tremurat mîna și am nimerit căprioara în picior ; căprioara a căzut ; era vie, dar nu mai putea să fugă. Cîinele gonea către dînsa, dar eu l-am oprit, ceva mă împiedica parcă s-o las să i se facă rău. M-am apropiat de ea și nici nu vă pot povesti cu cîtă durere în ochi mă privea animalul acela, parcă mă ruga și se jelea să-i las viața. Am scos cuțitul și i l-am înfipt în inimă ; tremura din toate măduarele și după cîteva clipe se sfîrși. Mi-au dat lacrimile și de atunci... ei da, de ce mi-ar fi rușine pentru asta...

— De atunci tăticu nu mai vrea să tragă în căprioare, zise repede Orlik.

— Așa este. De cîte ori ochesc, văd în fața mea căprioara rănită, ochii ei îndurerăți ; mi-e teamă să nu dau greș și să nu rănesc animalul ; mai bine mă las păgubaș.

— Ar trebui să împușcați numai fiarele sălbatice, dar animalele bune să le lăsați, e păcat de ele, spuse Vilim, care părea gata să izbucnească în plîns.

— Nici o vietate nu este atît de bună încît să nu fie și rea, după cum nici una nu este atît de rea încît să nu fie și bună ; așa se întîmplă și cu oamenii. Ar fi greșit să credem că animalul cu fața frumoasă și blîndă trebuie numaidecît să fie bun și că acela care nu ne place e rău. De multe ori fața este înșelătoare în lumea asta. Se întîmplă așa : omul se leapadă mai ușor de ceea ce nu-i place, de ceea ce nu-l înduioșează ; nu-i pare rău de acestea ca de cele frumoase, de cele care-i plac ; de aceea, de multe ori el este

nedrept. Mă aflam odată la Hradec cînd trebuiau să fie executați doi răufăcători. Unul din ei era un om frumos, plăcut la vedere, al doilea însă era slăt, o huidumă, uricior și sălbatic. Cel dintîi își omorise un prieten pe care-l bănuia că i-a ademenit iubita. Al doilea era de fel de prin partea noastră. M-am dus la el în temniță, după ce a fost osîndit, ca să-l întreb dacă nu dorește să trimită vreo vorbă celor de acasă, i-am spus că i-aș face bucuos binele acesta. S-a uitat la mine, a rînjit ca un sălbatic, apoi scuturînd din cap mi s-a răstit: „Eu ? Veste, sănătate, cui ? Nu cunosc pe nimeni“. S-a întors cu spatele la mine, și-a îngropat fața în palme și a rămas așa o clipă; apoi s-a ridicat zvicnind și s-a oprit înaintea mea cu mîinile încrucișate pe piept, întrebîndu-mă: „Omule, îmi faci binele ce te-oi ruga ?“ „Ți-l fac bucuos“, i-am zis eu și i-am întins mîna. În clipa aceea s-a zugrăvit pe fața lui o durere atît de cuplîtă, încît aș fi fost în stare să fac totul pentru el ; fața aceea pocîta și-a pierdut toată uriciunea ; stîrnea numai milă și compătîmire. Pesemne că mi-a citit bine în inimă, căci m-a apucat repede de mîna, mi-a strîns-o cu putere și cu glas mîșcat mi-a spus : „Dacă mi-ai fi strîns așa mîna cu trei ani în urmă, n-aș fi acum aicea. De ce nu ne-am întîlnit ? De ce oare am întîlnit numai oameni care mă călcuau în picioare, care și băteau joc de mine, de urîtenia mea, care mă hrăneau cu pelin și otravă ! Mama nu m-a iubit, frațele m-a alungat de acasă ; surorii mele îi era rușine cu mine, iar aceea despre care credeam că mă iubeste, pentru care mi-aș fi dat și viața, și chiar zece vieți de le-aș fi avut, iar pentru un zîmbet drăgăstos al ei aș fi fost în stare să smulg și albastrul cerului, fata aceea își bătea și ea joc de mine și cînd am vrut să aud din gura ei că nu mă disprețuiește și nu mă ia în rîs, așa cum îmi spuneau unii și alții, ca să-mi

deschidă ochii, vicleana m-a alungat de la ușă ca pe un cîine“ ; și pe cînd mi se destăinuia, omul acela sălbatic plîngea ca un copil. După puțin timp și-a șters lacrimile, mi-a luat mîna și a adăugat încet : „Cînd te vei duce prin ținutul Maršovek, să treci pe la valea sălbatică ; acolo, deasupra prăpastiei, se înalță un brad stingher ; numai lui să-i duci salutul meu, precum și păsărilor sălbatice care zboară pe acolo, și nunților înalți de primprejur. Sub crengile aceluia brad am dormit ani de-a rîndul ; lui i-am spus ceea ce n-am mărturisit nimănui, sub el nu mă simțeam ca un Lazăr oropsit, sub el eram...“ A tăcut, s-a așezat iarăși pe laviță, n-a mai scos o vorbă și nici nu s-a mai uitat la mine. Am plecat de la el cu inima strînsă ; oamenii îl huiduiau și-l blestemau pe cel pocit, ziceau că-și merită moartea, că i se citea răutatea în ochi, îi găseau vină că nu voia nici să audă de preot și nici alți oameni nu voia să vadă, că se strîmba la ei și le arăta limba ; îl mai țineau de rău că nu se căia și se ducea la moarte ca la petrecere. De osînditul cel frumos le era însă milă ; se băteau pentru un cîntec ce-l compusese el în temniță și cu toții îi doreau să capete iertarea, fiindcă numai din gelozie își omorise prietenul ; despre celălalt însă, se vorbea că ar fi împușcat o fată care nu-i făcuse nimic, omora prin urmare oamenii numai din cruzime. Așa mergeau și se încrucișau vorbele. Cîte capete, atîtea judecăți ; fiecare vede altfel lucrurile, de aceea este totdeauna greu de hotărît de partea, cui stă dreptatea ; așa este și nu poate fi altfel. Numai Dumnezeu cunoaște lumea ; el singur pătrunde pînă în cele mai tainice ascunzișuri ale inimii omenești și o judecă ; el înțelege graiul animalelor, în fața lui potirul tuturor florilor devine străveziu ; el cunoaște potecuța fiecărui gîndăcel ; șuieratul vîn-

tului ascultă de porunca lui, iar apele curg pe unde el le-a însemnat drumul.

Și pădurarul tăcu iarăși. Luleaua i se stinse, ochii îi străluceau ca stelele, iar chipul i-l puteai asemui cu o vilcea de munte, luminată de lucirea blîndă a soarelui de toamnă, o viroagă unde a mai rămas destulă verdeață și floricele, cu toate că pe culmi se așternuse zăpada. L-au privit cu toții îndelung pe domnul Beyer, pînă cînd se auzi glasul bunicuței :

— Ai dreptate, cumetre ; mai mare dragul să te asculte omul ; întocmai ca la predică le zici. Ei, dar e vremea să culcăm copiii ; feciorașul dumitale o fi ostenit de drum și dumneata de asemenea ; despre celelalte om mai vorbe și mîine.

— Puiul acela de uliu, dă-mi-l mie, Orlik, pentru bufniță, tot n-ai ce face cu el, ceru pădurarul din Ryznbursk, trăgîndu-și pușca pe umăr.

— Da, cu plăcere.

— Vi-l aducem noi mîine dimineată, îi făgăduiră băieții.

— Păi bine, voi trebuie să vă duceți în oraș, la școală !

— Pentru mîine i-am scutit de școală, ca să se bucure de oaspeți, zise mama.

— Bine, atunci o să opresc și eu acasă gaitеле mele, ca să aveți o zi de petrecere. Vă aștept să veniți, noapte bună ! S-auzim de bine !

Blajinul frățin, „văleanul“, cum îl numise cîndva domnul Beyer, întinse mîna prietenilor, strigă pe Hektor, care lui Orlik îi plăcuse mult și ieși pe ușă tropăind. Dis-de-dimineată, pînă să se îmbrace copiii, Orlik se și afla pe pluta cu care sosise în ajun, împreună cu taică-său. După gustare, domnul Beyer se urcă pe coastă cu băieții luînd drumul spre casa pădurarului, iar bunicuța cu Barunka și Adelka se duseră pînă la cîrciumă să-și ia rămas bun de la Mîla.

Odaia cîrciumii o găsiră înțesată de lume ; veniseră mamele și tații ostașilor să-i petreacă la plecare. veniseră prieteni, surori și cunoscuți. Deși se îmbărbătau unul pe altul, deși cîrciumarul și Kristla nu mai pridideau cu turnatul berei, cu toate că și Mîla ajuta la turnat, deși flăcăii cîntau în gura mare cîntece ostășești și de veselie, ca să le mai crească inima, la nimic nu foloseau toate ; nici măcar nu s-a îmbătat vreunul, ca în ziua cînd s-au dus la recrutare. Atunci își aninaseră rămurele verzi la pălărie, chiniau vitejește, beau și cîntau, ca să înece și să molcomească frica și mihnirea. Căci atunci tot mai trăgeau oleacă de nădejde de scăpare chiar și vlăjganul cel mai zdravăn și flăcăul cel mai frumos. Ei, și apoi îi mai măgulea și părerea de rău a fetelor, îi mîngîia dragostea părinților, care în asemenea clipe izvorăște ca un șuvoi cald, ascuns în miezul pămîntului, se mîndreau auzind părerile cunoscuților : „Ehei, ăsta nu se mai întoarce ; ian te uită flăcău, crescut ca un brad din pădure și împlinit la trup de parcă ar fi turnat, de așa ostași le este lor mai mare dragul.“

Cu astfel de laude picurate li se mai îndulcea băutura amară pe care datoria silită le-o punca în față și, dimpotrivă, vorbele menite să ușureze drumul greu al flăcăilor sănătoși și frumoși îl împovărau pe al acelora care n-aveau de ce să se teamă, fiindcă se știau cu vreun cusur trupesc. Unii dintre aceștia, mai mîndri, își duceau greu povara bicisniciei lor și ar fi fost mai bucuroși să fie luați la oaste decît să audă pe cîte unul strigîndu-i în urmă : „După tine n-are de ce plînge mă-ta, tu n-ajungi la jurămînt, că ești prăpădit, vai de lume !“ sau : „Măi băiete ! Înrolează-te la călărași, ai picioarele cum are boul coar-nele !“ și tot felul de alte urzici usturătoare cu care-i plesneau.

Bunicuța intră în cârciumă, dar nu pătrunse în odaia ticsită de lume și asta nu din pricina aerului greu și plin de fum, ci pentru că o izbise norul greu al durerii care apăsă inimile și se așternea ca un zăbranic pe fețele tuturor. Ea simțea toată suferința mamelor adunate acolo, dintre care una își frîngea mîinile într-o durere mută, alta plîngea înfundat, alta se văicărea cu glas tare. Ea știa cum se simt fetele îndrăgostite care se sfiau să-și arate pe față mîhnirea; nu plîngeau, dar nu puteau nici măcar să se uite în ochii flăcăilor palizi și tăcuți pe care băutura îi întrista și mai mult, le amuțea glasul atunci cînd voiau să cînte. Ea simțea ce zace și în inima bătrînilor care ședeau posomorîți pe la mese, nu vorbeau nimic și la nimic nu se gîndeau, decît de unde să-și găsească de acum încolo înlocuitori pentru băieții vrednici care le fuseseră ca mîna lor dreaptă; se gîndeau cît o să le fie de greu și urît fără ei și cum o să le poată duce lipsa atîta amar de vreme, paisprezece ani...

Bunicuța se duse să aștepte cu copiii în livadă. Peste puțin veni la ea Kristla; fața îi era chinuită, plînsă și albă ca varul. Voia să vorbească, dar o apăsă ca o piatră pe inimă, iar gîtul parcă îi era sugrumat, nu putea să rostească nici un cuvînt în întregime. Se rezemă de trunchiul mărilor înflorite. Era același măr peste care aruncase cununița de Sfîntul Ioan. Cununița zburase peste pom, și acum, cînd trebuia să se împlinească prorocirea de mărițiș cu acel pe care-l iubea, iată că se despărțeau, își lua rămas bun de la el, pentru cine știe cîtă vreme. Își acoperi fața cu șorțulețul alb și se porni pe un plîns cu sughituri. Bunicuța o lăsă să plîngă. Veni și Mila.

Bătrîna tresări. Ce s-a ales din fața lui rumenă, veselă, cu ochii plini de vioiciune! Mila arăta pierit la față de parcă era cioplit din marmură. Îi întinse tăcut mîna bunicuței, tot fără o vorbă îmbrățișă fata iubită și scoțînd din sîn basmauă cu rîuri de izvoade pe care orice flăcău o capătă de la iubita lui. În semn de dragoste, îi șterse cu ea ochii. Nu-și spuseră cu vorbe cît de adîncă le era durerea, dar cînd din cârciumă răsunară mai tare versurile cîntecului:

*„Cînd rămas bun ne-om lua,
două inimi vom mîhni;
două inimi, patru ochi
zi și noapte-or tot boci...”*

atunci Kristla își îmbrățișă cu foc iubitul și începu a hohoti de plîns, cu fața ascunsă la pieptul lui. Cîntecul acesta era ecoul tristei melodii care răsuna neîncetat și în inimile lor. Bunicuța se ridică; o lacrimă i se prelingea pe obraz; plîngea și Barunka... Bătrînica, lăsîndu-și mîna pe brațul lui Mila, rosti cu glasul mișcat:

— Dumnezeu să te însoțească, Jakube, și să te mîngîie. Îndeplinește cu drag ceea ce trebuie să îndeplinești și atunci n-o să-ți mai fie atît de greu. Dacă o da Dumnezeu să izbutesc cu un gînd pe care-l am, atunci despărțirea voastră n-o să fie lungă. Să aveți nădejde. Iar tu, fetițo, dacă Mila ți-e atît de drag, nu-i mai împovăra inima cu văicărelile tale. Destul! Vă las cu Dumnezeu.

Spunînd aceasta făcu asupra lui Mila semnul crucii, îi strînse mîna și, întorcîndu-se repede, luă pe Adelka de mîna și o porni spre casă, avînd credința că-i mîngîiasse pe cei doi îndurerați. Într-adevăr, în

inimile îndrăgostiților, cuvintele bunicuței căzură ca roua peste florile ce stau să se vestejească, trezindu-le la o viață nouă. Se țineau îmbrățișați sub mărunul înspumat de albeața florilor care, scuturate de adierea vântului, cădeau de sus, ca fulgi ușori, peste ei. În fața cîrciumii se auzea liuruitul carului cu loitre care venise să-i ia pe ostași, iar din curte se porniră chemări : „Mila ! Kristla !” Ei însă nu le auzeau. Se strîngeau în brațe și nu le păsa de lume, căci în îmbrățișarea aceasta era pentru fiecare din ei întreaga viață.

După-amiază își luă și domnul Beyer rămas bun de la gazdele primitoare. Ca de obicei, doamna Prošek le încărcă tolbele, și tatii și feciorului, cu merinde, să aibă la drum. Amîndoi băieții îi dădură lui Orel cîte un lucrușor ca amintire ; Barunka îi puse o panglică la pălărie, iar pe Adelka o sfătui bunicuța, atunci cînd fetița o întrebă, să-i dăruiască trandafirul de mătase pe care-l căpătase de la contesa Hortensia.

— Dar, mi-ai spus că o să-l port la brîu cînd voi fi mare, murmură fetița. E atît de frumos !

— Tocmai ce-ți pare mai frumos și mai scump trebuie să-i dai musafirului drag, de vrei să-l cinstești. Dăruiește-i-l, fetița mea, fetelor le șade bine să dea flori.

Adelka. prinse frumosul trandafir la pălăria lui Orel.

— Vai, Adelka dragă, nu știu cită vreme își va păstra frumusețea trandafirul tău ; Orel e ca o sălbăticiune, cît îi ziulica de mare zboară peste stînci și culmi, prin ploaie și vînt, spuse domnul Beyer.

Adelka își întcarse întrebător ochisorii spre Orel.

— Să n-ai nici o grijă, tăticule, zise băiatul, pri-

vind cu bucurie darul ; în zilele de lucru, cînd alerg prin munți, am să scot de pe pălărie trandafirul și numai în zilele de sărbătoare o să mă mîndresc cu el ; așa o să rămînă întotdeauna frumos.

Adelka zîmbi fericită. Nimeni nu presimțea atunci că peste cîtiva ani ea va întrupa fericirea după care Orlik va visa cu dor, că ea era floricica pe care tînărul pădurar o va lua cu el în munții argințați de zăpadă, ca s-o crească în ascunzișul codrilor, și că dragostea acelei fetețe îi va lumina viața.

'Au trecut Rusaliile sau, cum le spunea bunicuța, sărbătorile „verzi“, căci atunci ea împodobeă toată casa, și înăuntru și pe dinafară, cu crenguțe de mesteacăn, astfel că și la masă și la culcare stăteau cu toții sub verdeață. A trecut și duminica mare, sărbătoarea cea frumoasă, și Sfintul Ioan. Privighetoea nu mai cînta în tufiș, rîndunelele își scoteau pușorii de sub streșină și-i învățau să zboare¹; pe vatră, în ungherul piscilor, se zbenguia un motănaș pe care Adelka îl alinta cu nume dulci. Černá, găinușa ei cea neagră, își ducea fudulă după dînsa pușorii măricei, iar Sultan și Tyrl începură iar să sară noapte de noapte în apă după șoareci, ceea ce dădea bătrinelor torcătoare pricină de scornit povești, poliloghii spăimoase cu un căpcăun care se vîntură noaptea pe podișca de la Staré Bělidlo, Adelka se ducea cu Vorša să mîne pe Tărcata la pășune, umbra cu bunicuța la strîns buruieni sau ședea cuminte lingă ea în bătătură, și-i citea silabisind din carte, sub teiul cel rotat, ale cărui flori bunicuța începuse să le usuce. Spre seară, cînd se duceau împreună în întîmpinarea copiilor, tăiau drumul peste cîmp; bunică se uita cu drag la inul de pe ogorul ei micuț și-i plăcea să privească și holdele întinse, boierești, grînele cu spice bogate care dădeau pe nesimțite în pîrg, iar atunci cînd se unduiau în valuri la bătaia vîntului, nici nu-i mai venea să-și ia ochii de la ele. Lui Kudrna, paznicul care dădea mereu tîrcoale hol-

delor și obișnuia s-o însoțească o bucată de drum, bunicuța îi spunea :

— Îți crește inima cînd vezi atîta belșug, binecuvîntarea dumnezeiască a căzut pe lanuri ; ferește-ne, Doamne, de furtuni și grindină !

— Prea mare-i arșița, zicea Kudrna, ridicîndu-și ochii spre cer.

De cîte ori treceau prin preajma ogorului de mazăre, Kudrna nu uita să rupă pentru Adelka păstăi tinere, dulci la gust. I le punea în poală cu cugetul împăcat, sigur fiind că nici doamna contesă nu s-ar pune de potrivă. „Doamna le are la inimă pe bunicuța și pe copii“, zicea el. Barunka nu-i mai aducea surioarei de acasă bucățele de lemn sau scoartă dulce, pe care le cumpăra cu un creițar, ori le căpăta de la fete, cînd le făcea temele la germană. De îndată ce vînzătoarea de cireșe și-a întins marfa în apropierea școlii, copiii, în fiecare zi la amiază, își cheltuiau pe ele creițarul. Cînd se întorceau acasă prin stejăriș adunau fragi ; Barunka își făcea un coșuleț din scoartă de mesteacăn și-l umplea cu vîrf pentru surioară, iar dacă nu erau fragi, făcea buchete de ferigi, pînă ce începură să se coacă afinele și alunele. Bunicuța culegea în pădure ciuperci și-i învăța pe copii să le deosebească pe cele bune de cele otrăvitoare. Ca să vorbim mai lămurit, era pe la sfîrșitul lui iulie și începutul lui august ; trebuiau să sosească doamna contesă și tata ; în afară de aceasta, copiii se mai bucurau că școala se apropie de sfîrșit. Doamna Prošek avea iarăși de lucru ziua întregă la castel, supraveghînd curățenia, așa ca să strălucească prin odăi și nici un colțisor să nu rămînă nemăturat ; grădinarul se vînzolea iarăși prin grădină, meremetisind ceva pe fiecare răzor, încît fiecare floare să crească așa cum dorea el ; străbătea și pajiștile, cercetînd dacă nu cumva vreun firicel de

iarbă o luase de capul lui, ca să-l îndrepte sau să-l tundă numai decit, deopotrivă cu celelalte, se strecura de la un tufiş la altul ca să fie sigur că femeile care munceau cu ziua n-au uitat cumva sub tufe vreo urzică sau altă buruiănă, ca s-o taie el şi s-o arunce peste gard. Pretutindeni forfoteau slujitorii făcînd pregătiri pentru primirea stăpînei. Eran mulţi care se bucurau ; sosirea contesei le aducea foloase ; unora însă le încurca socotelile, administratorul şi familia lui îşi afundau capetele între umeri mai jos cu o palmă pe fiecare zi şi cînd într-o dimineată se răs-pîndi vestea la curte : „Mîine vor fi aici“, domnul administrator se făcu atît de mic, încît răspunse şi la salutul umil al rîndaşului, ceea ce nu făcea niciodată iarna, cînd el era cel mai mare la castel. Bunicuţa îi dorea contesei numai bine ; se ruga pentru dînsa în fiecare zi ; dar dacă de sosirea ei nu s-ar fi legat şi sosirea ginerelui, i-ar fi fost totuna s-o vadă sau să n-o vadă. Aceasta în alte împrejurări, căci în vremea aceea bunicuţa aştepta cu neşpusă nerăbdare sosirea contesei, ceea ce ea în gînd un plan, ceva despre care nu pomeni însă nimănui.

În cele dintîi zile din august, cînd tocmai începuse secerişul, doamna contesă sosi într-adevăr cu toată suita de slujitori şi slujbaşi după ea. Domnişoara administratorului îşi aştepta italianul înfierbîntată de dor, dar i se dădu îndată vestea proastă că doamna contesă l-a lăsat în capitală. Doamna Prošek strălucea de bucurie, copiii la fel, căci îl aveau iarăşi în mijlocul lor pe tăticul drag ; numai bunicuţa se cam posomorî la faţă cînd văzu că o dată cu Ján nu soseşte şi fiica ei, Johanka. Îi adusese de la ea doar o scrisoare prin care fiică-sa, după ce-i trimitea salutări din partea mătuşii Dorotka şi a unchiului, îi dădea de veste că nu poate veni din pricină că unchiul se îmbolnăvise şi n-ar fi frumos din

partea ei să lase gospodăria şi grija bolnavului numai în seama mătuşii. Scria că tînărul cu care s-a logodit este un om cumsecade, că mătuşa o îndemna să-l ia, că vrea să le sărbătorească nunta de Sfînta Caterina şi nu aşteaptă decît încuviinţarea bunicuţei.

„Cînd vom fi căsătoriţi, de îndată ce va fi cu putinţă, vom veni împreună în Cehia ca să ne dai, măicuţă dragă, binecuvîntarea ta şi să-l cunoşti pe Jiří al meu, căruia noi îi zicem Jura. Nici el nu e ceh, e de undeva de pe la graniţa turcească, dar o să vă înţelegeţi bine cu el, căci eu l-am învăţat ceheste mai repede decît Terezka pe Ján. Aş fi fost bucurousă să iau un ceh şi ştiu că asta ţi-ar fi pricinuit şi dumitale mai multă bucurie, dar ştii cum se întîmplă, măicuţă, cîteodată inima nu te lasă să-i porunceşti şi eu l-am îndrăgit pe crobotul meu.“

Aşa se sfîrşea scrisoarea. O citise Tereza ; era de faţă şi Ján care zise :

— Parcă o şi aud pe vesela Hana ! Bună fată ; şi Jura e un om cumsecade, îl cunosc ; este cea dintîi calfă la unchiul la care stă Hana ; de cîte ori intram la ei, în fierărie, mi-era drag de Jura. E un om cît un munte, să tot cauţi altul la fel.

— Stai ! era acolo un cuvînt, Terezo, pe care nu l-am priceput ; pe aicea jos pe undeva, citeşte-mi-l încă o dată ! şi bunicuţa arată la sfîrşitul scrisorii.

— Crobot, nu-i aşa ?

— Da, ce mai e şi asta ?

— Aşa sînt porecliţi la Viena, croaţii.

— Aha, e croat. Ei, fie, Dumnezeu să le dea fericire. Dar cui i-ar trece prin minte, din ce colţuri de lume ajung oamenii să se întîlnească unul cu altul ? Şi-l cheamă Jiří, întocmai ca pe răposatul ei tată !

Cu aceste vorbe bunicuţa împături scrisoarea, apoi, ărgîndu-şi lacrima din ochi, se duse s-o pună bine,

în lădiță. Copiilor le sălta inima de fericire că tăticul lor drag era iarăși acasă. Nu se mai săturau privindu-l și se-ntreceau care mai de care cu vorba, vrînd să-i povestească tot ce se întîmplase într-un an, în-tîmplări pe care el le cunoștea de altfel din scrisorile mamei.

— Nu-i așa, tăticule, că rămîi la noi și pe iarnă ? întrebă cu drăgălășenie Adelka, netezindu-i mustățile ; aceasta era întotdeauna plăcerea ei.

— Și nu-i așa, tăticule, că atunci cînd o fi zăpada mare o să ne plimbi cu săniile acelea frumoase și o să le atîrni cailor zurgălăi ? Nenea de la oraș a trimis după noi o sanie astă-iarnă ; ne-am dus acolo cu mămica ; bunicuța n-a vrut să meargă, dar așa de ușor luneca sania și zurgălăii sunau așa de frumos, că toată lumea din orașel ieșea pe la ferestre, să vadă cine trece oare ? Cît timp povestise Vilim, tata n-a pucă să spună nici o vorbă ; apoi se repezi Ján.

— Știi, tăticule, că eu mă fac pădurar ? Cum is-prăvesc școala, mă duc în munți la domnul Beyer și Orel vine jos la Ryznbursk.

— Fie și pădurar, dar mai înainte să te vad că în-veți bine la școală, zîmbi tata, lăsîndu-i băiatului libertatea să plănuiască ce voia.

Veniră și prietenii, pădurarul și morarul, ca să-i ureze bun-sosit vecinului drag. Căsuța se înveseli ; chiar și Sultan și Tyrl se repeziră în întîmpinarea lui Hektor cu o bucurie sălbatică, neobișnuită, hămăind de parcă ar fi vrut să-i spună și lui vestea cea bună. Stăpînul îi iubea doar ; de bătut nu-i mai bătuse de cînd cu povestea urită a bobocilor de rață ; acum, de cîte ori îi ieșeau înainte, el îi mîngîia pe cap. Bunicuța văzînd bucuria lor, nu uită să spună că dobitocul simte cine îl iubește și ține minte multă vreme.

— Domnișoara contesă s-a însănătoșit de tot ? întrebă nevasta pădurarului care venise cu tustrei copiii, ca să-i ureze bun-sosit cumătrului.

— Se zice că da, dar nu s-ar crede. Parcă o roade ceva. De cînd o știu a fost plăpîndă, dar acum n-a mai rămas din ea decît sufletul, iar ochii ei mari parcă ar privi din cer. Îmi vine să plîng cînd o văd, e aidoma unui inger. Dar și doamna contesă s-a uscat de tot de supărare ; de cînd s-a îmbolnăvit domnișoara s-au stins în casa noastră toate bucuriile. Cu puțin înainte de a cădea bolnavă, trebuia să se logodească cu un conte. Un conte tînăr, dintr-o familie bogată ; doamna contesă se are bine cu părinții lui și se zice că dorește mult căsătoria aceasta. De, mai știu eu, adăugă domnul Prošek, clătînînd neîncrezător din cap.

— Dar contele ce zice de boala domnișoarei ? întrebă femeile.

— Ce să zică ? Trebuie să se supună și să aștepte pînă ce fata se va înzdrăveni ; iar dacă moare, n-o va uita ușor, căci o iubește cu adevărat. Se zice că ar vrea să plece după contesă în Italia.

— Dar domnișoara îl iubește pe conte ? întrebă bunicuța.

— Cine poate ști ? Dacă n-o fi avînd vreun altul în inimă, ar putea să-i placă ; e un băiat frumos, răs-punse el.

— Aice-i clenciul ; nu cumva să fie altul care-i place mai mult, zise morarul întinzîndu-i domnului Prošek tabachera deschisă ; gustu-i gust, nu te iei la ceartă cu el ! Era vesel că găsise prilej de rostit proverbul său preferat. Uitați-vă la circiumăreasa asta a noastră, adăugă el, de mult și-ar fi pus pirostriile pe cap și n-ar mai umbla acum ca o strigoaică. Ei, dar diavolii aceia de recrutori l-au umflat pe cel care i-a plăcut și ea nu-l vrea decît pe acela. Morarul,

care oferise tuturora tabac, luă și el puțin, trăgînd totodată cu coada ochiului într-o parte, spre Kristla, care se afla și ea acolo.

— Mi-a părut rău de voi, cînd mi-a scris Tereza, zise domnul Prošek, privind cu jale cît era de ofilită fata. Dar cum îi merge lui Mîla, a început să se deprindă ?

— Ce să facă, săracul de el ! Trebuie, deși îi vine greu de tot, răspunse Kristla, întorcîndu-se spre fereastră, ca să-și ascundă lacrimile.

— Cred și eu, se auzi glasul pădurarului ; fie și de aur colivia în care închizi o pasăre, tot pădurea îi va fi mai dragă.

— Mai cu seamă cînd perechea îi duce dorul acolo, făcu cu ochiul morarul.

— Am fost și eu ostaș, începu domnul Prošek ; un zimbet îi flutura pe buzele sale arcuite, cînd spuse asta și ochii albaștri i se întoarseră spre Tereza.

Zîmbi și ea, spunînd :

— Că tare viteaz mi-ai fost !

— Nu rîde, Terezo ! Cînd veneai cu mătușa Dorotka, pe lingă zidurile cazărmii, ca să mă vedeți la instrucție, plîngeați amîndouă.

— Și tu cu noi ! rise doamna Tereza. Adevărat că atunci nu ne ardea nici unuia de ris, doar acelora care se uitau la noi cum bocim.

— Trebuie să vă mărturisesc, zise inimosul gospodar, că prea puțin îmi păsa dacă eram socotit de cineva babă sau viteaz, nu eram dornic de această cinstire. Cele paisprezece zile în cap cît am fost militar, am tot oftat și am plîns, nu-mi tihnea nici mîncarea, nici somnul, încît eram ca o umbră cînd m-am eliberat.

— Așadar, numai paisprezece zile ai fost ostaș. Ei, așa s-ar învoi și Mîla, să i se socotească zilele ca ani, zise morarul.

— Nu m-aș fi zbuciumat atîta, dacă mi s-ar fi spus că un prieten bun pune la cale răscumpărarea mea și că fratele meu ceruse să mă înlocuiască. Vestea mi-a picat ca din senin. Fratelui îi plăcea milităria și i se potrivea mai bine decît mie. Să nu credeți că sînt un fricos. Dacă ar trebui să-mi apăr familia și patria, aș fi în primele rînduri. De, nu toți oamenii sîntem la fel ; unul se potrivește la o meserie, altul la alta. Nu-i așa, Terezko ?

Spunînd aceasta, domnul Prošek își lăsă mîna pe umărul soției sale și se uită cu sinceritate în ochii ei.

— Da, da, Jáne, dumneata numai între noi te potrivești, răspunse bunicuța în locul fiicei și toți, în sinea lor, îi dădură dreptate, cunoscînd firea duioasă a gazdei.

Cînd prietenii se despărțiră, Kristla se furișă în odaia bunicuței, scoase din sin o scrisorică pe a cărei pecete se vedea tiparul unui nasture ostășesc și zise încet :

— E de la Jakub !

— Ți-a scris ? Frumos din partea lui ! Ce spune ? întrebă bunicuța, bucurîndu-se împreună cu fata.

Kristla desfăcu scrisoarea și citi rar : „*Draga mea Kristinka ! Îți doresc sănătate și te sărut de o sută de ori. Of, Dumnezeuule, la ce bun ! Mai bucuros te-aș săruta o dată cu adevărat decît de o mie de ori pe hîrtie ; dar trei leghe de drum ne despart și nu putem să ajungem unul la altul. Știu că de multe ori pe zi te întreb : «Ce-o fi făcînd oare Jakub ? Cîm îi merge ?» De făcut am destule, dar ce fel de muncă mai e și asta ? Trupul la treabă și mîntea în altă parte. Nu mă simt în apele mele. Dacă inima nu mi-ar fi prinsă, poate că mi-ar plăcea și mie ostășia ; prietenii veniți o dată cu mine se deprind și încetul cu încetul nimic n-o să le mai fie greu. Și eu le învăț pe toate, nu cîrtesc de loc... Dar mie nimic*

nu-mi face plăcere și, în loc să mă deprind, îmi vine din zi în zi mai greu, și măcar dacă aș ști că ești sănătoasă, dacă aș primi de la tine măcar o singură urare de sănătate, aș fi mulțumit. Când stau afară, de strață, și văd păsările zburînd înspre voi, mă întreb întotdeauna, de ce n-au grai, ca să-ți ducă pe aripi gândurile mele; firește, mai bucuroși aș fi să mă prefac eu însumi într-o păsărică, așa ca micuța privighetoare și să zbor la fereastră ta... Nu ți-a mai spus nimic bunicuța? La ce s-a gândit ea cînd ne-a dat a înțelege că poate despărțirea noastră n-o să țină mult? Nu știu? Cînd mi-e mai greu, îmi aduc aminte de vorbele ei de la urmă și atunci parcă ar pune Dumnezeu mîna pe mine, așa mă ușurează nădejdea că ea va găsi calea de scăpare. Bunicuța nu vorbește niciodată în vînt. Trimite-mi măcar cîteva rînduri, să mă mîngîi; găsește tu pe cineva să ți le scrie; dă-mi vești despre toate! Ați cosit finul înainte de ploi? Dar cu secerișul cum stați? Aici au și început să strîngă recolta. Cînd văd secerătorii ducîndu-se pe lanuri îmi vine să las totul și să fug. Te rog ceva, nu te duce singură la muncă pe cîmp, altfel te vor zgîndări țatele cu întrebări, îți vor face inimă rea, mai bine nu te duce de loc căci vîntură-vînt, contabilul..."

— Prostuțul, îi e teamă ca nu cumva eu... se su-pără Kristla dar numaidecît citi mai departe : „...n-o să te lase în pace. Tu să te ții de Tomeș, căci eu l-am rugat să-ți fie ca mîna dreaptă. Îi doresc sănătate lui și Anău. Du-te și pe la ai mei și spune-le că le doresc sănătate, tot așa și la ai tăi le doresc de o sută de ori, precum și bunicuței și copiilor și tuturor cunoscuților și prietenilor. Aș avea atîtea să-ți povestesc, că nu mi-ar ajunge nici bucata de hîrtie care ar înveli dealul Žernovului; dar a sosit vremea să fac de strață. Cînd umblu noaptea prin fața ghe-

retei, îmi cînt așa, de unul singur : «Frumoase steluțe, cînt sînteți de micuțe...» Cîntecul ăsta l-am cîntat amîndoi cu o seară înainte de a ne despărți; tu ai plîns atunci. Of, Doamne, dar atunci ne mîngîiau pe amîndoi stelulele astea mici, ne mîngîia lumina lor dulce. Acum numai cel de sus știe dacă ne vor mai mîngîia vreodată. Te las cu Dumnezeu !"

Kristla împături scrisoarea, uitîndu-se drept în ochii bunicuței cu priviri întrebătoare.

— Ei, poți să fii fericită, e băiat bun; spune-i sănătate din parte-mi și să aibă nădejde în Dumnezeu; că nu i s-a întîmplat încă ceva așa de rău ca să nu-i mai fie și bine; o să-i mai strălucească și lui soarele. Dar ca să-ți spun sigur că va fi așa sau altfel, asta n-o pot face pînă ce n-oi fi și eu sigură. La cîmp însă, du-te dacă te cheamă; aș fi bucuroasă ca tu să-i întinzi contesei cununa de sărbătoarea secerișului; alta mai nimerită nici nu s-ar găsi dacă te vei afla tu acolo la lucru pe moșie.

Kristla se simți destul de mîngîiată de cuvintele acestea și-i făgădui bunicuței că va face întocmai cum a povățuit-o. De îndată ce sosise ginere-său, bunicuța l-a întreat de cîteva ori cînd anume obișnuiește doamna contesă să fie acasă și pe unde se plimbă, de se miră și domnul Prošek și se întrebă în sinea lui : „Bunicuța n-a fost niciodată curioasă să afle ce se întîmplă la castel; castelul, ca și cum n-ar fi fost pentru ea; și acum, întreabă și iar întreabă. Ce-o fi vrînd?" dar bunicuța nu spuse nimic, iar de cercetat, nimeni nu voia să o cerceteze; astfel că nu aflară nimic. „E curioasă și atîta tot", își ziseră ei.

Peste cîteva zile domnul Prošek își luă soția și pe copii la oraș; voia să petreacă toți o zi plăcută. Vorșa și Betka se duseră la cîmp, iar bunicuța rămase să păzească casa. Ședea cu fusul sub teiul din bătătură, așa cum îi era obiceiul. Se gîndea la ceva; nici mă-

car nu cînta ; din cînd în cînd învîrtea fusul și iar clătina din cap, pînă cînd, în cele din urmă, ca și cînd ar fi luat o hotărîre, zise : „Așa să facem“. În clipa aceea o zări pe contesa cea tînără venind pe coastă la vale, spre podișcă, pe lingă cuptor. Era îmbrăcată cu o rochie albă ; pe cap purta o pălărie rotundă de paie ; aluneca ușor la vale, ca o zînă ; piciorușele ei, strînse în pantofiori de mătase, parcă abia atingeau pămîntul. Bunicuța se sculă repede și o întîmpină cu mare bucurie ; i se strînse inima însă cînd se uită la fața ei palidă, aproape străvezie, pe care se citea o nespusă blîndețe, dar totodată și o durere copleșitoare. Nimeni n-ar fi putut privi fața aceea decît cutremurat de milă.

— Singură ? Și de ce atîta liniște aici ? întrebă Hortensia, după ce îi dădu bunicuței bună ziua și i strînse mîna cu căldură.

— Da, singură-singurică ; au plecat cu toții la oraș. Copiii nu se mai satură de tatăl lor ; nu l-au mai văzut de atîta vreme, zise bunicuța, ștergînd cu șorțul lavița curată, înainte de a o pofti pe domnișoara să ia loc.

— Da, e drept că de multă vreme nu l-au văzut ; eu sînt de vină.

— Cum adică, stimată domnișoară ? Parcă omul poate să facă ceva cînd dă peste el boala ? Ne-a părut rău tuturor și ne-am rugat ca Dumnezeu să vă dea înapoi sănătatea. Comoară fără seamăn e sănătatea, dar omul o prețuiește numai atunci cînd o pierde. Ar fi fost păcat să o pierzi de tot, stimată domnișoară ; ești tinerică și doamna contesă ar fi nemîngîiată.

— Știu, suspină Hortensia, lăsîndu-și mîinile împreunate pe un album cu scoarțe frumoase pe care-l adusese și-l ținea în poală.

— Sînteți atît de palidă, domnișoară ! Vă doare ceva ? o întrebă bunicuța cu multă duioșie pe fetița care ședea lingă ea ca întruchiparea durerii.

— Nimic, bunicuțo, răspunse repede domnișoara, silindu-se să zîmbească, dar tocmai zîmbetul ei silit îi dezvăluia rana din inimă. Bunicuța nu îndrăzni să întrebă mai mult, dar văzuse îndeajuns ca să fie sigură că domnișoara nu era bolnavă numai trupește.

Îndată după asta, contesa Hortensia începu să întrebă ce s-a mai întîmplat pe la Staré Bělídlo și dacă și-au mai adus aminte copiii de dînsa. Bunicuța îi răspunse bucuroasă, întrebînd și ea la rîndul ei cum îi merge doamnei contese și ce face.

— Contesa s-a dus la pădurar, răspunse Hortensia. Eu am rugat-o să mă lase aici ca să desenez vilceaua și să vin să vă văd. La întoarcere va trece și ea pe aici să mă ia.

— Ia te uită, se bucură bunicuța, parcă mi-ar trimite-o Dumnezeu. Mă duc să-mi pun un șorț curat, că toată-s plină de praf de la scaunele astea. Mă iartă puțin, domnișoară, acușica mă întorc.

Zicînd acestea, bunicuța intră în casă ; nu zăbovi mult și veni cu un șorț curat dinainte, cu o basma albă pe cap, înnodată sub bărbie, aducînd cu ea pîine albă, miere, unt și smîntînă :

— Poate că-i vine poftă stimatei domnișoare să-și taie o bucățică de pîine ; e coaptă de ieri. Dar hai-dem să stăm în livadă, acolo e mai multă verdeață. E drept că teiul face umbră și mie mi-e drag să șed sub el, chiar dacă nu văd altceva decît numai păsările astea din jurul meu cum scormonesc, cum se tăvălesc în praf și cum se fugăresc toată vremea, neastîmpăratele.

— Atunci să rămînem pe loc, eu stau foarte bine aici, se arătă bucuroasă tînăra contesă, luîndu-i din mînă gustările aduse. Nu se lăsă de loc îndemnată ;

își tăie piine, mîncă și bău, știind că bunicuța s-ar necăji dacă n-ar gusta din toate. În răstimp deschise și albumul și-i arătă bunicuței ce desenase.

— Ia te uită, Doanne ! toată valea de dincolo de iaz, lunca, coasta, pădurea, stăvilărușul și zău de nu-i asta Viktorka, strigă uimită bunicuța.

— Ea e, se potrivește în singurătatea asta. Am întâlnit-o pe deal ; e îngrozitor de trecută, ofilită. Nu-i mai poate ajuta nimic oare ? întrebă fata cu amărăciune în glas.

— O, stimată domnișoară, trupului i s-ar mai putea ajuta ; dar la ce bun dacă lipsește lucrul de căpetenie — mintea. Sufletul ei e răătăcit, tot ce face, face ca în vis. Poate că tot mila lui Dumnezeu o fi, că i-a luat amintirea suferinții care, de bună seamă, trebuie să fi fost cumplită ; dacă s-ar înzdrăveni la minte, poate că în deznădejde și-ar curma și viața, așa cum... dar... nu-și sfîrși vorba bunicuța, Dumnezeu o s-o ierte ; dacă a păcătuit, a și pățimit pentru asta. Întorcînd fila, bunicuța strigă plină de mirare : Altă minune ! Maica ta, Cristoase ! Asta-i Staré Bělido ! curtica, teiul... iată-mă pe mine, iată și copiii, și cîinii, toate, toate ; Maică Precistă ! la asta nu m-am așteptat ! Cînd le-or vedea ai noștri !

— Eu nu uit niciodată pe cei care-mi sînt dragi, zise contesa Hortensia, și ca să-mi rămînă chipurile lor mai limpezi în minte, mi le desenez. Așa și cu locurile unde am trăit zile frumoase ; îmi place să le aștern pe hîrtie, pentru amintirea plăcută ce-mi deșteaptă în suflet. Și vîlceaua aceasta, ce fermecătoare-i ! Dacă mi-ai da voie, bunicuță, cu drag te-aș zugrăvi și pe dumneata, ca să rămînă copiilor portretul ca amintire.

Bunicuța se roși toată și clătină din cap, împotrivindu-se :

— Pe mine, femeie bătrînă ? Nu mi-ar ședa bine, stimată domnișoară !

— Ei, lasă, bunicuță, mai vin eu o dată cînd vei fi iarăși singură acasă și poate te răzgîndești. Te desenez doar pentru nepoței, le-ar face plăcere să păstreze totdeauna chipul dumitale.

— Dacă așa vrea stimata domnișoară, bine, fie, se hotărî bunicuța, dar vă rog ceva : să nu mai afle nimeni despre asta ; ce s-ar mai pălăvrăgi că bunicuța se ține de fleacuri ! Cît trăiesc, nu le trebuie chipul meu, cînd n-oi mai fi, atunci întîmplă-se ce s-o întîmpla.

Hortensia încuviință, făgăduindu-i că nu va spune nimănui despre portret.

— Dar unde ați învățat asta, stimată domnișoară ? De cînd mă știu, nu am auzit ca o femeie să picteze ! zise bunicuța întorcînd altă filă.

— În lumea noastră trebuie să învățăm multe lucruri, trebuie să facem și noi ceva ca să ne mai treacă vremea. Mie îmi place cu deosebire pictura, răspunse Hortensia.

— Frumos lucru, își dădu părerea bunicuța, privind un tablou mic care era băgat în album. Tabloul înfățișa o stîncă înaltă, la poalele căreia se învolburau valurile mării. Pe stîncă stătea în picioare un tînăr, ținea în mînă un boboc de trandafir și privea marea pe care se vedea filfiind în depărtare pînzele întinse ale unei corăbii.

— Și asta, tot stimata domnișoară a făcut-o ? întrebă bunicuța.

— Nu. Tabloul acesta mi l-a dăruit pictorul care m-a învățat să desenez, îngăimă răspunsul domnișoara, cu jumătate de gură.

Bunicuța tresări, fulgerată de un gînd și arătă pe tînărul de pe stîncă.

— O fi chiar el ?

Hortensia nu răspunse, dar se rumeni toată la față și se ridică :

— Mi se pare că vine contesa.

Bunicuța se lămurise ; ea știa acum ce-i lipsește domnișoarei. Doamna contesă nu se vedea încă venind. Hortensia se așează iarăși și bunicuța începu să vorbească pe ocolite despre Kristla și Mila ; în cele din urmă îi mărturisi de-a dreptul că ar vrea să ceară sprijin pentru ei doamnei contese. Hortensia îi laudă gîndul și-i făgădui bucuroasă s-o ajute.

Contesa se întoarce de la pădurar pe potecuță ; trăsura venea goală în urmă, pe șosea. O salută pe bunicuță cu foarte multă căldură. Hortensiei îi întinse un buchet de flori :

— Știu că-ți plac garoafele sălbatice ! Le-am cules pe drum.

Tinăra fată se înclină, sărută drept mulțumire mîna contesei, iar buchetul și-l prinse la brîu.

— Astea sînt lăcrămioare, nu garoafe, zise bunicuța, uitîndu-se la flori.

— Lăcrămioare ? se minunară musafirele.

— Da, lacrimile Fecioarei Maria. Are o poveste floricea asta. Atunci cînd evreii îl duceau pe Cristos spre Golgota, în urma lui mergea Fecioara Maria, cu inima frîntă de durere. Văzînd pe drum urmele de sînge lăsate de rănile lui Cristos, biata mamă plîngea amar ; din lacrimile Maicii Domnului și din sîngele fiului se zice că au răsărit apoi pe drumul Golgotei floricelele astea, spuse bunicuța.

— Așadar, asta-i floarea durerii și a dragostei, zise contesa.

— Îndrăgostiții nu-și dăruiesc lăcrămioare unul altuia, ei cred că le-ar aduce întristare, urmă bunicuța și întinse doamnei contese paharul cu smîntînă, rugînd-o frumos să se ospăteze.

Contesa n-o refuză pe bunicuță.

— Ei, Doamne, reluă bătrînica firul vorbei de mai înainte, omul își găsește întotdeauna pricină de plîns, chiar dacă nu culege lăcrămioare ; în dragoste jalea se împletește cu bucuria. Cînd îndrăgostiții sînt fericiți, apoi se găsesc alții care le presară pelin în cale.

— Scumpă contesă, spuse Hortensia, bunicuța vrea tocmai să te roage pentru niște îndrăgostiți nefericiți ; ascult-o și, te rog și eu mult, ajută-i.

Tinăra fată își împreunase mîinile și se uita rugător la contesă.

— Hai vorbește, bătrînico ; ți-am mai spus odată să vii la mine oricînd, că eu îți ascult bucuroasă rugămințile ; te cunosc, știu că n-ai strica vorba pentru cine nu merită, zise contesa, mîngîind părul bogat al fiicei sale iubite și privind-o binevoitor pe bunicuță.

— Nici n-aș cuteza, milostivă doamnă, dacă as ști că nu sînt vrednici de ajutor.

Și bunicuța începu tărășenia cu Kristla și Mila, îi povesti cu de-amănuntul cum a ajuns băiatul la oaste ; numai un lucru a ținut sub obroc : că domnul administrator își pusese ochii pe fată. Nu voia să-i facă mai mult rău decît era nevoie.

— Sînt tot aceiași ? Fata și flăcăul care s-au certat cu Piccolo ?

— Aceiași, stimată doamnă.

— E așa de frumoasă, că se bat bărbații pentru ea ?

— Ca o fragă, milostivă stăpînă ; de sărbătoarea secerișului, ea va duce cununa, atunci o veți vedea. De bună seamă că durerea nu-i priește frumuseții ; cînd fata e chinuită de dragoste, numaidecît își pleacă capșorul, ca și floricea ofilită. Acuma, Kristla e numai o umbră, dar o singură vorbuliță îi va da viață și în curînd va fi cum era înainte. Și stimatea domnișoară e palidă, dar cînd își va revedea țara dragă spre care o trage inima, va da Dumne-

zeu și-i vor înflori obrăjorii ca petalele de trandafir, adăugă bunicuța apăsînd anume pe cuvintele : „spre care o trage inima“, încît fata se roși tulburată și fisticită.

Contesa băgă de seamă, se uită iscoditor la Hortensia, apoi la bunicuța, dar aceasta se prefăcu că nu vede nimic, era mulțumită că a atras luarea aminte a contesei, mai mult nici nu dorea. „Dacă-i pasă de fericirea acestei fete, o să vadă ea de rest“, gîndea bunicuța în sinea ei.

După o scurtă tăcere, contesa apăsă ușor mîna pe umărul bunicuței și-i zise cu glasul ei plăcut :

— De îndrăgostiți ne vom îngriji, iar dumneata, bătrînico, vino mîine la mine tot pe vremea asta, adăugă ea cu glas mai scăzut.

— Scumpă contesă, zise Hortensia, luînd la sub-suoară albumul, bunicuța mi-a îngăduit să-i fac chipul, dar dorește ca aceasta să rămînă o taină cîtă vreme va trăi. Cum am putea să facem ?

— Vino la castel, bătrînico. Hortensia te va picta și tabloul poate să rămînă la mine, cît vei trăi. O să ți-i picteze și pe nepoței ; tabloul acela îl vei păstra dumneata, bunicuțo, ca să ai o amintire, cînd ți-or crește mari.

Așa hotărî contesa și cu un suris binevoitor își luă rămas bun suindu-se cu Hortensia în trăsură.

Bunicuța intră în casă. Își simțea inima plină de bucurie.

XVII

Era o dimineață cu arșiță, prevestitoare de ploaie ; tineri și vîrstnici munceau laolaltă pe cîmp, dînd zor să strîngă măcar grînele secerate. Cei care aveau și bucata lor de pămînt trebuiseră să muncească și noaptea, ca să facă față și la gospodăria lor și la munca boierească. Soarele dogorea cu atîta putere, încît te mirai că sub razele lui de foc nu crăpa pămîntul. Oamenii nu mai puteau răsufila de zăbuseală, florile se vestejeau, păsările zburau jos, aproape de pămînt, vitele își căutau umbră. De dimineață se iviseră pe cer caiere de nori, la început mai micuți, albi-cenușii, împrăștiați pe ici pe colo ; cu cît ziua înainta, cu atît norii se înmulțeau, se învălmășeau, se înălțau tot mai sus și se împreunau, formînd clăi și coame prelungi ; culoarea lor se întuneca treptat ; către amiază tot cerul spre apus era învăluit de mantia unui nor negru și greu, care se urnea încet și mă-tălăhos spre soare. Secerătorii se uitau îngrijorați la bolta în frămîntare, și cu toate că abia mai răsuflau, fiecare îi dădea zor cu lucrul, mai ales că vîtaful zbiera și ocăra într-una. Se deprinsese să urle, ca să nu uite cumva oamenii că el este acela care poruncește și să-i dea astfel cîntea cuvenită. Bunicuța ședea în pridvor și se uita îngrijorată la talazurile norilor care se îngrămădeau deasupra casei. Băieții și Adelka se jucau chipurile la umbră, în spatele casei, dar le era atît de cald, că ar fi aruncat toate de pe dinșii și ar fi sărit, bildibic,

în apa scocului, dacă bunicuța le-ar fi dat voie. Adelka, cea veșnic vorbăreată și zglobie ca un cîntețoi, căsca, n-avea poftă de joacă și pînă la urmă i se lipiră ochisorii. Și bunicuța simțea o greutate pe ochi. Rîndunelele zburau jos de tot ori se adăposteau în cuiburi; păianjenul, pe care bătrînica îl văzuse de dimineată prinzind muștele cu ațele lui și mîncîndu-le, se vîrî și el în păienjenis; păsările se adunau grămadă prin bătătură, la umbră, cîinii stăteau tolăniți la picioarele bunicuței și gîfiau scoțînd limbile de un cot, de parcă s-ar fi odihnit după o goană sălbatică. Copacii stăteau neclintîți, nici o frunzuliță nu se mișca. Domnul Prošek cu doamna sosiră în grabă mare de la castel.

— Oameni buni, se vestește o furtună năprasnică! S-au băgat toate lucrurile în casă? strigă de departe gospodina.

Pinza de la albit, păsările, copiii, toate fură aduse înăuntru, bunicuța puse pîinea pe masă, pregăti lumina de la Hromnice și închise ferestrele. Afară domnea o tăcere de moarte, soarele se acoperise cu totul de nori. Domnul Prošek ieșise pe șosea și se uita împrejur. La marginea pădurii, sub un copac mare, o văzu pe Viktorka. Pe neașteptate se stirni un vînt puternic, un hăbuit de tunet se ridică parcă din străfundul pămîntului, iar de-a latul cerului întunecat se strecură în zigzaguri un fulger prelung. „Dumnezeule, ființa aceea stă sub copac!” își zise domnul Prošek și începu să strige și să facă semne înspre Viktorka, îndemnînd-o să plece în partea cealaltă. Viktorka însă bătea din palme la fiecare fulger și scotea chiote vesele, fără să-l bage în seamă pe domnul Prošek. Începură să cadă picături mari; luminile fulgerilor se încrucișau pe pinza întunecată a norilor, tunetul începu

să bubuie asurzitor; furtuna se dezlănțui cu toată furia. Domnul Prošek intră în casă. Bunica aprinse lumina de la Hromnice și se ruga împreună cu copiii. Însămîntați, micuții se îngălbeneau la față la fiecare fulger și trăsnet. Domnul Prošek umbla de la o fereastră la alta, uitîndu-se afară. Turna ca din găleată, cerul parcă se crăpa mereu, fulger după fulger și tunet după tunet se țineau lanț de parcă s-ar fi învîrtit furiiile prin văzduh. O clipă de liniște și iarăși lumina albastră-gălbuie clipi pe la ferestre; un fulger sfișie cerul în lung și în lat și... buf... buf... ceva căzu pocnind îngrozitor chiar deasupra casei. Bunica voi să spună: „Ajută-ne, Doamne!”, dar vorbele i se înnodară în gît; doamna Prošek se ținea de masă, domnul Prošek păli, Betka și Vorša căzură în genunchi, copiii se porniră pe plîns. Ca și cînd prin trăsnetul acesta și-ar fi potolit furia, furtuna încetă. Mai slab, tot mai slab, răsunau bubuiturile tunetelor, norii se împrăștiau, își schimbau culoarea, iar printre pinzele cenușii începură pe ici pe colo să se ivească petece de cer albastru. Fulgerele se pierdeau, încetă și ploaia, furtuna se îndepărtă.

Cîtă schimbare se petrecuse afară! Pămîntul, ostenit de cumplita frămîntare, se odihnea, tremurînd parcă din toate încheieturile, iar soarele, ai fi zis că-l privește ca un ochi mare, strălucitor, umed de duiosie; din cînd în cînd, peste discul luminos mai luneca cite un norișor, rămășiță a dezlănțuirii pătimașe. Iarba, florile, toate erau culcate la pămînt, pe drum se scurgeau șuvoaie repezi, apa din pîriu curgea tulbure, pomii își scuturau de pe ei miile de picături ce luceau ca argintul pe veșmintele lor verzi. Păsărelele începură iarăși să zburde prin văzduh, gîștele și rațele se bucurau de băltoacele și pîrîiașele lăsate de ploaie, găinușile dă-

deau fuga după rîmele ce roiau din beșug pe pămîntul udat, păianjenul ieșea din ascunziș; toate vietățile, înviorate, se grăbeau să guste din nou bucuria vieții și iarăși să se încaiere și să se sfîșie între ele. Domnul! Proșek ieși afară; făcu un ocol în jurul casei — și ce-i fu dat să vadă: pârul bătrîn, care acoperise casa ani de zile cu ramurile sale stufoase, fusese despicaț de trăsnet. Jumătate din el căzuse pe acoperiș, iar cealaltă jumătate se aplecase spre pămînt. De mulți ani nu mai dăduse rod pârul acesta pădureț; fructele lui nu erau de soi; dar pomul le era drag tuturor, căci împodobește acoperișul cu verdeață din primăvară pînă în iarnă. Ploaia torențială pricinuieste pagube și pe cîmp, oamenii erau totuși bucuroși; scăpaseră ușor; ce prăpăd putea să fie dacă ar fi bătut piatra. După-amiază, începură să se zvînte potecile și unchiașul se duse la stăvilă, ca de obicei, în papuci; bunicuța îl întilni pe cînd mergea spre castel. Unchiașul se plînsese că ploaia îi pricinuieste ceva pagube la fructe, îi dădu bunicuței să tragă din tabac, o întrebă încotro se duce și, cînd auzi că mergea la castel, își urmă drumul lui și bunicuța pe al ei.

Pesemne că domnul Leopold primise poruncă s-o conducă pe bunicuță la contesă îndată ce va sosi, deoarece abia pași bătrînica în anticameră și numai deocînd, fără nici un fel de șovăială sau zăbavă, valetul deschise ușa salonașului. Contesa ședea acolo singură. O pofti pe bunicuță să ia loc lîngă ea și bătrînica se așează încetișor.

— Simplitatea și sinceritatea dumitale îmi plac mult, bătrînico! îi vorbi cu blîndețe contesa. Mă încred în dumneata din toată inima și socotesc că îmi vei răspunde deschis la o întrebare ce-ți voi pune.

— Cum s-ar putea altfel, milostivă doamnă? Întrebați numai, spuse bunicuța, neputîndu-și închipui ce anume voia contesa să afle de la dînsa.

— Ai spus ieri că atunci cînd fiica mea va sosi în țara ei și va vedea ceea ce-i dorește inima, obrații ei se vor rumeni iarăși. Ai apăsător cu atîta stăruință asupra acestor cuvinte, încît mi-au dat de gîndit. M-am înșelat oare, sau ai spus-o anume?

Vorbind, contesa își ațintise pătrunzător privirea în ochii bătrînei. Bunicuța nu se fîstîci. Stătu o clipă pe gînduri, apoi mărturisîi deschis:

— Da, anume am zis așa; ce am avut de gînd, mi-a căzut pe limbă; voiam numai să-i atrag luarea-aminte milostivei doamne. Uneori, o vorbă spusă la vreme și la locul ei cade cu folos, răspunse bunicuța.

— Poate ți-a spus ceva Hortensia? cercetă contesa.

— Ferească Dumnezeu, domnișoara, cum văd bine, nu-i din acelea care să-și verse lacrimile pe toate drumurile; dar cine a trecut prin suferinți asemănătoare înțelege și singur. Nici nu se poate ascunde întotdeauna ceea ce-i venit să înduioșeze; cum vă spun, am deslușit singură.

— Ce ai deslușit și ce ai auzit? Spune-mi. Nu-i curiozitate; grija pentru copilul pe care-l iubesc ca pe al meu, asta mă silește să cercetez și să aflui tot, rosti îndurerată contesa.

— Pot spune ce am auzit; nu-i nimic rău și nici n-a trebuit să jur pe Dumnezeu că n-am să vorbesc, începu bătrîna și apoi povesti ceea ce auzise despre logodna și despre boala Hortensiei: Un gînd aduce alt gînd, adăugă ea, la ce se uită omul de departe, îl vede altfel decît de aproape; și cite capete, atîtea minți. Așa și mie, milostivă stăpînă, mi-a dat în gînd că poate domnișoara nu l-o fi

luînd bucuroasă pe contele acela, poate că a primit numai din supunere față de dumneavoastră. Ieri m-am uitat la fața domnișoarei și-mi venea să plîng de jale; mi-a arătat priveliștele acelea frumoase pe care le-a desenat și parcă anume mi-a căzut în mină o poză stingheră care, după cum mi-a spus domnișoara, o pictase și i-o dăduse profesorul ei. Am întrebat-o dacă domnul acela frumos era chiar el; știți, omul bătrîn, ca și copilul, vrea să știe de toate. Domnișoara s-a roșit ca un trandafir, s-a sculat de pe laviță, n-a zis nici într-un fel nici într-altul, dar ochii i s-au umezit. Asta mi-a fost de ajuns și milostiva doamnă poate ști mai bine dacă bătrîna bunicuță a avut dreptate.

Contesa se sculă, se plimbă prin odaie și spuse ca pentru sine :

— N-am băgat de seamă nimic, mai înainte era întotdeauna veselă, bine dispusă. Niciodată nu mi-a vorbit despre profesorul ei.

— De, răspunse bunicuța la gîndul acela rostit tare, nu toate firile-s la fel. Sînt oameni care n-ar fi deplin fericiți dacă n-ar putea să înduioșeze lumea cu orice bucurie și orice durere a lor; alții însă le poartă în inimă toată viața și se duc cu ele în mormînt. Greu îi cîștigi pe oamenii aceștia; dar oricînd și pretutîndi, dragostea dragoste naște. Mie îmi pare că se asemuie povestea asta a oame-nilor cu aceea a buruienilor de leac. E cîte una, după care nu trebuie să mergi departe, o găsești pe orișice luncă, pe orișice hat. După alta, trebuie să te afunzi însă în umbra pădurii, trebuie s-o cauți pe sub frunze și cîte piedici pînă o culegi; te cațări după ea pe culmi și stînci, nu ții seama de spinii și de mărăcinii care-ți ies în cale. În schimb, pentru strădania ta buruiana te răsplătește însutit. Baba care vine pe la noi din munți, cu bu-

ruieni, ne spune întotdeauna cînd ne aduce mușchi mirositori: „Mult mai îmi dă de lucru pînă ce-l dibui, dar fie, că face“. Mușchiul ei miroase a violete și mirosul acesta îmbălsămează odăile; aminteste omului că după iarnă vine iarăși primăvara. Iertați-mă, milostivă doamnă, așa mă îndepărtez eu întotdeauna din drum. Am mai vrut să spun că poate de aceea era veselă domnișoara, că mai trăgea nădejde; acum, cînd a pierdut-o, poate că își dă mai bine seama cît de adîncă îi este dragostea. Așa se întîmplă uneori, nu știm ce dorim decît atunci cînd nu mai putem dori.

— Îți mulțumesc că mi-ai spus adevărul, bătrînico, zise contesa; nu știu dacă eu voi putea să mă bucur de pe urma lui; nu doresc decît să fie fata mea fericită. Dumitale o să aibă să-ți mulțumească, fără dumneata n-aș fi dat de urma adevărată. Nu te mai țin. Hortensia s-a pregătit de pictat pentru mine; vino aici cu nepoții!

Plecînd de la contesă, bunicuța ducea în inima ei simțămîntul că ajutase cu o vorbă bună la fericirea unui om. Cînd ajunse aproape de casă, îl întîlni pe pădurar; era speriat, pășea repede.

— Ați auzit ce s-a întîmplat? îi spuse bunicuței cu glas tremurător.

— Nu mă speria și spune-mi repede, ce e?

— Pe Viktorka a lovit-o trăsnetul!

Bunicuța își plesni palmele; cîțva timp nu putu nici să vorbească, apoi din ochi i se scurseră două lacrimi ca două boabe de mazăre.

— Dumnezeu a iubit-o de-a chemat-o la el; să-i dea Domnul liniște veșnică, zise apoi încet.

— A avut o moarte ușoară, adăugă pădurarul.

În clipa aceea copiii, doamna și domnul Prošek ieșiră afară și, auzînd de la pădurar vestea tristă, rămaseră toți încremeniți.

— Înainte de a se dezlănțui furtuna îmi-a fost teamă pentru ea, cînd am văzut-o stînd sub copac. Am strigat-o, i-am făcut semne dar ea rîdea și hohotea într-una. Am văzut-o atunci pentru ultima dată. Mai bine de ea...

— Cine a găsit-o și unde ? îl întrebară.

— După ce a încetat furtuna, zise pădurarul, m-am dus prin pădure să văd dacă n-a pricinuit pagube ; am ajuns pînă în vîrfurile dealului, pînă la molifții împreunați, știți, aceia care se înalță deasupra peșterii Viktorkăi ; văd acolo ceva ghemuit sub un braț de crengi... Strig... nimica ; mă uit în sus, să văd de unde au ajuns acolo crengile : amîndoi molifții arătau în partea dinăuntru de parcă bătrînețea i-ar fi despuiat de sus pînă jos, cu coajă cu tot. Dau iute la o parte crengile : sub ele zăcea ucisă Viktorka. Trag de ea, era rece. De la urmă pînă la picior, pe partea stîngă, rochia se vedea arsă. De bună seamă că-i plăcuse furtuna, hohotea de rîs întotdeauna cînd fulgera ; o fi fugit sus în vîrfurile dealului să vadă mai bine : de la molifții priveleştea-i deschisă ; s-o fi așezat sub ei și acolo a lovit-o moartea.

— Așa cum a lovit și părul nostru, spuse bunicuța. Și unde ați dus-o ?

— Am pus s-o ducă la noi la pichet, e mai aproape ca oriunde ; îi pregătesc eu înmormîntarea, cu toate că rudele ei se împotrivesc. Am fost la Žernov, să dau de veste. Nu se aștepta nimănui să se prăpădească așa curînd. O să-mi fie urît fără ea, mai zise pădurarul cu glas scăzut.

În clipa aceea, răsună pînă la ei dangătul clopotului de la biserica din Žernov. Vestea moartei Viktorkăi. Își făcură cruce și începură să se roage.

— Să mergem s-o vedem, se rugară copiii de părinți și de bunicuță.

— Veniți mîine, cînd va zăcea gătită în coșciug, zise pădurarul dînd binețe și plecă întristat.

— De-acuma n-o să mai vină Viktorka pe la noi ; n-o să mai cînte la iaz ; acuma e în cer ! își spuneau copiii, ducîndu-se la treburile lor, uitînd s-o mai întreb pe bunicuță despre contesă, într-atît erau de buimăciți.

— Fără îndoială că e în cer ; destul a suferit pe pămînt, își zise bunicuța.

Vestea despre moartea Viktorkăi se răspîndi iute, ca din trîmbițe, în toată vilceaua ; toți o cunoșteau, la toți le era milă de ea și de aceea îi binecuvîntau moartea. Mai cu seamă o asemenea moarte, pe care se zice că Dumnezeu numai puținor oameni o dăruiește. Dacă înainte vreme se vorbea de ea cu amărăciune, acuma se vorbea cu cinstea cuvenită. Cînd se duse bunicuța a doua zi cu copiii la castel, ca să pozeze pentru portret, doamna contesă începu să vorbească despre Viktorka. Auzind cît de mult au iubit-o pe Viktorka cei din casa pădurarului și cei de la Staré Bělídlo, Hortensia făgădui să mai facă o dată pentru domnul pădurar și o dată pentru familia Prošek, desenul pe care bunicuța îl văzuse, acela unde Viktorka stătea sub copac.

— Fiecăruia ar vrea să-i dea cîte o bucurie, înainte de a pleca, ba ar fi fericită să vă ia pe toți cu dînsa, zîmbi contesa.

— Unde îi e mai bine omului decît între cei care-l iubesc ? Și care bucurie poate fi mai mare decît aceea de a face bucurie altora ? zise bunicuța.

Copiii așteptau cu nerăbdare să-și vadă chipurile ; despre al bunicuței nu știau nimic ; se bucurau și de darurile pe care domnișoara contesă le făgăduise dacă vor sta cuminți, astfel că se țineau și ei să nu se miște pe cît puteau... Bunicuța privea cu plăcere cum, de sub penelul iscusit al fetei, ieșeau la iveală,

tot mai vii, contururile chipurilor dragi, și îi dojenea pe nepoței, ori de câte ori i se părea că stingheresc lucrul.

— Șezi Jáne, nu mai da din picioare, ca să te nimorească bine domnișoara. Barunka, dacă strîmbi din nas ca un iepure de casă, cum vrei să ieși bine ? Vilimek, nu mai da într-una din umăr ca gîsca din aripi cînd îi cade o pană !

Iar cînd Adelka, uitînd cu totul unde se afla, își vîrî arătătorul de la mîna dreaptă în gură, bunicuța se supără rău :

— Rușine pentru o fetiță ca tine, care ar putea să-și taie singură pîinea... Odată o să-ți pun piper pe deget.

Contesa Hortensia părea nespus de fericită ; picta cu drag și mai mult rîdea decît se supăra de năzbitiile copiilor. Zi de zi se rumenea tot mai mult la obraji, bunicuța spuse că domnișoara nu-i părea numai ca un trandafir, ci ca o floare purpurie de măr. Devenise mai veselă, ochii, limpeziți, îi scînteiau ca două stelute ; zîmbea la toată lumea binevoitor și cu fiecare vorbea numai despre ceea ce știa că-i face plăcere. Cîteodată, cînd se uita mai lung la bunicuța, ochii i se umezeau ; atunci arunca penelel, lua capul bătrînei între palmele ei, îi săruta fruntea zbîrcită și părul cărunt. Odată se aplecă spre mîna ei și i-o sărută. La asta bunicuța nu se aștepta ; rămase ca opărită.

— Ce faceți stimată domnișoară, asta nu se cade ! Mie ?

— Știu eu bine ce fac, bunicuța ; și pentru ce am să-ți mulțumesc ; dumneata ai fost îngerul meu ! și tinăra contesă îngenunche la picioarele bunicuței.

— Atunci Dumnezeu să vă binecuvînteze și să vă dea fericirea pe care o doriți, spuse bunicuța, lăsîndu-și mîinile pe fruntea fetiței ce stătea îngenun-

cheată — frunte albă și curată ca o floare de crin. Mă voi ruga pentru dumneata și pentru doamna contesă. Doamna e o femeie desăvîrșită !

A doua zi după furtună, domnul pădurar trecu pe la Staré Bělídle și le dădu de știre că puteau să vină să o vadă pentru ultima oară pe Viktorka. Doamna Prošek nu putea privi morții, așa că rămase acasă ; morărița spuse că i se făcea rău, dar morarul o dădu de gol, fără cruțare, că nu merge de frică, se temea să nu i se arate moarta în vis. Kristla era la muncă pe moșie, așa că în afară de Mančinka nu se mai duse nimeni cu bunicuța și copiii. Pe drum adunau flori, mărînd buchetele de rezedă culese din grădinița de acasă ; băieții luară cu ei iconițele sfînite ce le fuseseră aduse de la hramul din Svatoňovice, bunicuța luă un șirag de mătănii ; Mančinka ducea și ea iconițe.

— Cine s-ar fi așteptat c-o să-i pregătim înmormîntarea ! spuse nevasta pădurarului, întîmpinînd-o pe bunicuța în prag, cu fața mîhnită.

— Cu toții sîntem trecători pe lumea asta ; dimineața ne sculăm dar nu știm dacă mai apucăm seara să ne culcăm, răspunse bunicuța.

Căprioara veni în fuga mare și își vîrî capul în poala Adelkăi. Băieții pădurarului și cîinii săreau în jurul lor.

— Unde ați pus-o ? întrebă bunica intrînd în tindă.

— În căsuța din grădină. Nevasta pădurarului o luă pe Anuška de mînă și îi duse pe oaspeți în grădină. Căsuța, clădită ca un pavilion, era împodobită înăuntru cu crenguțe de brad ; în mijloc, pe un catafalce întocmit din căpriori neciopliți de mesteacăn, fuseseră pus coșciugul simplu, deschis, în care zăcea Viktorka. Nevasta pădurarului îmbrăcase moarta cu o cămașă albă. Frustea i-o împodobise cu o cunu-

niță de lăcrămioare roșii, iar sub cap îi așternuse mușchi verde. Mîinile i le încrucișase una peste alta pe piept, așa cum îi plăcea să le poarte și cînd trăia. Coșciugul și capacul erau acoperite cu crenguțe de brad, la cap ardea o lampă mică; la picioare, într-un pahăruț, se afla apa sfințită și în ea un mănunchi din spice de secară. Nevasta pădurarului pregătise singură toate; de atîtea ori fusese în casuță, încît se obișnuise cu vederea moartei, bunica însă tresări tulburată, apropiindu-se de coșciug. Făcu deasupra moartei semnul crucii, îngenunche alături și începu să se roage. Copiii făcură la fel.

— Aș vrea să-mi spuneți dacă vă place ce-am făcut și dacă le-am făcut pe toate bine? întrebă îngrijată nevasta pădurarului, după ce bunicuța se sculă de la rugăciune. N-am pus mai multe flori sau iconițe, fiindcă m-am gîndit că veți voi și dumneavoastră să-i dați vreun dar, să-l ia cu ea în groapă.

— Ai făcut totul bine, cumătră, foarte bine, o lăudă bunicuța pe gospodină.

Nevasta pădurarului luă de la copii florile și iconițele, răspîndindu-le de jur împrejur pe lingă trupul moartei. Bunicuța îi înfășură mătăniile în jurul mîinilor întepenite, și timp îndelungat rămase uitîndu-se la fața ei. Moartă, Viktorka își pierduse înfățișarea sălbatică. Ochii ei negri, arzători, erau închiși. Lucirea lor rătăcită se stinsese; părul negru despletit, totdeauna vilvoi, era acum pieptănat, iar în jurul frunții reci ca marmura, se răsucea o cununiță roșie de lăcrămioare, floarea dragostei și a durerii. Pe față nu i se mai vedea încruntătura aceea urîță, care la nîinie o făcea fioroasă; pe buze însă, îi rămăsesc întipărit un zîmbet amar, de parcă ar fi murit în spăimîntată.

— Ce-ai suferit oare de te-a durut atîta, inimă sărmană? Cum te-oi fi chinuit, cum? jelea bunicuța

cu glasul lin. Nimeni de acum încolo n-are să-ți mai plătească pentru cîte ai suferit, nimeni! Pe cel vinovat, pe păcătos, are să-l judece Dumnezeu, numai Dumnezeu; tu stai în lumină, odihnește în pace...

— Fierăreasa voia să-i pună sub cap un brat de așchii de rumeguș; bărbatu-meu i-a pus însă mușchi; mi-e teamă să nu ne vorbească lumea de rău și mai cu seamă neamurile ei, c-am luat-o în grija noastră și că n-am făcut mai mult, spuse îngrijorată nevasta pădurarului.

— Patul vopsit la nimic nu-i folosește mortului, dragă cumătră. N-avea nici o grijă, lăsa oamenii să trîncănească. După moarte toți te-ar îmbrăca în mătase cu fir de aur, dar cît trăiești, nu te-ntreabă: „Omule, ce ai?” Lăsați-i perina verde sub cap, căci cînsprezece ani tot așa a dormit! adăugă bunicuța și luînd mănunchiul de spice o stropi din tălpi pînă-n creștet de trei ori cu apă sfințită, făcu asupra ei semnul crucii, porunci copiilor să facă și ei la fel și părăsiră toți în tăcere căsuța din grădină.

Dincolo de Ryznbursk, într-o vale romantică, lingă bisericuța din Boușin pe care stăpînul Turyńský o zidise odinioară ca prinos dumnezeirii pentru însă-nătoșirea fiicei sale mute, se află un cimitir; acolo o îngropară pe Viktorka. Pădurarul îi sădi lingă mormînt un molift.

— Moliftul rămîne verde și iarna și ei îi era drag copacul ăsta; îi spunea în urmă bunicuței cînd mai venea vorba de moartă.

Viktorka n-a fost dată uitării, deși nu mai răsuna dinspre stăvilar cîntecul ei de leagăn, deși peștera era goală și moliftii rețezați de trăsnet; numele nefericit al Viktorkăi a răsunit totuși ani și ani prin preajma locului, în cîntecul de jale compus anume pentru ea de cîntărețul Bara din Žernov.

Contesa Hortensia păstra la ea portretul bunicu-
ței; i le dădu numai pe ale nepoțelor și părinții
nu se mai săturau privindu-le; dar bucuria cea mai
mare o simțea bunicuța; tinăra contesă știuse să dea
viață acestor chipuri sau, cum spunea bunicuța ori-
cui le arăta, și de bună seamă că toți cunoscuții
au trebuit să le vadă, „nu mai rămîne decît să des-
chidă gura și să vorbească“. De multe ori, după ani
de zile, cînd nepoții se împrăștiaseră de pe acasă,
ea spunea:

— E drept că oamenii de rînd nu obișnuiesc să se
lase pictați, dar lucrul acesta nu-i zadarnic. Eu una
îmi amintesc cum arătau unul sau altul, dar anii
trec, omului îi slăbește ținerea de minte și chipul se
pierde. Și cîtă bucurie simți cînd știi că ai chipul
dorit la îndemîină și poți să te uiți la el oricînd.

Se cărau cele din urmă clăi de grîu de pe moșia
boierească. Deoarece se știa că doamna contesă avea
de gînd să nu mai zăbovească mult la moșie, fiind
grăbită să plece cu fiica ei adoptivă în Italia, admi-
nistratorul hotărî să se facă sărbătoarea recoltei în-
dată ce se va sfîrși cu seceratul grîului. Kristla a
fost aleasă să ofere contesei cununa. Bunicuța nu
greșise spunînd că ea era fata cea mai frumoasă și
mai cu nuri din preajma locului.

În spatele curții boierești era un teren mare băță-
torit. Pe jumătate din el crescuse iarbă, iar în cea-
laltă parte se afla un șir de clăi înalte de fin. În
partea acoperită cu iarbă, flăcăii au ridicat un stîlp

înalt, împodobit cu frunziș, cu panglici și cu basmale
roșii ce filfăiau ca niște stegulețe. Prin frunziș au
presărat o mulțime de flori de cîmp și spice de grîu.
În jurul clăilor au așezat lavițe, din ramuri înfrun-
zite au împletit arcade, iar în jurul stîlpului împo-
dubit, o arie a fost bătătorită pentru horă.

— Bunicuțo, bunicuțo, îi spuse Kristla, dumneata
m-ai mîngîiat toată vremea; numai datorită vorbei
dumitale am trăit; lui Mila i-am trimis un car de
nădejdi. A venit și sărbătoarea recoltei și noi nici
pînă acum nu știm ce ne așteaptă. Spune-mi, te rog,
n-au fost cumva numai vorbe de mîngîiere, pe care
ni le-ai spus, ca să ne uităm unul pe altul mai lesne?

— N-ar fi înțelept din parte-mi să încerc să vă
mîngîi astfel, fată dragă. Dacă am zis ceva, apoi mă
țin de vorbă. Mîine să fii frumos gătită, ca să-i plăci
doamnei contese. Dacă-o trăi și-oi fi sănătoasă, vin și
eu pe la castel și acolo, dacă ai să mă mai întreb,
o să-ți pot spune adevărul, îi răspunse bunicuța fetei
și zîmbi cu înțeles.

De bună seamă că ea știa cum se hotărîse soarta
lui Mila și dacă nu i-ar fi făgăduit contesei să tacă,
n-ar fi zăbovit s-o scape pe Kristla de gîndul chi-
nuitor.

Toți acei care mergeau la muncă pe moșia boie-
rească se adunară a doua zi, gătiți de sărbătoare, pe
pajiștea verde. Într-un car se încărcară cîteva căpițe
de grîu; caii erau înhămați cu hamuri din panglici;
unul din flăcăi încălecă pe spatele unui cal, iar sus,
pe căpițe, se urcară Kristla și cu cîteva fete; ceilalți
tineri se înșiruiră perechi-perechi în jurul carului, iar
bătrînii în urma lui. Secerătorii țineau în mînă seceri
și coase, femeile seceri și greble. Fiecare din ele își
prinse la piept cîte un mănunchi de spice, de albă-
strele și de alte flori de cîmp, iar flăcăii își împodo-
biseră cu flori pălăriile și căciulile. Argatul plesni din

bici și îndemnă caii; secerătorii porniră să cînte și alaiul se îndreptă astfel spre castel. În fața castelului carul se opri și fetele coboriră; Kristla luă cununa de spice așezată pe basmaua sa roșie, flăcăii se înșirară în urma ei și cîntind intrară în anticameră, unde veni să-i întîmpine doamna contesă. Kristla tremura de sfială și se roși toată ca un bujor; cu ochii plecați în jos și cu glasul înecat de emoție rosti în fața contesei urarea de recoltă îmbelșugată și fericită, dorindu-i totodată o recoltă bogată și pentru anul viitor; apoi înclinîndu-se, așeză cununa la picioarele stăpînei. Secerătorii își scoaseră pălăriile și-i urară într-un glas stăpînei, să trăiască mulți ani cu sănătate. Contesa le mulțumi din toată inima și-i pofti la mîncare și băutură, îndreptîndu-i cu un semn spre domnul administrator, dar pe Kristla o opri.

— Tie, fetițo dragă, îți sînt deosebit de recunoscătoare și pentru urarea frumoasă și pentru cunună, îi spuse ea, atîrnîndu-și cununa de braț; uite ce m-am gîndit; îi văd pe toți perechi-perechi și numai pe tine singurică; poate că ar fi bine, drept răsplată, să-ți găsesc un tovarăș de joc!

Contesa zîmbi prelung, apoi deschise ușa salonului; în prag se ivi Mila îmbrăcat în port țărănesc.

— Maica ta, Cristoase! Jakube! strigă fata și, bucurată de bucuria neașteptată, ar fi căzut jos, dacă flăcăul nu ar fi apucat-o de subsuoară. Încetînd, ca să nu le tulbure întîlnirea, contesa se retrase.

— Să mergem, haideti toți! Doamna contesă nu dorește să-i mulțumim, zise Mila și cînd ajunse afară, ridică în sus o punguliță plină: Iată ce mi-a dat stîmata domnișoară contesă ca să vă împart. Ține, frățioare, banii și împarte-i tu! adăugă el, întinzîndu-i punga lui Tomeș, care înlemnise, ca și toți ceilalți, la ivirea lui Mila. Abia cînd trecură în spatele castelului chiujră din adîncul pieptului și Jakub îmbrățișă

pe Kristla cu căldură, povestindu-le tuturor că răscumpărarea lui o datorește contesei.

— Și bunicuței, adăugă Kristla, de n-ar fi fost ea, nu s-ar fi făcut nimica.

Se duseră la joc. În mijlocul secerătorilor veniră și slujbașii cu toți ai lor; familia Prošek, a pădurarului și a morarului; bunicuța sosise cea dintîi, o îmboldise gîndul la fericirea revederii celor doi tineri, care îi erau atît de dragi. Kristla și Mila se repeziră s-o îmbrățișeze.

— Mie' să nu-mi mulțumiți, eu doar am pomenit despre asta, doamna contesă a ajutat și Dumnezeu și-a dat binecuvîntarea.

— Lasă, lasă, bunicuțo, o amenință Kristla în glumă, dumneata ai știut de ieri că Mila a venit, că-i ascuns la Vaclav și n-ai spus nimic!

— Nu-mi era îngăduit. Dar tot ți-am spus ceva și trebuia să-ți ajungă vorba mea, că în curînd o să-l vezi. Ține minte, fată dragă, că celui ce rabdă toate-i ies bine.

Muzica, chiotele, cîntecele și rîsetele se țineau lant în jurul stîlpului împodobit. Domnii contabili luau la joc fetele de țărăn și fetele slujbașilor nu se sfiau să intre în horă cu flăcăii din sat, alegîndu-și unii și alții dansatoarele și dansatorii după bunul plac. Belșugul de bere și de rachiu dulce, precum și jocul, le înfierbîntară capetele la toți și cînd doamna contesă veni pe acolo cu Hortensia și tinerii jucară în fața lor un dans național, veselia ajunse la culme, se risipi orice sfială; căciulile și pălăriile zburau în văzduh și toți ca unul răcneau: „Mulți ani trăiască doamna contesă!” Băură și iar băură în sănătatea ei, fără oprire. Contesa și fiica sa se arătau vesele, schimbară cîteva cuvinte, cînd cu unul, cînd cu altul; Hortensia îi ură și ea Kristlei fericire în căsătorie, cînd această veni să-i sărute mîna; vorbi cu morarul și cu

pădurarul; apoi amîndouă se întoarseră către bunicuța. În clipa aceea soția administratorului și fiica-sa îngălbeniră de ciudă; ele nu puteau s-o suferă pe bunicuța, pentru că le stricase toate socotelile. Apoi doamna contesă plecă, deoarece oamenii mai vîrstnici, care ședeau la mese cu mințile amețite de prea multă băutură se porniseră pe înjurături, improșcînd mai ales pe contabil și pe administrator; unul din ei, apucînd paharul, zise că vrea să ciocnească cu doamna contesă, dar trase apoi o înjurătură, ceea ce-l făcu pe Tomeș să sară la el ca să-l îndepărteze.

Cîteva zile după sărbătoarea secerișului, contesa plecă cu fiica sa în Italia; înainte de plecare Hortensia îi lăsă bunicuței pentru Kristla niște șiraguri frumoase de granate ca dar de nuntă.

Bunicuța era mulțumită, toate se făcuseră așa cum plănuise ea. O mai apăsă totuși o grijă: scrisoarea către fiica ei, Johana. I-ar fi putut-o scrie Tereza, dar n-ar fi ieșit așa cum dorea bunicuța. De aceea, o chemă într-o zi pe Barunka în odăița ei, încuie ușa și arătîndu-i masa, unde pregătise o coală de hîrtie, cerneală și o pană, îi zise:

— Șezi, Barunko și scrie mătușii tale Johana.

Barunka se așeză, și bunicuța lîngă ea, așa ca să vadă hîrtia și începu să dicteze:

— Lăudat fie Domnul Isus Cristos!

— Dar, bunicuțo, se împotrivi Barunka, nu se începe așa o scrisoare; trebuie mai întîi să scrii sus: Dragă Johanka!

— Lasă, fetițo, străbunicu-tău și bunicu-tău începeau întotdeauna așa cum ți-am spus și nici eu nu le scriam altfel copiilor. Dacă vii la ușa cuiva, mai întîi îi dai binețe. Așadar, începe de scrie:

Lăudat fie Domnul Isus Cristos! Multă sănătate și te sărut de o sută de ori, draga mamei Johana, și-ți dau de veste că, slavă Domnului, sînt sănătoasă.

E drept că mă supără oleacă tusea, dar nu-i de mirare, căci, încet-încet, mi s-au adunat anii pînă aproape de optzeci. E o vîrstă frumoasă, draga mamei, și cel care-o trăiește ca mine, în deplină sănătate, are de ce să-i mulțumească lui Dumnezeu; aud bine, văd și aș putea să și cîrlesc straiiele dacă treaba asta nu mi-ar face-o acum Barunka. Și picioarele mă țin încă destul de bine. Nădăjduiesc că scrisoarea mea te va găsi sănătoasă, și pe Dorotka de asemenea. După cum mi-ai scris, unchiul este bolnav; îmi pare rău, dar trag nădejde că boala n-o să țină mult. El se îmbolnăvește mereu și se spune că boalele dese nu trag clopotele. Îmi mai scrii că vrei să te măriți și ceri încuviințarea mea. Fată dragă, dacă ai ales după voia inimii, ce pot să spun decît să-ți dea Dumnezeu fericire și să vă binecuvînteze pe amîndoi ca să trăiți în cinste și laudă să fiți de foleze celorlalți oameni. De ce să te opresc, dacă Jiří e un om bun și ți-e drag? N-o să trăiesc eu cu el, ci tu. Ce-i drept, aș fi fost mai bucuroasă să-ți alegi un ceh, căci omul se potri-cește mai bine cu ai săi, dar dacă nu ți-a fost așa ur-sita, nu ți-o iau în nume de rău. Sîntem cu toții copiii aceluiași tată — Dumnezeu, o mamă ne hrănește — glia, așadar toți trebuie să ne iubim, chiar dacă n-am fi din același loc. Spune-i lui Jiří multă sănătate și după ce vă veți rostui gospodăria și nu vă va mai opri nimic, poftiți pe la noi. Copiii se bucură de pe acum că vine mătușa lor. Dumnezeu să vă dea tuturor sănătate și binecuvîntarea lui. Vă las cu Dumnezeu!

Barunka trebui să-i mai citească o dată scrisoarea, apoi o împăturiră și o pecetlură împreună; bunicuța o puse bine în lădița ei, ca să o ducă ea singură la poștă cînd va trece pe acolo spre biserică.

Cu cîteva zile înainte de Sfînta Caterina, se adună într-o seară la cîrciumă tineretul: fetele și flăcăii. Toată casa, și pe dinafară și pe dinăuntru, lucea de

curătenie ; pervazul uşii era împodobit de jur împrejur cu cununi de verdeaţă ; la fiecare iconiţă din odaie se, aninase câte o crenguţă verde. La ferestre rideau perdeluţele albe ca zăpada, iar duşumeaua parcă ar fi fost văruiată. Pe masa lungă de tei, aşternută cu o faţă albă, se aduseră maldăre de crenge înflorite de rozmarin, precum şi panglici albe şi roşii ; în jurul mesei stăteau, druştele, ca un răzor de tandafiri şi garoafe. Se adunaseră după datină, ca să împletească cununa Kristlei, mireasa tinăra care şedea între ele, în capul mesei, mai frumoasă ca toate. Scutită în ziua aceea de toate îndatoririle de gazdă, era dată în grija peţitorului şi a naşei ; peţitorul era Martinek, călăuza pelerinilor, iar naşa, bunicuţa, care se înduplecase să facă plăcerea Kristlei, cu toate că de obicei se ferea să se pună în văzul lumii. Mătuşica îi ţinea locul bătrinei circiumărese bolnavă de picioare ; nevasta lui Kudrna şi Cilka îi dădeau o mină de ajutor. Bunicuţa şedea printre druşte ; ea nu împletea şi nu lega, dar dădea sfaturi şi sfatul ei era oricând bine-venit. Mireasa lega cu panglici o crenguţă frumoasă de rozmarin pentru naşa şi una pentru peţitor, cea mai tinăra dintre druşte avea în seama ei împletirea cununiţei miresei, cea mai mare de ani pe a mirelui, iar celelalte druşte se îngrijeau fiecare de flăcăul ei. Din rozmarinul ce mai rămânea, aveau să se împartă tuturor oaspeţilor rămurele legate de panglicute ; chiar şi pentru caii ce aveau să tragă căruţa miresei se pregătea rozmarin şi panglici ca să li se împodobească hamurile şi capetele.

Ochii miresei străluceau de dragoste şi de bucurie ori de câte ori se îndreptau spre chipeşul mire care se învîrtea în jurul mesei cu ceilalţi flăcăi ; aceştia puteau, vorbi însă mai în libertate cu drăguţele lor decât el cu mireasa, la care se mulţumea să se uite din când în când cu dor. Pe mireasă o slujea vör-

nicelul, iar mirele trebuia să vadă de druşca mai în vîrstă. Tuturor le era îngăduit să fie veseli, să zburde, să cînte, să glumească : vorbele de şagă se cereau mai cu seamă de la peţitor ; numai mireasa şi mirele erau opriţi să-şi arate prea mult bucuria. De altfel, Kristla nici nu avea poftă de vorbă ; ţinea ochii plecaţi pe masa presărată cu rozmarin verde. Cînd însă druştele tinere şi cele mai vîrstnice începură să împletească cununiţele de nuntă şi începură cu toţii să cînte :

„Porumbiţa mea, unde ai zburat ?

Ai, ai zburat !

Că aripioara albă ţi s-a udat.

Ţi s-a udat...”

atunci îşi acoperi faţa cu şorţul alb şi se puse pe plîns. Mirele se uită încruntat spre ea şi-l atinse cu cotul pe peţitor :

— De ce plînge ?

— Ce să-i faci, ginerică, îi răspunse acesta vesel, bucuria şi jalea dorm în acelaşi pat ; de aceea, de multe ori se şi trezesc una pe cealaltă. Nu-i nimic, astăzi plînsul, mîine bucuria.

Cîntecul acesta făcuse începutul, după el se ţinură lanţ alte cîntece, unele mai vesele, altele mai triste ; s-a ridicat slavă tinereţii, frumuseţii şi dragostei, slavă libertăţii celor din primăvara vieţii şi în cele din urmă flăcăii şi fetele începură să cînte cît e de frumoasă căsătoria, cît e de dulce traiul cînd doi se iubesc ca două turturele, cînd trăiesc laolaltă ca boabele în spic. Dar în cîntecele lor de laudă se amesteca mereu glasul peţitorului cu câte o vorbă caraghioasă. Cînd începură tinerii să cînte despre armonia în căsătorie, el ceru să fie lăsat să-i zică ceva de unul singur, un cîntec străşnic şi nou de tot.

— Tipărit pe întuneric și scos de mine la lumină, adăugă el.

— Ei, hai, dă-i drumul, cotcodăcește, strigară băieții, s-auzim ce știi.

Pețitorul se propti în mijlocul odăii și cu glas hlizit de măscărici, care la nuntă îi era tot afiș de firesc ca și cel serios la pelerinaj, începu :

„Vai, nici cea mai cerească bucurie
Nu-i ca deplina armonie
Care domnește în căsnicie !
De-i zic : Fă mazăre,
Îmi fierbe crupe ;
Îi spun de carne,
Îmi face plăcinte.
Vai, nici cea mai cerească bucurie
Nu-i ca deplina armonie
Care domnește în căsnicie !“

— Nici o para chioară nu dăm pe cîntecul ăsta, cu cîntăreț cu tot ! strigară fetele și începură numai-decît să cînte ceva, ca să le taie cheful flăcăilor, dornici să asculte urmarea. Și tot astfel, într-o înlanțuire de cîntece și glume, au fost legate buchetele și împletite cununile ; apoi fetele se ridicară de la masă, se prinseră de mîini și începură a se învîrți în horă, cîntînd :

„Totul este gata,
Totul s-a făcut cu rost,
Cununile s-au împletit
Și cozonacii s-au copt.“

Tocmai în clipa aceea dădură buzna pe ușă mătușica morăreasă și slujnicele, cu brațele încărcate de mîncări. Socrul mare și vornicelul aduseră băutură.

Se așezară din nou la masă, care de data aceasta, în loc de crengi de rozmarin, era plină de felurite mîncări și plăcinte. Flăcăii stăteau lingă druște, mirele se așezase între drușca mai mare de ani și nașă, iar mireasa între nașă și drușca cea mai tînără, care îi puneă mîncarea în față și i-o servea, cum îl servea și drușca mai mare pe mire. Pețitorul se învîrtea mereu în jurul mesei, se lăsa ospătat, dar și ocărit de druște care trebuiau să-i îngăduie orice glumă, chiar de era mai pipărată. În cele din urmă, după ce s-au strîns toate vasele și farfuriile, pețitorul aduse trei străchini și le puse pe masă, ca dar miresei din partea lui. Pe cea dintîi o umpluse cu grîu ; i-o înținse miresei urîndu-i să fie „roditoare“ ; în a doua zvîrlise un pumn de cenușă amestecată cu bobi mărunți de mei, mireasa trebuia să aleagă bobii ca să se deprindă cu „răbdarea“ ; a treia strachină însă cuprindea ceva tainic, era acoperită și nu se vedea înăuntru. De bună seamă că nu se cuvenea unei mirese să fie curioasă ; trebuia să primească strachina și să nu se uite în ea ; dar care fată ar fi putut să rabde ? Nici Kristla nu se putu stăpîni ; prinzînd o clipă cînd nimeni n-o băgă în seamă, ridică binișor, un colț din basmaua albă cu care era acoperită strachina și, sfrîr, vrăbiuța ascunsă acolo zbură săgeată în tavan.

— Vezi, mireasă dragă, îi spuse bunicuța bătînd-o pe umăr, vezi cum e omul ? Mai degrabă s-ar lăsa să moară decît să nu cerceteze ce se ascunde în fața lui ; și cînd se uită sub pînză, se trezește că n-a prins nimic.

Pînă noaptea tîrziu au stat tinerii laolaltă, căci după mîncare s-a mai și dansat. Mirele și vornicelul o petrecură pe nașă acasă, amintindu-i la despărțire că dis-de-dimineață vor veni iarăși după ea.

A doua zi, locuitorii vilcei și cei de la Žernov se sculară o dată cu mijitul zorilor. O parte din ei avea să meargă la biserică, alții numai la masă și la dans, iar acei care nu se duceau nici într-o parte, nici în alta, nu puteau totuși să stea acasă, ardeau toți de dorința să privească alaiul acestei nunți despre care umblau vorbe de atâtea săptămîni, că se va serba cu tîmbălău, că mireasa va merge la biserică în trăsura de la castel cu caii cei mai frumoși, că o să poarte la gît mărgelile scumpe, dinainte o fotă albă cusută cu fir, apoi bundiță de tafta trandafirie, și o fustă albastră ca cerul; toate acestea le știau cei din Žernov poate chiar înainte ca mireasa să se fi gîndit la ele. Pe toate le știau de-a fir-a-păr: știau cîte și ce fel de mîncări vor fi la nuntă, și cum anume vor fi aduse la masă; știau cîte cămăși, cîte perine și ce fel de mobilă căpătase mireasa de zestre; pe toate le știau, de parcă mireasa le-ar fi scris. Să nu mergi să vezi o nuntă despre care s-a făcut atîta vilvă, să nu te duci să vezi cum îi vine miresei cununîța, dacă varsă multe lacrimi, cum sînt gătiți oaspeții — asta, nimeni nu și-ar fi iertat. O nuntă ca asta era o în-tîmplare de seamă în viața lor, care le dădea prilej de vorbă pentru cel puțin o jumătate de an. Atunci cum ar fi lăsat să le scape?

Cînd sosiră la cîrciumă familia lui Prošek și familia pădurarului, care se oprise mai întîi pe la Staré Bělídlo, fură nevoiți să-și croiască drum cu coatele prin mulțimea de oameni îngrămădiți în curticică. Înăuntru, în cîrciumă, se adunaseră oaspeții din partea miresei; unchiașul era ca scos din cutie, ghețele îi străluceau lună, iar în mînă ținea o tabacheră de argint. Era martorul miresei. Mătușica se îmbrăcase toată în mătase, sub bărbia cu gropiță i se vedea șiragul de perle mici, albe, iar pe cap îi sclipea la fiecare mișcare boneta aurie. Bunicuța se gătise și

ea cu straiile ei de nuntă, cu porumbița de sîrbătoare pe cap. Druștele, flăcăii și pețitorul nu se aflau în cîrciumă, erau duși la Žernov, după mire; și nici mireasa nu venise în odaie; stătea ascunsă în cămara ei. Deodată, în curticică cineva strigă:

— Sosesec, sosesec! și dinspre moară răzbiră sunete de clarinet, de flaut și de vioară. Sosea mirele cu alai. Printre privitori începură să se încrucișeze șoaptele:

— Uitați-vă, ia uitați-vă! se înghionteau unul pe altul.

— Tera a lui Míla e drușca cea mai mică, iar tata lui Tihan cea mai mare. Ehei, de-ar fi fost Anča Tomeš nemăritată, n-ar fi alta decît ea, drușca mare.

— Tomeš e martorul mirelui.

— Da unde-o fi nevastă-sa, că nu se vede?

— Îi ajută miresei să se gătească. La biserică, ea nu mai merge, nu mai are cînd. Își spuneau femeile între ele.

— Ar putea să-i pună miresei și coroanița, tot Anča, căci alta n-o să-i fie cumătră; ele două au fost pururea nedespărțite.

— Nici vorbă că așa va fi.

— Dar, ia uitați-vă, fraților; vine și primarul, se minunau oamenii; ciudat lucru că l-au poftit alde Míla; doar numai el a fost de vină că-l înhățaseră la oaste pe băiat!

— Da de unde, primarul nu-i un om așa de rău; fiică-sa, Lucia, l-a întăritat, iar domnul administrator a mai pus și ei sare pe rană; că s-a potrivit lor, nu-i greu de înțeles. Bine a făcut Jakub că l-a chemat! Cu iertarea l-a pedepsit mai rău, iar Luciei, orișicum, tot îi crapă fierea în ea de necăz.

— Păi s-a isprăvit și la ea cu pețitul, se ridică un alt glas.

— I-auzi ! Când s-a mai întâmplat și asta ? Eu n-am aflat nimic ! se miră o femeie.

— Alaltăieri ; cu Iosif al lui Nyvlt.

— Păi ăsta de mult umblă după ea !

— Așa-i, numai că mai înainte ea nu l-a vrut, cîta vreme socotea că o să-l ia pe Jakub.

— Ce mai băiat, mirele nostru, ți-e mai mare dragul să te uiți la el !

— Și ce batistă frumoasă i-a dăruit mireasa ; fără doar și poate că a dat un ban de argint pe ea, socoteau femeile.

Tot asemenea vorbe se încrucișau în cîrtică, în vreme ce mirele se apropia de prag, unde stăpinul casei îl întâmpină cu paharul plin. Mirele intră apoi în casă, își găsi mireasa ascunsă în cămară, unde plîngea, și veniă împreună în fața părinților ; pețitorul rosti, ca din partea lor, o cuvîntare lungă priu care le mulțumea pentru creștere și le cerea binecuvîntarea. Toată lumea plîngea. După ce logodiții căpătără binecuvîntarea, vornicelul oferi un braț miresei, iar celălalt druștei mai tinere, mirele o luă pe drușca cea mai mare, martorii se alăturară nașei, druștele flăcăilor, și așa, perechi-perechi, în afară de pețitor care mergea în fruntea tuturor de unul singur, ieșiră din casă, îndreptîndu-se spre carele și trăsurile care îi așteptau. Druștele își fluturau batistele și cîntau ; flăcăii le țineau isonul ; numai mireasa plîngea încetișor uitîndu-se din cînd în cînd înapoi, la trăsura următoare în care se urcaseră mirele și martorii și cu nașa. Privitorii se împrăștiară și citva timp odaia rămase goală ; numai bătrîna mamă ședea la fereastră și se uita după cei care plecau, rugîndu-se pentru copila care de atîția ani îi ținea locul în casă și cu răbdare de sfîntă îi îndura toanele rele, punîndu-le numai pe seama boalei ei de nebiruit și prea îndelungate. Curînd însă, începură în odaie

pregătirile de ospăț, oriunde te uitai vedeai cîte-o bucătăreasă sau cîte-o slugă de la bucătărie apropiînd mesele, acoperindu-le, punînd pe ele farfurii și pahare. Toate treburile fuseseră încredințate din primul ceas tinerei Anča Tomeș. Ea primise cu mare bucurie însărcinarea de a ține locul gazdei, așa cum făcuse morăreasa la împletitul cununițelor. Cînd nuntașii se întoarseră de la biserică, gospodarul îi întâmpină iarăși în prag, cu paharul plin. Mireasa își schimbă rochia și se așezară cu toții la masă. În capul mesei ședea mirele alături de mireasă ; vornicelul se îngrijea de druște, care îi pregăteau plocanele în farfuriile lor, punîndu-i apoi în față bucatele cele mai bune. Pețitorul glumi pe seama lui că o duce ca „Dumnezeu în rai“. Bunicuța era și ea veselă și cu vorbe pline de tilc i-o reteza pețitorului, care peste tot ciulea urechile, își băga nasul și pretutîndeni te ciocneai de trupu-i lung și deșirat. Acasă, bunicuța n-ar fi îngăduit să se arunce pe jos nici măcar un bob de mazăre, dar cînd oaspeții începură să arunce unii în alții cu grîu și cu mazăre, luă și ea o mîna de boabe și le aruncă în mire și mireasă, rostind : „Să-i semene și Dumnezeu cu binecuvîntarea cerească“.

Dar mazărea și grîul n-au fost călcate în picioare ; bunicuța putu să vadă cîrdul de porumbei domesticiți care ciuguleau boabele de pe jos.

La sfîrșitul ospățului, multe capete grele de bătură se clătinau dintr-o parte într-alta ; fiecare avea pregătit în fața lui cîte un ploccon de seamă și dacă vreunul nu l-ar fi avut, apoi numaidecît i l-ar fi pregătit Anča Tomeș ; ar fi fost mai mare rușinea să plece cineva de la nuntă fără ploccon. Căci erau de toate din belșug ; oricine trecea prin fața cîrciumii căpăta de mîncare și de băut ; toți copiii care veneau să „caște gura“ plecau acasă cu poalele pline

de plăcinte. După masă i se dădură miresei daruri „de leagăn” și mireasa mai-mai să se sperie cînd îi căzură în poală și „arginți cu cruce”. Iar flăcăilor, cînd aduseră apa în străchini și ștergare albe de le întinseră fetelor să-și spele și să-și șteargă mîinile, fiecare drușcă le aruncă în apă cîte un ban. De bună seamă că nici una nu voia să se facă de rușine, așa că apa strălucea numai de arginți; banii aceștia, băieții îi băură sau plătiră cu ei dansul cu druștele. a doua zi.

După aceasta, mireasa trecu din nou în odăița ei ca să se îmbrace cu altă rochie; la fel făcură și druștele; dansul trebuia să înceapă. Bunicuța folosi această clipă și-și duse acasă copiii, care petrecuseră de minune în odăița Kristinei; ea însă trebuia să se întoarcă în mijlocul nuntașilor, căci noaptea tîrziu se juca „jocul cu căița”, și la treaba asta era nevoie de dînsa. Luă de acasă căița pe care, împreună cu fata ei, Tereza, o cumpărase miresei, așa cum cerea datoria de nașă. După ce nuntașii pisară bine po-deaua cu picioarele și mireasa mai mult ca toți — Kristla, abia își mai trăgea răsuflarea, deoarece cu fiecare trebuise să se învîrtească în dans, fie și numai o dată —, bunicuța făcu semn că e miezul nopții și că mireasa trece în rîndul „femeilor”. Începu o mică ceartă, se mai îmbrînciră oleacă, mirele și vornicelul se răstolau că nu îngăduie să i se scoată miresei cununa cea frumoasă, dar totul fu în zadar, căci femeile o înșfăcăară și o duseră în odăiță. În spatele ușii fetele cîntau cu glas de jale, o rugau să nu se lase să i se scoată cununița verde, că odată luată jos s-a zic cu ea; a doua oară n-o mai capătă. Totul era însă zadarnic. Mireasa se și așezase pe scăunel. Anca începuse să-i despletească coșita, cununa de flori și cununița verde zăceau pe masă, iar bunicuța îi pregătea căița cu panglicuțe. Mireasa

plingea; dar la ce bun! Femeile cîntau, chiuiau; numai bunicuța rămase, serioasă și, din cînd în cînd, peste fața ei blajină, flutura cîte un zîmbet fericit; ochii i se umeziseră. Își aduse aminte de fiica ei Johana care poate, în clipa aceea, își serba și ea nunta. Miresei i se pusese căița pe cap și o prindea de minune; morărița spunea că arată cu ea ca un „merișor din Misna”¹.

— Ei, și-acum să mergem la mire! Care din voi se duce să-l păcălească? întrebă bunicuța.

— Cea mai bătrînă, hotări mătușica.

— Stați, că-i aduc eu una, spuse repede Anca Tomeș și o zbughi afară, de unde se întoarse cu o bătrînă torcătoare care spăla vasele în bucătărie. Îi aruncară o broboadă albă peste cap, nașa o luă de subsuoară și se duse cu ea la mire „ca s-o cumpere”. Mirele îi dădu tîrcoale și o cercetă de sus în jos și de jos în sus, pînă cînd izbuti să-i ridice broboada. de sub care ieși la iveală o față bătrînă, zbircită, spe-riată, mînjită de funingine. Toți începură să ridă, mirele se prefăcu supărat, nu voia să primească o asemenea mireasă, pînă ce nașa fu împinsă cu ea cu tot pe ușă afară. Îi aduse apoi alta. Aceasta li se păru mai de soi și mirelui și peșitorului; erau gata-gata s-o cumpere, cînd peșitorul ridică glasul:

— Ia stați, unde s-a mai văzut să cumperi iepu-rele în sac! și trase broboada, de sub care li se arătă fața plinuță a morăriței, cu ochișorii ei negri care ri-deau șiret spre peșitor.

— Cumpărați-o, cumpărați-o, o dau ieftin, își în-creți fața unchiașul și învîrtea tabachera de argint între degete, dar mai încetîșor ca de obicei: poate fiindcă era grea sau degetele îi erau întepenite.

¹ Veche denumire a unui ținut din Saxonia.

— Nu spune prostii, unchiașule, rise mătușica durdulie, astăzi ai vinde, iar mâine ai fi bucuros să cumperi înapoi. Cine te necăjește acela te iubește.

A treia avea întocmai statura înaltă și zveltă a miresei. Pețitorul dădu ca preț pentru ea doar un dantes¹, dar mirele vărsă numaidecît un pumn de arginți și o căpătă. Femeile năvăliră în odaie, întinseră o horă, îl luară pe mire în mijlocul lor și începură să cînte vesel :

„Gata, gata, s-a făcut, / căița miresei s-a pus, / colaci s-au mîncat de ajuns“, și așa mai departe. Mireasa fiind acum a femeilor ele au luat banii dați de mire pentru ea, și cu acei bani au petrecut a doua zi înainte de amiază, cînd s-au adunat „la așternutul patului“ ; se înțelege că datina aceasta a fost un nou prilej de cîntece și glume. Pețitorul spusese că „o nuntă adevărată trebuie să țină opt zile încheiate“, și cam așa se și întîmpla la orice nuntă în jurul căreia se făcuse multă vîlvă. Impletitul cununilor înainte de nuntă, ceremonia de nuntă și ospățul, „așternutul patului“, apoi un prînz cu prietenii la mireasă acasă, un al doilea la mire, cinstirea cununitei, și așa, încetul cu încetul se scurgea întreaga săptămînă pînă cînd tinerii căsătoriți, puteau în sfîrșit să răsufle și să spună : „Acum sîntem singuri !“

La cîteva săptămîni după nunta Kristinei, doamna Prošek primi o scrisoare din Italia. Îi scria că domnișoara contesă Hortensia își va serba în curînd nunta cu un tînăr pictor, profesorul ei de altă dată, că e nespus de fericită, că înflorește iarăși ca un trandafir și că doamnei contese îi crește inima privind-o.

¹ Veche monedă cehă.

Cînd află și vestea aceasta îmbucurătoare, bunicuța dădu ușurel din cap și zîmbi : „Slavă Domnului, toate s-au isprăvit cu bine“.

Rostul acestei scrieri nefiind de a zugrăvi viața tinerilor care au trăit în preajma bunicuței, nu vreau să plictisesc pe cititor purtîndu-i mai departe de la casa pădurarului la moară și iarăși înapoi, prin vilceaua în care domnea neschimbată aceeași viață. Copiii au crescut bineînțeles, s-au făcut mari ; unii au rămas acasă, fetele măritîndu-se, băieții însurîndu-se, iar cei mai vîrstnici le-au făcut loc, așa cum de pe stejar cade frunza bătrînă cînd iese alta tînără. Cîțiva din ei au părăsit vilceaua liniștită, căutîndu-și norocul aiurea, ca sămînța suflată de vînt, purtată departe de ape, și prinzînd rădăcini pe alte meleaguri, pe alte țarmuri.

Bunicuța n-a părăsit vilceaua mică unde își găsise ultimul cămin. Privea liniștită cum toate în jurul ei creșteau și înfloreau, se bucura de fericirea celor din jur, îi mîngîia pe cei necăjiți, ajuta pe oricine putea să ajute și cînd nepoții o părăseau unul după altul, zburînd ca rîndunelele de sub streșină, se uita în urma lor cu ochii umeziți de lacrimi, mîngîindu-se cu gîndul că : „Poate o da Dumnezeu și ne-om vedea iarăși“. În adevăr, ei veneau în fiecare an pe acasă și atunci bătrînei bunicuțe îi străluceau ochii de bucurie cînd asculta pe băieți descriîndu-i cele văzute prin lume, îi încuraja în planurile mari ce-și făceau și pe care le împărtășeau bunicuței cu toată înflăcărarea vîrstei ; nu-i tănuiau nici păcatele tineretii lor, căci ea îi ierta ; sfaturile ei, chiar dacă nu i le urmau întotdeauna, le ascultau totuși cu voie

bună, prețuiau și respectau vorba și obiceiurile bunicuței. Fetele, crescute mari, îi încredințau de adevăruri tainele lor, visurile și suspinele lor ascunse, știind că la ea vor găsi înțelegere și o vorbă caldă. Așa, își căută sprijin la bunicuța și Mančinka a morarului, atunci când unchiușul nu-i încredințase dragostea ce-o nutrea pentru un flăcău muncitor de la moară — băiat sărac, dar chipeș și bun. Bunicuța a știut să-i potrivească unchiușului „capul în toporișca pe măsură”, cum a tălmăcit el însuși; și în anii care urmară, când își văzu fata fericită și gospodăria înflorind sub conducerea vrednicului ginere, iubit și respectuos față de socrul său, morarul obișnuia să spună:

— Bunicuța avea dreptate când a spus că în urma săracului umblă Dumnezeu cu punga de bani!

Pe copiii tinerelor căsătorite, bunicuța îi iubea ca pe nepoții ei; iar toți aceștia nu-i spuneau altfel decât „bunicuța”. Iar doamna contesă, când se întoarse la moșie după doi ani de la nunta Kristlei, porunci numaidecât să fie chemată la ea bunicuța și plângând îi arătă un băiețuș frumos, rămas ca amintire de la tinăra contesă Hortensia care, după un an de la căsătorie, murise, lăsând soțului nemângâiat și contesei, acest copilăș. Ținându-l în brațe, bunicuța îi stropi cu lacrimi inelitoarea de mătase; îi adusesese aminte de mama lui, tinerică, bună și frumoasă; punându-l însă în brațele contesei, îi spuse cu glasul ei blând:

— Să nu plingem, să-i dorim împărăția cerului; pământul n-a fost pentru ea, de aceea a luat-o Dumnezeu. Pe acela îl iubește mai mult Dumnezeu, pe care îl ia la dînsul atunci când e mai fericit! Iar stimata doamnă n-a rămas părăsită de tot.

Oamenii nici nu băgau de seamă că bunicuța îmbătrânește și scade; numai ea singură simțea acest lucru. De multe ori, când îi spunea Adela ce fată

frumoasă se făcuse, îi arăta și înspre mărunțul bătrîn, care pe măsură ce treceau anii se usca și se înveșmînta tot cu mai puțină verdeață.

— Eu și mărunțul sintem pe ducă; îmi pare că vom merge împreună la culcare.

Și într-o primăvară toți pomii înverziră, numai mărunțul cel bătrîn nu; stătea trist, fără de nici o frunză. Au trebuit să-l scoată din rădăcină și să-l pună pe foc. În aceeași primăvară bunicuța tușea tare, nu mai putea să meargă la oraș la bisericuța Domnului, cum zicea ea. Mîinile i se uscau din ce în ce mai mult, capul îi era alb ca zăpada, glasul îi slăbea pe fiecare zi. Într-o seară doamna Tereza trimise scrisori în toate părțile, ca să se strîngă copiii. Bunicuța căzuse la pat, nu mai putea să țină fusul. De la moară, de la cîrciumă, de la pădure, de la Žernov, veneau oamenii de mai multe ori pe zi să întrebe de starea bunicuței; nu-i era mai bine? Adela obișnuia să se roage cu ea; apoi în fiecare dimineață și în fiecare seară, trebuia să-i povestească ce mai este în livadă. În grădină, ce fac păsările, dacă Tărcata a pascut destul; trebuia să-i facă bunicuței socoteala peste cîte zile ar fi timpul să coboare domnul Beyer din munți. „Poate că vine și Ján cu el” spunea cu acest prilej. Ținerea de minte o părăsea. Adeseori o chema pe Barunka în locul Adela, și când Adela îi aducea aminte că Barunka nu mai e acasă, își venea în fire suspinînd: „Așa-i, nu-i; pe ea n-am s-o mai vad. Oare e fericită?”

Dar bunicuța mai apucă să-i vadă pe toți. Sosi domnul Prošek și o dată cu el studentul Vilim și fiica Johana; veni feciorul Kašpar, iar din munții Krkonoše bătrînul Beyer îl aduse pe viteazul Ján; sosi și Orlik de la școala de silvicultură unde-l dăduse doamna contesă, văzînd în el înclinații deosebite pentru cultura pădurilor. Bunicuța îl socotea și pe

el printre nepoți, de cînd aflate despre dragostea tot mai înflăcărată dintre el și Adelka și despre purtările lui frumoase. Se adunară cu toții în jurul patului bunicuței. Înaintea tuturor venise Barunka; ea a sosit o dată cu privighetoarea ce-și avea cuibul în tufișul de lîngă fereastra bunicuței. Barunka dormea tot în odaia bunicuței, acolo unde fusese odinioară pătucul ei, unde ascultasera împreună cîntecele plăcute ale cîntăreței din tufiș, unde bunicuța o binecuvînta și cînd se trezea și cînd se culca. Iarăși erau împreună, aceleași sunete străbăteau de afară pînă la ele, aceleași stelute străluceau pe bolta spre care împreună își ridicaseră privirile cîndva — aceleași mîini îi cuprindeau capul Barunkăi, și capul era același, dar alte gînduri roiau în el, și din alte simțiri izvorau lacrimile, pe care bunicuța le vedea prelîngîndu-se pe obrajii iubitei sale nepoate, erau alte lacrimi decît acelea pe care cu un singur zîmbet dragăstos le putea șterge de pe fața trandafirie, pe vremea cînd fetița se culca încă în pătucul ei mic. Lacrimile acelea scaldau ochii, dar nu-i tulburau.

Bunicuța simțea bine că nu mai avea multă viață, de aceea, ca o gospodină bună și înțeleaptă, le rîndui pe toate cum se cuvenea. Înainte de orice făcu împăcaciune cu Dumnezeu și cu oamenii, apoi își împărți mica ei avere. Fiecare căpătă cîte o amintire. Pentru fiecare din cei ce veneau la ea avea cîte un cuvînt cald; pe fiecare, cînd o părăsea, îl însoțea cu privirea ei blindă; și cînd plecară și contesa cu băiatul Hortensiei, care veniseră s-o vadă, se uită lung după ei; știa bine că pe lumea asta nu-i va mai vedea. Chiar și ființele necuvîntătoare, pisicile și ciinii, le chema lîngă dînsa, le mîngîia, și-l lăsa pe Sultan să-i lîngă mîna. „Aveți grijă de ei, îi zise Adelkăi și slujnicelor. Orice animal e recunoscător dacă omul îl iubește.“ Cu Vorșa avu de vorbit ceva

deosebit. O chemă la ea și-i porunci: „Cînd voi muri, Vorșilko, și eu știu că mult n-o mai duc, astă-noapte am visat că Jiřík a venit după mine, așadar, cînd voi trece la cele veșnice, nu uita să le dai de veste și albinelor că am murit. Îți spun ție, căci ceilalți ar putea să uite.“ Bunicuța știa că Vorșa o va asculta; știa că ea crede ceea ce alții nu credeau, și dinșii ușor i-ar fi uitat dorința, chiar dacă ar fi vrut s-o îndeplinească la vreme numai de dragul ei.

Bunicuța se sfîrși în liniște a doua zi după întoarcerea copiilor, pe la ceasul amurgului. Barunka îi citea rugăciunea morților; bunicuța se rugă cu ea, pînă cînd, deodată, buzele nu i se mai mișcă, ochii îi rămaseră ațintiți spre crucifixul care atîrna deasupra patului și răsuflarea i se tăie... Flăcăruia vieții sale se stinsese, așa cum se stinge încet candelă pîlpîindă în care s-a sfîrșit uleiul. Barunka îi închise ochii, și Kristla deschise fereastra „ca sufletul să-i fie slobod să zboare“; Vorșa se stecură printre cei ce plîngeau, dădu fuga spre stupul de albine pe care unchiașul îl așezase în livadă cu mulți ani în urmă, ciocăni în el și strigă de trei ori: „Albinelor, albinelor, ne-a murit bunicuța!“ Abia după asta se așeză pe lavița de sub liliac și se porni pe plîns. Pădurarul o luă pe drumul Žernovului ca să pună să se sune clopotul de moarte; a ținut să facă el asta pentru că în casă simțea că-l sugrumă un nod în gît, trebuia să iasă afară ca să poată plînge. „I-am dus dorul Viktorkăi, dar cum o să pot uita pe bunicuța?“ își zicea el mergînd. Cînd începu dangătul clopotului, vestind tuturor că bunicuța nu mai este, toată vîlceaua plîngea.

A treia zi dimineța, o mare mulțime veni la înmormîntare, deoarece oricine o cunoscuse pe buni-

cuța ținea s-o însoțească pe drumul cel din urmă. Cînd lungul convoi trecu pe lângă castel, o mină albă desfăcu perdelele de la fereastră și printre ele se ivi contesa. Cu o privire tristă însoți cortegiul pînă nu-l mai zări de fel; apoi lăsînd perdeaua la loc, șopti:

— Fericită viață a trăit femeia asta!

CUPRINS

<i>Preiață</i>	III
<i>Tabel cronologic</i>	XXVII
I	3
II	15
III	24
IV	36
V	53
VI	71
VII	99
VIII	127
IX	149
X	166
XI	180
XII	199
XIII	216
XIV	235
XV	255
XVI	274
XVII	291
XVIII	304